

T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

C. Wright Mills'in Sosyoloji Anlayışı

Mesut Bostan

2501080744

Tez Danışmanı
Prof. Dr. İsmail Coşkun

İstanbul 2012

YÜKSEK LİSANS

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı :Mesut BOSTAN Numarası :2501080744
Anabilim/Bilim Dalı :Sosyoloji Tez Savunma Tarihi :23.07.2012
Danışman :Prof.Dr.İsmail COŞKUN Saati :15.00
Tez Başlığı :”C.Wright Mills’in Sosyoloji Anlayışı”

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği’nin 15. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ’NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-Prof.Dr.İsmail COŞKUN		Kabul
2-Doç.Dr.Yücel BULUT		Kabul
3-Doç.Dr.A.Murat YEL		Kabul
4-Yrd.Doç.Dr.Enes KABAKÇI		Kabul
5-Yrd.Doç.Dr.Rıdvan TURHAN		Kabul

C. Wright Mills'in Sosyoloji Anlayışı

Mesut Bostan

ÖZ

Amerikalı sosyolog C. Wright Mills (1916-1962) üzerine ağırlıklı olarak betimleyici ve tarihsel sosyolojik yöntemle gerçekleştirilen bu monografik çalışmada, Mills'in Amerikan sosyolojisinin hem tarihsel seyri hem de teori ve metod tartışmaları içindeki yerinin ortaya konması hedeflenmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde Amerikan tarihinin ve sosyoloji geleneğinin özgünlüğü tartışılmış, Mills'in içine doğduğu toplumsal-kültürel-entelektüel atmosfer betimlenmiştir. İkinci bölüm Mills'in entelektüel biyografisini içermekte ve sosyologun bulunduğu ortamla kurduğu ilişkiyi aktarmaktadır. Üçüncü ve son bölümde ise Mills'in sosyoloji düşüncesinin entelektüel kaynakları incelenmiş, ana hatlarıyla Mills'in sosyoloji düşüncesi ve Amerikan sosyolojisine katkısı ele alınmıştır.

Sonuç olarak Mills'in, 20. yüzyıl Amerikan sosyolojisinin en önemli ve önde gelen sosyologlarından biri olduğu, yüzyılın ilk elli yılında Amerikan sosyolojisine hakim olan eğilimleri ve bu eğilimlerin ortaya çıkardığı sorunları keskin bir şekilde tespit ettiği anlaşılmıştır. Mills'in sosyolojisi bu bakımdan kendisinden sonra gelişecek olan sosyoloji literatürü için öncü bir kaynak durumundadır. Mills, içinde yaşadığı dönemin bilgi anlayışı ile iktidar arasındaki ilişkilere dair kapsamlı bir çözümleme sunmuştur. Bunun yanı sıra Amerikan toplumuna dair giriştiği sosyolojik araştırma çehdi, yaşadığı dönemde Amerikan toplumunun ayrıntılı bir fotoğrafını ortaya çıkarmıştır.

C. Wright Mills' Understanding of Sociology

Mesut Bostan

ABSTRACT

In this study which can be qualified as a monographic research using predominantly descriptive and historical-sociological method on American sociologist C. Wright Mills (1916-1962) we aimed to set forth Mills' place both in the historical progress and also in the discussions on theory and methodology of the American sociology.

In the first chapter, the peculiarities of the American history and sociologic tradition are discussed. Moreover, the social, cultural, and intellectual atmosphere surrounding Mills has been described. The second chapter includes the intellectual biography of Mills, and quotes the relationship of the sociologist with the environment he was living in. In the third and last chapter, the sources of his sociological thought have been indicated, and the main lines of Mills' sociological thought and his contribution to the American sociology have been discussed.

Consequently, it is seen that Mills is one of the most important and leading sociologists of 20th century American sociology, and he clearly detected the dominant tendencies in the American sociology and the problems that tendencies caused in the first half of the century. In this respect Mills was a vanguard source of the sociology literature that improved after him. Mills, made a detailed analysis of the relations of knowledge and power in his time. Also his sociological research challenge on American society, produced a detailed picture of it.

ÖNSÖZ

C. Wright Mills, sosyolojinin geniş kitlelerin doğrudan yararlanabileceği bir bilgilenme yolu haline getirilmesini savunan bir sosyologdur. Mills'in bu önerisi sosyolojik bilginin belirli toplumsal grupların ilgi ve isteklerine göre şekillenmesi ihtimaline karşı yapılmıştır. Eğer sosyolojinin belirli bir grubun toplumun geri kalanına karşı avantaj sağlamasının aracı olmasını savunmuyor ya da makul görmüyorsak Mills'in sosyoloji anlayışı bizim için önemli olmalıdır. Örneğin Türk sosyolojisi de, Ziya Gökalp gibi kurucularından beri bütün toplum için kurtarıcı bir düşünce olarak görülmüştür. Toplumca her dönem farklı şekillerde de olsa kriz içerisinde olmuşuzdur. Sosyolojiden de bu krizlerden çıkış yolu bulması beklenmiştir. Bu yüzden Mills'in "sosyolojik imgelem" şeklinde kavramsallaştırdığı, kişisel problemleri bile büyük toplumsal olayların yansıması olarak gören sosyoloji anlayışı, Türkiye'de sosyolojisinin anlaşılma biçimine paralel bir görünüm arz etmektedir.

Mills'in yaşadığı dönem, Amerika'nın İki Dünya Savaşı sonunda dünya siyasetinin merkezi haline geldiği süreç olmuştur. Bu da onun çalışmalarında Amerika'nın bu dönemde yaşadığı dönüşümün detaylı bir fotoğrafının çizilebilmesini mümkün kılmıştır. Dolayısıyla Amerikan toplumunu ve düşüncesini anlamak için Mills'in söylediklerine kulak vermek durumundayız. Ayrıca Mills, sosyolojiyi ve genel olarak entelektüel çabayı zanaatkarlık olarak görmektedir. Zanaat da ancak eski ustalardan ders almakla öğrenilir. Biz de Mills'in bu zanaatı nasıl yaptığını anlamak suretiyle sosyolojinin nasıl yapılacağını öğrenmeyi umduk.

Ancak bu öğrenme süreci sadece kitabi bir süreç değildi. Pratik olarak sosyolojinin nasıl yapıldığını bana öğreten, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü hocaları olmuştur, hepsi tek tek teşekkürü hak ediyor. Mills'i bana tanıtan ve Mills'in sosyolojisine nasıl yaklaşmam gerektiği konusunda yol göstererek tezin her aşamasında beni yönlendiren tez danışmanım Prof. Dr. İsmail Coşkun'a ise özellikle teşekkür ederim. Ayrıca yine hocalarımdan Doç. Dr. Yücel Bulut'a ve Yrd. Doç. Dr. Recep Ertürk'e, sosyolojiyi ve özelde Türk sosyolojisini anlamam konusunda katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Tezin yazımı sırasında bana editörlük yapan ve her aşamada sınırsız yardımlarını sunarak tezin vücut bulmasını mümkün kılan arkadaşım Ali Akyurt'a öncelikle arkadaş kelimesinin anlamını bana tekrar hatırlattığı ve hakkını ödeyemeyeceğim bütün yardımları için naçizane teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tezin yazımı süresince moral açıdan (kelimenin her iki anlamını da kapsayacak şekilde) bana destek olan arkadaşlarım Halit Çelikyön ve Mustafa Özağaç'a da teşekkür ederim.

Yakın zamanda hayatıma giren ve hayatımı tamamen değiştiren eşim Dilara'ya bu çalışmanın duygusal ağırlığını benimle beraber, hatta benden daha çok taşıdığı için şükranlarımı sunarım. Kardeşim Ömer Faruk Bostan da tezimi yazarken hep yanımda olduğu ve beni hiçbir konuda yalnız

bırakmadığı için teşekkürü hak ediyor. Kendilerine layık bir evlat olabilmek umuduyla girdiğim bu çalışmayı annem ve babama armağan ediyorum.

Son olarak da iki yıldır bana kapılarını açan ve barınmamı sağlayan İlim Yayma Vakfı'na ve çalışanlarına da uzun misafirliğim boyunca gösterdikleri büyük yardımlardan dolayı teşekkür ediyorum.

Mesut Bostan

İÇİNDEKİLER

Öz	iii
Abstract	iv
Önsöz.....	v
Giriş.....	1
1 Mills'in İçine Doğduğu İktisadi, Siyasi, Toplumsal ve Entelektüel Ortam	4
1.1 İktisadi, Siyasi, Toplumsal ve Kültürel Atmosfer	5
1.1.1 Sermayenin Yoğunlaşması, Ekonomi Yönetiminin Merkezileşmesi, Tüketim Temelli Yeni Bir Ekonomik Düzenin Ortaya Çıkışı.....	6
1.1.2 Amerikan Nüfus Düzenindeki Dönüşüm, Şehirleşme	8
1.1.3 Amerikan Reformistleri ve New Deal	9
1.1.4 Toplumsal ve Kültürel Dönüşüm.....	12
1.1.5 Amerikan Liberalizminin Oluşumu	14
1.1.6 Sürekli Savaş Ekonomisi	17
1.1.7 50'li Yıllar: Refah Zamanları ve Kapitalizmin Kültürel Çelişkileri.....	19
1.2 1900-1960 Arasında Amerikan Üniversiteleri	21
1.2.1 19. Yüzyıldan Kalan Dini Yükseköğrenim Mirası	22
1.2.2 1870 Sonrası Yükseköğrenimde Akademik Araştırma Merkezli Anlayışın Gelişmesi... ..	22
1.2.3 Morrill Yasası ve Modern Üniversitelerin Ortaya Çıkışı	25
1.2.4 Birinci Dünya Savaşı Sonrası Üniversiteler	27
1.2.5 İkinci Dünya Savaşı Sonrası Araştırma Merkezleri	29
1.2.6 Truva Projesi, Sosyal ve Pozitif Bilimlerin Birleştirilmesi ve Sosyal Bilimlerde Kalkınma-Modernleşme Temasının Hakimiyet Kazanması.....	30
1.2.7 "Çoğulcu ve Demokratik Üniversite", "Birleştirici ve Meritokratik Üniversite" ve "Bilimsel Araştırmanın Toplumsallaştırılması"	32
1.3 1900-1960 Arasında Amerikan Sosyolojisi	35
1.3.1 Protestan Reformizminden Toplumsal Reforma: Seküler Bir Etik Arayışı.....	35
1.3.2 Laissez-Faire Doktrini ve Bu Doktrinden Kopuş	38
1.3.3 Pragmatizm: Amerikan Sosyolojisi İçin Orijinal Bir Kaynak	39
1.3.4 Chicago Okulu: Amerikan Sosyolojisinin İlk Akademik Kalesi.....	41
1.3.5 Ampirizm: Amerikan Sosyolojisinin Alameti Farıkası	45
1.3.6 Kuram İhtiyacı ve Ana Akımın Teşekkülü.....	47
2 C. Wright Mills'in Hayatı	51
2.1 Gençliği ve Texas Yılları (1916-1939)	51
2.2 Wisconsin Yılları (1939-1941).....	57

2.3	Washington Yılları (1941-1945)	59
2.4	Columbia Yılları (1945-1956).....	62
2.5	Yurtdışına Açılması ve Ölümü (1956-1962).....	70
3	C. Wright Mills'in Sosyolojisi ve Eserleri	75
3.1	Kaynaklar	75
3.1.1	Bilgi Sosyolojisi: Mannheimci Sorunlara Pragmatist Çözümler	75
3.1.2	Pragmatizm: Amerikan Sosyolojisi İçin Felsefi Bir Temel	84
3.1.3	Weber: Karşılaştırmalı Tarihsel Sosyoloji.....	96
3.2	Kuram.....	99
3.2.1	Tez: Biyografi ile Tarihi Birlikte Düşünmek.....	99
3.2.2	Antitez: Büyük Kuram ve Soyutlanmış Deneyimcilik	101
3.2.3	Sentez: Sosyolojik İmgelem	108
3.3	Pratik	113
3.3.1	İşçi Sınıfı	113
3.3.2	Beyaz Yakalılar	116
3.3.3	İktidar Seçkinleri	120
	Sonuç.....	125
	Kaynakça.....	143
	Ek-1: C. Wright Mills Bibliyografyası.....	152
	Ek-2: C. Wright Mills'in Kronolojik Biyografisi.....	179

Giriş

C. Wright Mills, Amerikan sosyologları arasında en ünlülerinden biridir. Mills'in bu ünü daha çok Amerikan sosyolojisindeki hakim eğilimlere yönelttiği eleştirilerden kaynaklanmaktadır. Amerikan sosyolojisinin eleştirmeni olarak Mills, 1960'larda yaşanacak bir kırılmanın öncüsü durumundadır. Bu bakımdan Amerikan sosyolojisinin 20. yüzyılın ilk yarısında aldığı hali anlamak için Mills'in eleştirilerini göz önünde bulundurmak elzemdir. Mills, eleştiride bulunurken klasik sosyolojiyi dayanak noktası kabul eder. Bu da yine 60'lardan sonra itibar kazanan klasik sosyoloji ile ilişki kurmak için Mills'in düşüncelerine bakmayı gerekli kılar. Mills, Thorstein Veblen gibi birkaç köktenci ustayı takip ederek Amerikan toplumunun anatomik bir çözümlemesini sunmuştur. Bu anlamda Mills'in yazıları, Amerika'nın dünya sahnesinde başrolü oynamaya başladığı bir süreçte Amerikan toplumundaki dönüşümü anlamak için başvurulması gereken temel kaynaklardan biridir.

Türkiye'de birçok sosyoloji bölümünde Amerikan tarzı sosyoloji araştırmaları yürütülmektedir. Bu bölümlerin birçoğu örgütlenme şeması olarak da Amerikan sosyolojisini esas almaktadır. Ancak Amerikan sosyolojine yönelik kuramsal çalışmalar yapılmamaktadır. Biz bu çalışmada Amerikan sosyolojisi içerisinde Mills gibi bir figürü seçerek Amerikan sosyolojisinin kaynaklarını ve meselelerini eleştirel bir derinlikle kavrayabilmeyi amaçladık. Böylelikle Türkiye'deki sosyoloji çalışmalarındaki eğilim ve sorunları daha iyi bir şekilde tahlil edebilmeyi, çalışmanın muhtemel faydalarından biri olarak gördük. Ayrıca Mills'in hayat tecrübesi ve siyaseti bizim bu çalışmamızda onun düşüncelerini ele almaya iten temel motivasyonlardan biri oldu. Bir taşralının modern hayatı anlama çabası şeklinde de ifade edilebilecek olan Mills'in entelektüel çabasına ve sıradan insanların dünyanın gidişatı üzerinde bilgi sahibi olmasını sağlamak şeklindeki siyasi tavrına yakınlık duyduk.

Mills hakkındaki Türkçe literatürü araştırdığımızda tam teşekküllü bir çalışmanın yapılmadığını gördük. Bununla birlikte Mills'in eleştirileri bağlamında Amerikan sosyolojisini değerlendiren Vefa Saygın Öğütle'nin "Bir Fenomen Olarak Amerikan Sosyolojisi" başlıklı yüksek lisans tezi ile karşılaştık. Yine Öğütle'nin Mills'in bilgi sosyolojisi üzerine olan yazılarından hazırlanmış derlemesi bulduğumuz kaynaklardan biri oldu. Bu iki kaynak bize parçalı da olsa başlangıç düzeyinde bir okuma sundu. Ancak biz Öğütle'nin çalışması daha çok Mills'in *The Sociological Imagination* adlı kitabıyla ilgili olduğu için Mills'in bütün çalışmalarını kapsayacak bir çalışmaya girişme gereği duyduk.

Mills'in kitaplarının Türkçe'deki durumuna baktığımızda ise Mills'in şahsi ve dönemsel ilgiler uyarınca aktarıldığını gördük. Mills'in sosyoloji kitaplarından *The Sociological*

Imagination ve *The Power Elite* iletişim alanında çalışan Ünsal Oskay tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Mills'in bir sosyolog tarafından değil de bir iletişimci tarafından Türkçe'ye aktarılması da ayrıca ilgi çekicidir. Bu iletişimin piyasanın ve devletin etkisine daha açık bir alan olması, bu alanda Mills'in bayrak açtığı eğilimlerin daha etkin olması ve Mills'in sosyal bilimleri bir bütün olarak gören yaklaşımının iletişime kuramsal taban sağlaması ile ilgilidir. Bunun yanı sıra Mills'in Küba devrimini Amerikalılara tanıtmaya amaçlayan siyasi deneme kitabı *Listen, Yankee* ve Marksist düşüncüyü yine Amerikan kamuoyuna tanıtmayı amaçlayan derlemesi *The Marxists*, 60'lı ve 70'li yıllardaki Türkiye'deki siyasi ve entelektüel ilgilerin bir sonucu olarak Türkçe'ye çevrilmiştir. Bu ilgi Mills'in sosyoloji anlayışını kavrayabilecek bir entelektüel hareketlilik yaratmamakla birlikte dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de dünyanın tamamında geçerli bir siyaset yürütme cehdinin varlığını göstermesi bakımından önemlidir. Öte yandan Mills'in diğer kitaplarının çevirisinin olmaması, mevcut çevirilerin ise sorunlu olması ve Mills'in Türkçe'de ve İngilizce'deki bazı kitaplarının baskısının bulunmaması bizim çalışmayı gerçekleştirirken yaşadığımız zorluklar arasındadır.

Mills üzerine İngilizce literatürde bolca kaynak bulunmaktadır. Ancak bunlar farklı dönemlerin farklı ilgileri uyarınca hazırlanmıştır. Bu kitapların çoğunun merkezinde Mills'in içine girdiği tartışmalar ve siyasi tavrı bulunmaktadır. Mills'in sosyolojisine odaklanan nadir çalışmalar da bizim burada kullanacağımız tarihsel-biyografik çözümleme yaklaşımından yoksundur. Öte yandan Mills hakkında kitap boyutunda bir biyografi çalışmasının bulunmaması en büyük eksikliktir. Irving Louis Horowitz'in *C. Wright Mills: An American Utopian* isimli monografisinin üçte birini oluşturan ilk bölümü, Mills hakkında yapmış en kapsamlı biyografi çalışması olmasına rağmen Mills'in hayatının ilk dönemlerine odaklanmakta ve hayatının son yıllarındaki değişimleri yansıtmaktan uzak kalmaktadır. Mills'in sosyolojisini 60'lardaki öğrenci hareketlerinin ilgileri dolayımında ele Tom Hayden'in kitabı *Radical Nomad* da Mills'in düşüncelerini Amerikan sol siyaseti dolayımında ele almaktadır. Rick Tilman'ın kitabı *C. Wright Mills: A Native Radical and His American Intellectual Roots* da Mills'in daha çok eserlerine yoğunlaşan ve bunlarda Mills üzerinde etkili olmuş Amerikan entelektüellerini ortaya koyan bir çalışmadır. Tilman'ın bu kitabı Mills'i Amerikan düşünce tarihi içerisindeki yerini tespit etmesine ve kendi sınırları içerisinde yetkin bir kaynak olmasına rağmen bizim amaçladığımız şekilde tarihsel ve biyografik bir okuma sunmamaktadır. Herbert Aptheker'in *The World of C. Wright Mills* adlı çalışması da Mills'in düşüncelerinin Marksist açıdan bir eleştirisi niteliğindedir. Joseph A. Scimecca'nın *The Sociological Theory of C. Wright Mills* yine Mills'in düşüncesini eserleri üzerinden anlatan betimleyici bir çalışmadır. Bipul Kumar Bhadra'nın *The Political Sociology of C. Wright*

Mills adlı eseri de Mills'i siyaset sosyoloğu olarak ele almaktadır. Bu çalışma bir yüksek lisans tezi olmakla birlikte Mills'in düşüncesinin Hindistan gibi farklı ülkelerde de ilgi gördüğünü göstermesi açısından önemlidir. Fredy Perlman'ın *The Incoherence of the Intellectual* adlı broşürü 70'li yılların siyasi aktivizmi içerisinde Mills'i Marx ayarında bir siyaset felsefeci olarak konumlandırmaktadır. Keith Kerr'in *Postmodern Cowboy: C. Wright Mills and a New 21st-Century Sociology* Mills'i postmodern bir anlayışın kökenlerine yerleştiren ve bunu yaparken de Mills'in düşüncesini psikanalitik bir çözümlemeye tabi tutan bir çalışmadır. Bu çalışma böylelikle günümüzden ve belirli bir yorum çevresinde Mills'i ele almaktadır. Son olarak Daniel Geary'nin *Radical Ambition: C. Wright Mills, the Left, and American Social Thought* başlıklı çalışması Mills'in düşüncesini Mills'in yaşadığı dönem ve Mills'in biyografisi ile birlikte değerlendirmektedir. Bu bakımdan Mills'in sosyolojik imgelem kavramıyla ifade ettiği çözümleme anlayışına dolayısıyla bizim bu çalışmada benimseyeceğimiz tarza çok yakın bir çalışmadır. Ancak Geary'nin kitabı merkezine Mills'in Amerikan solu ve New Left ile ilişkisini merkeze aldığı için bizim çalışmamızdan farklı bir yerde durmaktadır.

Biz bu çalışmada Mills'in sosyoloji anlayışını Amerikan toplumunun 20. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı dönüşüm bağlamında Mills'in biyografisiyle ilişkili olarak çözümlemeyi amaçladık. Amerikan toplumundaki dönüşümü de öncelikle iktisadi, siyasi ve kültürel olarak anlamaya çalıştık. Daha sonra bu etkiler uyarınca Amerikan üniversitelerindeki dönüşümü gözlemledik. En son olarak da Amerikan sosyolojisinin aynı dönemdeki gelişimini ortaya koymaya gayret ettik. Böylelikle Mills'in düşüncelerini değerlendireceğimiz bağlamı kurduk. İkinci bölümde Mills'in biyografisini; ilişkide bulunduğu kişi ve kurumlara, içine girdiği tartışmalara ve şahsi ilişkilerine dikkat kesilerek ele aldık. Üçüncü bölümde ise Mills'in sosyoloji anlayışını inceledik. Burada öncelikle Mills'in düşünsel kaynaklarını ortaya koyduk. Bu kaynakları kullanarak giriştiği kuramsal çaba ise bu bölümün ikinci başlığını oluşturdu. Son olarak da Mills'in Amerikan toplumu üzerine kaleme aldığı üçlemeyi inceledik. Mills'in sosyoloji üzerine olan çalışmaları baş vurduğumuz ana kaynakları oluşturdu. Mills'in gündelik siyasete dair yazılarını ise biyografisine katkısı ölçüsünde kullandık. Çalışmanın tamamında Mills'in Hans Gerth'le birlikte hazırladıkları Weber monografisindeki gibi tarihsel-biyografik bir yaklaşım benimsemiş olduk. Tabiri caizse, Gerth ve Mills'in Weber üzerine yaptığı çalışmada kullandığı tarihsel yöntemi biz de Mills'in kendisine uygulamayı denedik ve böylece Mills'in düşüncelerini, içinde yaşadığı tarihsel dönemle ilişkili olarak anlamaya çalıştık.

1 Mills'in İçine Doğduğu İktisadi, Siyasi, Toplumsal ve Entelektüel Ortam

C. Wright Mills (1916-1962)'in hayatı İki Savaş Arası Dönemi ve Soğuk Savaşın ilk on yılını kapsar. Bu dönem dünya siyasetinin yeniden düzenlendiği bir zaman dilimi olmuştur. Bu zaman diliminde Amerika'da toplumsal hayatın her alanını etkileyen ciddi bir dönüşüm yaşanmıştır. Mills külliyatı da temelde bu dönüşümün mahiyetini ortaya koymaya yönelik çalışmalardan oluşur. Bu bakımdan Mills'in sosyolojisini anlayabilmek için öncelikle Mills'in yaşadığı tarihsel dönemi ve bu dönemdeki dönüşümün dinamiklerini anlamalıyız. Daha sonra Mills'in etkisi altında olduğu bu toplumsal tecrübe ışığında hayatına ve eserlerine bakabiliriz.

Mills'in yaşadığı yıllarda Amerika dünya siyasetinin merkezine yerleşmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonunda etkin bir siyasi güç olduğunu göstermiş, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise hegemonik güç haline gelmiştir.¹ Amerika bu döneme gelene kadar ülke çapında farklı üretim yapıları ve bunlarla beraber farklı toplumsal kompozisyonlara sahiptir. İç savaş tecrübesi bu farklılıkların siyasi boyutta giderilmesini sağlamıştır. Ancak daha derin ayrılıklar Mills'in yaşadığı döneme kadar devam etmiştir. Amerikan toplumunun bu dönemde yaşadığı dönüşüm devam eden toplumsal ayrılıkların ortadan kaldırılmasını sağlamıştır. Mills'in sosyolojisinin temel konularından biri de bu dönüşümün toplum tabakaları ve toplumsal düzenler üzerindeki etkisi olmuştur. Mills bu dönüşümün mahiyetini ve Amerikan toplumunun yapısını anlamak için karşılaştırmalı ve tarihsel bir yaklaşım benimsemiştir. Bu yaklaşım uyarınca Amerika'daki toplumsal tabakaların ve düzenlerin eski ve yeni durumlarını karşılaştırmıştır. Mills'in doktora tezi olan "A Sociological Account of Pragmatism" bu dönüşümün Amerikan üniversite sistemi üzerindeki yansımalarına geniş yer ayırır. Mills'in Amerikan toplumu üzerine olan üçlemesi; *The New Men of Power*, *White Collar* ve *The Power Elite* ise bu dönüşümün farklı toplumsal tabakalar üzerindeki etkilerini araştırır. Biz de Mills'in yaşadığı dönemi ele alırken bu dönüşümü öncelikle ekonomik sistem üzerinden betimlemeye çalışacağız. İkinci olarak dönüşümün siyaset, toplum ve kültür üzerindeki etkilerini araştıracağız. Üçüncü olarak hayatı boyunca akademisyenlik yapan Mills'in yaşantısı ve düşüncesi üzerindeki etkilerini anlamak açısından Amerikan üniversite sisteminde yaşanan dönüşüme odaklanacağız. Son olarak da Mills'in sosyoloji anlayışını daha iyi değerlendirebilmek için Amerikan sosyolojisini yine bahsini ettiğimiz dönüşüm dolayımında ele alacağız.

¹ Immanuel Wallerstein, *The Essential Wallerstein*, New York, The New Press, 2000, p. 387-416.

1.1 İktisadi, Siyasi, Toplumsal ve Kültürel Atmosfer

Amerikan ekonomisinde dönüşümü anlamak için öncelikle dönüşüm öncesindeki resmi kabaca çizmekte fayda var. 20. yüzyılın ilk yıllarında Amerikan ekonomisi ve toplum yapısında parçalı bir görüntü arz etmektedir. Bu dönemde Kuzey hızla endüstrileşirken, Güney’de tarım kapitalizmi hakimiyetini korumuştur. Batı’da ise küçük tarım işletmeleri yani serbest çiftçilik hakim olmakla birlikte endüstrinin bu bölgeye doğru da yayıldığı gözlemlenmektedir. Buna paralel olarak, büyük şehirlerde yoğun göçmen nüfus ve kozmopolit bir kültürel hayat, taşrada ise muhafazakar bir ortam bulunmaktadır.²

Ancak bu yapı giderek homojenleşme eğilimi göstermektedir. Bu da endüstrileşme ve beraberinde gelen şehirleşme yoluyla olur. Amerika’daki farklı ekonomik yapıların tarihsel kökenleri vardır. İç Savaş’la birlikte çıkarları çatışan bu yapılar siyasi açıdan birleştirilmişlerdir. İç Savaş sonrasında ekonomik parçalanmışlık da endüstriye dayalı ortak bir ekonomi kurulmasıyla azalmaya başlar. Ama ekonomik bütünlük sorunsuz değildir. 1890’da o zamana kadarki en büyük kriz yaşanır. Endüstrinin yayılmasıyla birbirini takip eden ekonomik genişleme ve buhran dönemleri karakteristik hale gelir. Bunun toplumsal sonuçları da derin olmaktadır. 1890’daki krizde işgücünün % 20’si işsiz kalır.³ Ekonomik dönüşüm zenginleşme olanaklarını azaltırken iflasları da genel bir durum haline getirmiştir. Bu da girişimcilik ethosunun çözülmesi demektir. Topluma ekonomik güvenlik fikri hakim olmuştur. Mills’in *White Collar*’da orta sınıflar üzerinden tespit ettiği dönüşümün temel özelliklerinden biri bu değişimdir.

Amerika’da yüzyılın başında ekonomik eğilimlerden en önemlisi kar marjlarının düşmesidir. 1900’den 1920’ye gelirken üretim % 400 artarken fiyatlar ancak % 300 artmıştır. Üretim sadece endüstride değil tarımda da artmıştır. Bu artış tarımda yeni teknolojilerin kullanılmasıyla mümkün olmuştur. Ayrıca bu dönemde genç çiftçilere muhasebe ve ekonomi öğretimi verilen Tarım Kolejlere açılmıştır. Bu durum tarımdaki üretim artışının teknoloji ve eğitim gibi faktörlere bağımlılığını artırmıştır. Bu da eğitim sisteminin genişlemesini beraberinde getirmiştir. Öte yandan tarım üretimi artarken tarımda istihdam edilen nüfus 11 milyon civarında sabit kalmıştır. Bu da çiftçi kesiminin nüfustaki oranının azalması demektir. Eğitim sistemi genişlerken bu alanda çalışanların sayısı artmaktadır. Dolayısıyla bu dönem çiftçilerin birkaç kuşak içerisinde öğretmenlik gibi istihdamı artan

² Eugene E. Leach, “1900-1914”, *A Companion to 20th-Century America*, Ed. by Stephen J. Whitfield, Malden, Blackwell Publishing, 2004, s. 3.

³ Leach, a.g.e., s. 4.

meslekler vasıtasıyla orta sınıflara dahil olduğu anlamında gelir. Burada sınıf atlamanın temel aracı da eğitimidir. Mills, pragmatizmi incelerken bu toplumsal tecrübeye gönderme yapar. Mills'e göre pragmatizmin bu dönemde popülerlik kazanması sınıf atlama durumundaki kitlelerin istek ve ihtiyaçlarına karşılık vermesidir. Bu dönemdeki asıl gelişme ise hızlı bir endüstrileşmedir. Amerika'da özellikle mamul malların üretiminde ciddi bir artış görülmüştür. Ayrıca dış ticaretin de hacmi ve bölgeler arasındaki dağılımı değişmiştir. Amerika daha çok Avrupa'ya hammadde ithal eden bir ülkeyken giderek dünyanın her tarafında mamul mal ithal eden bir ülke haline gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı'yla birlikte Amerika yüksek kalite tekstil ve kimya sektöründe de üretim yapmaya başlar. Bu iki üretim alanı savaş sonrası dönemde ekonomide derin bir etki yaratmıştır. Ayrıca o döneme kadar dış ticareti büyük oranda Avrupalı araçlar üzerinden yapan Amerika büyük bir ticaret filosu oluşturur.⁴ Bütün bu gelişmeler Amerika'da büyük sermaye ve organizasyon gerektiren endüstriyel ve ticari kuruluşların yayılması demektir. Sermayenin ve gücün bu şekilde yoğunlaşması Mills'in yaşadığı dönemde Amerikan toplumunu da ciddi şekilde etkilemiştir. Mills'in tespit ettiği şekliyle girişimci karakterli eski orta sınıflar yerini büyük organizasyonlar içerisinde çalışan beyaz yakalılara bırakmıştır.

1.1.1 Sermayenin Yoğunlaşması, Ekonomi Yönetiminin Merkezileşmesi, Tüketim Temelli Yeni Bir Ekonomik Düzenin Ortaya Çıkışı

Sermayenin ve gücün yoğunlaşması büyük oranda kar marjlarının düşmesi ve endüstriyel üretim için gerekli yatırım miktarının artmasının bir sonucudur. Savaş sonrası dönemde şirket birleşmeleri furyası bu yoğunlaşmanın somut ifadesi olmuştur. En rekabetçi sektörlerden otomotiv sektöründe bile 1928'e gelindiğinde üç büyük şirketin üretimdeki toplam payı % 83 civarına gelmiştir. Petrol sektöründe John D. Rockefeller tarafından kurulan Standard Oil şirketi, kısa sürede petrol sektörüne hakim olmuştur. Rockefeller üretimin bütün safhalarını kendisi yapma taktiğini izlemiştir. Şirket büyüdükçe rakiplerini satın alarak genişler. Standard Oil 1872'de sektörün % 10'una hakimken on yıl sonra bu oranı % 90'a çıkmıştır. Rockefeller, elindeki şirketleri 1882'de Standard Oil Tröstü çatısı altında birleştirir. On yıl içerisinde Rockefeller'ın şirketi petrol kuyularını, demiryollarını, rafinerileri ve dağıtım araçlarını içine alacak kadar genişlemiştir. Böylelikle Rockefeller tek başına petrol fiyatlarını belirleyebilme imkanı kazanmıştır. 1911 yılında çıkarılan antitröst yasaları gereği Standard Oil Şirketi en yakın rakibinden 20 defa daha büyük olduğu için küçük ve bağımsız

⁴ Gary B. Nash, "Economy", **Encyclopedia of American History: The Emergence of Modern America 1900 to 1928**, New York, Infobase Publishing, 2003, s. 83-86.

şirketlere bölünür.⁵ Sermaye yoğunlaşması ve merkezi yönetim çelik sektörü gibi gelişen endüstrilerde de görülmüştür. Amerika 1900'lerin başında dünyanın en büyük çelik üreticisi haline gelirken bu üretimin çoğunu U.S. Steel adlı şirket yapar. Bu şekilde belirli şirketlerin sektöre hakim olması o sektördeki istikrarın da bir teminatı olarak görülmektedir. Sendikalar ve işçi muhalefeti bu yoğunlaşmayla birlikte çok daha kolay alt edilebilmektedir. Ancak bir yandan da devlet tekel karşıtı yasalarla bu şirketleri küçültme yoluna gitmektedir.⁶ Tekeller bu şekilde ortadan kaldırılırken bu şirketler üzerinde devlet denetimi artmaktadır. Bu da ilgili sektörlerin devletin denetim kurumları tarafından organize edilmesi ve böylelikle merkezileşmenin artması demektir. Mills'in Amerikan toplumunda tespit ettiği bürokratikleşme, devletin daha müdahil bir tavır benimsemesi sonucunda genişlemesinin ve devletin müdehalesine maruz kalan özel sektörün yine kurumsal bir şekilde örgütlenmesinin bir ifadesidir.

Endüstri gelişirken en büyük sorun düzenli olarak artan üretimi eritecek düzeyde tüketimin bulunmamasıdır. Bu da ortaya çıkan büyük toptancılar ve mağaza zincirleri gibi büyük parakendeciler yoluyla çözülmeye çalışılır. 1918'de 29.000 olan zincir halindeki perakendeci sayısı 1929'da 160.000'e yükselir. Bu dönemde tüketici mamullerine erişim artarken ülke içinde kredi olanakları da büyük bir artış gösterir. Finans sektörü de büyük bir gelişme gösterir. 1920'de 1.280 olan banka şubesi sayısı 10 yıl sonra 3.500'e çıkmıştır. Sermaye yoğunlaşması ve merkezileşme finans sektöründe de görülür. Sadece 1919'da 80 banka birleşmesi gerçekleşirken 1927'de bu sayı 259'a çıkar. 1913'te Federal Rezerv Yasası'yla dış ülkelerde banka şubesi açmak yasallaşır. 1920 yılına gelindiğinde dünyanın çeşitli yerlerinde faaliyet gösteren 180 Amerikan banka şubesi bulunmaktadır. Sermaye de bunu takip eder. 1919'da 3,8 milyon olan dış yatırım 1929'da 7,5 milyonu bulur. Amerika dünya finans sisteminde büyük bir aktör haline gelir.⁷ Dolayısıyla 1920'lerden itibaren Amerika'da üretim temelli olmayan sektörlerde büyük bir gelişme görülmektedir. Bu da ekonomi politikalarının artık eskisi gibi üretimi örgütlemekle değil tüketimi örgütlemekle uğraştığı bir ekonomik düzen ortaya çıkarmıştır. Bu dönüşüm Mills'in yazılarında psikolojik etkileriyle ele alınır. Yeni düzenin ortaya çıkardığı toplumsal tip olan beyaz yakalılar artık üretim süreçlerinden de kopmuşlardır. Mills bu kopuşu yabancılaşmanın derinleşmesine yorar. Ayrıca Mills, *The Power Elite*'te yeni ekonomik sistemin yöneticilerini ele alırken bu

⁵ Robert Gordon, "Oil Industry", **Encyclopedia of American History: The Emergence of Modern America 1900 to 1928**, New York, Infobase Publishing, 2003, s. 243-245.

⁶ Gary B. Nash, "Steel Industry", **Encyclopedia of American History: The Emergence of Modern America 1900 to 1928**, New York, Infobase Publishing, 2003, s. 336-338.

⁷ Gary B. Nash, *ibid.*

yöneticilerin eskinin şirket sahibi zenginleri gibi mülke sahip olmadıklarını söyler. Yani yeni düzenin yöneticileri de mülkiyetten kopmuştur. Beyaz yakalının üretimden kopuşuyla birlikte düşünüldüğünde yönetici seçkinlerin mülkiyetten kopuşu sınıf ilişkilerinde gayrişahsileşmeye yol açmıştır. Amerika'nın 20. yüzyılın ilk yıllarında yaşadığı ekonomik dönüşüm böylelikle Mills'in düşüncesinde sermayenin yoğunlaşması, merkezi yönetim ve kişiler arası ilişkilerde gayrişahsileşme şeklinde yer bulur.

Amerikan ekonomisinde genişleme ve buhran çevrimleri 20. yüzyılın başından itibaren bariz hale gelmeye başlamıştır. Bunun sebebi olarak kar marjlarının düşmesi görülüyordu. Sermayedarlar da bu sorunu çözmenin ilk yolunu maliyetleri düşürmekte bulmuştur. 1911 yılında bilimsel iş yönetimi üzerine kitap yazan Frederick W. Taylor'un yöntemleri bunu sağlamaya yöneliktir. Taylor'un önerisi işçilerin olabildiğinde basit işlerde çalıştırılmasıdır. Böylelikle gerektiğinde işçilerin yeri kolayca yenileri tarafından doldurulabilecektir. Bunun için de ayrıntılı bir işbölümü, makineleşme ve parça başı ücret sistemi uygulanmaktadır. Bu sistem sayesinde Ford 1909 yılında 10.607 araba satar. 1913'te 168.000, 1914 ise üretilen bütün arabaların % 45'ine tekabül eden 248.000 adet satış oranına ulaşılır. Böylelikle yıllık karı 30 milyon doları bulur.⁸ Taylor'un düşünceleri temel olarak üretimi optimize etmeye yöneliktir. Üretimin optimize edilmesi maliyetleri düşürürken krizi daha derinleştirmektedir. Çünkü kar marjlarının düşmesi ve tüketimin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu yüzden Henry Ford işçilere daha fazla ücret vererek ürettiği arabalara talep yaratmayı akıl ettiğinde Taylor'dan bir adım daha ileriye gitmişti.⁹ Kitlesele üretimin yanı sıra kitlesele tüketim de sağlanmalıydı. Amerikan ekonomisindeki dönüşüm kültürel planda bir dönüşüme yol açmıştı. Tüketimin Amerikan toplumunda üstlendiği yeni rol Mills'in orta sınıflar hakkında yazdıklarında tartışılır. Mills, tüketimi bir statü sembolü ve gelişen yeni kültürün başat unsuru olarak görür.

1.1.2 Amerikan Nüfus Düzenindeki Dönüşüm, Şehirleşme

Amerika'da göç geleneksel bir olguydu. Ancak olağan olanın aksine 20. yüzyılın başlarında dönemin en büyük nüfus hareketi ise ülke içinde gerçekleşmiştir. Güneydeki ırklar arası gerilim ve Kuzey'in artan ekonomik cazibesi bu doğrultuda bir göçe sebep olmuştur. 1920'dan 1920'ye kadar yarım milyon zenci Kuzey'e göç eder. 1920'ler boyunca göç dalgası daha da ivmelenir ve göçmen sayısı 750.000'e çıkar. Buna paralel şekilde kırdan kente göç de

⁸ Howard Zinn, **Amerika Birleşik Devletleri Halkları Tarihi**, Ankara, İmge Kitabevi, 2005, s. 344.

⁹ Cynthia Clark Northrup, "Ford, Henry (1863–1947)", **The American Economy: A Historical Encyclopedia**, ABC-CLIO, Inc., Santa Barbara, 2003, v. 1, s. 116.

gerçekleşmektedir. 1920'lere gelindiğinde kent nüfusu kırsalını geride bırakır. Savaş dönemi işçi talebi Güneylileri Kuzey'in endüstriyel kesimlerine çekmiştir. Detroit ve Chicago gibi şehirler bu göçler sonucu kurulur. Ama asıl büyük göç dalgası 1920'lerde tarım ekonomisinde yaşanan kriz sonrasında gerçekleşir. Tarım kesiminde çalışan 19 milyon kişi kırsaldan, kasabalardan büyük şehirlere göç etmiştir. Göçmenlerin büyük kısmını gençler oluşturur. Kırsal kesimlerde yaşayan 20 ile 24 yaş arasındaki her dört kişiden biri bu dönemde şehre göç etmiştir.¹⁰ Bu dönemde Protestanlık Amerika'da kırsal kesimde yaşayanlar için önemini korumaktadır. Radyo, dergiler ve posta hizmetleri kırsal kesimde de yaygınlaşmıştır. Ama bunlarla gelen şehir kültürü dinsizliğin ve kültürün yozlaşmanın emareleri olarak görülmektedir. Bir yandan da bankalar, tarım birlikleri, tarım sektöründe çalışan şirketler çiftçilerin hayatına girmektedir. Çiftçiler kredi çekeabilmekte, mallarını daha geniş bir pazara satabilmekte ve ürünleri için sigorta yaptırabilmektedirler. Ama bu gelişmeler çiftçilere bağımsızlık gibi kültürel özelliklerini kaybetme korkusunu da yaşatır. Savaş dönemi tarımda refahın arttığı bir dönemdir. Çiftçilerin gelirleri yükselir. Tarım kesimi 20 yıl önce kendi tükettiğinin % 60'ını üretirken artık % 40'ını üretir hale gelmiştir. Çiftçiler refah döneminde ellerine geçen parayı tüketim ürünlerini satın almakta harcar. Öte yandan yeni teknolojilere ve sermaye gerektiren yatırımlara para harcamakta birçokları tereddütlü davranır.¹¹ Amerika'da nüfus yapısındaki temel dönüşüm şehirleşme şeklinde olmuştur. Kırsaldaki hayat da şehir kültüründen etkilenir hale gelmiştir. Ancak kırsalın ekonomik dezavantajları bu etkilerle birlikte daha da artmaktadır. Amerika merkezileştikçe büyük şehir taşra gerilimi de artmaktadır. Mills'in Amerikan toplumunda eski ve yeni sınıfları ele alırken yaptığı karşılaştırmaları bazı noktalarda şehir taşra dolayımında da yaptığını görürüz. Mills'in kendi hayat hikayesi de taşradan merkeze doğru genel akıma uymaktadır. Mills, kozmopolitizme ve onun ürettiği kültürel unsurlara mesafeye yaklaşır. Öte yandan yazılarında yer yer bürokrasiyle özdeşleştirdiği modern toplumsal örgütlenmeye karşı Amerikan çiftçisinin ve işçilerinin hayat tarzını koyar.

1.1.3 Amerikan Reformistleri ve New Deal

Amerika'da yaşanan dönüşümün bir diğer boyutu da siyasettir. Amerika'da reformizm toplumsal kökenleri olan bir hareketken daha sonraları New Deal'la birlikte Amerikan siyasi

¹⁰ David R. Smith, "Population Trends", **Encyclopedia of American History: The Emergence of Modern America 1900 to 1928**, New York, Infobase Publishing, 2003, s. 366-367.

¹¹ David R. Smith, "Rural Life", **Encyclopedia of American History: The Emergence of Modern America 1900 to 1928**, New York, Infobase Publishing, 2003, s. 306-307.

elitinin siyasi taktiği haline gelmiştir. Richard Hofstadter, Amerikan reformistlerini tekel karşıtı düşünceleri etrafında ele alarak yaşanan siyasi dönüşümü ortaya koymaya çalışır. Hofstadter'e göre tekel karşıtı hassasiyet geniş halk kesimlerinden doğmuş olsa da tekel karşıtı yasalar iş çevrelerinin çıkarlarına göre şekillenmiştir. Öyle ki sendikalar hakkında çıkarılan yasalar işverenlerden çok işçi sendikalarını etkilemektedir. Bu da tekel yasalarıyla işverenlerin denetlenmesinden öte piyasanın tamamının kontrol edilmesinin amaçlanmaktadır. Dolayısıyla 1940 sonrası tekel karşıtı yasalar halk ve liberal entelektüeller nezdinde desteğini yitirse de yasal ve idari irade tarafından sert bir şekilde uygulanır. Buradan da tekel karşıtı yasaların halkın iradesinden devlet içgüdülerinin bir sonucu olduğu çıkarılabilir. Yani tekel karşıtı hareketler her ne kadar halk içinde muhalefetten beslenmiş ve siyasi arenada yer bu vesileyle yer bulmuşsa da devlet ricalinin kararlarıyla örtüştüğü oranda ve bu kararlar uyarınca etkili olabilmiştir. Amerikan reformistlerinin ahlaki dayanakları da dönem içerisinde değişmiştir. Öncekiler dini saiklerle hareket etmektedir. New Dealcılar ise daha çok finans politikalarının selametiyle ilgilidirler. Hofstadter Amerikan toplumundaki geleneksel girişimcilik ethosunun yerini kurumsal şirket kültürüne bıraktığını söyler. Yaşanan Amerikan toplumsal karakterindeki bir dönüşümdür. 1929 Buhranı sonrasında yeni nesil artık güvenlik ve konfor, riske, mücadelecilik bir hayata ve büyük başarıya tercih etmektedirler. Bu nesil aynı zamanda savaş sırasında orduda disipline edilmiş, üniversitelerde büyük araştırma projelerinde yer almış ve bu şekilde kurumsallığa ziyadesiyle alışmıştır. Bu noktada tekel karşıtı hareket zayıflarken insanlar büyük şirketlerin var olduğu bir ortamda rekabetin nasıl korunacağından çok böyle bir ortamda nasıl daha rahat var olabileceklerinin derdine düşmüşlerdir. 40'larda artık tekel karşıtlığının ekonomik temellerinin yok olduğuna inanılıyor. Ama öte yandan devlet yasal düzenlemelerle sıkı bir tekel karşıtı politika izliyor. Bunda da devletin kendisinin de artık büyük bir tüketici olması ve endüstriyel fiyatların resmi makamlar öneminin artması büyük rol oynuyor. Amerikan halkının tekel karşıtı motivasyonu kaybolurken Amerikan devletinin tekelleri kontrol etme ihtiyacı artıyor.¹² Hofstadter'in işaret ettiği bu dönüşüm Mills'in gelişkin muhafazakarlık olarak ifade edeceği siyasetin yaygınlık kazanmasını sağlamıştır. Amerikan reformizmi toplumsal açıdan dezavantajlı olanların değişim talebi olmaktan çıkıp, toplumsal açıdan avantaj sahibi olanların bunu muhafaza etme refleksine dönüşmüştür. Mills, özellikle *The New Men of Power*'da gelişkin muhafazakarlık dediği New Deal siyasetinin sendikaları bakışını bu kapsamda değerlendirir. Bu aynı zamanda Mills'in bilgi sosyolojisine yönelmesinde de etkili olmuştur. Çünkü siyasetin dolaylı yollarla

¹² Richard Hofstadter, "What Happened to the Antitrust Movement?", **The Paranoid Style in American Politics**, Harvard University Press, Cambridge, 1952, s. 188-238.

yapılmaya başlandığı yeni dönem bilgi ile iktidar arasındaki ilişkilere dair bir farkındalığı da gerekli kılar.

Bu bağlamda Gabriel Kolko da 1900'lerin başındaki reformist politik hareketin aslında muhafazakar bir siyasete sahip olduğunu iddia etmektedir. Ona göre endüstriyel toplumun sorunları bu dönemde muhafazakar bir biçimde çözülmeye çalışılmıştır. Amaçlanan kapitalist toplumsal ve ekonomik yapının korunmasıdır. Reformist siyaset çoğu zaman bilinçli şekilde ve yapısal olarak daima muhafazakar bir özellik göstermiştir. Gelişmeci siyasetin temel varsayımlarından biri iş dünyasının çıkarlarının sağlanmasının toplumun bekası için gerekli olduğudur. Kolko'nun politik kapitalizm adını verdiği bu ideoloji ekonominin rasyonelleştirilmesini amaçlamaktadır. Politik kapitalizm iş dünyasının denge, tahmin edilebilirlik ve güvenlik gibi ihtiyaçlarının politik ifadesinden ibarettir. Düzenlemecilik ve devlet müdahalesi bu açıdan hiçbir zaman tartışmanın odak noktası olmamıştır. Mesele daha çok düzenlemenin nasıl olacağı ve kimin tarafından yapılacağıdır. Kolko'ya göre yüzyıl başında Amerikan ekonomisindeki şirket birleşmeleri trendi yoğun rekabetin bir sonucudur. Kontrolsüz bir rekabetin ekonomik açıdan zararlı olduğu iş ve hükümet çevrelerini ortak yargısıdır. Düzenlemeci devlet de bu noktada tekellerin varlığı dolayısıyla değil bilakis yokluğu sebebiyle ortaya çıkar. İş çevreleri düzenlemeciliğe uygulamada bazı noktalarda muhalefet etseler de temelde düzenleme fikrinde mutabıktırlar. Kaotik bir pazar yapısı uzun vadede sadece çıkarlarını değil varlıklarını da tehdit eder durumdadır.¹³ Kolko'nun bu yorumları ışığında bakıldığında Mills'in gelişkin muhafazakarlık adlandırması daha iyi anlaşılabilir. Mills'in bürokratikleşmeyi Amerika'da New Deal'la birlikte iktidara gelen bu siyasetin de bir sonucu olarak görür.

Kolko politik kapitalizm olarak ifade ettiği bu siyasetin devlet eliyle ekonominin merkezileştirilmesi olduğunu söylüyor. İş çevreleri önceleri rekabete karşı şirketler arası anlaşmalar yapıyorlar. Bunun yeterli gelmediği durumlarda şirket birleşmelerine gidiliyor. Şirket birleşmeleri de hem karlılığı hem de piyasa kontrolünü sağlayamadığı noktada devlet müdahalesi seçenekler arasına giriyor. 1904 yılında Roosevelt demiryollarının devlet tarafından denetlenmesini önerdiğinde demiryolu şirketleri bunu memnuniyetle kabul ediyor.¹⁴ Rekabetin sınırlandırılması için çözümlerden biri de finansın merkezileştirilmesi şeklinde oluyor. Böylelikle piyasada istenmeyen rakiplerin finansman bulmasının önüne geçiliyor.¹⁵ Büyük şirketler bu yüzden banka reformunun destekçileri oluyor. Sermayenin

¹³ Gabriel Kolko, **Triumph of Conservatism**, Free Press, New York, 1977, s. 1-25.

¹⁴ A.e., s. 78.

¹⁵ A.e., s. 144.

dağılmasını ve merkezsizleşmesini engellemeye çalışıyorlar. Federal Reserve’ün kurulması ve New York’un bir finans merkezi haline gelmesi böyle bir trendin sonucu oluyor.¹⁶ Mills, şirketler ile devletin bu şekilde koordineli hareket etmesini, ekonomi ve hükümet hiyerarşilerinde üst sıralarda bulunanların ortak çıkarlarına ve “sınıf bilincine” yoruyor. Kolko’nun politik kapitalizmi bu bakımdan daha gayrişahsi bir tanım gibi görünüyor. Mills’in gelişkin muhafazakarlığı tam teşekküllü bir ideolojidir.

1.1.4 Toplumsal ve Kültürel Dönüşüm

Amerika’daki dönüşümün kültürel plandaki karşılığı Püritenliğin hakim konumunu tüketim kültürüne bırakmasıdır. 1920’lerle birlikte Viktoryen dönemden miras kalan Amerikan ahlakında ve davranış kalıplarında büyük değişimler görülmüştür. Bu dönemin özelliği kontrolsüz bir ekonomik genişleme dönemi olmasıdır. Özellikle finans sektörü gibi üretime dayanmayan sektörlerin revaç kazanması Amerika’da ekonomik değer yargılarının da değişmesine sebep olur. Bu dönem bazı tarihçiler tarafından on dokuzuncu yüzyıl iş ahlakının yerini aylaklık ve tüketim ahlakına bıraktığı bir kültürel dönemeç olarak tanımlanmaktadır.¹⁷ Amerikan toplumuna hakim olan bu yeni kültür Mills’in orta sınıflar ve iktidar seçkinleri hakkında yaptığı yorumlarda statüyle ilişkili olarak değerlendirilir. Mills bu konularda büyük oranda Thorstein Veblen’in takipçisidir. Veblen, bu kültürün yeni yeni oluştuğu ve karşısında direnç bulduğu bir zamanda bu kültürü alaya alan bir tavır sergiler. Mills, Veblen’in eleştirilerinin zihinsel açıdan kıvrak olmalarına rağmen açıklıktan uzak oldukları değerlendirmesini yapar. Öte yandan Mills tüketim kültürünün hakim olduğu bir zamanda bu kültürü ciddi bir çözümlemeye tabi tutar. *White Collar* ve *The Power Elite*’in statü sembolleri hakkındaki bölümleri bu kültürel dönüşümü anlama çabasının ürünüdür.

Bahsini ettiğimiz kültürel dönüşüm bugünkü anlamıyla “Amerikan hayat tarzı”nı ortaya çıkarmıştır. Bu hayat tarzının ana unsurları da otomobil, sinema ve radyo olmuştur. 1920’de 9 milyon olan otomobil sayısı on yıl içinde üç katına çıkmıştır. Sinema 1927 yılında ilk sesli filmlerle birlikte daha yaygın bir etki alanına sahip olmaya başlamıştır. Ayrıca Amerikan sinema endüstrisi de ithal ettiği filmlerle Amerikan hayat tarzını çoğu zaman bir karikatür biçiminde dünyaya yaymaya başlamıştır. Radyo daha çok reklam şirketlerince finanse edilen ve halkın beğenilerine göre şekillenen bir kültürel aygıt olarak yaygınlık

¹⁶ A.e., s. 254-255.

¹⁷ Glen Gendzel, a.g.e., s. 28.

kazanmıştır. Bütün bunlar belirli bir tüketim kültürünün ve hayat standardının oluşumunu hazırlamıştır.¹⁸

Amerika'daki kültürel dönüşüm her yere aynı hızda ulaşmaz. Ortaya çıkan kültürel farklılıklar kültür çatışmalarına yol açar. Bu çatışmaların ana eksenini büyük şehir-taşra ekseninde gerçekleşir. İçki yasakları taşrada güçlü destek bulurken şehirlerde muhalefetle karşılaşır. Göçmenliğe getirilen kısıtlamalar da aynı şekilde tepki uyandırır. Bunda şehirlerde göçmen nüfusun çoğunlukta olması belirleyicidir. Doğu Avrupalılar başta olmak üzere çok daha farklı kültürlerden gelen yeni bir göçmen profili oluşmaya başlamıştır. Böylelikle büyük şehirler kozmopolitan bir yapı kazanmıştır. Buralarda kültürel dönüşüm daha hızlı gerçekleşmiştir. Taşra, ise Protestan köktencilik ve Klu Klux Klan gibi grupların yetiştiği bir kültürel ortam durumundadır.¹⁹ Amerika'da bu dönemdeki göç olgusunun bir başka boyutu da kırdan kente göçtür. Şehir kültürü uzun vadede taşra ile olan çatışmada avantajlıdır. Göç kısıtlamalarına rağmen, şehir nüfusu bu dönemde 15 milyon artar ve şehre göç oranı rekor seviyeye ulaşır. Kır kökenliler artık hayatlarını kırsal kesimde devam ettirmek yerine tercihlerini refah, heyecan ve kültürel dinamizm vadeden şehirlerden yana kullanıyor. Bu da taşradaki kültürün direncini kırıyor.²⁰ Bu çatışmanın Mills'in hayatında belirleyici yansımaları olmuştur. Mills, Texas gibi taşra kültürünün hakim olduğu bir yerden şehir kültürünün üreticisi durumundaki New York'a doğru bir hayat serüvenine sahiptir. Ancak Mills'in toplumsallaşması yaşadığı bütün çatışmalara rağmen üniversiteler üzerinden olmuştur. Mills üniversitelerde kozmopolitan kültürü her yönüyle tanıma fırsatı bulmuştur. Mills'in taşralı kültürel kökeni onun üniversite ortamında yabancılık hissetmesine sebep olmuştur. Bu da Mills'in Amerikan sosyolojisindeki ve akademik camiasındaki asi imajının oluşmasına sebep olan zıtlıkları üretmiştir. Ancak Mills'in kozmopolitan kültüre karşı çıkışı Veblen ve Thoreau gibi entelektüel bir tarzda olmuştur. Bir yandan da Gasset ve Fromm gibi Avrupalı düşünürlerden etkilenen Mills, Amerika'da gelişen kültürel ortama muhalif bir tutum takınmıştır. Bu tavra Mills'in kendi evini kendisi yapması ve okula deri ceket ve kot pantolonla motosiklet üzerinde gelmesi gibi Amerikalı bir jestler de dahildir. Mills, taşralılığını varoluşsal bir tutum şeklinde bir dışarıdalığa çevirebilmiştir.

¹⁸ Allan Nevins ve Henry Steele Commager, a.g.e., 384-388.

¹⁹ Glen Gendzel, a.g.e., s. 30.

²⁰ Glen Gendzel, a.g.e., s. 30.

1.1.5 Amerikan Liberalizminin Oluşumu

Amerika'nın 20. yüzyılın ilk yarısında geçirdiği dönüşüm kapitalist sistemdeki yapısal bir sorunun sonucudur. Amerikan ekonomisindeki birbirini takip eden genişleme ve buhran dönemleri ile sorun giderek derinleşmekteydi. Ancak Büyük Buhran'la birlikte sorunun en yıkıcı hali yaşanmış oldu. 24 Ekim 1929'da 12 milyondan fazla hisse senedi bir anda el değiştirdi. Sonuç olarak ekim sonuna kadar kağıt sahipleri 15 milyar dolardan fazla kayba uğradı. Bunalımın etkisi artarak devam ederken ticari işletmeler kapandı, fabrikalar durdu ve bankalar iflaslarını açıkladı. Bunalımın bu boyutlara ulaşmasının sebebi yapısal bir sorundu. Bu da üretim kapasitesinin tüketim kapasitesinden büyük olmasıydı. Milli gelirin büyük kısmı nüfusun az bir bölümünün elindeydi. Bu da asıl tüketim potansiyeli olan işçi, memur ve çiftçinin elinde para olmaması anlamına geliyordu. Bu kriz kıtlığın değil bolluğun sebep olduğu bir krizdi ve bu yönden de önceki krizlerden ayrılıyordu.²¹

1929'da borsanın çöküşüyle 1941'deki Pearl Harbor baskını arasında kalan dönem Amerikan tarihinin en büyük ekonomik bunalımına sahne olmuştur. Bu dönemde Amerika'da toplumsal çatışmalar merkezi bir durum arz etmeye başlamıştır. Örneğin Birinci Dünya Savaşı gazilerinin yapmış olduğu bir gösteri askeri birlikler yoluyla bastırılmıştır. İcra yoluyla evlerinden çıkarılanlar ve iflas eden çiftçiler şiddetli bir toplumsal direniş oluştururlar. Amerikan Komünist Partisi ve Sosyalist Parti yeni taraftarlar kazanırken 1936'da Roosevelt ve New Deal programı tekrar iktidara gelir.²² Roosevelt'in reformları temelde toplumsal huzursuzluğu dindirmek ve kapitalizmi sağlıklı bir biçimde yeniden örgütlemek amacını taşıyordu. Bunun için de öncelikle Ulusal İyileştirme Yasası'yla işletmecilik ve sendikacılık denetime tabi tutuluyordu. Bu kapsamda rekabeti sınırlayacak şekilde fiyatlar ve ücretler sabitlendi. Daha en başından UIY büyük iş çevrelerinin kontrolüne girdi ve onların çıkarlarına hizmet edecek şekilde uygulandı. Tarımsal Uyum Yönetimi ile de tarım üretimi düzenlenmeye çalışıldı. Bu uygulama da daha çok büyük tarım işletmelerinin çıkarlarına hizmet ediyordu.²³ Öte yandan Büyük Buhran sonrası sendikasız işçilerin yaptıkları eylemler büyük etki yaratmıştı. Sendikaların yaygınlaşması işverenler için de ehveni şerdi. Sendika yöneticilerinin etkilenmesi ve yönetilmesi daha kolay görünüyordu. İkinci Dünya Savaşı sırasında da yine sendikalar yoluyla grevler önlenmeye çalışıldı. Bunun yanı sıra işsizliğin azalması ve işçilerin refah durumunun yükselmesi de grevlerin azalmasına sebep oldu. Ayrıca

²¹ Allan Nevins ve Henry Steele Commager, a.g.e., 388-391.

²² Michael E. Parrish, "1929-1941", *A Companion to 20th-Century America*, Ed. by Stephen J. Whitfield, Malden, Blackwell Publishing, 2004, s. 36-37.

²³ Howard Zinn, a.g.e., s. 414-415.

New Deal binlerce aktör, yazar, sanatçı ve müzisyene devlet projelerinde iş olanağı sağladı.²⁴ Ayrıca bankalar sıkı bir gözetime tabi tutuldu ve mevduatları hükümet güvencesi altına alındı. Altın standardı bırakılarak kontrollü bir şekilde enflasyon oluşturuldu. Böylelikle hisse senetleri ve diğer kağıtların denetimi sağlandı. Özel şirketlerin elindeki elektrik tekelleri kırıldı. Çiftçilere kredi açılarak kiracı çiftçilerin arazi sahibi olması sağlandı, küçük toprak sahiplerinin durumu düzeltildi. İşçilerin için haftalık 40 saat çalışma süresi belirlendi ve asgari ücret tespit edildi. Sosyal güvenlik yasası ile işsizler ve çalışamayacak durumda olanları koruyan düzenlemeler yapıldı.²⁵ Böylelikle Amerika’da liberalizm de dönüşüme uğradı. New Deal ile birlikte devletin ekonomiye müdahalesi, sendikalaşma ve devlet eliyle istihdam yaratılması gibi uygulamalar liberalizm adına ve kapitalist sistemin selameti için yapılar hale geldi. Öte yandan New Deal’ın toplumsal adeleti sağlama iddiası da büyük oranda kağıt üzerinde kalmıştır. Uygulanan sosyal politikalar çoğu zaman sığ bir pragmatizmden öteye gidememiştir. Örneğin tarım sübvansiyonları kiracı ve ortakçı çiftçilerin durumlarını düzeltmeyi amaçlarken büyük toprak sahiplerinin karını artırmaktan başka bir işe yaramamıştır. Bu da bu icraatlerin temel motivasyonu olan kırdan kente göç tecrübesinin ağırlığını hafifletmede başarısızlık anlamına gelmektedir.²⁶

Bu arada yaşanan ekonomik krizi dönüşümün sebebi olarak görmek de hatalıdır. 1920 ile 1940 arasında Amerikan ekonomisi emek yoğun endüstrilerin merkezini oluşturduğu bir yapıdan sermaye yoğun hizmetlerin ağırlıkta olduğu bir yapıya evrilmiştir. Üretim de yatırım mallarından tüketim mallarına kaymıştır. 1929 krizi ekonomik yapıdaki dönüşümün yarattığı bir tahribattır.²⁷ Öte yandan bu tahribatın ortaya çıkardığı toplumsal muhalefet de dönüşüme etki etmekte çok etkili değildir. Çünkü 1930’larda bu muhalif hareketlerle ve tüketim temelli hayat tarzı aynı anda ortaya çıkmıştır. Toplumsal muhalefetin karakteri de hala eski moda yolsuzlukla mücadele reflekslerine dayanmaktadır. Bu açıdan da sosyalist bir alternatifi değil daha çok bir küçük burjuva liberalizmini beslemektedir. Dolayısıyla ekonomik ve toplumsal bunalımların en şiddetli olduğu bu dönemde Amerikan tüketim kültürünün de temellerinin atılmıştır. Amerika’nın büyük hava yolu şirketleri bu dönemde kurulmuştur. Tüketim kültürüyle özdeşleşen ünlü markalar bu dönemde ortaya çıkmıştır. Gelişen yeni kültürün işlevi toplum içindeki her tür ayrılığın eritilmesi şeklindedir. Tüketim merkezli ekonomi liberal kapitalistlerin de çıkarlarıyla örtüşüyor. Asgari ücret gibi uygulamaların ekonomik oyun sahasını genişletmesi umuluyor. Aynı zamanda Güney ve Batı’daki düşük olan işçi

²⁴ Howard Zinn, a.g.e., s. 424-426.

²⁵ Allan Nevins ve Henry Steele Commager, a.g.e., 394-398.

²⁶ Michael E. Parrish, a.g.e., s. 42-45.

²⁷ Michael E. Parrish, a.g.e., s. 39-42.

ücretlerine karşı dezavantajlı olan işadamları da bu uygulamaları destekliyorlar. Artan işçi ücretlerinin ekonomiyi güçlendirmesi ve endüstrileşmeyi ileri götürmesi öngörülüyor. Sonuç itibarıyla sermaye ve işçiler arasında tüketim kültürüne dayanan bir tür toplumsal mukavele oluşturulmuş bulunuyor.²⁸

Tüketimin örgütlenmesi ekonomi siyasetinin belli başlı konusu haline gelirken tekel karşıtı düşünce sorunu anlamakta ve sorun karşısında tavır almakta yetersiz kalmaktadır. Amerikan ekonomisinde yaşanan en büyük gelişme tüketiciler tarafında gelişen bir yoğunlaşma eğilimidir. John Kenneth Galbraith bu konuyu ele alırken, modern piyasalarda üreticilerin üzerindeki baskının rakiplerinden çok pazarlığın karşı tarafındaki güçlü tüketicilerden geldiğini söylüyor. Rekabet güçlü üreticiler ve zayıf tüketicilerin olduğu ortamda etkindir. Üreticilerin zayıf tüketicilerin güçlü olduğu yerde tüketicilerin pazarlık kabiliyeti dengeleyici bir güç oluşturmaktadır. Üretici ve tüketici arasında bir de aracılar bulunmaktadır. Aracılar tüketiciler adına dengeleyici gücü kullanmaktadırlar. Büyük toptancılar üreticiler ile doğrudan temasa geçerek fiyatların belirlenmesinde söz sahibi olabilmektedirler. Örneğin restoran zincirleri kendilerine her şeyiyle kendilerine bağlı üreticiler yaratabilmektedirler. Ya da üreticilere uzun vadede alım güvencesi vererek kendilerine bağlayabilmektedirler. Böylelikle fiyatlar üzerinde denetim imkanına sahip olabiliyorlar. İskandinav ülkelerinde tüketici kooperatifleri böyle bir güce sahiptir. Ama Amerika’da toptancılar dengeleyici gücün kullanımı ele geçirmişlerdir. Dengeleyici güç her halükarda modern ekonominin yapısını anlamakta bize bir bakış açısı kazandırmaktadır. Klasik iktisat daha çok piyasanın üretim tarafıyla ilgilidir. Galbraith, onların kuramlarını güçlü satıcılar ve zayıf alıcıların var olduğu özel bir durumdan yola çıkarak kurduklarını söyler. Oysa alıcı ve satıcıların hallerine göre pazar davranışları değişkenlik göstermektedir. Tüketim tekeli elinde bulunduranlar da üreticilere karşı dengeleyici bir güce sahiptirler.²⁹ Galbraith’in dengeleyici güç metaforu tüketim odaklı yeni ekonominin anahtar kavramlarından biridir. Klasik ekonomi insan ihtiyaçlarının sınırsız olduğu görüşünü serdederken tüketimin örgütlenmesi sorunu gözden kaçırmaktadır. 1871’lerden sonra marjinal fayda kuramıyla bu sorun iktisatçılar tarafından tartışılmaya başlamıştır. New Deal programı kapitalist ekonominin yeni problematik etrafında siyasi olarak örgütlenmesinin bir örneğidir. Liberalizmin dönüşümü Mills’in de ana konularından birini oluşturur. Liberalizmin Amerika’nın kurucu babalarının dilindeki haliyle New Deal programlarındaki hali arasındaki

²⁸ Michael E. Parrish, a.g.e., s. 47-51.

²⁹ John Kenneth Galbraith, “Countervailing Power”, **The Essential Galbraith**, Ed. Andrea D. Williams, Houghton Mifflin Company, New York, 2001, s. 1-17.

fark Mills'in kitaplarında ele aldığı Amerikan toplumundaki dönüşümün düşünsel ifadesini oluşturur. Mills, liberalizmi Marksizm'le birlikte Batı siyasi düşüncesinin iki damarından biri olarak görür. Bu yüzden de özellikle Amerika'da liberalizmin Amerikan toplumunun siyasi geleneğini oluşturduğu görüşündedir. Bu yüzden de Amerikan toplumundaki dönüşümü ele alırken liberal siyasetin dönüşümüne sıkça atıf yapar.

1.1.6 Sürekli Savaş Ekonomisi

Amerika'daki dönüşüm büyük oranda devlet eliyle olmuştu. Merkezi ve güçlü bir devlet mekanizması Amerika için alışıldık bir durum değildi. Ancak Birinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika'nın ekonomik çıkarlarını korumasının güçlü bir orduya ve gelişmiş bir bürokrasiye ihtiyaç duyduğu anlaşılmıştı. 1930'dan sonra iki okyanusta yer alacak büyük bir donanmanın yapımına girilmişti. Amerikan endüstrisi hem iç hem de dış talebi karşılayacak şekilde savaş üretimine göre ayarlanmıştı. Savaşın başlaması bu üretimin hızlandırılmasından başka bir değişiklik getirmemişti. Amerika savaş boyunca sadece kendi ordusunu değil bütün Müttefik orduları yaptığı üretimle donatmayı başarmıştı. Bu da bütün endüstriyel üretimin devlet kontrolüne alınmasıyla mümkün olmuştu. Amerika tek başına bütün düşman ülkelerden daha büyük bir üretim gücüne sahipti. Roosevelt, Amerika'nın "demokrasinin silah deposu" olması gerektiğini söylüyordu. Gerçekten de Amerika ürettiği gemi, uçak ve diğer askeri teçhizatlarla savaşın kaderini büyük ölçüde etkiledi. Bunların üretimi sırasında işçi ve işveren örgütleriyle grev ve lokavt yapılmamasına dair bir anlaşma yapıldı. İşçi ücretleri sendikaların istediği oranlarda artmadı ama fazla mesai ödemeleri ve tam istihdam uygulaması işçilerin durumunun iyileşmesini sağladı. Tarım üretimi de 1939-1944 yılları arasında dörtte bir oranında arttı. Savaş sırasında toplumun büyük bölümünün refahı yükselmiş oldu.³⁰ Amerika'nın İkinci Dünya Savaşı'na girişi aslında o zamana dek İngiltere'nin egemenliğinde olan iş alanlarına nüfuz etme isteğinin bir gereğiydi. Amerika böylelikle İngiltere'yi bir kenara itip Avrupa'ya açılabilirdi. Bu da temel olarak Amerika'nın sürekli artan yeni pazar ihtiyacını karşılamaya yönelik bir hamleydi.³¹

Bu dönemde Amerika'nın dış politikası da büyük oranda değişti. Amerika köklü bir yalnızlık siyaseti geleneğini sahipti. Ancak bu dönemde Amerika uluslar arası kurum ve anlaşmalarla bir uluslararası sisteme dahil oldu. Dünya devletlerini ekonomik, siyasi ve kültürel olarak örgütlemeyi hedefleyen bu sistemin merkezinde Amerika'nın kendisi vardı. Savaş sırasında Amerika ve İngiltere Uluslararası Para Fonu'nu kurdu. Bu fonda en büyük

³⁰ Allan Nevins ve Henry Steele Commager, a.g.e., 410-415.

³¹ Howard Zinn, a.g.e., s. 437.

parası olan ve de en çok etkiye sahip olan ülke Amerika'ydı. Bu fonun kurulmasında savaş sonrasında yıkıma uğramış ülkelerin yeniden imar edilmesi amaçlanıyor gözükse de aslında öncelikli motivasyon bu ülkelerin yabancı yatırımlara açmaktı.³²

İki savaş arası dönemde Amerika daha çok Büyük Buhran'ın sebep olduğu sorunlarla ilgilenmişti. New Deal programları bu sorunların çözümünde çok da başarılı olamamıştı. Savaşın başlamasıyla New Deal'dan da daha merkezi bir ekonomik siyaset izlenmeye başlanmıştı. Böylelikle Amerika hem Büyük Buhran'dan miras kalan sorunları çözebilmiş hem de endüstriyel gücünü ve üretim kabiliyetini görülmemiş bir savaş makinesine dönüştürebilmiştir.³³ Savaş dönemi büyük ve maliyetli projelerin yürütüldüğü bir dönem olmuştu. Savaşın son üç yılında gerçekleştirilen Manhattan Projesi bunlardan en bilineniydi. Bu program sonucunda 1945 yılının ağustos ayında Japonya'da kullanılmak üzere iki atom bombası imal edilmişti. Bu proje; Amerika ve Kanada'da 37 tesiste 120.000 kişiyi istihdam etmiş ve 2 milyar dolara mal olmuştu.³⁴ Savaş Amerikan ekonomisine büyük bir canlılık getirmişti. Savaş ekonomisinin başarısı bu tarz bir ekonominin barış döneminde de uygulanması fikrini doğurmuştu. Savaş sonrasına Rusya ile bir gerginliğin tırmandırılması "sürekli savaş ekonomisi" uygulaması için bir bahane işlevi görmüştü.³⁵

Amerika'nın uluslararası sistemi askeri ve ekonomik olarak da tanzim etme isteğinin bir yansıması da Truman Doktrini'ydi. Bu doktrin Amerika'nın Rusya'nın Boğazlar üzerinde hak talebiyle karşı karşıya kalan Türkiye'ye ve komünistlerin de taraflarından biri olduğu bir iç savaşla boğuşan Yunanistan'a ekonomik ve askeri yardımları öngörüyordu. Bu yardım programı 400 milyon dolarlık bir maliyete sahipti. 1949 yılında da Amerika, Bağımsızlık Savaşından beri ilk defa bir barış zamanında teşkil edilmiş bir askeri ittifak olan NATO'ya katıldı. Bu da 12 ülkenin katıldığı ve bir ülkeye saldırının bütün ülkelere yapılmış kabul edileceği bir anlaşma olması sebebiyle Amerika'nın dış siyasetindeki değişimin en somut örneğini oluşturuyordu.³⁶

Yönetim, savaş için yapılan üretimi teşvikler ve vergi indirimleri ile destekliyordu. Böylelikle üretim patlaması gerçekleşmiş ve daha sonraları askeri-endüstriyel kompleks olarak nitelenecek olan hükümet ile iş çevrelerinin ittifakı ortaya çıkmıştı. Hükümetin düzenlemeleri Savaş Üretimi Kurulu (War Production Board) gibi kurumlar aracılığıyla gerçekleşiyordu. Yine 1940-1945 arası dönemde devlet işlerinde çalışanların sayısı 1

³² A.e., s. 438-439.

³³ Allan M. Winkler, a.g.e., s. 54.

³⁴ A.e., s. 56.

³⁵ Howard Zinn, a.g.e., s. 450.

³⁶ Allan M. Winkler, a.g.e., s. 57-58.

milyondan 3,8 milyona çıktı. Hükümet harcamaları da aynı dönemde 9 milyar dolardan 98,4 milyar dolara fırladı. İkinci Dünya Savaşı'nın Amerika'ya toplam maliyeti de 330 milyar doları buldu ve Birinci Dünya Savaşının maliyetini ona katladı.³⁷ Savaşın hemen sonrasında tam istihdam kanununu, daha yüksek bir asgari ücreti, daha yüksek işsizlik tazminatı ve barınma yardımını da içeren bir program yürürlüğe kondu. Bunu sağlık sigortası hakkındaki düzenlemeler takip etti. Truman'ın bu ekonomik programı "Fair Deal" (Adil Anlaşma) olarak isimlendiriliyordu. 1946'da ekonomik dengeyi korumak ve yeni bir buhranı engellemek için İş Yasası Tasarısı kongreye sunuldu. Bu tasarı John Maynard Keynes'in ekonomik anlayışını temel alıyordu. Keynes'in Büyük Buhran'dan çıkışın ancak büyük bir harcama yoluyla olacağı iddiası İkinci Dünya Savaşı sırasında kanıtlanmıştı. Liberaller de bu anlayışı kurumsallaştırmayı planlıyorlardı. Buna göre devlet tam istihdamı sağlamak için ekonomiyi izlemeli ve vergiler ve harcama programları aracılığıyla ekonomiye acil müdahale edebilmeliydi. Ancak İş Yasası Tasarısı önceleri kongre tarafından reddedildi. Sonunda kabul edildiğinde ise sadece izleme konusundaki düzenlemeler geçerli oldu. Devletin ekonomi üzerindeki etkisi savaş sonrası dönemde yerleşiklik kazandı ama devletin ekonomiye daha etkin müdahalesi de direnişle karşılaştı. Sendikal faaliyetler ise Cumhuriyetçilerin çabasıyla sınırlandırılmıştı.³⁸

Mills, devletin ekonomik ve toplumsal plandaki etkinliğini anlatırken bunu sürekli savaş ekonomisi ifadesine başvurarak yapar. Bu ekonominin bir getirisi olan hükümet, iş çevreleri ve askeriye koalisyonu Mills'in *The Power Elite*'te ayrıntılarıyla işleyeceği bir durum olacaktır. Mills, yeni orta sınıfların örgütlenmesini anlatırken de askeri örgütlenmeyi bir metafor olarak sıkça kullanır. Sendikaların işçileri düzen altında tutmak konusundaki yeni işlevi de büyük oranda savaş döneminden arda kalan bir tecrübeyi. Mills de sendika başkanlarını incelediği çalışmasında bu tecrübeyi merkeze alarak bir değerlendirme yapar. İkinci Dünya Savaşı konjonktürü aynı zamanda Mills'in Amerikan siyasi hayatından tam anlamıyla yabancılaşmasına yol açmıştır. Mills bu dönemde savaş karşıtı bir tutum sergilerken siyasi olarak da anarşist tavrı giderek belirginleşir.

1.1.7 50'li Yıllar: Refah Zamanları ve Kapitalizmin Kültürel Çelişkileri

1950'li yıllar Amerika'nın güçlü ve müreffeh olduğu bir dönemdir. Bu dönem bazıları tarafından "halk kapitalizmi" olarak nitelenmektedir. Ama öte yandan nüfusun % 1'inden az bir kesimi borsadaki kağıtların beşte dördüne sahiptir. Buna rağmen 1945'ten 1960'a kadar

³⁷ Allan M. Winkler, a.g.e., s. 58-59.

³⁸ A.e., s. 60-61.

kişi başına tüketim % 50 artmıştır. Ekonomik verilerin tümünün iyileşmesi söz konusu olmasa da bu dönemde yoksulluk azalmıştır. Ayrıca ekonomik açıdan büyük gelişme kaydedenler en yoksul kesim değil daha çok hali vakti yerinde olanlardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan “bebek patlaması”, 50’lerde orta öğrenimde yoğunluğa sebep olur. 60’larda bu nesil üniversiteleri dolduracaktır.³⁹ Bu yıllarda devlet harcamaları artmıştır. En büyük artış da şaşırtıcı bir şekilde askeri harcamalardadır. 1950 yılında Amerika’nın tüm bütçesi 40 milyon dolar iken askeri harcamalar 12 milyon dolardır. 1955 yılında ise sadece askeri harcamalar 40 milyon dolara ulaşmış tüm bütçe de 62 milyon doları bulmuştur.⁴⁰ Amerika’da bu dönem savaş dönemindeki ekonomik ivmenin barış zamanında da savaş ekonomisi uygulanarak sürdürüldüğü bir dönemdir.

50’lerin toplumsal karakteri ise apolitik olarak nitelenmektedir. Dönemin ünlü sosyologlarından Daniel Bell bu durumu “ideolojinin sonu” ifadesiyle anlatır. Tarihçiler arasında 50’lerdeki toplum tecrübesinin özünü çatışmalardan çok uzlaşmaların belirlediği yönünde genel bir eğilim bulunmaktadır. Siyasi yelpazenin her iki ucundakiler de sorunların çözümünü ekonomik büyümede bulur. Başka bir ifadeyle Amerikan toplumu; bireysel özgürlükler etrafında bir çeşit liberalizmde uzlaşmıştır. Sol akımlar 60’larda yeniden ortaya çıkmak üzere köşeye çekilmiştir. Bu dönem McCarthyism adıyla anılan yoğun bir antikomünist harekete de sahne olmuştur.⁴¹ 50’li yıllar aynı zamanda televizyonun yaygınlaşmasına sahne olmuştur. Bu dönemin sonunda televizyonu olanların oranı % 90’ı bulur.⁴² Böylelikle ülke genelinde tüketime dayanan bir ortak kültür oluşturulabilmiştir. Mills de kültürün böyle merkezi bir şekilde üretilip topluma yayılmasına ve genel olarak kitle iletişim araçlarının modern toplumlardaki işlevine kitaplarında değinir. “Kültürel aygıt” metaforuyla ifade ettiği bu mekanizma orta sınıf folklorünün yaratılmasında ve muktedirlerin iktidarlarını sağlamlaştırmasında büyük rol oynar. Mills, bu ortamın ürünü olarak ortaya çıkan insan tipini “mutlu robot” şeklinde ifade eder. Bu hem Batı düşüncesindeki “birey”in hem de Amerika özelinde “kendi kendini yetiştirmiş adam” idealinin çöküşü anlamına gelmektedir. Mills, Amerikan toplumundaki dönüşümün toplumun ahlaki değerlerini yerinden ettiğini düşünür. Buna rağmen fırsat eşitliği gibi hassasiyetler görünürde korunmuştur. Mills, kapitalizmin son merhalesinin Amerikan kültüründe yarattığı çelişkilere odaklanır.

³⁹ Richard M. Fried, “1950-1960”, **A Companion to 20th-Century America**, Ed. by Stephen J. Whitfield, Malden, Blackwell Publishing, 2004, s. 71-74.

⁴⁰ Howard Zinn, a.g.e., s. 462.

⁴¹ Richard M. Fried, a.g.e., s. 75-76.

⁴² Richard M. Fried, a.g.e., s. 82.

50'li yılların sonunda yaşanan Küba Sorunu Amerikan dış siyasetindeki dönüşümün dramatik noktasını temsil eder. Fidel Castro 1959'da Amerikan'ın desteklediği Fulgencio Batista adlı diktatörü devirerek iktidarı ele geçirir. Amerika'nın o dönemde Küba'da bir donanma üssü bulunmaktadır. Ayrıca hayvan çiftliklerinin %80'i, petrol rafinerilerinin %100'ü, şeker endüstrisinin %40 ve demiryollarının da %50'si Amerikan şirketlerinin elindedir. Devrimden sonra Castro Amerikan şirketlerinin topraklarına el koyar. Castro bunun yanı sıra Rusya ile ticaret anlaşmaları imzalar. Sovyetlerden gelen ham petrolü işlemeyi reddeden petrol şirketleri de kamulaştırılır. Bunun üzerine Amerika Küba'dan ekonomisinin temel kaynağı olan şekerin alımını durdurur. Rusya da bunun üzerine 700.000 ton şekerini satın alır. 17 Nisan 1961 tarihinde içlerinde Amerikalıların da bulunduğu CIA tarafından eğitilmiş ve örgütlenmiş bir Castro muhalifi bir birlik Domuzlar Körfezi'ne çıkar. Ama bu girişim üç gün içinde Castro'nun birlikleri tarafından yenilgiye uğratılır.⁴³ Amerika'nın komşu bir devlete karşı takındığı bu tavır Amerikan siyasetine hakim olan müdahaleciliğin Kore Savaşı'ndan sonra en somut örneği olmuştur. Bu arada Amerikan kamuoyunda da Küba Devrimi'ne ve Castro'ya karşı güçlü bir düşmanlık havası oluşturulmuştur. Mills, en azından başlarda Küba Devrimi'ni iki kutuplu soğuk savaş konjonktürü içerisinde özgün bir çözüm olarak görür. Bu yüzden de Küba Devrimi'ni Amerikalılara anlatmak için bir kitap kaleme alır. Mills'in Küba'ya ve sömürge karşıtı hareketlere ilgisi dünya siyasetine hakim olan kısır çatışmalara kendi özgül koşullarına uygun şekilde yerli çözümler üretebilmeleri sebebiyledir. Ancak Mills'in bu radikal çıkışı onu yalnızlığa ve ölümüne sebep olacak bir gerilime sürükler.

1.2 1900-1960 Arasında Amerikan Üniversiteleri

Mills'in akademik kariyerini ve özellikle entelektüeller üzerine geliştirdiği düşünceleri anlayabilmek için Amerikan üniversite sistemindeki dönüşümü de anlamamız gerekir. Amerika'da yükseköğrenim tarihini üniversitelerin kuruluşu ve gelişimindeki kırılma noktalarına göre üç döneme ayırmak mümkündür. İlk dönem kolej sisteminden ciddi kopuşların yaşandığı ve modern anlamda ilk üniversitelerin kurulmaya başlandığı 1870'lerden Birinci Dünya Savaşı'na kadarki zaman dilimidir. İkinci dönem üniversitelerin kurumsallaştığı ve belirli bir model etrafında ülkeye yayıldıkları iki savaş arasını kapsar. Üçüncü dönem ise İkinci Dünya Savaşı sonrasında Soğuk Savaş konjonktürünün hakim olduğu, etki ve sonuçları günümüze kadar getirilebilecek uzun zaman aralığıdır. Ele aldığımız tarih aralığı 1900 ile 1960 arası olduğu için bu bölüm boyunca üç dönemi de ele alacağız.

⁴³ Howard Zinn, a.g.e., s. 464-465.

1.2.1 19. Yüzyıldan Kalan Dini Yükseköğrenim Mirası

İç Savaş'a kadar Amerikan yükseköğrenim sistemine hakim olan yapı Protestan mezheplerinin kurmuş olduğu kolejlerdi. Bu okullarda öğrenciler din adamı olmak için yetiştiriliyorlardı. Öğretim üyelerinin de tamamına yakını din adamıydı. Bu okullarda ağırlıklı olarak Latince ve Antika Yunanca öğretiliyordu. Ayrıca müfredatlarında İbranice, retorik, mantık, matematik, doğa felsefesi ve ahlak felsefesi gibi dersler de bulunuyordu. Din adamı yetiştirme amacıyla olmayan okullar bile çeşitli dini hareketlerin etkisi ve sponsorluğu altında işletiliyordu. Bu kolejlerde günümüzdeki lisans eğitimine eşdeğerde bir eğitim veriliyordu.⁴⁴

Kolej sistemi Amerikalılara İngilizlerden miras kalan bir kurumdu. İngilizler kolejleri aristokrat bir sınıfın yetiştirildiği eğitim kurumları olarak görüyorlardı. Ancak Amerika'daki demokratik hassasiyetin kolej sisteminin seçkinci tarzıyla başı hoş değildi. 19. yüzyılın ilk çeyreğinde İngilizlerle olan siyasi çatışmalar bütün İngiliz kurumlarına karşı olduğu gibi kolejlere karşı da bir hoşnutsuzluk yarattı. Öte yandan gelişen endüstri, bilimsel ve teknolojik bir eğitim ihtiyacı ortaya çıkarıyordu. Ayrıca Amerikan toplumsal karakterinin temel öğelerinden olan pratiklik kolej müfredatlarındaki felsefi düşünüş ile çelişki halindeydi.⁴⁵

Kolej sistemi bu haliyle çoğulcu bir özellik gösteriyordu. Her mezhep kendi okulunda kendi müfredatını belirleyebiliyordu. Öte yandan kolej sisteminde bütün öğrenciler benzer bir eğitim görüyorlardı. Farklı alanlarda özelleşme imkanı kısıtlıydı. Ayrıca kolej sistemi seçkinci bir dünya görüşünün ürünüydü. İç Savaş sonrası Amerika'sında geniş halk kitlelerini harekete geçirmenin gücü ve ihtiyacı ortaya çıkmıştı. Kolej sistemi bu ihtiyaca cevap verecek bir yapı değildi. Ayrıca kolejler temelde sadece eğitim kurumlarıydı. Gelişen endüstri ve beraberinde getirdiği teknolojik bilgi talebi kolej sistemi içerisinde üretilemezdi. Bu sebeplerle geleneksel kolej sisteminde reform yapılması gündeme geldi.

1.2.2 1870 Sonrası Yükseköğrenimde Akademik Araştırma Merkezli Anlayışın Gelişmesi

İç Savaş sonrasında Amerikan üniversite sisteminde yaşanan dönüşümün etki kaynaklarından biri Alman devlet okulu sistemiydi. Bu sistem araştırma merkezli bir eğitim anlayışı getiriyordu. Üniversitelerdeki öğretim üyelerinin belirli konularda özelleşmeleri öngörülüyordu. Kolej sisteminde eğitim bir bütün olarak düşünülüyordu. Alman sistemi ise akademik disiplinlerin sınırlarının belirlenmesini gerektiriyordu. Ayrıca eğitim konularında da

⁴⁴ Gregory A. Barnes, *The American University: A World Guide*, Isi Press, Philadelphia, 1984, s. 23-24.

⁴⁵ Gregory A. Barnes, *A.e.*, s. 27-28.

bir standardizasyona gidildi. Müfredatlar kurum merkezli olmaktan disiplin merkezli olmaya doğru evirildi. Birçokları tarafından bu süreç üniversite eğitiminin sekülerleşmesi şeklinde yorumlanıyor. Turner ve Roberts ise bu durumu akademik farklılaşma olarak okumayı öneriyorlar.⁴⁶

Turner ve Roberts'e göre iç Savaş ile Birinci Dünya Savaşı arasındaki dönemde Amerikan üniversiteleri şu üç etkinin altındadır: (1) 1862 yılında çıkarılan Morrill Yasasıyla devletin para aktardığı devlet okullarının yaygınlaşması, (2) özellikle Almanya'ya olmak üzere Avrupa'ya üniversite eğitimi için gidenlerin beraberlerinde getirdikleri akademik araştırma düşüncesi, (3) bilimsel yöntemin tabiatı -toplumu da dışlamadan- keşfetmek için yeniden düzenlenmesi fikri. Bu doğrultuda ilgi odağı olan Alman Üniversite modelinin karakteristik özelliği lisansüstü programlara önem verilmesiydi. Bu modelde akademik araştırma yapmak temel amaçtır. Lisans öğrenimi ise merkezi vasfını kaybetmiştir. 1870'e kadar kolejler Amerikan Protestanlığının entelektüel kolunu oluşturuyordu. Ama yeni akademik ihtiyaçlar daha farklı bir yapıyı gerekli kılıyordu. Bu yüzden de kolejler dönüşerek modern Amerikan üniversitelerini oluşturdular.⁴⁷

Alman üniversitelerinin kolejler karşısındaki en büyük üstünlüğü orta öğrenim sonrası okullar olmasıydı. Latince ve Antik Yunanca konusunda temel bilgiye sahip olan herkes koleje başvurabiliyordu. Bu yüzden 12 yaşında bir çocuk ile 30 yaşında bir adam aynı sıraları paylaşabiliyorlardı. Alman üniversiteleri ise belirli bir ortaöğrenim altyapısına sahip olmayı şart koşuyordu.⁴⁸ Amerikan kolejleri zamanla kavramın popüler olmasıyla beraber teker teker üniversitelere dönüştüler. Ama müfredatları çoğunlukla aynı kaldı. Buralarda Alman üniversitelerindeki gibi saf bilimden ya da araştırmadan söz etmek en azından ilk başlarda pek mümkün değildi. Ancak yeni kurulan üniversiteler daha esnek davrandılar. Eski tarz kolej eğitiminin yanı sıra paralel dersler de sunmaya başladılar. Rensselaer Teknoloji Enstitüsü bunlardan biriydi. Sonraki dönemde örnek teşkil edecek olan üniversite ise Virginia'ydı. Burada paralel derslerin yanı sıra eski tarz müfredatın alanlara göre bölündüğü bir yapı kuruldu. Böylelikle üniversite çatısında dört beş okul ortaya çıkmıştı.⁴⁹

Alman etkisi akademik kütüphanelerin ve müzelerin kurulması şeklinde devam etti. Böylelikle üniversiteler geniş kampüslere yayılır hale geldiler. Öğretmenlik din adamlığından ayrı bir meslek olarak algılanmaya başladı. Alman üniversiteleri devlet tarafından işletilirken

⁴⁶ James Turner ve Jon H. Roberts, **Sacred & the Secular University**, Princeton University Press, Ewing, 2000, s. ix-xi.

⁴⁷ A.e., s. 3-20.

⁴⁸ Gregory A. Barnes, A.e., s. 28.

⁴⁹ Gregory A. Barnes, A.e., s. 30.

Amerikan üniversiteleri her zaman özel teşebbüslerdi. Bu yüzden geniş bir yönetim yapısına ihtiyaç duyuyorlardı. Bu özellik günümüze kadar da devam etti. 1840'larda Harvard ve Yale gibi üniversiteler araştırma okulları kurdular. 1850'lerde de bu okullar bünyesine araştırma laboratuvarları eklendi. Yale ve Michigan Üniversitelerinde mühendislik programları hayata geçirildi. Aynı dönemde Michigan Tarım Üniversitesi adında bir devlet okulu da kuruldu.⁵⁰ Bir diğer yenilik de üniversitelerde seminer derslerinin verilmeye başlanmasıydı. Böylelikle öğrencilerin sadece pasif dinleyiciler değil entelektüel bir üretimi ortaya koyabilecek öznel oldukları vurgulanıyordu. Amerikan üniversiteleri bu konuda da Alman üniversitelerinden ilham alıyordu.⁵¹

Modern üniversitelerin ortaya çıkışıyla birlikte yükseköğrenimin finanse ediliş şekli de değişti. Mezhep kolejlerin masrafları dini yardımlaşmaya saikiyle oluşturulmuş fonlarla karşılanıyordu. Üniversitelerde bunların yerini hümanist bir gönüllülük fikriyle kurulmuş vakıflar ve onların sağladığı fonlar aldı. Tipik olarak bu vakıfların kurucuları büyük iş adamlarıydı. Vakıfların isimleri ve çoğu zaman ilişki içinde oldukları okullar isimlerini bu iş adamlarından almaktaydı. Bu vakıfların kaynak aktardığı alanlar daha çok doğa bilimleriydi. Bir diğer mali kaynak da öğrencilerden alınmaya başlanan harçlardı. Ayrıca okulun futbol ve beyzbol takımlarının maçları gişe hasılatlarıyla okullar için ciddi mali kaynaklar haline gelmişti. Ama burada bahsi edilmesi gereken bir diğer önemli kaynak da devletin çeşitli şekillerde üniversitelere aktardığı fonlardı. Tarımı modernleştirme çalışmaları kapsamında tarım konusunda eğitim verecek eğitim kurumları hükümet tarafından mali olarak teşvik ediliyordu. Ayrıca mühendislik okulları da bu teşviklerden pay alıyordu.

Devletin üniversitelerden beklentileri sadece tarım ve teknoloji alanında değildi. Üniversiteler her iki dünya savaşında da askeri konularda eğitim vermek üzere seferber edilecekti. Arthur M. Cohen, İç Savaş döneminde askeriye'nin askeri eğitim için en son müracaat edebileceği yerin kolejler olacağı yorumunu yapıyor. Cohen'e göre kolejler üniversitelere dönüşürken bu tarz bir ihtiyaca cevap verme kabiliyeti de kazanıyor. Endüstri, üniversite sisteminin şekillenmesinde etki kaynaklarından bir diğerini oluşturuyor. Ortaya çıkan yeni iş kolları buralarda istihdam edilecek eğitilmiş personel ihtiyacı yaratıyordu. Üniversiteler de bu ihtiyaca karşılık mesleki eğitim veren bölümleri devreye soktular. Meslek kazandırma merkezli bir eğitim anlayışı bu dönemde güç kazandı. Vakıfların ve devletin aktardığı kaynaklar ve öğrencilerden alınan harçlarla üniversiteler gelirleri arttı. Öte yandan

⁵⁰ Gregory A. Barnes, a.g.e., s. 31.

⁵¹ Arthur M. Cohen, **The Shaping of American Higher Education**, Jossey-Bass Publishers, San Francisco, 1998, s. 147.

elemanlarına verdiği ücretler, yaptırdığı kütüphanelere ve diğer eğitim ve araştırma tesislerine aktardığı paralarla giderlerde artmıştı. Üniversiteler giderek daha ekonomik yapılara dönüştü.⁵²

Yükseköğretimde yaşanan gelişmeler eleştirilere de uğruyordu. Thorstein Veblen'in önerisi üniversitelerin sadece araştırma üzerinde yoğunlaşmaları üzerineydi. Üniversiteler lisans eğitim vermemeliydi. Çünkü öğretim öğretmen ile öğrenci arasında bir ilişkiydi. Üniversiteler de ancak araştırmanın nasıl yapılacağına dair bir öğretim faaliyeti olmalıydı. Veblen araştırma merkezli bir üniversite önerirken bu araştırmalarda temel motivasyonun bilim olması gerektiğini düşünüyordu. Ona göre mütevelli heyetleri yerine fakülte üyeleri üniversiteleri yönetmeliydi. Veblen ayrıca mesleki eğitimin üniversitenin amaçlarına aykırı olduğu fikrindeydi. Üniversite iş dünyasının her tür müdahalesine karşı durmalıydı. Birkaç yıl sonra Upton Sinclair, Veblen'in eleştirilerini daha da ileriye götürdü. Üniversiteler insanlık yararına değil kapitalist sistemin selameti için çalışan yerler haline gelmişti. Üniversite mütevelli heyetlerini büyük şirketlerin yönetici ve çalışanları oluşturur hale gelmişti. Büyük iş adamlarını kurduğu vakıflar üniversitelere sağladıkları fonlarla üniversite müfredatlarını şekillendiriyorlardı. Böylelikle konformist bir kültürün sponsorluğunu yapıyorlardı.

Chicago üniversitesi rektörü Robert Hutchins da 1936'da yazdığı bir yazıda üniversitelerde mesleki oryantasyon yerine bilimsel araştırma merkezli bir anlayışı savunuyordu. Uygulamalı eğitimin ayrı okullarda verilmesi gerektiğini söylüyordu.⁵³

1.2.3 Morrill Yasası ve Modern Üniversitelerin Ortaya Çıkışı

Devletin üniversitelerle ilgili yaptığı ilk düzenleme İç Savaş döneminde gerçekleşti. 1862'de devlet Morrill Yasası'nı uygulamaya koydu. Bu yasa tarım ve makineler konusunda eğitim verecek kurumlara arazi tahsis etmeyi taahhüt ediyordu. California, Illinois, Texas gibi pek çok üniversitenin kuruluşu bu arazi tahsisleri yoluyla olmuştur. Eyalet hükümetleri de eski kolejler için tahsiste bulundu. Böylelikle bunların üniversite olarak örgütlenmeleri teşvik edildi. Arazi tahsis uygulaması daha çok Batı eyaletlerinde karşılık buldu. Nüfusun daha çok kırsal kesimde yaşadığı bu eyaletler için üniversiteler bir gurur kaynağıydı. 1870'lere gelindiğinde artık hem kolejler hem de üniversiteler ortaöğretim sonrası kurumlar haline geldi. Bazı üniversiteler kendi ortaöğretim kurumlarını da kurarak üniversite için gerekli altyapının öğrencilere kazandırılmasını garanti altına aldı. 1876 yılında John Hopkins

⁵² A.e., s. 97-174.

⁵³ A.e..

üniversitesi sadece lisansüstü eğitim veren bir okul olarak kuruldu. Bu okul Alman modeli uyarınca öncelikle araştırma ihtiyaçlarının karşılanması için kurulmuştu. Ama sonraları halkın talebi üzerine lisans programları da oluşturuldu. Harvard ve Columbia gibi eski kurumlar John Hopkins modelini benimsediler. Ama asıl olarak Orta Batı ve Batı eyaletlerindeki üniversiteler bu modeli en iyi şekilde uyguladılar. California, Wisconsin ve Minnesota gibi üniversiteler kısa zamanda öne çıktı.⁵⁴

Doktora payesi Alman akademik geleneğinin bir parçasıydı ve belirli bir akademik saygınlığı, mesleki yeterliliği, belirli bir eğitimi almış olmayı ifade ediyordu. Ama 1884 yılında 189 bölümü olan Harvard'da doktora sahibi akademisyen sayısı 19'du. 88 bölümü olan Michigan'da ise bu sayı sadece 8'di. 1888 ile 1895 yılları arasında Brown gibi bir üniversitede doktora sahibi öğretim elemanı sayısı çoğunluğu sağladı. 1900 ile 1903 yılları arasında da Illinois Koleji bütün kadrosunu yenileyip doktoralı öğretim üyeleriyle eğitim vermeye başladı. 1904 yılında New York'taki City Koleji bütün öğreti üyelerinin doktora sahibi olması zorunluluğunu getirdi. Doktoralı öğretim elemanı ihtiyacı 1870'li ve 1880'li yıllarda onursal doktoraların sayısında ciddi bir artışa sebep oldu. Sonraki dönemde ise doktora programından mezun olanlarla talep karşılanabildiği oranda bu sayı da düştü.⁵⁵ 1880'li ve 1890'lı yıllar üniversitelerin akademik hiyerarşilerinin şekillendiği yıllar oldu. Bunu bölümlerin artışı trendi takip etti. Kolejler tam teşekküllü ve bütünlüklü bir eğitim veriyordu. Bölüm sayısının artması ve müfredatların farklılaşması, modern üniversitelerin kolej mirasından ciddi manada kopması demekti.⁵⁶ Üniversitelerin dönüşümü bir yandan da kendine has bir ahlak ve mantığın de gelişmesine sebep oldu. Upton Sinclair'in ifadesiyle, insanların uzun mesai saatleriyle düşük ücretlere çalıştırıldığı ve veremden öldüğü Boston'un büyük alışveriş merkezinin yüzde 25'ine sahip olan Harvard Üniversitesi'nde "Chaucer'de kurallı fiil çekimleri" üzerine bütün malumata sahip olan birileri yetiştiriliyordu.⁵⁷

Öte yandan üniversitelerde öğretmen ve araştırmacı rolleri ayrılmaya başlamıştı. Üniversite yönetimleri öğretmenlik açısından en iyi gördükleri kişileri bile araştırma yapmadıkları için gözden çıkarabiliyordu. Öğretmenliğe verilen önem azalıyordu. Bu konuda akademik araştırmayı üniversitenin üretkenliğinin tek ölçüsü olarak gören John Hopkins Üniversitesi örnek teşkil ediyordu. Akademik yayın sayısı üniversiteler için en önemli kriterlerden biri haline geliyordu. Haliyle bu kriter akademik terfiler için de temel kıstaslardan

⁵⁴ Gregory A. Barnes, a.g.e., s. 32.

⁵⁵ Frederick Rudolph, **The American College and University: a History**, The University of Georgia Press, Atina, 1990, s. 394-397.

⁵⁶ Frederick Rudolph, a.g.e., s. 398-400.

⁵⁷ Frederick Rudolph, a.g.e., s. 402-403.

biri olmaya başladı. Akademik yayınların önem kazanmasıyla akademik dergiler ve topluluklar ortaya çıktı. Üniversiteler kendi yayınevlerini kurmaya başladılar. Aynı zaman öğretim üyeleri için ücretli izin uygulaması yaygınlık kazandı. Akademik dergiler büyük baskı adetlerine ulaştı. 1898 yılında Chicago Üniversitesi'nde basılan dergilerin sayısı 150 bini buluyordu. Dergi çeşitliği de bir yandan artıyordu. 1904 yılında Columbia Üniversitesi'nde basılan akademik dergi sayısı 35'ti.⁵⁸

Modern anlamda ilk üniversite 1890 yılında John D. Rockefeller'ın servetini sarf ederek kurduğu Chicago Üniversitesi'ydi. Burada başka üniversitelerden hocalar transfer ediliyordu. Hocalardan akademik araştırma yapmaları bekleniyordu. Üniversite yöneticileri de artık öğretmenlikle pek bağı olmayan daha çok fon sağlama konusunda uzmanlaşmış kişilerdi. Ana dal ve yan dal gibi uygulamalar vardı. Chicago üniversitesi bu yapıyla 1980'li yılların standardında bir kurumdu. Bu üniversite aynı zamanda belirli bir trendin de en iyi örneği idi. Bu tarz okullar büyük iş adamları tarafından kurulurlardı. Daha çok büyük şehirlerde bulunurlardı. Pratik konulardaki dersler fazlaydı. Endüstrinin ihtiyaçlarına göre şekillenmiş bir müfredata sahiptiler. Aynı zamanda çalışanlara üniversite bitirme fırsatı verebilmek için akşam okullarına da sahiptiler.⁵⁹

1.2.4 Birinci Dünya Savaşı Sonrası Üniversiteler

Birinci Dünya Savaşı büyük bir toplumsal seferberliğe yol açmıştı. Birçok diğer toplumsal kurum gibi üniversiteler de bundan derinden etkilendi. Savaş öncesinde Amerikan toplumunun muhayyilesinde bilimle uğraşanlar ikiye ayrılıyordu. Bir yanda üniversitelerde kendi fildişi kulelerinde soyut bir bilimle uğraşan akademisyenler bulunuyordu. Öte yanda ise gündelik sorunlara pratik bilimsel çözümler arayan kaşifler vardı. Dönemin devlet görevlileri savaş döneminde beliren hızlı ve etkin bilimsel araştırma ihtiyacının bu iki kesim tarafından da sağlanamayacağı düşünülüyordu. Ulusal Bilim Akademisi'nin yerine daha kapsamlı bir şekilde kurulan Ulusal Araştırma Komitesi bu düşüncenin pratik bir sonucuydu. Böylelikle Amerika'da yapılan bilimsel araştırmaların tek elden sevk ve idaresi mümkün oldu.⁶⁰

Savaş ayrıca üniversite kampüslerinin de savaş hazırlıklarına fiilen katılmasına sebep oluyor. 1916'da henüz Amerika savaşa girmeden Yedek Subay Hazırlık Eğitim Teşkilatı adında bir kurum oluşturuluyor. Kurum ülke genelinde 115 kampüste teşkilatlanarak öğrencilerin askeri eğitimden geçirilmesini sağlıyor. Seferberlikle birlikte öğrenci nüfusunun

⁵⁸ Frederick Rudolph, A.e., s. 403.

⁵⁹ Gregory A. Barnes, A.e., s. 34-36.

⁶⁰ Roger L. Geiger, *To Advance Knowledge: The Growth of American Research Universities, 1900-1940*, Oxford University Press, New York, 1986, s. 94-139.

azalmasına karşı üniversiteler kapılarını askeriye açmak konusunda gönüllü davranıyorlar. 1 Ekim 1918 itibariyle 140.000 üniversite öğrencisi 400 kampüste savaş hazırlıkları kapsamında göreve alınmıştı. Amerikan Üniversiteleri'nin neredeyse tamamen devletleştirilmesi anlamına geliyordu. Üniversitelerin askeri seferberliğe dahil olmasıyla öğrenci profilinde de bir değişim yaşandı. Halihazırda askerlik yapan ve üniversite eğitimi alma imkanı olmayan birçok kişi de kampüs kışlalarda üniversite eğitimi alma şansına sahip oldular.⁶¹

1920'ler üniversitelerin sermaye ve gelir bakımından geliştikleri yıllar oldu. Devletin okullara yardımları yüzde 130 arttı. Aynı dönemde öğrenci sayısı sadece yüzde 40 artmıştı. Öte yandan Amerikan üniversitelerine 1920'ler boyunca 1 milyar dolar bağış yapılmıştı. Bağış yapanların profilinde ise bir değişim söz konusuydu. Önceleri bağışların büyük bölümünü büyük servet sahipleri yaparken bu dönemde üst orta sınıflara mensup olanlar vakıflar aracılığıyla bağış yapmaya başlamışlardı. Vakıfların sayısı da yine büyük bir artış gösteriyordu. Yine de Carnaige ve Rockefeller vakıfları zirveyi bırakmamışlardı. Savaş sonrası bağışların üniversitelere dağılımında da bir değişim yaşandı.⁶²

Üniversiteler Birinci Dünya Savaşı ile birlikte savaş seferberliğinin bir parçası haline gelirken asker öğrenciler üniversite kampüsü içerisinde askeri eğitimin yanı sıra patlayıcılar ve endüstriyel işleyiş üzerine dersler alıyorlardı. Askeri eğitim ve savaşla ilgili bilimsel araştırmaların üniversiteye girişi İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanacak askeriye-üniversite bütünleşmesinin habercisiydi. Amerikan üniversiteleri savaş dönemi gelişmeleriyle birlikte 1920'lerden sonra fizik ve doğa bilimlerinde Avrupa'dakileri geride bıraktı. 1940'tan sonra üniversitelerin değişik alanlarda nitelikli bilimsel araştırma üreten yerler haline gelmesi ise daha bariz hale geldi.⁶³

Siyasi iktidarın üniversiteler üzerindeki etkisi de ilk defa bu dönemde tartışılmaya başlandı. Birinci Dünya Savaşı sonrasında bilimsel araştırmaların istihbarat amaçlı kullanılması olgusu dönemin ünlü antropologlarından Franz Boas tarafından gazetelere taşındı. Boas, yazısında "antropolojik çalışma yürüten en az dört kişi, devletin ajanları olarak istihdam edildikleri halde, yabancı devletlere kendilerini Amerika'daki bilimsel kuruluşların temsilcileri ve bilimsel araştırmalar yapmak için gönderilmiş insanlar olarak takdim edildiklerini" söylüyordu.⁶⁴

⁶¹ A.e..

⁶² A.e..

⁶³ Arthur M. Cohen, A.e., s. 109.

⁶⁴ Franz Boas, "Casus Olarak Bilim Adamları", **Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu**, Ed. Christopher Simpson, Kızılelma Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 39-40.

1.2.5 İkinci Dünya Savaşı Sonrası Araştırma Merkezleri

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra üniversite hayatına yeni bir ekonomik ve bilimsel yapı hakim olmaya başladı. Askeri kuruluşlar, istihbarat ve propaganda kuruluşları bu dönemde özellikle sosyal bilimlerde büyük araştırma projelerine büyük kaynaklar aktardı. Bu finansal müdahaleler ilgili akademik sahaların kaderini belirledi. Akademik kurumların, metinlerin, metodolojilerin ve bilgi kümesinin şekillenmesinde etkide bulundu. Kalkınma araştırmaları, bölge araştırmaları, iletişim ve yöneylem araştırmaları gibi 1945'ten beri büyümüş olan interdisipliner alanlar için bu durum özellikle geçerliydi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika'daki en önemli iletişim araştırmaları merkezlerinden en azından altı tanesi, hükümetin psikolojik savaş programının fiili parçaları olarak gelişmişti. Devletin parası çoğu zaman kamuoyunun da bilgisi dışında, yıllarca çeşitli kurumlara aktarılmış, bu paralar onların yıllık bütçelerinin %75'inden fazlasını oluşturmuştu. Bu kurumlar bazıları şunlardı: Paul Lazarsfeld'in Columbia Üniversitesi'ndeki Uygulamalı Sosyal Araştırmalar Bürosu (BASR), Hadley Cantrill'in Princeton'daki Uluslararası Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nü (IISR), ve Ithiel de Sola Pool'un MIT'deki Uluslararası Araştırmalar Merkezi (CENIS).⁶⁵

Soğuk savaş döneminde “kalkınma” ve yerel direnişi kontrol altında tutma gibi hükümetin dış politikaya dair meseleler sosyal bilimlerdeki araştırmaları da yönlendirdi. Burada amaç, sosyal bilimlerin tekniklerini ve bulgularını (demografik ve kültürel eğilimlere ilişkin istihbarat, kamuoyu verileri, medya manipülasyonu vs.), komuta kontrol, silahlar ve araştırma alanlarındaki ileri mühendislik ile birleştirerek süpergüçlerin etkisine yerel meydan okuyuşları yönetmek, dağıtmak veya bazı durumlarda ortadan kaldırmaktı. Sosyal bilimler alanındaki bu çalışmalar Amerikan ulusal güvenlik stratejisi için 1945'ten beri en azından atom bombası kadar merkezi yer işgal etmişti. Kalkınma araştırmaları programları, tipik biçimde, bir yandan kendilerini geleneksel disiplinlerin birazcık yenilikçi ve interdisipliner alt dizeleri olarak takdim ederken, diğer yandan da bölge araştırmaları merkezleri ve uluslararası araştırmalar programları olarak takdim ettiler. Harvard, Columbia ve MIT'de kurulan bu programlar büyük ölçüde Amerikan Hava Kuvvetleri, CIA ve bunlarla işbirliği yapan vakıflarca finanse ediliyordu. Bunları, Asya araştırmaları ve Orta Doğu araştırmaları izledi. Sosyal bilimleri finanse eden vakıflar arasında Ford Vakfı, Carnegie şirketi, Rockefeller

⁶⁵ Christopher Simpson, *Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu*, Kızılelma Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 19-38.

kardeşlerin çeşitli fonları, Sosyal Bilimler Araştırma Konseyi gibi kuruluşlar vardı. Sonraları bunların bazılarının CIA'in paravan kuruluşları olduğu ortaya çıktı.⁶⁶

Columbia Üniversitesi'ndeki Uygulamalı Sosyal Araştırmalar Bürosu bu konuda yol gösterici bir örnek teşkil ediyordu. Burada “Nükleer Bombanın Sosyal ve Fiziksel Etkileri” üzerine araştırılıyordu. Ayrıca Orta Doğu ve SSCB’de psikolojik savaş konusu da araştırılan konulardan biriydi. Bu çalışmalar kısmen CIA’in paravan vakıfları tarafından destekleniyordu. Bu çalışma tarzı 50’li ve 60’lı yıllar boyunca yaygınlık kazandı. MIT’nin CENIS programı devletin finanse ettiği merkezler için bir model oluşturdu. Washington Üniversitesi, Illinois Üniversitesi, Columbia, Princeton, Amerikan Üniversitesi, George Washington Üniversitesi, Michigan Üniversitesi gibi bir düzine üniversite bu interdisipliner modeli taklit etti.⁶⁷

1.2.6 Truva Projesi, Sosyal ve Pozitif Bilimlerin Birleştirilmesi ve Sosyal Bilimlerde Kalkınma-Modernleşme Temasının Hakimiyet Kazanması

İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerikan üniversitelerinde ortaya çıkan yeni araştırma tarzı geleneksel disiplinlerin birbiriyle ilişkisine dair yeni bir dizge getirdi. Donanma Araştırmaları Merkezi tarafından finanse edilen Truva Projesi buna en iyi örnekti. Bu projede de tüm dünyada kullanılacak psikolojik savaş taktiklerini geliştirmek amacıyla ordunun ve CIA’in güvenilir bulunduğu seçkin sosyal bilimciler bir araya toplandı. MIT’de son derece gizli bir yaz dönemi çalışması şeklinde organize edilen proje, 1950-51 arasında MIT’de Soğuk Savaş için strateji, taktik ve askeri altyapı konularına yoğunlaşan en az üç oturmuş beyin fırtınası konseyinden biriydi. 1951’de Dışişleri Bakanı’na sunulan Truva Projesi nihai raporunun amacı, yazarları tarafından, Soğuk Savaş’ın askeri olmayan boyutlarındaki mücadele için gerekli olan hem teknik açıdan hem de entelektüel çerçeveyi sağlamak şeklinde ortaya konulmuştu. Truva Projesi ve ondan doğan projeler savaş sonrası dönemde sosyal bilimlerle doğa bilimlerini birleştirmeye yönelik eğilimi güçlendirdi.⁶⁸

Araştırma merkezlerinin gündemini belirleyen çoğu zaman siyasi iktidarın ajandasıydı. CIA direktörü Allen Dulles’a sunulmuş, devletin finanse ettiği bir rapor olarak hazırlanmış olan “Dış Ekonomik Politika Üzerine Notlar” bu konuda aydınlatıcı bir belgedir. Çünkü bir kuşağın akademik çalışmalarına egemen olan interdisipliner projelerin gündeminin çoğunu belirleyen “kalkınma” ve “modernleşme”nin belirli biçimlerinin mantığını ana

⁶⁶ A.e..

⁶⁷ A.e..

⁶⁸ Allan A. Needell, “Truva Projesi ve Sosyal Bilimlerin Soğuk Savaş Tarafından İlhamı”, **Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu**, Ed. Christopher Simpson, Kızılelma Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 41-69.

hatlarıyla ortaya koymaktadır. Milikan ve Rostow, bu raporda Amerika'nın, yerel elitleri modernize etmek ve Amerikan toplumuna "doğrudan ya da dolaylı olarak korku salan toplumların oluşmayacağı bir ortamı" yaratmak amacıyla ekonomik teşvikler ile ulusal güvenlik tedbirlerinin karması bir politika izlenmesi gerektiğini savunuyorlardı.⁶⁹ Bu politika uyarınca yürütülen kalkınma araştırmaları programlarının hedefi, yerel rejimlerde değişimi önlemek değildi. Aksine değişimi öyle kanallandırmalıydı ki Batı'nın çıkarlarına en az tehdidi yöneltsinler, Batı'yla dost bağımsız rejimlerin maksimum teminatını sağlasınlardı. Camelot Projesi, toplumsal mühendislik projeleri için gereken bilgi tabanını yaratabilmek amacını taşıyan ve ulusal güvenlik devleti sponsorluğu altında yürütülen bir dizi interdisipliner girişim arasında belki de en fazla belgelenen oldu. Bu bilgi tabanı, projelerin başarısız olması durumunda gerçekleştirilen isyan bastırma ve psikolojik savaş hareketlerinde kullanılıyordu.⁷⁰ Camelot Projesi, 1963'te ABD Ordusunun Özel Harekat Araştırma Dairesi tarafından sosyal bilimleri, Latin Amerika, Afrika'da Sahra'nın güneyi ve Orta Doğu'daki ulusal kurtuluş hareketlerini yönetmen görevinde işe yarar hale getirmenin bir aracı olarak algılanıyordu.⁷¹

Bruce Cumings, İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişen bölge araştırmaları ve uluslararası araştırmalar programlarının iktidarın ve sermaye çevrelerinin iradesine göre şekillendiğini söylüyor. Bu programlar geleneksel disiplin yapısına uygun değildi. Ama devlet ilgi alanına giren bölgelerle ilgili bilgi boşluğunu pratik bir şekilde doldurmakla ilgiliydi. Bu yüzden bu yeni örgütlenme tarzı çekincesiz bir şekilde desteklendi. Bu araştırma programları konusunda tek çekince programların devlet ile bağının olduğunun ortaya çıkmasıydı. Programlar "tarafsız ve objektif" olmalıydı. Finansman kağıt üzerinde Carnegie, Rockefeller ve Ford Vakfı gibi kurumlar tarafından sağlanıyordu. Ama Stratejik Hizmetler Dairesi (OSS) ve CIA üzerinden programların yönlendirilmesi ve kontrolü sürekli sağlandı. Araştırmalar Sovyetler Birliği ve Çin üzerine "komünizm araştırmaları" ve Kore ve Japonya üzerine "modernleşme" araştırmaları şeklindeydi. Daha sonraları Orta Doğu'ya da yönelen ilgi Türkiye ve Lübnan üzerine odaklandı.⁷²

⁶⁹ Max F. Millikan ve Walt W. Rostow, "Dış Ekonomik Politika Üzerine Notlar", **Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu**, Ed. Christopher Simpson, Kızılelma Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 71-83.

⁷⁰ Irene L. Gendzier, "Tekrar Çal Sam: Kalkınma Pratiği ve Savunusu", **Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu**, Ed. Christopher Simpson, Kızılelma Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 85-116.

⁷¹ Ellen Herman, "Camelot Projesi", **Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu**, Ed. Christopher Simpson, Kızılelma Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 117-146.

⁷² Bruce Cumings, "Sınır Kayması: Soğuk Savaş Döneminde ve Sonrasında Bölge Araştırmaları ve Uluslar arası Araştırmalar", **Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu**, Ed. Christopher Simpson, Kızılelma Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 167-191.

1.2.7 “Çoğulcu ve Demokratik Üniversite”, “Birleştirici ve Meritokratik Üniversite” ve “Bilimsel Araştırmanın Toplumsallaştırılması”

Amerikan üniversitelerinin 20. Yüzyılın ilk yarısında geçirdiği evrim birkaç farklı şekilde okunabilir. Bunlardan ilki John S. Brubacher ve Willis Rudy’nin de yaptığı gibi üniversite eğitiminin kitleselleşmesi gerçeği etrafında yapılandır. Verilere göre bu dönemde üniversiteye giden nüfus yüzde 1000 artmıştır. Aynı dönemde nüfus artışı ise yüzde 100 oranındadır. Brubacher ve Rudy, üniversite eğitiminin bu şekilde kitleselleşmesinin çoğulcu ve demokratik bir gelişme olduğu yorumunu yapıyorlar. Çünkü Amerikan üniversiteleri sisteminde mesleki eğitim ile üniversite eğitimi arasında tam bir ayrım yoktu. Oysa Avrupa’da yüksek öğrenim görenlerin çoğu mesleki eğitim veren yüksek okullarda okuyordu. Belirli şartları sağlayan az sayıda kişi üniversitelere gidebiliyordu. Amerikan üniversitelerinde ise herkese açıldı. Ayrıca 1948’te New York, 1949’da da Massachusetts Üniversitesi başvurularda ırk, din, renk ve etnik köken ayrımı yapılmayacağına dair garanti veriyordu. Üniversite eğitime erişim bir Amerikan ideali olan fırsat eşitliğinin sembollerinden biri haline gelmişti. Brubacher ve Rudy’e göre Amerikan üniversite eğitimindeki bir diğer genel eğilim ise özelleşmedir. Üniversitelerde hukuk, tıp, ilahiyat ve sanat gibi temel fakültelerin yanı sıra gazetecilik okulları, eğitim, mühendislik, eczacılık, hemşirelik, işletme, halk sağlığı, tarım, kütüphanecilik ve kamu yönetimi fakülteleri de yer bulmaktadır. Amerikan üniversitelerinde araştırmanın gündelik hayata doğrudan bir katkı yapılmasını gözetir. Bu bakımdan İngilizlerin seçkinler için genel kültür anlamında bilimi ve Almanların sadece araştırma için araştırma anlayışıyla ayrılır. Brubacher ve Rudy, Amerikan üniversite sistemi çoğulcu olduğunu söylüyorlar. Amerika’da üniversiteler için tek bir model belirlenmemiştir. Merkezi denetim söz konusu değildir. Öte yandan Amerikan üniversitelerinin finansmanı da çoğunlukla gönüllü vakıfları tarafından yapılmaktadır. Bu da merkezi bir gücün üniversiteleri şekillendirmesini engellemiştir. Üniversitelerde çeşitlilik böylelikle güvence altındadır. Öğrenciler farklı seçenekler arasından yine gönüllü olarak okullarını seçerler. Öğretim üyeleri de kendi kariyerlerini gönüllü olarak farklı istihdam olanakları arasında seçim yaparak belirleyebilirler. Brubacher ve Rudy’e göre Amerikan üniversite sistemi bu bakımdan sistemleştirilmemiş bir çeşitlilik arz eder. Ayrıca tam sorumlu yönetimler tarafından yönetilen Avrupa üniversitelerinin aksine üniversite yönetimi de mütevelli heyeti ve idari kadro arasında bölünmüştür. Bu da idari kadroya bir çeşit özerklik sağlar.⁷³

⁷³ John S. Brubacher and Willis Rudy, **Higher Education in Transition: A History of American Colleges and Universities, 1636-1976**, Harper & Row Publishers, New York, 1976, s. 399-417.

Aynı gelişmeleri Christopher Jencks ve David Riesman ise bir “üniversite devrimi” olarak nitelendiriyor. Bu devrim ulusal çapta bir üniversite sisteminin kurulmasını sağlamıştır. Sistem dahilindeki kurumlar yeni gelişen ve çokçası homojen bir grup olan orta üst sınıfın kültürüyle şekillenmiştir. Jencks ve Riesman’a göre bu kültürün oluşumunda göçmenliğin, dini hizipçiliğin azalması; ulusal çapta bir ekonominin ve ulusal yayınların, radyo ve televizyonların ortaya çıkmasını etkilidir. Ayrıca yaşanan savaşların insanlar üzerinde birleştirici bir etki yaptığı yorumunda bulunuyorlar. Hızla yayılan demiryolları da eskinin federal Amerika’sını merkezileşmiş, birlik haline gelmiş ve sanayileşmiş bir Amerika’ya çeviriyor. Yükseköğrenim kurumları da bu genel eğilimin etkisi altındadır. Bu kurumlar eskiden çeşitli Hristiyan tarikatlarının sponsorluğunda işletilirken çoğulcu ve farklı kültürel yapılara sahiplerdi. Ama “üniversite devrimi”, bu kurumları ulusal çapta geçerli olan orta üst sınıfın hayat tarzına göre dönüştürdü. Bu da kozmopolit; ılımlı; evrenselci; az çok yasallığa önem veren; eşitliğe ve “fair play”e saygılı; bölge, din ve etnisitelere karşı tarafsız bir dünya görüşü demekti. Üniversiteler bu süreç içerisinde eğitimdense araştırmaya önem vermeye başladı. Lisans eğitimi de nihai bir eğitim olmaktan çıkıp lisansüstü eğitim için hazırlık dönemi haline geldi. Yüksek öğrenim böylelikle marjinal ve geri kalmış kurumdan büyük bir sanayiye dönüştü. Lisansüstü okulların kurulması, aday öğrencilerin sınava tabi tutulması, bölümlerin özelleşmesi, akademik dergi ve toplulukların oluşumu bu dönüşümün yansımalarıydı. Üniversiteler piyasa için araştırma üreten yerler haline geldi. Doktora sahibi kişiler de kendilerini kurumlara bağlı çalışanlar olarak görmektense doktorlar, avukatlar vb. gibi bağımsız uzmanlar olarak görmeye başladılar. Akademik araştırmaların savaş seferberliğinde gösterdiği yararlılık devlet fonlarının akademik araştırmalara akmasını sağladı. Önceki dönemlerde bu fonlar üniversite ve enstitülerin yani kurumların hizmetine verilmekteydi. Ama artık üniversite için finansman kaynağı akademisyenlerdi. Eğer başka bir kuruma geçerlerse kaynakları da beraberlerinde götürüyorlardı. Bu da onları statüsünü yükseltti. Üniversite yönetimleriyle akademisyenler arasındaki çatışmalarda akademisyenler kavgayı kaybetseler bile sonunda savaşı kazanıyorlardı. Jencks ve Riesman modern üniversitelerin ortaya çıkışını ulusal çapta bir kültürün ortaya çıkması şeklinde yorumluyorlar. Bu kültür çoğulcu olmaktan çok birleştiricidir. Ama aynı zamanda aynı zaman kişisel başarıyı gözetir. Bu yüzden de yetenek merkezlidir.⁷⁴

R. C. Lewontin ise üniversitelerin bu dönemde devletin etkisi altına girdiklerini söylüyor. Ona göre bu durum bilimsel araştırmanın toplumsallaştırılması gerekliliğinin bir

⁷⁴ Christopher Jencks and David Riesman, **The Academic Revolution**, Doubleday and Company Inc., New York, 1968, s. 1-22.

sonucudur. Lewontin öncelikle devletin üniversitelere müdahalelerinin zıt denebilecek iki etkisi olduğunu söylüyor. Buna göre devlet üniversitelere kaynak aktarıp onların ekonomik olarak büyümelerini sağlarken bir yandan da eline geçirmiş olduğu bu ödül ve ceza aracı sayesinde üniversiteleri tanzim etmişti. Lewontin'e göre devletin üniversiteleri finanse etmesi dönemin ekonomik politikalarıyla da uyumludur. New Deal'la beraber devlet ekonomik bir aktör olarak piyasaya girmişti. Bu da temel olarak iki yolla gerçekleşiyordu. Birincisi savaş döneminde tüketim tekeline haline geldiği sektörlerde üretime müdahalede bulunarak yapıyordu. Ya da sermayenin yetersiz kaldığı sektörlerde bizzat devreye giriyordu. Demiryolları örneğin bu şekilde devletleştirilmişti. Üniversiteler için bu iki yol da kısmen geçerliydi. Manhattan Projesi gibi savaş teknolojilerine yönelik büyük araştırmalar bilimsel araştırmanın bir devlet girişimi haline gelmesine sebep oldu. Ama savaş sonrası askeri kanallarla üniversitelere aktarılan kaynaklar azalırken toplamda devletin üniversitelere harcadığı para artıyordu. Yani bu durum sadece askeri ihtiyaçların getirdiği bir gelişme değildi. Lewontin, devletin üniversiteler üzerindeki etkisini genel olarak bilimsel araştırmanın toplumsallaştırılması ihtiyacının bir sonucu olarak yorumluyor. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bilimsel araştırma giderek çok daha maliyetli bir iş haline gelmişti. Şirketler araştırma maliyetlerini belki karşılayabilirlerdi. Ama araştırmacıları yetiştirecek kurumları tek başlarına finanse etmeleri mümkün değildi. Kaldı ki sermaye bilimsel araştırmayı ancak kısa vadeli getirisi olduğunda destekleme eğilimindeydi. Oysa büyük çaplı araştırmalar giderek daha uzun süreli çalışmaları gerektiriyordu. Ayrıca rekabet yüzünden bilimsel araştırmaların paylaşılması pek mümkün olmuyordu. Öte yandan büyük ölçekli araştırmalar birçok kurumunun koordineli olarak çalışmasına ihtiyaç duyuyordu. Devlet bu noktada sermayenin de ihtiyaçları doğrultusunda üniversitenin hamisi olarak bilimsel araştırmaları finanse edip düzenlemeye başladı. Lewontin devletin üniversitelere müdahalelerinin savaş dönemlerinde gerçekleştiği tespiti yapıyor. Devletin Ziraat ve Mühendislik Kolej'lerini kuran ve üniversitelere arazi hibesini düzenleyen kanunu 1862 yılında İç Savaşı'n ortasında kanunlaşmıştı. Ülkedeki araştırma faaliyetlerini düzenleyen Ulusal Araştırma Konseyi (NRC) de Birinci Dünya Savaşı sırasında kurulmuştu. Savaş devletin bu icraatlarını meşrulaştıran bir etken olarak yorumlanabilir. Bunun da ötesinde özellikle tarım alanında üniversitelere verilen sübvansiyonlar toplumsal planda yürütülen bir misyonun emarelerini taşıyor. Devlet bu şekilde halihazırdaki ekonomik yapıyla gerçekleştirilemeyecek olan tarım sektörünün

modernizasyonunu kendi eliyle sağlama yoluna gitmişti. Bilimsel araştırmanın toplumsallaştırılması aynı zamanda toplumsal bir gerekliliktir.⁷⁵

1.3 1900-1960 Arasında Amerikan Sosyolojisi

1.3.1 Protestan Reformizminden Toplumsal Reforma: Seküler Bir Etik Arayışı

Amerikan sosyolojisi ilk dönemlerde toplumsal reform hareketlerinin akademik kolu olarak ortaya çıktı. Toplumsal reform fikri ise birçok açıdan Protestanlığın Amerikan toplum düşüncesindeki varlığının uzantısı durumundaydı. Amerikan kolejleri nasıl Protestanlığın entelektüel mahfilleri olma işlevi görmüşse, Amerika'daki ilk sosyoloji bölümleri de benzer bir şekilde gelişmeci toplumsal akımların bilimsel şubeleri olarak çalışmıştır. Haliyle sosyoloji Protestanlıktan doğmamıştı ama kaynağını onun boşluğunu dolduracak seküler ve bilimsel bir etik arayışından almıştı. Amerika'nın ilk sosyologları sosyalizm, sosyal demokrasi ve hatta sosyal Darwinizm gibi düşünsel mevkilere Hristiyan sosyalizminden geçerek gelmişlerdi.⁷⁶

Lewis Coser, bu ilişkiyi ortaya koymaya çalışırken Amerikalı sosyologların ya bir din adamının oğlu olduklarını ya da kendilerinin halihazırda ilahiyat eğitimi aldıklarını söyler. Coser, Protestanlık dolayımında gelişen toplumsal reform hareketlerini ve bu hareketlere dahil olan ilk sosyologları sayarak Protestanlık ile sosyoloji ilişkisini kurar. Bahsi geçen toplumsal reform hareketleri İç Savaş'la birlikte ortaya çıkmıştır. Bu dönemde artan ahlaki bozulma ve toplumsal düzensizlikler Protestan aktivizmini körüklemiştir. Coser'in Richard Hofstadter'den aktardığına göre Amerikan tarihinde hiçbir toplumsal hareket din adamları tarafından bu ölçüde desteklenmemiştir. Bunun öncelikli sebebi Protestanlığın reformist doğası ise bir diğer sebebi de din adamlarının bu dönemde ahlaki ve ekonomik statülerini kaybetmeleridir. Coser, bunu eğitim sistemindeki sekülerleşmeye bağlar. Okul yönetimleri önceleri din adamı kökenlilerden oluşmaktayken ilahiyat doktoraları kolejlerde görev almak ve idareci olmak için yeterli gelmektedir. Ama müteveli heyetleri yavaş yavaş bankerler, iş adamları ve avukatların oluşturduğu yeni bir iktidar çevresinin eline geçerken din adamları bu

⁷⁵ R. C. Lewontin, "Soğuk Savaş ve Akademik Dönüşümü", **Soğuk Savaş ve Üniversite**, Ed. Noam Chomsky, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 35-64.

⁷⁶ Craig Calhoun, "Sociology in America: An Introduction", **Sociology in America**, The University of Chicago Press, Chicago, 2007, s. 1-38.

imtiyazlarını kaybetmişlerdir. Toplumsal reform hareketleri de din adamları için kaybedilen nüfuzu ikame etmeye yaramaktadır.⁷⁷

Toplumsal problemleri çözmek için kurulan çeşitli kuruluşlar Amerikan sosyolojisinin ilk dönemlerinde etkili oluyor. Massachusetts Yabancılar Masası adında yoksullara yardım etmek gibi toplumsal işlev gören bir kuruluş sonraları Amerikan Sosyal Bilimler Derneğinin çekirdeğini oluşturuyor. Öte yandan 20. yüzyıl başından itibaren kuramsal çalışmalar artıyor. Toplumsal reformcular ile sosyal bilimcilerin ayrılması gündeme geliyor. Ama sosyolojiye biçilen toplumsal sorunlara somut çözümler getirmek misyonu etkisini koruyor. Kuramsal çaba akim kalıyor. Bu dönemde Amerika'da üniversiteler bir anda yaygınlık kazanıyor. Sosyoloji bölümleri de üniversite çatısı altında kendine yer buluyor. Sosyoloji Amerika'daki hızlı endüstrileşmeyle birlikte ortaya çıkan toplumsal rehabilitasyon ihtiyacına cevap veriyordu. Amerikan sosyolojisinin ilk dönemlerdeki gelişimi bu pratik sebebe dayandırılabilir. Bunun yanı sıra bu yeni disiplinin kolayca kabul edilmesinde vadettiği yenilik ve saygınlığın da etkisi vardır. Lewis, bu dönemde sosyologların akademik saygınlık kazanmak için görünümüne önem verdiklerini söylüyor. Yani Amerikan üniversiteleri cazibe merkezleri haline gelirken sosyoloji bölümleri de akademik sistemin vitrininde yer alıyor.⁷⁸

Amerikan sosyolojisi ilk dönemlerinde reform düşüncesinin etkisi altındadır. Ama bu düşüncenin merkezi de zamanla değişir. Protestanlık yerini toplumsal reforma bırakır. Bu kayma maddi veriler üzerinden de takip edilebilir. Erken dönem sosyologları dini cemaatler ve vakıflarla ilişki halindeydiler. Kiliselerde toplanan yardım paraları bağlantılı organizasyonların öncelikli para kaynaklarını oluşturuyordu. İş adamlarının kurduğu vakıflar ve devlet kurumlarının yardım faaliyetlerini örgütlemeye başlamalarıyla sosyolojinin müşterileri de değişmiş oldu. Ayrıca ele alınan sorunlar da bu dönemde farklılaştı. Dini referanslı reform hareketleri ahlaki yozlaşma, boşanma, alkolizm, gençlerin kötü alışkanlıklara kapılması gibi sorunlarla ilgileniyorlardı. Oysa şehirleşmenin, endüstrileşmenin getirdiği işsizlik, işçi sorunları, göç, para politikaları gibi yeni bir sorun demeti ortaya çıktı. Haliyle bu sorunların çözümü için din kitapları yeterli gelmiyordu. Bunun yerine daha örgütlü bir entelektüel bir çabaya ihtiyaç vardı. Bu da uzun vadede akademik sosyolojinin gelişmesine ortam sağladı.⁷⁹

⁷⁷ Lewis Coser, "Amerikan Eğilimleri", **Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi - 1**, Ed. Tom Bottomore ve Robert Nisbet, İstanbul, Kırmızı Yayınları, s. 413-462.

⁷⁸ Coser, a.g.e.

⁷⁹ Stephen Park Turner and Jonathan H. Turner, **The Impossible Science**, Sage Publications, Newbury Park, 1990, s. 12-15.

Sosyolojinin akademide yer bulması reform hareketlerinin akademikleşmesinin bir sonucuydu. Giderek daha karmaşık hale gelen toplumsal sorunlar, üniversite bünyesinde toplumsal reform ve ıslah merkezli bir eğitimi de gerekli kıldı. Sosyoloji müfredatta yerini alırken ilahiyata rakip oldu. Sosyoloji dersleri ahlak felsefesinin yerine okutulmaya başlandı. Sosyoloji mezunları Hristiyan yardım kuruluşlarının yerini alan daha seküler toplumsal yardım kuruluşlarının insan kaynağını oluşturuyordu. Bu bölüm toplumsal reforma ideolojik destek sağlamanın yanı sıra toplumsal hayatı bilimsel kuramlarla anlayarak bir entelektüelleşmenin de imkanı sağlıyor. Bu bakımdan reform fikirlerinde ve sosyolojideki sekülerleşme eğilimi bilimin artan prestijinin bir sonucuydu.⁸⁰

Amerikan sosyolojisi ilk dönemlerdeki etki kaynaklarından biri de istatistik kurumlarıydı. Bu kurumlar çoğunlukla gönüllü yardım toplulukları tarafından finanse ediliyordu. Bu kurumların yaptığı çalışmalar, devlet ve diğer kurumlara karar alma ve planlama konusunda bir temel teşkil ediyordu. Frank Giddings, Columbia’da bu reformcu araştırma faaliyetlerini üniversite içine taşıdı. Böylelikle sosyoloji ile istatistik bilimleri arasında bir köprü de oluşturulmuş oldu. Bu araştırmalar daha çok pratik ve yönetime dair amaçlar için yapılıyordu. Bu aynı zamanda kuram ile istatistik araştırma arasında bir çelişkiyi de ortaya çıkarıyordu. Öte yandan bu nicel araştırma modeli sosyolojinin akademik bir disiplin haline gelmesi yönünde bir itki de yaratıyordu.⁸¹

Amerikan sosyolojisi ilk çalışmalar daha çok pratik üzerinden giderken bu çalışmaların kuramsal yanı zayıf kalıyordu. Donald N. Levine, Amerikan sosyolojisinin ilk dönemlerindeki kuramsal çalışmaların sınırlı ve çelişkili bir yapı arz ettiğini söylüyor. Pozitivizm, organikçilik, evrimcilik ve müdahalecilik gibi kuramlar etrafında bir tartışma yaşanıyordu. Öte yandan özel araştırma fonları, öğrenci harçları, belediyeçilik konusunda yapılan araştırmalardaki kamu yardımları gibi kaynaklar da sosyolojik çözümlemenin toplumsal problemlerle yakından ilişkili olmasını gerekli kılıyordu. Bir yanda farklı kuramlar bir yanda da anketler ve grafik sunumlar gibi araştırma yöntemleri parçalı bir yapıya sebep oldu. Sosyolojinin bir disiplin olarak doğuşu bu şartlarda bütünlük ihtiyacı içerisinde gerçekleşti.⁸²

⁸⁰ Turner and Turner, a.g.e., s. 22-24.

⁸¹ Turner and Turner, a.g.e., s. 24-28.

⁸² Turner and Turner, a.g.e., s. 31.

1.3.2 Laissez-Faire Doktrini ve Bu Doktrinden Kopuş

Amerikan sosyolojisinin ilk dönemlerinde sosyolojinin toplumsal sorunların çözümünde bilimsel bir temel sağlayacağına inanılıyordu. Auguste Comte ve Herbert Spencer bu dönemde sosyolojik kuramın başlıca ilham kaynaklarıydı. Bilimin ve özelde biyolojinin sağlamış olduğu başarı, toplum üzerine geliştirilen düşüncelerde de benzer yöntem ve fikirlerin güç kazanmasına sebep olmuştu.⁸³

William Graham Sumner, tutucu Darwinciliğin savunucusuydu. Buna bağlı olarak laissez-faire'nin toplumsal planda da güçlü olanın devamını sağlayacağını düşünüyordu. Bu yüzden her tür toplumsal müdahaleye karşıydı. Devletin yasalarının toplumun törelerine uygun olması gerektiğini söylüyordu. Bu töreler alışkanlıkların yerleşmesiyle oluşmuştu. Alışkanlıklar ise evrimin işleyişini sağlayan şeylerdi. Lester F. Ward ise reformcu Darwinciliği savunuyordu. Ona göre evrim toplumda biyolojik planda gerçekleştiği gibi gerçekleşemezdi. Hayvanlar çevrenin etkisi altındaydı ama insan çevresini etkileyebilirdi. Ward'a göre biyolojik evrim zayıfı ortadan kaldırırken toplumsal evrim zayıfı korumalıydı. Ward, doğa olarak en zayıf ile en güçlünün aynı olduğunu düşünüyordu. Önemli olan mahrumiyet içindeki insanların kollarılmasıydı. Böylelikle onlar da içlerindeki potansiyeli ortaya çıkarabilirlerdi.⁸⁴

Spencer'ın ve dolayısıyla Sumner'ın düşünceleri bireyin iradesinin imkanlarına katı bir belirlenimcilikle bağlıydı. Sumner dışında dönemin sosyologları laissez-faire düşüncesini aşmaya çalışıyorlardı. Laissez-faire düşüncesini eleştirenlerin çokçası dini saiklerden yola çıkıyordu. Ama aralarında insan zekasına toplumsal değişimi şekillendirmede daha geniş bir rol tanıyan Ward gibi hümanistler de bulunuyordu. Spencer insanı biyolojik bir şekilde tamamen doğa yasalarına bağlı bir evrim fikriyle anlamaya çalışıyordu. Ward insanın zeka sahibi olması sebebiyle doğayı kendi amaçları doğrultusunda yönlendirebildiğini düşünüyordu. Ward'a göre toplumlar için doğa değil insan iradesi merkeziydi. Ward bu şekilde düşünerek sosyal psikolojiye vardı. Ona göre sosyolojinin konusu insan iradesinin ortaya koyduklarıydı. Bu yüzden de insanın ne olduğu değil ne yaptığı incelenmeliydi. Önemli olan yapı değil işlevdi.⁸⁵

19. yüzyılda sosyoloji biyolojiyle olduğu kadar iktisatla da yakın ilişkilere sahipti. Her iki disiplin de Birinci Dünya Savaşı'na kadarki dönemde toplumsal reform hareketlerinin yanı sıra üniversitelerde doğdu ve gelişti. Erken dönem sosyologların ileri gelenlerinin birçoğu bir

⁸³ Turner and Turner, a.g.e., s. 16-22.

⁸⁴ Coser, a.g.e..

⁸⁵ Calhoun, a.g.e..

şekilde kariyerlerinin bir döneminde iktisatla ilgilenmişlerdi. Sumner, aynı zamanda klasik iktisadın son büyük kuramcılarındandı. Yale'deki öğrencilerinden birçoğu iktisat alanında kariyerlerine devam etmişti. Edward A. Ross, doktorasını Richard T. Ely'nin altında iktisat alanında yapmıştı. Ayrıca Veblen'le birlikte Stanford da iktisat öğretmişti. Franklin Henry Giddings, marjinalist ekonominin kuramcılarından John Bates Clark ile ortak kitap yazmıştı. Sosyoloji ile iktisat bir dönem birlikte geliştiler. Ancak marjinalist iktisadın ortaya çıkışı iktisadın bağımsız bir disiplin olarak ayrışmasını mümkün kıldı. Bu aynı zamanda ahlakın iktisattan dışlanmasına sebep oldu. İktisat ve sosyoloji kurumsallaşırken birbirlerinden uzaklaştılar. Kurumsal iktisat gibi iktisat ile sosyolojinin birbirine yaklaştığı bir alan ise iktisat disiplini içerisinde hep kıyıda kaldı. Sosyologlar ise ana akım iktisadın determinizmini eleştirdiler. 30'larda Parsons gibi Amerikan sosyolojisinin en ünlü sosyologlarından birinin iktisattan sosyolojiye geçişi bu döneme rastlar.⁸⁶

1.3.3 Pragmatizm: Amerikan Sosyolojisi İçin Orijinal Bir Kaynak

20. yüzyılın ilk yıllarında Amerikan sosyolojisinde Darwinizm'in ve klasik iktisadın erken dönem etkileri azalmaya başlarken Amerikan pragmatizmi sosyoloji için yeni etki kaynağı olarak belirdi. Donald N. Levine, sosyolojinin gelişimini ulusal gelenekler üzerinden incelediği kitabında Amerikan sosyolojisinin kuramsal kaynağının pragmatizm olduğunu söylüyor. Buna göre pragmatizm; George Herbert Mead, Thomas, Cooley ve Robert E. Park gibi sosyologların düşüncelerini geliştirmede kullandıkları felsefi bir düzlemdir. Levine, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sosyolojinin evrensel bir disiplin haline geldiği yorumunu yapıyor. Pragmatizm dolayımında gelişen Amerikan sosyolojisi de diğer gelenekler gibi bu evrensel disiplinin damarlarından biridir. Levine, pragmatizmi Amerikan sosyolojisinin kuramsal kökeni koyarken Amerikan sosyolojisinde kuramsal tartışmaların Avrupa'dan ithal edildiğine yönelik genel yargıyı da yerinden ediyor.⁸⁷

Ama bu pragmatizmin Avrupa felsefi geleneğinden tamamen kopuk olduğu anlamına gelmemektedir. Bilakis Amerika'daki genel olarak entelektüel ve özelde de felsefi canlanmanın altında 1870'ten itibaren Alman üniversitelerinde okuduktan sonra dönen çok sayıdaki Amerikalı öğrencinin etkisi vardı. Pragmatizmin ilham kaynakları arasında da en büyüğü Alman idealizmidir. Ama pragmatizm ile Alman idealizmi arasındaki ilişki çoğunlukla karşıtlık ilişkisidir. Pragmatist felsefenin kurucusu olarak gösterilen Charles Peirce; düşüncüyü, "temel olarak amaçlı bir eylem" şeklinde tanımlarken Kant'ın zihinsel

⁸⁶ Calhoun, a.g.e..

⁸⁷ Donald N. Levine, **Visions of the Sociological Tradition**, The University of Chicago Press, 1995, s. 251-268.

özne nitelenmesine karşılık verir. Peirce, idrakin alışkanlık ve şüphe arasında salındığını söylüyordu. Buna göre insanlar bir şüpheyile karşılaşana kadar alışkanlıkları uyarınca hareket ediyorlardı. Alışkanlıklar toplumsal üretimlerdi. Bu yüzden bilgilenme de toplumsaldı. Peirce akademi dışında kalmış bir figürdü. Ama onun bu epistemolojik yaklaşımı Chicago okulu başta olmak üzere üniversitelerde yankı buldu. William James, “ben” ile toplumsal bir yaratım olarak “ben”i ayırarak bu düşünceye psikolojik alanda bir katkıda bulundu. Pragmatizmi sosyolojiye taşıyan ana kanallar ise John Dewey ve Herbert Mead’di.⁸⁸

Erken dönem sosyologlar için din ve bilim uzlaşmaz iki alanı temsil ediyordu. Bir yanda Hristiyan gelenek diğer yanda toplumsal Darwinizm sosyoloji için parçalı bir temel oluşturuyordu. Pragmatik felsefe ile bu ikilik bir sona erdirilmeye çalışıldı. Öte yandan Avrupa’dan da İngiliz bireyciliği, Fransız kolektivizmi ve Alman iradeciliği gibi çatışan damarlar miras kalmıştı. Pragmatizm bu karşıtlıkları uzlaştırmaya yaradı. Bunu da büyük ölçüde bu karşıtlıkları ortadan kaldırarak yaptı. Cooley, pragmatik felsefeden yola çıkarak “birey” ve “toplum” kavramlarının soyutlamalar olduğunu, tecrübede bunların birbirinden ayrılamayacağını öne sürdü. İnsan zihnini de zihinsel-toplumsal bir kompleks şeklinde tanımladı. Thomas da toplumda değerlerin oluşumunu pragmatik epistemolojiye başvurarak açıkladı. Toplumda değerlere karşı takınılan tavra göre üç insan tipi olduğunu öne sürdü. Bunlar “uyarcı”, “isyankar” ve “yaratıcı” insanlardı. Toplumsal kurumların oluşması ve yerinden edilmesi bu tiplerin öznel yargıları ve davranışları sonucunda gerçekleşiyordu. Yani Thomas pragmatik epistemolojinin bilginin oluşumuna dair önermelerini toplumsal değişmeye uyarladı. Ancak öznellik Thomas’ın düşünceleri için merkezi bir durumdu. Ona göre eğer insanlar bazı şeylerin gerçek olduğunu düşünüyorlarsa bu şeylerin onların hayatında gerçek sonuçları da olurdu. Park bu düşünceyi “öz-algi” olarak tanımladı. İnsanlar hayatta bilinçli ya da bilinçsiz bazı roller oynuyorlardı. Bu rollerin oluşumunda da toplumsal statüler ve tanımlamalar etkendi. Bu sosyologların düşüncelerinde pragmatizmden daha çok toplumsal denetim ve toplumsal değişme konularında yararlanıldı.⁸⁹

Neil Gross, pragmatizmi fenomenolojiyle birlikte Amerikan sosyolojisini etkileyen felsefi kaynaklardan biri olarak zikrediyor. Bu iki akımın ortak özelliği insanın öznelliğine vurgu yapmalarıdır. Gross’a göre Amerikan sosyolojisinde hakim olan pozitivist ve Parsonsçu yapısalcılığa karşı muhalefet bu felsefi kaynaklardan besleniyor. Pragmatizmin Amerikan sosyolojisinde önem kazanması felsefe ve sosyoloji bölümlerinin kurumsallaşması sırasında bunun için bir çerçeve sunmasıydı. Bir ikinci sebep de pragmatizmin din ve bilim uzlaştırma

⁸⁸ Levine, a.g.e..

⁸⁹ Levine, a.g.e..

vaadinde bulunmasıydı. Bu da aslında çatışmaları reform yoluyla çözmek yolundaki Amerikan düşünce tarzıyla uyumluydu. Ayrıca üniversitelerde gelişen araştırma merkezli anlayış yeni bir insan tipini de ortaya çıkarmıştı. Pragmatizm deney yoluyla bilgiye ulaşabileceğini düşünen bu tipin dünya görüşünü oluşturdu. Pragmatizmin sosyoloji üzerindeki etkisi özellikle Chicago Okulu'nda çok yoğundu. Pragmatizm toplumsal bir benliğin varlığını öneriyordu. Bu da Chicago Okulu'nun erken dönem temsilcileri için demokratik idealleri bilimle bağdaştırmak konusunda kullandıkları bir referans oldu. Chicago Okulu'nun ilk dönemi zaten kendi içerisinde bütünlüksüzdü. Bu yüzden pragmatizmin etkisi de ilk dönem için az ve çeşitliydi.⁹⁰

Chicago Okulu'nda pragmatizmin önem kazanması Herbert Blumer'in sembolik etkileşimciliğinin okulda hakim olmasıyla gerçekleşti. Blumer'in sembolik etkileşimciliği pozitivizme ve yapısal işlevselciliğin belirlenimcilik uğruna özneliği yoksayan tutumuna karşı pragmatizmi bir alternatif olarak düşünüyor. Becker, Goffman, Shibutani, Strauss ve diğer Chicago Okulu mezunları 50'lerde ve 60'larda Amerika'nın çeşitli yerlerinde çalışmaya başlıyorlar. Böylelikle sembolik etkileşimciliğin etkisi de güçleniyor. Yerel bir fenomenden ulusal çapta bir networke dönüşüyor. Ancak pragmatizmin etkisi 60'lardan itibaren analitik felsefenin yükselişiyle birlikte azalıyor. Analitik felsefe fizik bilimlerinin prestijini vadettiği için genel kabul görüyor. Böylelikle felsefe bölümlerinde hakim hale geliyor. Pragmatizm marjinalleşiyor. Texas Üniversitesi bu bağlamda önemli bir yer tutuyor. George Gentry ve David Miller gibi Mead'in öğrencisi iki Chicago Okulu temsilcisi burada bulunuyor. Sonraları lisans ve yüksek lisans eğitimini burada tamamlayan C. Wright Mills de onların yanında okuyor. Doktorasını pragmatizm üzerine yapan Mills'in ilk yıllarında marksizmden çok pragmatizm etkili oluyor. Mills'in sosyolojik imgelem şeklinde formüle ettiği düşüncenin kökleri Dewey'de yatıyor.⁹¹

1.3.4 Chicago Okulu: Amerikan Sosyolojisinin İlk Akademik Kalesi

Amerikan üniversitelerinin İç savaş sonrası geçirdiği dönüşüm aynı zamanda akademik sosyolojinin gelişmesine de ön ayak oldu. 1870'lerden itibaren yükseköğrenim kurumlarının gündemine giren araştırma merkezli anlayış yeni disiplinlerin serpilmesine de uygun bir ortam oluşturdu. John Hopkins gibi yeni kurulan üniversitelerin ilk örneği idi. Ayrıca MIT ve Cornell gibi onu takip eden okullar pratik merkezli bilim yaklaşımının

⁹⁰ Neil Gross, "Pragmatism, Phenomenology, and Twentieth-Century American Sociology", **Sociology in America**, The University of Chicago Press, Chicago, 2007, s. 183-224.

⁹¹ Gross, a.g.e..

öncüleri oldular. Morrill Yasasıyla birlikte birçok devlet okulu kuruldu ve birçok özel üniversite de devlet teşviki aldı. Bu üniversitelerde geleneksel seçkinlerden farklı, meselelere pratik çözümler üretebilecek öğrenciler yetiştirilmesi planlanıyordu. Sosyoloji bu okulların müfredatlarında daha fazla yer kapladı. Chicago okulu sosyolojinin akademikleşmesi sürecinin bir sonucuydu. Daha sonraları de mezunları vasıtasıyla bu sürecin ortaya çıkardığı insan kaynağı ihtiyacını giderdi.⁹²

Chicago okulunun akademik bir sosyoloji için örnek olmasını sağlayan bölümün kurucusu Albion Small'du. Small'un öğrencileri çoğunlukla Ortabatı'da olmak üzere ülkenin çeşitli yerlerinde iş buldular. Small'un katkısı başlıca uğraşısı sosyoloji olan profesyonel bir sosyolog kuşağını yetiştirmiş olmasıydı. Tezleri ve diğer akademik yayınları yayımlamak konusunda Small'ın kurmuş olduğu *American Journal of Sociology* de büyük kolaylık sağladı. Böylelikle sosyoloji kendine Amerikan üniversite camiasında geniş bir alan açmış oldu.⁹³

Chicago Okulu'nun önemi Amerikan sosyolojisinde ilk defa bir grup sosyoloğun belirli kuramsal meseleler etrafında çalışma yaptıkları yer olmasıydı. Okul 1925 ile 1935 yılları arasında Chicago Üniversitesi'nde sosyoloji bölümünde aktifti. Bu okul sembolik etkileşimciliğin gelişmesine sosyal psikolojinin önem kazanmasına ve etnografik, katılımcı gözlem ve keyfiyetçi araştırma yönteminin gelişmesine sebep oldu. Chicago Okulu'nda nesnel ve bilimsel bir çalışma yöntemi savunuluyordu. Bu okulun üyeleri hasbi bir sosyoloji yapmanın peşindeydiler. Yine de okulun gazetecilik kökenli Robert Park gibi üyeleri üzerinden Amerikan reform hareketleriyle de bağları vardı. Chicago Okulu'nda toplumsal süreçler organizasyon ve organizasyon bozuklukları dolayımında inceleniyordu. Burada yapılan çalışmalar; toplumsal değişme, göç, toplumsal sapma, ırklararası ilişkiler ve toplumsal hareketler başlıkları altında toplanabilir. Çalışmaların merkezinde Chicago vardı. Endüstrileşen bir şehrin sorunları çözülmeye çalışılıyordu. Chicago Okulundaki araştırmacılar toplumsal gruplarla ilgili tahmin edilebilir veriler üzerinde çalışıyorlardı. Gelenekler, mekanlar, ekonomik ve kültürel yapılar gibi ortak kurumlar araştırmalarına konu oluyordu.⁹⁴

Chicago Okulu toplumsal sorunların kaynağında organizasyon ve organizasyon bozukluklarını görüyordu. Şehir organizasyonlardan biriydi. Chicago Okulunun temel kitaplarından Robert Park ve Ernest Burgess'in yazdığı *The City* bu konu üzerineydi. Park ve Burgess'e göre toplumu etkileyen temel faktörler ekonomik ve coğrafi yapılarıydı. Sosyolojik

⁹² Calhoun, a.g.e..

⁹³ Calhoun, a.g.e..

⁹⁴ Kenneth H. Tucker, "Chicago School of Sociology", *The Cambridge Dictionary of Sociology*, Cambridge University Press, 2006, s. 59-62.

muhayyile bu yapılar ile öznel tecrübeleri bir arada düşünmeliydi. Şehir farklılıklara izin veren bir mekandı. Şehirde dahiler ve suçlular gibi uç kişilikler tomurcuklanabilmektedir. Park ve Burgess'e göre Amerikan şehri özelinde başat etkilerden biri de göç olgusuydu. Chicago Okulunda yapılmış bir diğer önemli çalışma da W. I. Thomas ve Florian Znaniecki'nin yaptığı *The Polish Peasant in Europe and America*'ydı. Thomas ve Znaniecki ele aldıkları göçmenlerin asimilasyonundansa kurdukları etnik cemaatin yapısına odaklanıyorlardı. Ama ele aldıkları konuyu modernleşme bağlamında değerlendiriyorlardı. Araştırma yöntemi olarak da sistemli ve nitel bir yöntem benimsediler. Böylelikle Polonyalı köylünün göçmenlik tecrübesini sosyal psikolojik bir çözümlemesini yapmaya çalıştılar. Sonraları Thomas ve Znaniecki'ye getirilen temel eleştiriler dini ayrımcılığın ve siyasi iktidarın etnik cemaatine etkisini büyük oranda görmezden gelmiş olmaları yönündeydi. Göçmenler hakkındaki genel geçer asimilasyon siyaseti gütme eleştirisine karşın bu çalışma, Polonyalı göçmenleri Amerika'nın çoğulcu toplumsal yapısına bir katkı olarak görüyordu. Bu yüzden de günümüzde kültürel çeşitlilik merkezli çalışmalar bağlamında bu kitap tekrar gündeme geldi.⁹⁵

1930'lara gelindiğinde Chicago Okulu güç kaybetmeye başladı. Bunda Paul Lazarsfeld'in yönetiminde Columbia Üniversitesi'nde geliştirilen anketlere ve piyasa araştırmalarına dayanan araştırma tarzının popülerlik kazanması etkiliydi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise Howard Becker ve Erving Goffman'ın başı çektiği ikinci bir Chicago Okulu kuşağı ortaya çıktı. Chicago Okulu, insanları duygu ve düşünceleri istatistiki olarak belirlenebilecek soyutlanmış bireyler farz eden nicel araştırma tarzına karşı alternatif bir tutum olarak günümüze kadar etkisini sürdürdü. Okulun etnografik vurgusu azalmakla birlikte etkileşimciliği kuramsal olarak gücünü korudu.⁹⁶

Erken dönem sosyologlar toplumsal reform fikriyle kapitalistlerin toplumsal plandaki taleplerini bir denge halinde karşılamaya çalışıyorlardı. Sosyoloji kolej geleneğindeki ahlak felsefesinin ikamesi olarak düşünülüyordu. Ayrıca gönüllü organizasyonlar için topluma etki etmede pratik bilgi sağlayacak bir çerçeve işlevi de görüyordu. Bu farklı talepler karşısında sosyolojinin kuramsal yapısı da parçalıydı. Ama Robert Park ve Ernest Burgess gibi sosyologlar Chicago'da daha profesyonel ve sınırları belirli bir sosyoloji anlayışı geliştirmeyi başardılar.⁹⁷

⁹⁵ Tucker, a.g.e..

⁹⁶ Tucker, a.g.e..

⁹⁷ Calhoun, a.g.e..

1930'lara kadar Amerika'da sosyoloji demek Chicago Okulu demektir. Bunda Chicago şehrinin Amerikan tarihi tecrübesi içerisinde tuttuğu yer de belirleyiciydi. Chicago şehri endüstrileşmenin ortaya çıkardığı diğer Amerikan şehirleri gibi kozmopolit bir yapıya sahipti. Chicago 20. Yüzyılın başlarında bir sınır kentinden Amerika'nın en büyük ikinci kentine eviriliyordu. Chicago'ya yoğun bir göç söz konusuydu. Farklı toplumsal kökenlere sahip gruplardan oluşan hareketli yapısıyla şehir toplumsal laboratuvar gibiydi. Ayrıca kozmopolitizm entelektüel anlamda da hakimdi. Simmel, Durkheim, Marx ve Avusturyalı çatışma kuramcıları Chicago Okulu'nun mensuplarının alet çantasını oluşturuyordu. Amerikan sosyolojisinde erken dönemde etkin olan sosyal yardım kuruluşlarıyla da göbek bağı korunuyordu.⁹⁸ Chicago Okulu'nun o zamana kadarki sosyoloji birikiminden ayrılan noktası evrimci anlayışa uzak olmasıydı. Chicago Okulu'ndaki sosyologlar bu anlayışa karşı kültürel antropolojiden beslenen eleştiriler getiriyorlardı.⁹⁹

Chicago Okulu'nda Mead bağlantısıyla bahsi edilebilecek bir diğer konu da sosyal psikolojik araştırma yaklaşımıdır. Bu yaklaşım toplumu zihinsel süreçlerle açıklayarak Amerikan sosyolojisinde ilk dönemlerden itibaren belirgin bir damar oluşturuyordu. Charles Horton Cooley bu yaklaşımın ilk temsilcisiydi. Cooley, kendi döneminin hakim düşüncesi olan Spencerciliği biyolojik analogilerin cazibesine fazla kapılmakla eleştiriyordu. Ona göre toplumsal düzen, şahsiyetle benzer bir doğaya sahipti. Toplumsal düzeni anlamak için duygudaş bir tahayyül geliştirilmeliydi. Cooley'in düşüncelerini George Herbert Mead'in sembolik etkileşimcilikle geliştirdi.¹⁰⁰ Cooley ve Mead'in çalışmaları böylelikle sosyal psikolojinin temellerini attı. Ancak Cooley, Mead'e göre daha benmerkezci bir bakış açısına sahipti. "Ben"i "sen"i varsayarak kurulduğunu söylüyordu. Ama kuran yine bireyin kendisiydi. Mead ise "ben"i toplumsal süreçlerin somut tasarımı olduğunu düşündü. İradeyi topluma devretti.¹⁰¹

Chicago Okulu çerçevesinde çeşitli akımlar ve türler bir arada yer alıyordu. Dolayısıyla Parsons'a kadar Amerikan sosyolojinde yekpare bir kuramsal çerçeveden söz etmek güçtür. Bu dönemde sınır kentlerinin geleneksel yapısı, endüstrileşen şehirlerin çalkantılı yapısı ve endüstrileşmiş şehirlerin hiyerarşik yapısı farklı sosyoloji anlayışlarına sebebiyet veriyor. Dini tonda statükocu, toplumsal reformcu ve eleştirel anlayışlar bunlar. Zaman geçtikçe sonrakiler ağırlık kazanıyor. Ama batıya doğru ilerleyen modernleşme çizgisi aynı anda farklı anlayışları canlı tutuyor. Parsons'un zamanına gelindiğinde Amerika

⁹⁸ Coser, a.g.e..

⁹⁹ Calhoun, a.g.e..

¹⁰⁰ Turner and Turner, a.g.e., s. 16-22.

¹⁰¹ Coser, a.g.e..

toplumsal dönüşümünü tamamlıyor. Bu yüzden de dört başı mamur bir sosyolojiye ihtiyaç doğuyor. Mills'in de katılmış olduğu bu tartışma kuramsal yanı ağır basan bir tartışmadır. O döneme kadar Spencer'in evrimci anlayışı ve sonlara doğru da Dewey'in pragmatizmi farklı yorumlamalar şeklinde de olsa sosyologların türümünde etkili görünüyor.¹⁰²

1.3.5 Ampirizm: Amerikan Sosyolojisinin Alameti Farikası

1930'lardan itibaren Amerikan sosyolojisinde nicel araştırmalar ağırlık kazanıyor. Columbia sosyoloji bölümünün kurucusu Franklin H. Giddings, aynı zamanda bu araştırma tarzının öncülerindendir. 20. yüzyılın ilk yıllarında toplumsal reform hareketleri için bilimsel bir temel oluşturma fikri geçerlilik kazanmıştı. Nicel araştırma da bunun başlıca yöntemi olarak görülüyordu. Mesele o zamana dek Protestanlıktan beslenen gönüllü organizasyonları için dünyevi bir etik tesis edilmesi idi.¹⁰³ Ancak nicel araştırmanın bu motivasyonu iş dünyasının talepleri doğrultusunda farklılaşıyor. 1920'lerde sosyolojinin finansal kaynakları değişiyor. Gönüllü birlikleri ve vakıfların yerini Rockefeller Vakfı gibi iş adamlarının kurduğu vakıflar alıyor. Bu vakıfların yöneticileri daha gerçekçi bir sosyoloji talep ediyorlar. Bu da belirli sorunlar etrafında yapılmış istatistik ağırlıklı araştırmalara hız veriyor. Bu istatistik ile bilimin eşitlenmesi fikrinin bir sonucuydu. Nicel araştırma merkezlerinin en gelişmiş örneği John D. Rockefeller Jr.'ın desteklediği Toplumsal ve Dini Araştırmalar Enstitüsü'ydü. Robert ve Helen Lynd'in *Middletown*'ı gibi dönemin ünlü sosyoloji çalışmaları bu enstitünün ürünüydü.¹⁰⁴

Lester Frank Ward gibi erken dönem sosyologlar istatistik kökenliydi. Sayısal tablolamayı doğa yasalarındaki düzenliliklerin tespit edilebileceği bir analiz yöntemi olarak görüyordu. 1920'lerde yeni bir istatistik anlayışları geliştirilene kadar 19. yüzyıl istatistiği sosyolojide egemendi. Chicago ekolü çoğu zaman nitel bir araştırma tarzıyla ilişkilendirilmişlerdir. Oysa kendilerini toplumsal siyasetçiler dedikleri sosyolojik araştırmayı toplumsal rahatsızlıkların tespit ve tedavisi için bir araç olarak görenlerden ayırmalarına rağmen karma bir yöntem izliyorlar.¹⁰⁵

İsmail Coşkun, Amerikan sosyolojisinde hakim eğilimin ampirizm olmasını Amerikan toplumunda tarihten gelen çatışmaların olmamasına bağlıyor. Kıta geleneğindeki kuramsal çabayı da Avrupa'nın toplumsal çelişkilerini aşmaya yönelik bir çaba olarak yorumluyor. Amerikan tecrübesi her şeyi kendisiyle başlatan tarihsiz bir hikayedir. Buna karşıt olarak

¹⁰² Coser, a.g.e..

¹⁰³ Calhoun, a.g.e..

¹⁰⁴ Turner and Turner, a.g.e., s. 39-43.

¹⁰⁵ Calhoun, a.g.e..

Avrupa hem kendi içinde hem de örgütlenme cehdi içinde olduğu diğer toplumlar nezdinde tarihi çatışmalarla baş etmek durumundadır. Amerikan sosyolojisi gündelik sorunlara yönelik pratik bir düşünüş olarak gelişmiştir. Amerikan toplumunun içinde bulunduğu şartlar Amerikalılar büyük toplumsal problemlerle karşı karşıya bırakmamıştır. Amerika yayıldığı geniş sahada nerdeyse sınırsız topraklara sahiptir. Bu topraklarda işgücü olarak kullanabileceği Afrikalılar sayesinde neredeyse sınırsız bir insan kaynağı da elinin altındadır. Amerikan sosyolojisinde kuramsal çalışmaların başlangıcı dünya siyasetine de yön vermeye başladığı İkinci Dünya Savaşı'yla birlikte olmuştur. Amerika bir manada uluslararası toplumsal ilişkileri örgütleme görevini Avrupa'dan miras almakla ilk defa derinlikli bir sosyolojik analize ihtiyaç duymuştur.¹⁰⁶

1920'lerden itibaren Amerikan sosyolojisinde biyolojinin hakimiyetine karşı sosyologlar bir çıkış denemesi yapıyorlar. Bunu yaparken de Franz Boas gibi antropologların desteğine başvuruyorlar. Sosyoloji antropolojiyle kurduğu bu ortaklık insanlığın toplumsal mirasını kültür üzerinden okumak şeklinde tezahür ediyor. 1930'lara gelindiğinde New Deal programları ampirik araştırma için fazladan adam istihdam edilmesini mümkün kılıyor. Örneğin bir sosyolog Chicago'daki doğum ve ölüm oranlarını araştırarak iki çalışan istediğinde kendisine 150 çalışan veriliyor. Böylelikle belirli kısıtlar içinde çalışacakken 5 yıllık bütün verileri kullanabiliyor. Ama yine aynı dönem devletin birçok bilimsel projeye destek sağladığı ortamda sosyoloji geri planda kalıyor. 1930'larda Amerikan sosyolojisi ekonomi ve siyasetten arda kalan bir alanda çalışmak durumundaydı. Kıta geleneğinde olduğu gibi ekonomi ve siyasete dair bir tahayyül geliştirememiştir. Kaldı ki o dönemde sosyoloji kendine ayrılan alanda dahi bir varlık gösterememiştir. 1930'larda Büyük Buhran'la ilişkili düşünülebilecek çok az sosyoloji çalışması vardı. 1930'lar sosyoloji için verimsiz yıllardı. Bu yüzden sosyolojisi tarihi kitaplarında Büyük Buhran dönemi ayrıca incelenmez, daha çok iki savaş arası dönemin içine dahil edilir.¹⁰⁷

30'lar Amerikan sosyolojisinin parçalılığının daha bariz hale geldiği yıllardır. Sosyologlar Büyük Buhran döneminde kaybettikleri itibarı dönemin büyük araştırma projelerine yaptıkları ampirik katkılarla geri kazanmaya çalışıyorlar. 30'larda ampirik araştırmalar patlama yapıyor. Ayrıca bu dönemde kültür kavramına olan bakış da değişime uğruyor. 1920'lerde sosyologlar doğa bilimlerine karşı sosyolojiyi kültürün bilimi olarak tanımlıyorlardı. Kültür ise insanlığın bütün maddi ve manevi mirasını içine alıyordu. Bu

¹⁰⁶ İsmail Coşkun, "Amerika'da Sosyolojinin Teşekkülü Sorunu Üzerine", **Modern Devletin Doğuşu** içinde, Der Yayınları, İstanbul, 1997, s. 254-264.

¹⁰⁷ Charles Camic, "On Edge: Sociology during the Great Depression and the New Deal", **Sociology in America**, The University of Chicago Press, Chicago, 2007, s. 225-280.

tanım iktisat, hukuk ve siyaset gibi alanları kültüre dahil ediyordu. Ama sosyolojiyle diğer disiplinler arasında bir nevi centilmenlik antlaşması bulunuyordu. Sosyoloji bu sahaları diğer disiplinlere bırakmıştı. 1930’larda kültürün tanımı revizyona uğradı. Büyük Buhran ve New Deal gibi olaylar daha uzun vadeli ve derin akımların gündelik ifadeleri şeklinde, kültürel olgular olarak, düşünüldü. Böylelikle daha üstten bir kültür tanımına ulaşıldı. Sosyoloji, konjonktürel ve arazi durumları iktisatçılara ve siyaset bilimcilere bırakıyordu. Bunun yanı sıra ekonomi ve siyaset kültürün maddi olmayan verilerini dikkate almamakla eleştiriliyordu. Büyük Buhran kültürel kurumların oluşturduğu ekonomik alışkanlıklarla anlaşılmalıydı. Sosyolojinin vaadi buydu. Kültürün maddi verileriyle uğraşmayı diğer disiplinlere bırakan sosyoloji; daha çok ahlak, gelenek, değerler, idealler gibi maddi olmayan verileri incelemeye başladı. Böylelikle Büyük Buhran ve New Deal dönemlerindeki bilimsel araştırma kaynaklarından yararlanılmaya çalışıldı. 30’larda sosyoloji, iktisat, siyaset ve hukuk gibi alanlarda söz söylemek yerine bu alanları dışlayıp maddi olmayan kültüre yoğunlaşmıştı.¹⁰⁸

1.3.6 Kuram İhtiyacı ve Ana Akımın Teşekkülü

İkinci Dünya Savaşı sonrasında sosyolojiyi etkileyen en büyük olay devletin finanse ettiği büyük araştırma projelerinin yaygınlaşmasıydı. Bu projeler ilk defa farklı disiplinlerden kişileri bir araya getirdi. Yapılan çalışmalar uzmanlık alanlarını birbirine yaklaştırdı. Özelleşme azaldı. Disiplinlerarasılık arttı. Bu gelişmeler doğrultusunda sosyal psikoloji gibi bir ara alan sosyolojinin en geniş alt bölümlerinden biri haline geldi. Ama bu projelerin asıl büyük etkisi sosyolojiyi belirli bir bilimsel disiplin formuna mecbur etmesiydi. Bu da kuramsal bütünlüğün sağlanması ve bilimsel araştırma yöntemlerinin benimsenmesi demektir. Ampirik araştırma tarzı ile Parsonsçu kuramın birlikte yükselişi bu konjonktürde gerçekleşti. Bilimciliğin yöntem üzerindeki baskısı ve atomik bireylerin oluşturduğu kolektif sistem fikri Amerikan sosyolojisinde kökü gerilere giden düşüncelerdi. Savaş bu düşüncelerin önem kazanmasına sebep oldu. Andrew Abbott ve James T. Sparrow bu iki eğilimin tek bir model şeklinde yorumlanabileceğini söylüyor. Birey-kolektivite modeli şeklinde adlandırdıkları bu modele göre toplumsal hayat birey ve kolektiflik kavramları üzerinden anlaşılıyor. Abbott ve Sparrow bu dönemde yapılan uyum ve ayrışma merkezli çalışmaları bu model üzerinden açıklıyor. Bunlardan en ünlüsü *The American Soldier*’da bir askerin savaş şartlarını uyumu anlaşılmasına çalışılıyordu.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Charles Camic, a.g.e.

¹⁰⁹ Andrew Abbott and James T. Sparrow, “Hot War, Cold War: The Structures of Sociological Action, 1940–1955”, **Sociology in America**, The University of Chicago Press, Chicago, 2007, s. 281-313.

Büyük Buhran'la birlikte Amerikan sosyolojisinin finans kaynaklarında bir değişim yaşanmıştı. İş çevrelerinden gelen kaynaklar azalırken reform hareketleri yine önem kazandı. Ama bu sefer reform hareketleri daha entelektüel ve bürokrasinin ilgilerini yansıtacak şekilde daha tedavi edici bir ton taşıyordu. Akademisyenler Sosyoloji derneklerinde çoğunluğu oluşturmaya başladı. Reform hareketleri böylelikle akademikleştirilmiş oldu. Bu arada kent sosyolojisi gibi alt dallar oluşmaya başladı. Sosyoloji giderek daha parçalı bir yapı arz etmeye başlamıştı. Üniversiteler ve bölümler çoğaldıkça parçalılık daha da arttı. 1930'lar Amerikan sosyolojisinde yöntem tartışmalarıyla geçmişti. Aşırı ampirizm şeklinde nitelenen araştırma yöntemi Sorokin ve Ellwood gibi sosyologlar tarafından eleştiriliyordu. Rockefeller gibi büyük iş adamları sorun merkezli bir sosyolojik anlayışı teşvik ediyorlardı. Piyasa araştırmalarından ödünç alınan tekniklerle çalışan Samuel Stouffer ve Paul Lazarsfeld gibi sosyologlar ise yöntem tartışmalarını görmezden gelerek ampirik araştırma yöntemini uyguladılar. Ampirik sosyoloji araştırma merkezli bir anlayış olarak sosyolojiden bağımsızlığını ilan ediyor. Böylelikle kuram tartışması da konu dışı kalmış oluyor. Bir yandan da toplumsal sorunlar birey üzerinden ele alınmaya başlıyor. Bu da İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişecek olan sosyal psikolojinin temellerini atıyor. Ama o da sosyolojinin kuramsal olarak birleştirilmesine yaramıyor. İki savaş arası dönemde Amerikan sosyolojisinde kuram meselesi tartışmaya açılıyor ama çözüm geliştirilemiyor.¹¹⁰

Amerikan sosyolojisinin iki savaş arasında yaşadığı hareketlilik birçok farklı akımın ve alt disiplinin doğuşuna sebep olmuştu. Ama bu genişleme aynı zamanda kapsayıcı bir kuramsal çerçeve ihtiyacını da daha bariz hale getirdi. Bu kuramsal bakış açısı ihtiyacı İkinci Dünya Savaşı sonrasında işlevselciliğin bir kuramsal çerçeve ve genel çözümleme tarzı getirmesine dek giderilemedi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise sosyolojinin altın çağı başladı. Bu kısmen üniversite sisteminin genişlemesi ve zenginleşmesinin bir sonucuydu. Devletin ve iş çevrelerinin finanse ettiği büyük araştırma projeleri sosyoloji alanında uzmanlaşmanın önünü açtı. Paul Lazarsfeld ve Robert Merton'un yönettiği Uygulamalı Sosyal Araştırmalar Bürosu, Columbia'da lisansüstü eğitimde büyük başarılar imza attı. Bu dönemde nicel araştırma yöntemi projelerin profesyonelliğinin bir emaresi olarak görülmeye başlandı. İkinci Dünya Savaşı sonrasında işlevselciliğin sosyoloji için kuramsal çerçeve olarak öneren Parsons'un düşünceleri 60 sonrasında "ana akım" şeklinde ifade edilen sosyoloji anlayışını oluşturdu. Üniversiteler 30'lardan itibaren New Deal, İkinci Dünya Savaşı seferberliği ve sonrasında gazilere eğitim yardımını öngören yasa ile devletin müdahalelerine

¹¹⁰ Turner and Turner, a.g.e., s. 39-75.

maruz kalmıştı. Parsons ve Edward Shils'in yükselmesine ön ayak olduğu modernleşmeci kuram böyle bir üniversite atmosferinde yeşermişti.¹¹¹

İkinci Dünya Savaşı'ndan 1960'a kadarki dönem Amerikan sosyolojisi için bir geçiş dönemi idi. Amerikan sosyolojisinin ilk kuşağı emekli olurken toplumsal kökenleri farklılık arz eden yeni bir kuşak işi ele almaya başlamıştı. Toplumsal bariyerler sosyolojinin insan kaynağı açığı dolayısıyla ortadan kalkmıştı. Geleneksel seçkinler dışındaki kişiler de prestijli okullarda iş imkanına sahip oldular. Bu dönemde Amerikan sosyolojisinin maddi kaynakları da değişti. Gönüllülük vakıfları yerini özel kuruluşlara ve devletin çeşitli fonlarına bıraktı. 1930'larda endüstriyel sorunlar merkezi hale geldi. Rockefellerların aktardığı kaynaklar Harvard'daki araştırmalarda büyük bir dönüşüme sebep olmuştu. Bu arada nicel araştırma yöntemi ile işlevsel kuram arasında da geçici bir uyum sağlandı. Stouffer ile Parsons, Lazarsfeld ile Merton birlikte çalışabiliyorlardı. Öte yandan Lazarsfeld nicel araştırma ile sosyolojik kuramın iki farklı disiplin olması gerektiğini savunuyordu. Özellikle nüfus araştırmaları yapanların kurama ihtiyacı yoktu. Bu düşünce etrafında şekillenen nicel araştırma yöntemi kuramsal konularda ilgi ve bilgisi olmayan bir uzman tipini doğurdu. Lazarsfeld'in başında olduğu Columbia Uygulamalı Toplumsal Araştırmalar Merkezi bu dönem için örnek bir kurumdu. Burada özel sektör ya da devletin finanse ettiği piyasa araştırması benzeri projeler yürütülüyordu. Üniversiteler ve sosyoloji bölümleri bu görece özerk kurumlara olumlu bakıyordu. Bu dönemde Amerikan Sosyoloji Derneği (ASA) üyeliği de artmıştı. Böylelikle sosyoloji ülke çapında daha büyük, güçlü ve tutarlı bir mesleki yapıya sahip oldu. Bu yeni maddi temel üzerinde çelişkili bir düşünsel yapı yükseliyordu. Örneğin araştırma projelerinin tahsisinde kişisel ilişkiler büyük rol oynuyordu. 1960'larda üniversitelerin yaşadığı büyük canlılık sosyolojiyi de entelektüel bir hareketliliğe sürükleyecekti. Bu hareketlilik aynı zamanda sosyolojinin bu karmaşık yapısının eleştirel bir elemenden geçmesine sebep olacaktı.¹¹²

Savaş sonrası dönemde Amerikan sosyolojisinin gündemine yeni konu başlıkları girmeye başladı. Bunlardan biri sosyal hareketlilikti. Böylelikle savaş döneminde ortaya çıkan toplumsal yapı anlaşılmalı çalışıldı. Bir diğer konu başlığı da birey-kolektivite modeli yerine kullanılmaya başlayan bürokrasi kavramsallaştırmasıydı. New Deal ve sonrasında İkinci Dünya Savaşı döneminde devlet ve devlet ilişkili özel kurumlar nüfusun büyük bölümünü istihdam etmişti. Bürokrasi kavramı bu yeni ekonomik ve siyasi yapıyı tanımlamak için yaygınlık kazandı. Parsons, bu dönemde Weber'in bürokrasi üzerine yazdıklarını İngilizceye

¹¹¹ Calhoun, a.g.e..

¹¹² Turner and Turner, a.g.e., s. 85-130.

çeviriyor. Statik ve hiyerarşik bir toplumsal düzen fikri Chicago Okulu'nun ekolojik yaklaşımını yerinden ediyor. Bu dönemde gündeme gelen bir diğer konu da modernleşme oluyor. Gabriel Almond, Lucien Pye ve Walt Rostow gibi modernleşme kuramcıları iktidar çevreleri tarafından da büyük destek görüyor. Soyut ve bağlamsızlaştırılmış bir kuram olan modernleşme kuramı, Camelot projesi gibi devlet tarafından finanse edilen programlar aracılığıyla üçüncü dünya ülkeleri için bir model olarak tasarlanıyor.¹¹³

Amerikan sosyolojisinde 1940'lardan 1960'lara kadar akademik çevrelere hakim gözüken Parsons'un kuramıydı. Parsons'un kuramı Amerikan sosyolojisinde geriye doğru uzanan kuram tartışmasına verilmiş bir cevaptı. Parsons; faydacılık, idealizm ve pozitivizm gibi toplum felsefesinin temel damarlarını inceleyip eleştirerek sonunda bir senteze ulaşmayı amaçlamıştı. Bunu yaparken de Durkheim, Weber, Freud, Pareto, Malinowski ve Raddcliffe Brown gibi Avrupalı düşünürlere başvurdu. Avrupa kaynaklı sosyal bilim literatürü Amerika'da az çok takip ediliyordu. Parsons'un temel katkısı bu literatürün evrensel bir sosyoloji disiplini oluşturmak için seferber edilmesi idi. Parsons'un düşünceleri önceleri Harvard'da Sorokin gibi güçlü bir muhalifle karşılaşmıştı. Ama zamanla hem Harvard'da hem de diğer belli başlı sosyoloji bölümlerinde Parsons'un kuramı güçlü bir etki kaynağı haline gelmişti.¹¹⁴ 70'lerden itibaren geriye dönük olarak Parsons'un kuramı ana akım sosyoloji şeklinde ifade edilmeye başlandı. Lazarsfeld ve Merton'un isimleri de bu ifadeyle ilişkili olarak anılıyordu. Ancak Craig Calhoun; Mills, Gouldner gibi "ana akım" sosyolojinin karşısına çıkarılanların ana akıma dahil edilenlerle birçok ortaklığa sahip olduklarını ifade ediyor. Ayrıca Mills'in örneğin hiçbir zaman "ana akım" tabirini kullanmadığı tespitini yapıyor. Eleştiriler genellikle bir "sosyolojik düzen"den bahsediyorlar. Calhoun, bu düzenin araştırma projelerinde rol alma ve finansman sağlama, akademik yükselme gibi konularda etkin bir networkün kastedildiğini söylüyor. "Ana akım"ın eleştirmenleri ona göre kuramsal değil finansal saiklerle karşı çıkıyorlar.¹¹⁵

¹¹³ Abbott and Sparrow, a.g.e..

¹¹⁴ Lewis Coser, "Amerikan Sosyoloji Kuramında Son Eğilimler", **Sosyolojik Düşüncenin Ustaları**, De Ki Basım Yayım Ltd. Şti., 2008, s. 483-501.

¹¹⁵ Craig Calhoun and Jonathan VanAntwerpen, "Orthodoxy, Heterodoxy, and Hierarchy: 'Mainstream' Sociology and Its Challengers", **Sociology in America**, The University of Chicago Press, Chicago, 2007, s. 367-410

2 C. Wright Mills'in Hayatı

2.1 Gençliği ve Texas Yılları (1916-1939)

C. Wright Mills, 28 Ağustos 1916'da Texas eyaletinin Waco Şehrinde doğdu. Hayatının 23 yılını Texas'ta geçirdi. Mills'in mektuplarını ve otobiyografik yazılarını derleyen kızları Kathryn Mills ve Pamela Mills, buradan genç yaşında ayrılmasına rağmen Texaslı olmanın Mills'in karakteri üzerinde ciddi etkileri olduğu yorumunu yapıyor. Onlara göre Mills Texaslılara has bir gözükaralığa sahiptir. Bu karakterin izleri Mills'in yaşamı boyunca içine girdiği ortamlarda antikonformist bir cesarete sahip olmasında ama aynı zamanda sürekli yabancılık psikolojisi içerisinde kalmasında görülebilir. Kızlarının dile getirdiği şekliyle şahsi özerkliğe vurgu anlamına da gelen bu özellik onun dirayetli bir insan profili çizmesine ama aynı zamanda birçok arkadaşıyla zaman içerisinde ayrı düşmesi sebebiyle geçimsiz ve bencil biri olarak görülmesine sebep olmuştur.¹¹⁶ Mills'in Texaslılığının onun toplumca algılanan personası ve hakkında yapılan çalışmalar üzerinde oldukça etkilidir. Nitekim biri 60'lı yıllarda biri de yakın dönemde kaleme alınan Mills monografilerinden ikisi onun bu karakterinden beslenen imajları merkeze almaktadır. 60 sonrası öğrenci hareketlerinin liderlerinden Tom Hayden'in *Radical Nomad* adlı çalışması onu yerleşik düzene karşı köktenci eleştiriler getiren bir göçebe şeklinde takdim eder. Bu çalışma motosiklet üzerinde deri ceketıyla arzı endam eden asi bir akademisyen portresidir. Hayden'in de belirttiği gibi Mills, 60'lı yıllarda tomurcuklanan öğrenci muhalefetine sadece düşünce olarak değil hayat tarzı olarak da ilham kaynağı olmuştur. Ama bu imaj büyük oranda döneme has bir ilginin ürünüdür. Çünkü Mills her ne kadar şahsi ve kuramsal konularda çalıştığı kurumlarla ve iş arkadaşlarıyla tartışmalar yaşasa da 50'li yıllar boyunca Columbia gibi merkezi bir sosyoloji bölümünde hocalık yapmıştır. Yine her ne kadar eleştiriler getirse de dönemin araştırma trendlerine uygun şekilde Columbia Uygulamalı Araştırmalar Bürosu'nda çalışmalar yürütmüştür. Mills, bu anlamda Amerikan sosyolojisinin dışarılıklı bir figürü sayılmaz. Wisconsin'de başlayıp Columbia'da son bulan akademik kariyeri de Amerikan üniversite sisteminin kıyısından merkezine doğru bir yolculuk olarak

¹¹⁶ Kathryn Mills ve Pamela Mills (Ed.), **C. Wright Mills: Letters and Autobiographical Writings**, Berkeley, University of California Press, 2000, s. 21. Bu kitap Mills'in ailesine ve arkadaşlarına yazdığı mektuplar, otobiyografik yazılar ve Mills'in hayatını aydınlatacak daha önce yayımlanmamış kimi notları bir araya getiriyor. Kathryn Mills & Pamela Mills bu metinleri kısa sunuşlarla ve dönemselleştirmeleri anlamlı kılacak giriş yazılarıyla zenginleştirmişler. Ayrıca kitabın sonunda Mills'in hayatına dair bir kronoloji ve yayımlanmış bütün yazı ve kitaplarına dair bir liste de verilmiş.

okunabilir.¹¹⁷ Mills hakkındaki isyankar imajını tazeleyen bir diğer çalışma da Keith Kerr'in 2009 yılında yayımlanan *Postmodern Cowboy* isimli çalışmasıdır. Bu kitapta çizilen de modern düşünsel kalıplara isyan eden bir sosyolog portresidir. Burada "kovboy" benzetmesi ile hem onun Texaslılığına vurgu yapılmaktadır hem de düşünsel olarak öncü ve yalnız bir adam olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca Kerr, Mills hakkında 60'ların ruh haliyle çizilen isyankar akademisyen imajını bu sefer Amerikan tarzı maçolukla süslemiştir. Kerr'in çalışmasıyla ilgili ilk elden söylenmesi gereken şey postmodernizme bir köken bir öncül arayışının ürünü olduğudur. Oysa Mills; bu çalışma boyunca anlatılacağı gibi bilime itimadı, entelijensiyanın toplumu dönüştürme gücüne inancı ve sosyoloji için bütünlüklü bir çerçeve sağlama iştiağıyla ziyadesiyle "modernist" bir düşünürdür.¹¹⁸ Mills üzerine şimdiye kadar İngilizce literatürde en gelişkin ve güncel çalışmayı yapan Daniel Geary kitabı *Radical Ambition*'da bu yorumlardan farklı olarak Mills'i Amerikan sosyolojisinin merkezi bir figürü olarak ele almıştır. Geary, Mills'in radikalizminin sosyolojiden kaynaklanıp yine sosyoloji içinde sonuçlar verdiği yorumunu yapar.¹¹⁹ Geary, Mills hakkında yapılan bazı çalışmaların Texaslılığı üzerinden onu alışılmamış olmakla birlikte özellikle Amerikalı bir düşünür olduğunu vurguladıklarını söylüyor. Rick Tillman'ın *C. Wright Mills: A Native Radical and His Entelektual Roots* ve Irving Louis Horowitz'ın *C. Wright Mills: An American Utopian* kitaplarını bu duruma örnek olarak gösteriyor. Geary, Mills üzerindeki Avrupalı sosyal bilimcilerin etkilerini vurgulayarak onun Amerikalılığını vurgulamaktan çok yapılması gerekenin Amerika'nın onun düşüncelerini geliştirdiği dönemdeki entelektüel iklimi içerisinde düşünmek olduğunu söylüyor. Zira Mills'in düşüncesi giderek uluslararasılaşma eğilimi göstermektedir.¹²⁰

Mills hakkında yapılmış çalışmalardan biyografik yönü en zengin kaynak olan Irving Louis Horowitz'ın *C. Wright Mills: An American Utopian* adlı kitabında Mills'in dindar, orta sınıfa mensup ve İrlandalı-İngiliz kökenine sahip tipik bir Texaslı aile içine doğduğu

¹¹⁷ Tom Hayden, **Radical Nomad**, London, Paradigm Publishers, 2006. Bu kitap Hayden tarafından 1961 yılında hazırlanan yüksek lisans tezini temel almaktadır.

¹¹⁸ Keith Kerr, **Postmodern Cowboy: C. Wright Mills and a New 21st Century Sociology**, Boulder, Paradigm Publishers, 2009.

¹¹⁹ Daniel Geary, **Radical Ambition**, Berkeley, university of California Press, 2009, s. 16. Geary'nin kitabı hem biyografik hem de tarihi bir izlek boyunca ilerliyor. Bu bakımdan Mills'in ileride ele alacağımız ve kendisinin "tarihi ve biyografiyi ilişki halinde düşünmek" şeklinde açıkladığı "sosyolojik imgelem" kavramına uygun bir tarza sahip. Geary, Mills'i değerlendirirken Amerikan solunun İkinci Dünya Savaşı sonrasında geçirdiği dönüşüm dolayımında ele alıyor. Bu yüzden de Mills'i zenci hakları mücadelesine ve İnsan Hakları hareketine duyarsız kalmak gibi günümüz duyarlılıklarıyla ve belirli bir perspektiften eleştiriler getirebiliyor. Biz de bu çalışmamızda Geary'nin kitabından özellikle Mills'in siyasi düşünceleri ve bağlantılarını anlamak konusunda çokça faydalandık. Ama yaptığımız çalışmada Mills'i dönemi içerisinde değerlendirmek şeklinde tarihsel bir yaklaşıma sahip olduğumuz için Geary'nin yorumlarını da tamamen benimsemedik.

¹²⁰ Geary, a.g.e., s. 5.

söyleniyor. Mills'in İrlandalı kökenleri babaannesinin ve annesinin ailelerinden geliyor. Mills'in anne tarafından ataları 1840'lı yıllarda yaşanan kıtlık ve Katoliklere yapılan baskıları sebebiyle Amerika'ya göçmüşler. İrlandalılık Mills'in zaman zaman hatırladığı bu yüzden Meksikalılara ve Güney Amerikalılara sempatiyle yaklaşmasına da sebep olan bir özelliktir. Bunun da ötesinde kendi ruh halini ve olaylara bakışını da etkilemektedir. Mills, kendinde de yakaladığı bir azınlık hissiyatından bahseder. Buna göre kişi düşünce ve değerlerini ifade etmeyi tehlikeli buluyorsa giderek siyasi bir adama dönüşür. Mills de içinde bulunduğu ortamlarda yaşadığı huzursuzluğu bu azınlık psikolojisine bağlar. Mills, bu ruh halinden iyi bir şekilde çıkmanın ancak "hakikati söyleme siyaseti" güderek mümkün olduğunu düşünür. Kültürel ve siyasi olarak dezavantajlı olan insan sağlıklı bir şekilde düşünebilmek için ardını hakikatin gücüne dayamalıdır. Mills'in "hakikati söyleme siyaseti" olarak nitelendirdiği bu tavır onun entelijensiya hakkında ileride bahsedeceğimiz düşünceleri için de kilit rol oynamaktadır.¹²¹

Mills'in babası sigortacı ve annesi ev hanımıdır. Bu orta sınıf ailevi arkaplan gençlik dönemlerinde Mills'in hayatını derinden etkiliyor. Amerika'da birbirini takip eden ekonomik genişleme ve kriz dönemleri yeni gelişen orta sınıfları güvenlik odaklı düşünmeye itiyor. Zira Mills de ailesi tarafından Dallas Teknik Lisesi'ne gönderiliyor. Bu hızla endüstrileşen bir toplumda pratik bir kariyeri güvence altında almak demektir.

Mills, aile hayatını anlatırken öyle geniş bir aile içinde büyümediğini söylüyor. Bu yüzden insan ilişkileri denen şeyi somut ve sıcak bir aile ortamı içinde tecrübe edemediği yorumunda bulunuyor. Keza babası iş gezileri dolayısıyla haftalarca evden uzakta oluyor. Küçük yaşta annesiyle de ilişkileri kopuyor. Bu da Texas Ziraat ve Teknik Koleji'ne gittiğinde kendisini tamamen izole olmuş bir halde bulmasına sebep oluyor. Bu hal hayatı boyunca yaşayacağı izolasyon durumunun bir ilk örneğini oluşturuyor. Mills'in dediğine göre kendisinin hiçbir zaman bir arkadaş grubu olmuyor.¹²²

Mills'e göre ona entelektüel ve kültürel hiçbir değer miras kalmamıştır. İlk okuduğu kitaplar, babasının iş hayatıyla ilgili daha çok kariyer gelişimi üzerine kitaplardır. Mills böyle bir aile ortamında kendi kendini yetiştirmek durumundadır. Ayrıca yetiştirdiği ortamı bir çeşit vakum şeklinde betimliyor. Çevresinde onu etkileyen hiçbir kültürel standart, model yahut beklenti yoktur. Bu yüzden de hep tek başınadır ve ustası yoktur. Böylelikle yaşantısı boyunca

¹²¹ Irwing L. Horowitz, **C. Wright Mills: An American Utopian**, New York, The Free Press, 1984, s. 14. Horowitz'ın çalışması Mills'in hakkında biyografik bilgilere ulaşmak için başvurduğumuz temel kaynak oldu. Mills'in İrlandalı kökenlerinden bahsettiği mektuplar için bkz. Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 21-24 ve s. 55-59.

¹²² Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 27-28.

özerk kalabilmeyi başarmıştır. Ama aynı zamanda hayatı boyunca yabancılaşma değilse de bir çeşit toplumdan soyutlanma halini yaşamak zorunda kalır.¹²³

Mills askeri bir okul olan Texas Ziraat ve Teknik Koleji'ne babasının zoruyla gitmiştir. Babası, yeteri kadar maskülen bulmadığı Mills'in burada adam olacağını düşünür. Ama Mills hoşnutsuzlukla geçirdiği bir senenin sonunda bu okulu bırakır. Mills'in okuldaki sosyal ortamla ilgili düşüncelerini okul gazetesine imzasız olarak gönderdiği bir mektuptan anlayabiliyoruz. Mills bu mektupta okul camiasının yanlış bir temel üzerine bina edildiğini söylüyor. Bu temel kabalık ve dar kafalılıkla geliştirilmiş yanlış bir insan ilişkileri prensipleri bütünüdür. Küçük bir azınlık karakterlerini koruyabilirken buradaki öğrencilerin birçoğu özellikle zayıf olanlar iradesiz, özgüvensiz, ruhsal açıdan parçalanmış bir halde robot insanlara dönüşmektedir. Mills'in mektubuna karşılık yine bir öğrenci bu yapının insanlara otoriteye saygı göstermeyi ve liderliği öğrettiğini söyleyerek karşı çıkıyor. Mills de buna cevaben güce dayanan bir toplumsal kontrolün yanlış olduğunu söylüyor. Kaba kuvvetin devreye girdiği yerde hoyratlığın hakim olacağını ifade ediyor. Mills'e göre asıl irade sahibi kişi içinde bulunduğu toplumsal düzenin hatalarını görme yeteneğine sahip olandır.¹²⁴ Mills'in henüz herhangi bir felsefe ve sosyoloji eğitimi almadan ortaya koyduğu bu düşünceler ileride kitaplarında izini süreceği temaları barındırıyor. Örneğin orta sınıflar üzerine çalışırken "robot insanlar" ifadesini tekrar kullandığını görüyoruz. Toplumsal eleştiriyi temel alan irade tanımı da yine Mills'in sosyoloji anlayışı karakterini yansıtır niteliktedir.

Mills, Texas Ziraat ve Teknik Koleji'nden ayrıldıktan sonra Texas Üniversitesi'ne giriyor. Texas'ta üniversite eğitimi tarihi, yüzyılın ikinci ve üçüncü on yılında başlıyor. Mills'in üniversiteyi okuduğu dönemde petrol gelirlerinin bir bölümü yasa gereği eğitime aktarılıyordu. Bu da lisans düzeyinde güçlü eğitim kurumlarının teşekkül etmesini sağlamıştı. Ancak üniversiteler bağımsız olma konusunda sıkıntı çekiyorlardı. Mütevelli heyetlerini oluşturan yerel siyaset ve iş adamları ile ulusal düzeyde ilgilere ve radikal eğilimlere sahip öğretim üyeleri arasında bir mücadele söz konusuydu. Texas Üniversitesi de Güney'e has bir dini taassubun da etkisi altındaydı. Yine de bu üniversite yönetime rağmen birçok konuda araştırmaların yapıldığı canlı bir kurumdu. New Deal'ın duygu ve düşünceleri o dönemde üniversiteyi sarmıştı. Öğretim üyeleri arasında sıra dışı şahsiyetler de vardı. Kurumsal iktisat konusunda birinci sınıf hocalar bulunuyordu. Felsefe ve sosyoloji bölümlerinde de ise Chicago Üniversitesi'nden mezun öğretim üyeleri ağırlıktaydı. Walter Prescott Webb de

¹²³ A.e., s. 28-30.

¹²⁴ A.e., s. 30-34.

Amerika medeniyeti konusunda uzman bir tarihçiydi ve John Dewey ve diğer pragmatistleri Mills gibi gençlere tanıtıyordu.¹²⁵ Mills'in Texas Üniversitesi'nde görmüş olduğu kozmopolit ve zengin düşünsel ortam onun entelektüel ilgilerinin gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Zira buradaki kurumsal iktisat damarı onun iktisat ile sosyoloji birlikte düşünme imkanı vermiştir. Ayrıca burada doktora tezini de hakkında hazırlayacağı pragmatistlerle ilk tez tanışmıştır.

Mills, Texas Üniversitesi'nde sosyolojide lisans programından mezun ve felsefe yüksek lisans programından mezun oldu. Mills'in yüksek lisans tez konusu "Reflection, Behaviour and Culture" başlığını taşıyordu. Tez danışmanlığını ise Chicago Okulu mezunu George Herbert Mead'in öğrencilerinden George Gentry yapıyordu. Gentry fazla yazmayan ama hocalık performansı yüksek bir akademisyendir. Mills'i de John Dewey, Mead ve Charles Peirce gibi pragmatistlerle tanıştıran o olmuştur. Mills iki sene Gentry için öğrenci asistanlık yapıyor. Bu sürede Gentry'nin Mills hakkında düşünceleri çok olumludur. Onun ileride iyi bir akademisyen olacağını düşünmektedir. Mills'in Texas üniversitesindeki hocalarından biri de yine Chicago Okulu kökenli Mead'in öğrencilerinden David L. Miller'dır. Miller, fizik ve matematik öğrenimi gördükten sonra Mead tarafından felsefeye yönlendirilir. Akademik ilgileri de bilim felsefesi alanında gelişmiştir. Toplum, değerler ve birey arasındaki ilişkileri inceleyen makale ve kitaplar kaleme almıştır. Bunu yanı pragmatistler üzerine de birçok yazısı bulunmaktadır. Mead hakkında da bir kitap kaleme almıştır. Mills'in Miller üzerinden pragmatizm ve onunla ilişkili olarak da bilgi sosyolojisine açıldığı söylenebilir. Miller da Mills'in bilgi sosyolojisine ilgisinin Scheler ve Mannheim üzerinden değil Texas'taki pragmatizm geleneği dolayımında şekillendiğini söylüyor. Mills'in bu ilgileri ekseninde büyük oranda yüksek lisans tezindeki temaları da takip eden bir yazısı Texas'daki son senesinde *American Sociological Review*'da yayımlanıyor. "Language, Logic and Culture" adlı bu yazı Mills'in genç bir sosyolog olarak akademik mahfillerde dikkat çekmesini sağlıyor. Mills bu yazısının bir kopyasını değerlendirmesi için dönemin ünlü sosyologlarından Robert K. Merton'a gönderiyor. Böylelikle Merton'la Mills'in kariyerini şekillendirecek ve uzun yıllar sürececek bir mektuplaşmanın ilk adımı atılmış oluyor.¹²⁶

Mills'in Texas üniversitesindeki hocalarından biri de sosyoloji bölüm başkanı Warner E. Gettys'dir. Gettys, Mills'in kent sosyolojisi ve sosyal davranış derslerini aldığı Chicago ekolünden bir sosyologdur. Gettys'in derslerinin Mills'in düşüncesine sosyal psikolojik bir

¹²⁵ Horowitz, a.g.e., s. 14-18.

¹²⁶ Horowitz, a.g.e., s. 22. Miller hakkında bilgi için bkz. Douglas Browning, "MILLER, David Louis (1903–86)", **The Dictionary of Modern American Philosophers**, Bristol, Thoemmes Continuum, 2005, s. 1693-1694; Mills'in Texas yılları ve bu yıllardaki ilişkileri için bkz. Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 34-35.

arkaplan sağladığı söylenebilir.¹²⁷ Mills üzerinde etkisi olan bir diğer hoca da kurumsal iktisat alanında çalışan Clarence E. Ayres'tir. Ayres, Veblen'in kuramları çerçevesinde bir ekonomik düşünce geliştirmiştir. Veblen'in bireysel ihtiraslar ile toplumsal ihtiyaçlar dikotomisini merkeze alarak klasik iktisadı ve finans merkezli ekonomik işleyişi eleştirmiştir. Ayres'e göre büyük şirketler ekonomik olarak kaçınılmaz olsa bile bunların toplumsal amaçlara yönlendirilmesinin gerekliliğinden bahsetmiştir. Ayres, Veblenci kurumsal iktisat düşüncesini John Dewey'in toplumcu bir demokrasi fikriyle birleştirmeye çalışmıştır. Ayres bu düşünceleriyle marjinal bir akademisyen olmanın yanı sıra *The New Republic* gibi döneminin önemli siyasi dergilerinden birinde editörlük ve yazarlık da yapmıştır. Ayres, Mills'i hem entelektüel olarak hem de kişiliği ile etkiliyor. Ayres'in ve onun üzerinden Veblen'in düşünceleri Mills'e liberal iktisadın Amerika kökenli bir eleştirisinin kapılarını açıyor. Mills hayatının ilerleyen dönemlerinde siyasi dergilerde yazı yazarak Ayres gibi halka hitap eden entelektüel profili çiziyor. Ayrıca bir sosyal bilimci olarak makro konularda düşünmek konusunda da Mills'in Ayres'ten ilham aldığı söylenebilir.¹²⁸

Mills'in hocalarından biri olan Carl Rosenquist de nicel merkezli bir sosyoloji anlayışına sahiptir. Eski bir kimyacı olan bu istatistik hocası, Mills'in, her ne kadar asıl ilgi alanını oluşturmada da, daha sonraları Columbia'da hayatını kazanmasını sağlayan istatistik araştırmalarında ilk hocası olur.¹²⁹ Dolayısıyla Mills kariyeri boyunca kendisine maddi imkan sağlayacak olan nicel araştırma yöntemine daha Texas yıllarından aşinadır. Mills'in Texas'ta Gentry, Miller ve Gettys gibi Chicago Okulu mensuplarıyla tanışıklığı ve onlardan aldığı etkiler ileride Columbia'da işlevselciliğe karşı çıkışına sembolik etkileşimci bir temel oluşturacaktır.¹³⁰

Mills'in Texas yıllarını belirleyen iki faktör göze çarpıyor. Bunlardan ilki ailesinin de bir parçasını oluşturduğu, köktenci bir dünya görüşünün hakim olduğu baskıcı bir sosyal ortamdır. İkincisi ise Mills'e üzerindeki etkisi sayesinde ileriki yaşamında entelektüel ilgilerini geliştirme ve genişletme fırsatını veren ulusal çapta ünlü ve değişik ilgi alanlarına sahip hocalardan oluşan kozmopolit bir üniversite camiasıdır. Böylesi bir ortamın Mills'in uyumsuz karakterini daha da perçinlediği düşünülebilir. Yine üniversite yıllarında etkilendiği Clarence Ayres gibi o da düşünce planında olduğu kadar hayatında da antikonformist bir tavır sergileyecektir.

¹²⁷ Horowitz, a.g.e., s. 24.

¹²⁸ Horowitz, a.g.e., s. 25-26. Ayres hakkında bilgi için bkz. J. Ron Stanfield & Jacqueline Bloom Stanfield, "AYRES, Clarence Edwin (1891–1972)", **The Dictionary of Modern American Philosophers**, Bristol, Thoemmes Continuum, 2005, s. 105-107.

¹²⁹ Horowitz, a.g.e., s. 31.

¹³⁰ Horowitz, a.g.e., s. 31.

2.2 Wisconsin Yılları (1939-1941)

Mills Texas'tan mezun olduktan sonra, ilk planda Chicago'da felsefe bölümündeki bir asistanlık imkanı üzerine buraya gitmeyi düşünür. Ama sosyoloji alanında çalışabilmek için Wisconsin'i tercih etmek durumunda kalır. Chicago'ya gitmiş olsaydı Gettys ve Miller gibi Chicago Okulu kökenli hocaların referansına sahip olacağı için üniversitedeki yer daha sağlam olabilirdi. Ama o sosyolojide karar kılıp Wisconsin'i seçer. Wisconsin'de daha "Language, Logic and Culture" adlı makalesi dolayısıyla sosyoloji bölüm başkan John Gillin ve Howard Becker gibi hocalar tarafından tanınmaktadır. Wisconsin Üniversitesi o dönemde akademik bağımsızlık bakımından Amerika'nın en ileri okullarından biridir. Üniversitenin sosyoloji bölümü de Amerika'da en iyi ilk dört bölümden biri olarak gösteriliyor. Bölümde paylaşımcı bir ortam bulunuyor. Mills ise daha bağımsız bir karakter olarak bu ortama uyum sağlayamıyor. Bölümdeki marjinal hocalardan biri olan Hans M. Gerth ile ilişki kurabiliyor.¹³¹

Hans Gerth, Frankfurt Üniveristesi'nden mezun bir Alman göçmenidir. Mills, Gerth'den hiç ders almamış olmasına rağmen hocalar arasında en çok ondan etkileniyor. Ondan birinci elden Avrupa'daki eğitim, entelektüel hayat ve sosyoloji üzerine bilgiler ediniyor.¹³² Texas'ta Marx ve Mannheim'ı keşfetmiş olan Mills, Gerth'ten de Max Weber'i öğreniyor. Birlikte Weber'in makalelerini derledikleri *From Max Weber*'i hazırlıyorlar. Weber'in Mills üzerindeki etkisi çok büyük oluyor.¹³³ Gerth ile çalışmalarının bir diğer meyvesi de *Character and Social Structure* adındaki sosyal psikoloji kitabı oluyor. Mills, hayatının ilerleyen bölümlerinde bu kitaptan hoşnutsuzluğunu dile getiriyor. Bu kitabı fazlasıyla Weber etkisinde bir entelektüel züppelik olarak görüyor. Öte yandan kitabın atıl bir halde kalmasının kitapta, o dönemde Amerika'da henüz akademik saygınlık kazanmamış olan, Freudçuluğun yoğun bir şekilde kullanılmasından kaynaklandığı düşünülebilir.¹³⁴ Gerth ile Mills kariyerlerinin ilerleyen bölümlerinde farklı siyasi ve fikri mecralara doğru yol alıyorlar. Mills doktora tezinde pragmatizm üzerinden devam ediyor.¹³⁵

Mills'in doktora tezinin başlığı "A Sociological Account of Some Aspects of Pragmatism"dir. Mills tezinde Charles Peirce, William James ve John Dewey üzerine bir bilgi sosyolojisi çalışması yapıyor. Tezde George Herbert Mead hakkında da bir bölüm

¹³¹ Horowitz, a.g.e., s. 39-43.

¹³² Kathryn Mills & Pamela Mills (Ed.), a.g.e., s. 39.

¹³³ Horowitz, a.g.e., s. 46-47.

¹³⁴ Horowitz, a.g.e., s. 48-49.

¹³⁵ Horowitz, a.g.e., s. 50.

tasarlanıyor. Ama zaman kısıtı yüzünden Mills bu bölümü çıkarmak zorunda kalıyor. Mills'in tez danışmanlığını aynı zamanda sosyoloji bölümünün kurucusu olan Edward Allsworth Ross yapıyor. Ross Albion Small ve Charles Cooley gibi ilk kuşak Amerikalı sosyologlardandır. Bir iktisat hocası olarak geldiği Wisconsin'de sosyoloji bölümünü kurmuştur. Yazdıklarıyla da sosyolojinin popülerleşmesini sağlamıştır. Bunun yanı sıra sıradışı bir akademisyen portresi çiziyor. Stanford'da çalışırken Çinli işçiler üzerine yaptığı bir çalışma sonrası kovuluyor. O yıllarda Stanford Üniversitesi'nin mali kaynaklarından ilki çoğunlukla Çinli İşçi çalıştıran Demiryolu şirketinden gelen fonlar teşkil ediyor. Mills, Wisconsin'deki ilk doktora öğrencilerinden biridir. O yıllarda Ross Akademik özgürlük hareketlerini destekliyor. Mills'in akademiye bakışını etkilediği düşünülebilir.¹³⁶

Mills Wisconsin'de sosyoloji bölümü dışında sadece üç ders alır. Bu üç ders de John R. Commons'ın takipçilerinden olan iktisat hocası Selig Perlman'ın sosyalizm ve kapitalizm üzerine dersleridir. Perlman'ın dersleri herhangi bir toplumsal esasa dayanmayan tabakalaşma çözümlemelerinin ötesinde işçilerin odağında olduğu bir sınıf analizinin tüm imkanlarını Mills'in önüne serer. Mills ise Perlman'ı mevcut sendikaları verili kabul edip bunun ötesinde daha geniş planda analizleri “entelektüel ideolojileri” diyerek hafife aldığı için eleştirir. Mills'in Perlman'dan öğrendiği en önemli şey politikanın sadece iktisadın bir görünümü olmadığı, dünyanın ve toplumların kaderini belirlemek konusunda onunla eş düzeyde bir belirleyen olduğu gerçeğidir.¹³⁷

Mills, Wisconsin'de bulunduğu süre boyunca sosyoloji bölüm başkanı olan John Gillin ve Mills'in ilk makalelerinin yayımlanmasını sağlayarak destekçisi olan Howard Becker gibi hocaları acımasızca eleştiren yazılar kaleme alıyor. Bu da Wisconsin'de tutunmasını imkansız kılıyor ve aynı zamanda doktorasının onaylanması aşamasında bazı bürokratik sıkıntılar yaşamasına sebep oluyor. Mills'in ileriki dönemde geliştireceği akademik hayata yönelik eleştirilerinin altında da bu dönemde yaşadığı tecrübeler yatıyor.¹³⁸

Mills, 1940 yılında ailesine yazdığı bir mektupta seçimlerde Norman Thomas'a oy vereceğini söylüyor. Sebebini de Thomas'ın seçimlerdeki savaş karşıtı tek aday olması olarak açıklıyor. Norman Thomas, 1928'den 1948'e kadar başkanlık seçimlerinde aday olan Amerikan Sosyalist Partisi'nin lideridir. Thomas, Faşizm'e ve Stalinizm'e karşı bir siyasi portre çiziyor. Evrimci sosyalizmi savunuyor. İdeolojik olarak Marksizm'den çok demokratik

¹³⁶ <http://www.answers.com/topic/c-wright-mills> (Erişim tarihi: 10 Haziran 2010)

¹³⁷ Horowitz, a.g.e., s. 43-45.

¹³⁸ Horowitz, a.g.e., s. 52-53.

sosyalizme yakın duruyor. Ayrıca savaş karşısında pasifist bir tutum alıyor. Mills'in siyasi görüşleri de birçok açıdan Thomas'ın inkılabıyla örtüşüyor.¹³⁹

2.3 *Washington Yılları (1941-1945)*

Mills, 1941 yılında daha fazla akademik bağımsızlık kazanabilmek için Maryland Üniversitesine gider. Kafasında aslında Columbia'da çalışmak vardır. Robert K. Merton'a bu konuda yazarak girişimde bulunur. Merton da yakın bir yer olan Maryland'da çalışabilmesi için aracı olur. Ama Mills buradaki geleceğinden emin değildir. Kendisi de okul yönetimi de bu işi geçici bir iş olarak görmektedir. Maryland o dönemde Dewey'in eğitim sisteminin bir örneği olarak uygulama ile öğretime ağırlık vermektedir. Bu tesadüf Mills'e doktora tezinde ele aldığı pragmatizmin bir uygulamasını müşahade etme fırsatı verir. Mills'in üniversiteyle ilişkisi sınırlıdır. Evini Washington'da tutar ve vaktini daha çok burada geçirir.¹⁴⁰

Bu sırada *The New Republic*, *The New Leader* gibi dergilerin editörleriyle ilişkiye geçer. Artık kendini bir taşra üniversitesinde ders veren bir hocadan çok dünyadaki olaylar üzerine yorum yapan bir yazar olarak görmeye başlamıştır. Bu dönemde sosyalizmle ciddi bir biçimde ilgilenmeye de başlar. İkinci Dünya Savaşı'nın sıkıntıları içinde Amerikan, Avrupalı ve Sovyet tarzı ulusallıklar kisvesindeki emperyalizme karşı alternatifleri araştırır. Mills'e göre bu savaş, ne Batı'nın iddia ettiği gibi bir demokrasi savaşıdır ne de Doğu'dan görüldüğü üzere büyük bir vatanseverlik savaşıdır. Sadece dünyanın emperyalistçe paylaşımının bir parçasıdır.¹⁴¹

Mills daha sonraları bir süredir yazarlık yaptığı Daniel Bell'in dergisi *New Leader*'da savaş sırasında takınılan tutumdan rahatsız olmaya başlıyor. Önceleri gösterilen radikal tavrın ortadan kalktığını düşünüyor. Mills, yine Bell sayesinde tanıştığı Dwight McDonald'ı yeni bir dergi çıkarmak konusunda cesaretlendiriyor. Savaş karşıtı bir platformda bağımsız radikalleri bir arada toplayacak bir dergiye destek vereceğini söylüyor.¹⁴²

Mills; Maryland'da Richard Hofstadter, Frank Freidel ve Ken Stamp gibi tarihçilerden oluşan bir tarihçi çemberine dahil olur. Hofstadter, komünist ve Yahudi olduğu gerekçesiyle büyük üniversitelerden uzaklaştırılan bir entelektüeldir. Freidel ve Stamp ile birlikte Mills'in New York'ta daha yakından tanıyacağı bir entelektüel profilinin de ilk temsilcileri olur. Mills onlarla Roosevelt'in politikaları, kapitalizm ve askere alma yasası hakkında ortak eleştiriler getiriyorlar. Savaş döneminde bu ekip kampüste hizmet vermek

¹³⁹ Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 41-43.

¹⁴⁰ Horowitz, a.g.e., s. 57-63.

¹⁴¹ A.e.

¹⁴² Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 51.

üzere askere alınıyorlar. Böylelikle bu arkadaş grubu Mills için entelektüel bir vaha gibi oluyor.¹⁴³

Savaş yılları Mills için düşünsel ve akademik serüveninin ileriki safhaları için bir hazırlık dönemi gibi olur. Mills savaş döneminde kendine bir ajanda oluşturur. Ele alınması gereken meseleleri şu şekilde sıralar: (1) Ona göre öncelikle entelektüellerin savaş esnasındaki işlevleri ve aldıkları pozisyonlar incelenmelidir. (2) 1930'larda solun yükselişi ve demokratik canlanma incelenmeli ve bu canlanışın maneviyatla bağı araştırılmalıdır. (3) Bu da her çeşit sol ve liberal dergiyi ve bunların mavi ve beyaz yakalı versiyonlarını takip etmekle olacaktır. (4) Ayrıca savaş yıllarında düşünürleri etkileyen tehlike ve imkanları da araştırmak gerekecektir. Mills'in temel olarak yapmaya çalıştığı şey savaş döneminde daha da barizleşen iktidar ile entelektüeller arası ilişkilerin yapısını ortaya koymaktır. İlerleyen dönemde Amerikan sosyolojisi ve genel olarak Amerikan düşüncesi üzerine yaptığı çalışmaların tabanında Mills'in savaş döneminde dikkat kesildiği bu konular yer alacaktır.¹⁴⁴

Mills, entelijensiyayı toplumsal değişimi sağlayacak bir aktör olarak görür. Entelijensiya bu görevini iktidarın yalanlarını deşifre ederek yapabileceğini düşünür. Bu da sahici bir siyasetle mümkündür. Mills, liberalizmin ondokuzuncu yüzyıldaki anlamını yitirdiğini söyler. New Deal ile birlikte liberalizm adı altında birbirine zıt fikirler öne sürülebilmeye başlamıştır. Bu da liberalizmin sıradanlaşmasına sebep olmuştur. Mills'e göre artık liberalizm Amerikan düşünce sisteminin adı haline gelmiştir.¹⁴⁵ Hal böyleyken toplumsal değişmeyi sağlayacak olan entelijensiya daha sahici bir siyaset izlemelidir. Bunun yolu da iktidarın tenezzülsüzlüğünü sağlayan yalanları deşifre edilmesidir. Mills bu dönemde bu eleştirel siyaset için uygun toplumsal tabanının işçi sınıfı entelektüelleri olduğunu düşünür. Beyaz yakalılar da yine bu dönemde Mills'in meseleleri arasına girer. Bu toplumsal grubun sayıca artışı ve ekonomik işleyişte önem kazanması birçoklarını beklenti içine sokar. Mills ise beyaz yakalıların yabancılaştırmanın ötesine geçemeyeceklerini düşünür.¹⁴⁶ Mills, bu dönemde askeriyede Amerikan Tarihi üzerine bir ders vermeye başlar. Böylelikle Amerikan tarihi hakkında okumalarını da derinleştirme imkanı bulur. Mills böylelikle ikincil metinlerin ötesinde kurucu babaların resmi konuşmalarını ve halka açık dokümanları yani asıl kaynakları değerlendirme fırsatına sahip olur. Mills, Amerikan tarihine dair tartışmasız doğruların bu kaynaklarda olduğu düşünüyor. Bu okumalar sonucunda Mills'in vardığı yorum Amerikan

¹⁴³ Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 47.

¹⁴⁴ Horowitz, a.g.e., s. 64.

¹⁴⁵ A.e., s. 70.

¹⁴⁶ A.e., s. 65-69.

tarixinin büyük bir çiftçi-işçi mücadelesi olduğudur. Bu açıdan da işçi sınıfı entelektüellerine daha yoğun bir şekilde ilgilenmeye başlar.¹⁴⁷

Mills'in Maryland'da geçirdiği dönem Mills'in üretken olduğu bir dönemdir. Ama bu üretkenlik kitap yayını olarak ortaya çıkamamıştır. Mills Maryland'a geldikten bir sene sonra Wisconsin'de yaptığı "A Sociological Account of Pragmatism: An Essay on the Sociology of Knowledge" adındaki doktora tezini tamamlar. Bu tez kitap olarak ancak ölümünden sonra, 1964 yılında, yayımlanacaktır. Mills bu dönemde Hans Gerth'le birlikte yaptığı çalışmalara da devam eder. Bunlardan biri Max Weber'in yazılarından tercüme ederek hazırladıkları ve başına Weber hakkında uzunca bir eleştirel giriş yazdıkları bir derlemedir. *From Max Weber*, Mills Maryland'dan ayrıldıktan bir sene sonra 1946 yılında yayımlanır. Mills'in Gerth ile birlikte bir de sosyal psikoloji kitabı üzerinde çalışmaktadır. Büyük oranda Maryland yıllarının bir ürünü olan *Character and Social Structure*'da ancak 1953 yılında yayımlanabilecektir. Ayrıca Mills'in kafasında ileriki yıllarda yayımlayacağı kitapların fikir olarak bu dönemde oluştuğunu da görüyoruz. Mills, beyaz yakalı çalışanlar hakkında bir kitaba finansal destek sağlamak için Guggenheim Vakfı'na başvurur. Vakıf da 1946 yılında verilmek üzere 2500 dolarlık bir burs sağlar. Mills'in bu çalışması 1951 yılında *White Collar* adıyla yayımlanacaktır. Mills, ileride *İktidar Seçkinleri*'ni oluşturacak olan Amerikan iş dünyası seçkinleri üzerine bir çalışma yapma fikri de yine bu dönemde oluşmuştur. Mills'in yine bu dönemde *American Journal of Sociology* ve *American Sociological Review* gibi dergilerde makaleleri ve *New Republic*, *Partisan Review* ve *politics* gibi dergilerde siyasi denemeleri çıkar. Maryland'de geçirdiği üç yıl Mills'in 50'li yıllarda yazacağı kitapların tohumlarının atıldığı bir hazırlık dönemi olmuştur.¹⁴⁸

Mills, 1945 yılı baharında Smaller War Plants Corporation adında bir kamu ajansından iş teklifi alır. SWPC, Amerika'nın İkinci Dünya Savaşı sürecinde endüstriyi savaş üretimi için örgütleyebilmek için kurulmuş War Production Board adındaki ajansın bir alt birimidir. WPB, büyük endüstri şirketlerini koordine ederek onların Amerika'nın savaş malzemesi ihtiyacını üretmesini sağlar. Bu yolla örneğin Amerika'daki bütün otomotiv fabrikaların sivil otomobil üretimi durmuş bunun yerine uçak motoru, tank, zırhlı araç ve mühimmat yapımına başlanır. Amerikan hükümetinin savaş döneminde endüstriyi denetimi altına alması daha çok büyük üreticiler düzeyinde kalmıştır. Bunun üzerine küçük işletmelerin de bu sürece dahil edilmesi

¹⁴⁷ Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 50-51.

¹⁴⁸ A.e., s. 47-82. Guggenheim bursu genellikle kariyerinin başında ve gelecek vadeden bilim adamlarına verilen bir burstur. O sene bu bursu alan bir başka sosyolog da Mills'in çağdaşı Herbert Apetheker'dir. Apetheker sonraları Mills hakkında bir kitap da yazacaktır. Ayrıntılar için bkz. <http://www.gf.org/fellows> (Erişim tarihi: 16.05.2012)

için SWPC kurulur.¹⁴⁹ Mills'e önerilen iş de toplumsal refah açısından büyük şirketler ile küçük şirketlerin karşılaştırılmasını konu alan bir projedir. Mills, bu proje kapsamında Amerika'nın birçok orta büyüklükteki şehrini görme ve buralarda küçük üreticilerin durumlarını inceleme fırsatı bulur. Bu proje onun sayısal analiz yöntemleriyle çalışma yeteneği de kazandırmıştır. Columbia'dan alacağı iş teklifinde bu tecrübenin de payı vardır. Bu projenin sonuçları Amerikan Kongresi'ne verilmek üzere bir rapor şeklinde hazırlanır. Ama ayrıca yayımlanmaz.¹⁵⁰ Mills'in beyaz yakalılar üzerine ileriki yıllarda yapacağı çalışmada bu yeni orta sınıfları eskileriyle karşılaştırırken küçük işletmeler hakkında bu projede edindiği fikirlerden yararlandığı yorumu yapılabilir.

Mills, Maryland'deki işini geçici bir iş bir atlama tahtası olarak gördüğü için buradaki üçüncü yılının sonunda başka yerlerde kadro arayışlarına başlar. Daha Texas yıllarından yazıştığı Robert Merton'a bu konuda danışır. Merton ona Boston civarında bir iş imkanından bahseder. Ama Mills işin peşine düşmez. Sonra yine Merton'un referansı ile Nisan 1945'te Columbia Uygulamalı Araştırmalar Bürosu (BASR)'nda araştırmacı olarak çalışmaya başlar. Ayrıca yaz okulunda ders verecektir.¹⁵¹ Mills aynı dönemlerde Yale'deki bir kadro imkanını da araştırmaktadır. Ama asıl olarak Columbia'da çalışmak istemektedir. Bu yüzden çok da güvenlik vadetmeyen bu işi kabul eder. Bunun bir sebebi de BASR'de ağırlıklı olarak askeri ya da savaş seferberliğine yönelik projelerinden yapılmasıdır. Mills, BASR'de bulunduğu sürece askere çağrılmayacağını düşünüyor.¹⁵² Sonuç olarak her ne kadar kısa vadeli faydalarını da düşünse de aslında Columbia Mills'in başından beri hedeflediği ve çok önemseydiği bir yerdir. Gerçekten de Mills'in Columbia'ya geçişi kariyerinde bir dönüm noktası oluyor. Amerikan sosyolojisinin merkez üslerinden biri olan bu okul ona sosyolojinin bütün kaynaklarına ulaşma imkanı verirken aynı zamanda temel problemlerle de yüzleşmesine sebep oluyor.

2.4 *Columbia Yılları (1945-1956)*

Mills'in Columbia'da ilk planda çalışmaya başladığı yer olan BASR 1937'de Paul Lazarsfeld tarafından kuruluyor. Büro ilk kurulduğunda Princeton Üniversitesinin Radyo Araştırması Ofisinin bir şubesidir. Üç sene boyunca radyonun Amerikan toplumu üzerine etkisi araştırılıyor. Araştırmayı Rockefeller Foundation yaptırıyor. BASR'da ileriki yıllarda da

¹⁴⁹ Cynthia Clark Northrup, "War Production Board (WPB)", **The American Economy: A Historical Encyclopedia**, ABC-CLIO, Inc., Santa Barbara, 2003, Cilt 1, s. 306.

¹⁵⁰ Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 87-89.

¹⁵¹ Horowitz, a.g.e., s. 72-74.

¹⁵² Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 83-84.

hayırsever derneklerin, devlet kurumlarının, sosyal refah ve vakıf organizasyonlarının, iş ve endüstri firmalarının maddi desteğiyle, sosyal bilimlerde temel ve uygulamalı araştırma programları yürütüyor. Bu kurum, öğretim görevlilerinin araştırmalarına ve sosyal bilimler için yeni yöntemler geliştirmek için imkan sağlıyor. Yüksek lisans ve doktora öğrencileri ve yabancı araştırmacılar için olanak sağlıyor. Yayınları aracılığıyla da araştırma sonuçlarının akademik izleyicilerin dikkatine sunuyor. Radyo projesi Columbia'ya bağlandıktan sonra 1940'taki başkanlık seçimleri için seçmen karar analizi yapılıyor. 1943'te ekibe Robert Merton katılıyor. Savaş boyunca devlet için iletişim üzerine araştırmalar yapılıyor. Piyasa için araştırmalar da devam ediyor.¹⁵³

Mills'in Columbia döneminde ilişkilerinin en yoğun ve en problematik olduğu kişi BASR'de yanında çalıştığı Paul F. Lazarsfeld'dir. Bunda iki faktörün etkili olduğu düşünülebilir. Mills'in hayatının her döneminde hiyerarşik yapılarla ve bu yapılarda üstünde yer alan kişilerle sorunu olmuştur. Mills'in BASR'daki patronu durumundaki Lazarsfeld'le yaşadıkları bunun tipik bir örneğidir. Ayrıca Lazarsfeld Mills ile çok farklı bir toplumsal ve entelektüel kökenden gelmektedir. Lazarsfeld'in ailesi Avusturya'nın ileri gelen politik olarak

¹⁵³ Yürütülen projelerden bazıları şöyle:

- “İşsiz durumdaki işçilerin, gelirleri, aldıkları yardımlar ve harcamaları”. ABD İş Güvenliği Bürosu bu projeye sponsor oluyor. Çeşitli eyaletlerdeki işsizlik yardımı alanlar üzerinde araştırmalar yapılıyor.
- “Utica’da işsizlik sigortasından yararlananlar”. New York Devlet İşçi Kurumu tarafından yaptırılıyor. İşsizliğin etkileri hazırlanan anketler aracılığıyla araştırılıyor.
- “İş kazası dolayısıyla tazminat alanların sonraki iş hayatı”. İş kazası geçirenlerin yeniden iş gücü piyasasına giriş oranları mülakatlar yoluyla araştırılıyor.
- “Üniversite, kariyer ve toplumsal bağlam” Ulusal Bilim Kurumunun Üniversite Giriş Sınavı Bürosu tarafından yaptırılıyor. Lise öğrencilerine kariyer planları soruluyor. Toplumsal arkaplanları ortaya çıkarılmaya çalışılıyor.

Mills'in katıldığı raporlar:

- “İşçi Kurumundaki Araştırma Aktiviteleri”. İşçi Kurumunun araştırmalarını yeniden organize etmek için öneriler getirmek amacıyla yapılıyor. Mills'in dahil olduğu bölüm: “İşçi Kurumundaki araştırmaların kamuoyunca algılanışı”.

Mills'in araştırmalar sonucu yaptığı yayınlar:

- C. Wright Mills, “The Trade Union Leaden A Collective Portrait”, **Public Opinion Quarterly**, Cilt 9, Sayı 2, Yaz 1945, s. 158-175.
- C. Wright Mills, “The Competitive Personality”, **The Partisan Review**, Eylül-Ekim 1946, s. 443-441.
- C. Wright Mills, “The Middle Classes in Middle-Sized Cities: The Stratification and Political Position of Small Business and White Collar Strata”, **American Sociological Review**, Cilt XI, Sayı 5, Ekim 1946, s. 520-529.
- C. Wright Mills ve Helen S. Dinerman. “Leaders of the Union”. *The House of Labor* içinde II. Bölüm, Ed. J. B. S. Hardman ve M. Neufeld, New York: Prentice-Hall, Bahar 1951, s. 24-47.

Mills'in dahil olduğu projeler:

- Personal Influence (Decatur Study)
- Labor Leader Study (New Men of Power)
- Puerto Rican Study (The Puerto Rican Journey)

Bilgiler şu üç kaynaktan derlenmiştir: David L. Sills, “Bureau of Applied Social Research”, **Industrial and Labor Relations Review**, Cilt 13:2 Ocak 1960, s. 317; Judith S. Barton, “Guide to the Bureau of Applied Social Research”, New York, Clearwater Publishing Company, 1995; Jonathan Sterne, “C. Wright Mills, the Bureau for Applied Social Research, and the Meaning of Critical Scholarship”, **Cultural Studies <=> Critical Methodologies**, Şubat 2005, s. 65- 94.

etkin bir ailedir. Mills'in ise ailesinden kalan bir siyasi ya da entelektüel miras yoktur. Lazarsfeld'in siyasi olarak kendini kurma ihtiyacı hissetmemesi onu hasbi bir bilim anlayışına götürmüştür. Oysa Mills hayatının her döneminde siyasi bir duruş sergilemeye çalışır. Öte yandan Lazarsfeld'in eğitimi Amerikan sosyolojisinin geleneksel ilgileriyle çakışmaktadır. Zira Lazarsfeld doktorasını uygulamalı matematik alanında yapar. Böylelikle ilk dönemden itibaren bilimsel geçerliliğin bir ifadesi olan istatistik araştırmalarını bir kurum etrafında örgütleyip bu konuda en başarılı örneği ortaya koyabilmiştir. Lazarsfeld'in kuramsal ilgileri de psikolojiden beslenir. Bu da Amerikan sosyolojisindeki birey merkezli değerlendirmeye yani psikolojizme uygun düşmektedir. Lazarsfeld, 30'lu yıllarda Avusturya'dan Amerika'ya göç ettiğinde Princeton gibi bir üniversitede kolaylıkla iş bulur. Sonra dahil olduğu projenin Columbia'ya geçmesiyle akademik kariyerinin tamamını geçireceği üniversiteye gelmiş olur. Burada kurmuş olduğu büro yüzün üstünde kişinin çalıştığı alanındaki en büyük merkezdir. Önceleri özel şirketlerin savaş döneminde de devletin kaynak aktarımıyla büro giderek zenginleşir. Bu aynı zamanda ticarileşme anlamına da gelir. Mills'in entelektüellere atfettiği sorumlulukların bu ortamda yerine getirilmesi mümkün değildir. Zaten giderek kronikleşen şahsi ve düşünsel ayrılıklar Mills'in bir projede yaşadığı başarısızlık sonrasında kopma noktasına gelir.¹⁵⁴

Bütün bunlara rağmen Mills'in BASR'daki tecrübesi yine de önemlidir. Bu tecrübenin bir ürünü olarak *The Puerto Rican Journey* ve *The White Collar* kitaplarında deneysel bilgi yoğun olarak kullanılmıştır. Önceleri sadece bir siyaset felsefecisi olarak görülen Mills, bu çalışmalar sayesinde sosyal bilimciler arasında yaygın bir kabul görmeye başlamıştır. Ama yine de BASR'da yaşadıkları Mills'in kariyerini olumsuz yönde etkileyebilecek tecrübelerdir. Mills şanslı bir biçimde BASR'da sorunlar yaşarken Columbia'da kadrolu bir pozisyona gelmeyi başarır. Bu da savaş sonrası dönemde artan öğrenci potansiyeli ve hoca ihtiyacıyla alakalıdır. Mills'in kariyerindeki bu dönüş birçok açıdan olumludur. Çünkü BASR'dan bölüme geçişi ona öteden beri içinde olan yazarlık ve gazetecilik heveslerinin peşinde gitme imkanı sağlar. Ancak bu dönemde yaşadıkları yine de yaralayıcıdır. Mills, New York'a ilk geldiğinde yaşadığı heyecanı kaybeder. Bunun yerini yerini zamanla huzursuzluk ve hüsrana alır. BASR'da serseri bir yazar gibi görülürken New York'un entelektüel çevrelerinde ise sosyoloji kaçını olarak algılanıyor. Columbia'nın zengin ama düzensiz yapısı Mills gibi

¹⁵⁴ Lazarsfeld hakkında genel malumatlar için bkznz. Andrew Wernick, "Lazarsfeld, Paul (1901–1976)", *The Cambridge Dictionary of Sociology*, Ed. Bryan S. Turner, New York, Cambridge University Press, 2006, s. 330-331; Lazarsfeld'in araştırma yöntemi hakkında ayrıntılar için bkz. Allen H. Barton, "Paul Lazarsfeld as Methodologist", *Journal of Classical Sociology*, Cilt 12, 2012, s. 159-166.; Mills ile Lazarsfeld'in ilişkilerinin ayrıntılı bir anlatımı için bkz. John H. Summers, "Perpetual Revelations: C. Wright Mills and Paul Lazarsfeld" *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Cilt 608, 2006, s. 25-40.

marjinal birinin bile burada barınmasını sağlamıştır. Ama Mills'in BASR'daki başarısızlığı onun asistanlıktan doçentliğe geçişinin bir sene ertelenmesine sebep olur. Yönetim onun BASR'daki işlerini bitirene kadar sadece lisans düzeyinde dersler vermesini istemiş ve lisansüstü programlarda ona yer vermemiştir.¹⁵⁵

Mills'in hayatındaki önemli figürlerden biri de Robert Merton'dur. Merton'la Mills, Mills'in ilk makalesinin yayımlanması sonrası 1939 yılında yazışmaya başlarlar. Merton, Mills'in Maryland'deki işine girmesinde aracı olur. Mills Maryland'den ayrılmaya karar verdiğinde de yeni bir iş için Merton'a danışır. O da Mills'in Columbia'ya gelmesine de o ön ayak olur. Merton Mills'in Columbia'daki dayanaklarından biri olmuştur. Lazarsfeld'le yaşadıkları sorunlarda aracı rolü üstlenmiştir. Ama Mills'in Büro'dan kopmasına yol açan sürecin sonunda Merton'la da araları bozulur. Ama Mills mektuplarında Merton'la ilgili kötü bir yorumda bulunmaz. Mills, Merton'u sosyoloji kuramı bağlamında getirdiği eleştirilerde de temel hedeflerden biri yapmaz. Orta halli ailelerden gelip Amerikan Üniversite sisteminde üst mahfillere tırmanan iki akademisyen olarak benzer hayat tecrübelerine sahiplerdir. Ama Merton, Lazarsfeld ve Parsons gibi Amerikan sosyolojisinin maddi ve entelektüel kaynaklarını tasarruf yetkisini elinde bulunduran figürleriyle ittifak halinde kalmayı tercih eder. Kuramsal olarak da her ne kadar bu iki figürden farklı düşünse de uzlaşmacı bir yaklaşım sergiler. Mills ise Amerikan sosyoloji şebekesiyle her fırsatta zıtlıştığını görüyoruz. Öte yandan bu şebekenin üyelerinden kuramsal açıdan etkilense de onlara karşı eleştirel bir duruş geliştirmiştir. Mills'in bu tavrına rağmen akademide tutunabilmiş olması ise akademi dışı yazarlık başarısına bağlanabilir. Onun gücü geniş toplum kesimlerini etkileyebilmesidir.¹⁵⁶

Columbia'ya geldiği ilk zamanlarda önceden yazılarını gönderdiği *The New Leader* dergisinin editörü olan Daniel Bell ve onun çevresindeki Dwight Macdonald, Philip Rahv ve Irving Howe ile tanışıyor. Bu savaş döneminin bohem yazarları için Mills patavatsızlığa varan samimiyeti ve polemikçiliğiyle farklı ama kabul edilebilir bir figür oluyor. Geliştirdiği bu arkadaşlıklar benzer bir seyir izliyor. Önce sıkı bir dostluk geliştirdiği bu insanlardan zaman içinde hayal kırıkları yaşayarak kopuyor.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Horowitz, a.g.e., s. 79-82.

¹⁵⁶ Mills'in Merton'la yazışmaları için bkz. Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 70-71, 131-132, 175-176; Merton hakkında genel malumat için bkz. Charles Lemert, "Merton, Robert K. (1910-2003)", *The Cambridge Dictionary of Sociology*, Ed. Bryan S. Turner, New York, Cambridge University Press, 2006, s. 380-381; Merton'un Parsons ve "ana akım" Amerikan sosyolojisiyle ilişkileri için bkz. Stephen S. Turner, "Shrinking Merton", *Philosophy of the Social Sciences*, Cilt 39, 2009, s. 481-489; Merton'un Lazarsfeld ile Mills arasındaki sorunlarda oynadığı rol için bkz. John H. Summers, "Perpetual Revelations: C. Wright Mills and Paul Lazarsfeld", a.g.e.

¹⁵⁷ Horowitz, a.g.e., s. 76-77.

Bu bağlamda Mills ile Daniel Bell'in ilişkilerinin seyri Mills'in siyasi ve entelektüel eğilimlerini anlamak için önemlidir. Mills, siyasi deneme yazarlığını önemsiyor. Entelijensiyaya atfettiği toplumsal sorumluluğun halka daha kolay ve dolaysız şekilde ulaşan bir yazı tarzıyla yerine getirilebileceğini düşünüyor. Görüş ayrılığına düştüğü Daniel Bell ise gazeteci olarak çıktığı yolda merkez üniversitelere varıyor. Bu açıdan Mills ile Bell'in tam ters yönlerde hareket ettikleri yorumu yapılabilir. Bell'in giderek seçkinlere yönelen düşünsel oryantasyonu karşısında Mills giderek sıradan insanların sorun ve ihtiyaçlarına odaklanıyor. Bell ile Mills'in siyasi düşünceleri de zamanla karşıt uçlara doğru ilerliyor. Arkadaşlıkları savaş döneminde sona eriyor. Bell savaş sonrası dönemde *Fortune* gibi Amerika'da siyasi merkezini temsil eden ve Amerika'nın savaşa girmesini savunan Henry Luce'un sahibi olduğu bir dergide çalışmaya başlıyor. Sonraları da 1959'da da Columbia Üniversitesi'nde hocalık yapmaya başlıyor. Bell bu açıdan Mills'in siyasi ve düşünsel tavır bakımından kendine karşıt olarak konumlandığı kozmopolit ve konformist entelektüel figürünün en önemli örneklerinden birini oluşturuyor.¹⁵⁸

Mills, Columbia'dayken o dönemde Amerika'ya göç eden Frankfurt Okulu üyeleriyle de tanışıyor. Irwing L. Horowitz, bu dönemde Mills'in sosyalizm anlayışının Frankfurt okulunun önde gelen temsilcileri olan Max Horkheimer, Theodor Adorno ve Herbert Marcuse sayesinde daha da geliştiği yorumunu yapıyor. Gerçekten de Mills'in bazı düşünceleri Frankfurt Okulu'nun eleştirel kuramıyla benzerlikler taşır. Özellikle Marcuse'un *One Dimensional Man* ile Mills'in *White Collar* kitabı benzer temalara sahiptir. Mills, Marksizm tekrar derinlemesine bir şekilde ele almayı düşündüğünde Marcuse'un *Soviet Marxism* adlı kitabından yola çıkmayı planlar. Kitle kültürü gibi Frankfurt Okulu'nun uğraştığı konular Mills'in de ilgisini çekmektedir. Ama Mills'in düşünsel kaynakları ve siyasi yönelimleri Frankfurt Okulu mensuplarınınkinden farklıdır. Mills, pragmatizm ve Amerikan siyaset felsefesi merkezli bir sosyoloji anlayışı geliştirirken Frankfurt Okulu çevresi kıta geleneği çerçevesinde düşünce geliştirmektedirler. Mills, Columbia'dan önce de Frankfurt Okulu'nun düşüncelerine Hans Gerth üzerinden bir aşinalığa sahiptir. Zira Gerth, Almanya'dayken bu düşünürlerle yakın temas halinde olmuştur. Ama ilerleyen dönemde Columbia'da aynı ortamda bulunduğu bu entelektüel figürlerle doğrudan bir paylaşımda bulunduğu dair bir veri yoktur. Aksine bu çevreye mesafeli davrandığı söylenebilir. Çünkü Mills Gerth'in

¹⁵⁸ Daniel Bell hakkında genel malumat için bkz. Philip Walsh, "BELL, Daniel (1919–)", **The Dictionary of Modern American Philosophers**, Bristol, Thoemmes Continuum, 2005, s. 179-182; Mills'in Bell hakkındaki görüşleri için bkz. Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 122-123; Mills ile Bell'in düşüncelerini ve zaman içinde aldıkları siyasi pozisyonlarını karşılaştırması için bkz. John Summers, "Daniel Bell and The End of Ideology" **Dissent**, Cilt 58, Bahar 2011 s. 81.

yeniden kurulan Frankfurt Okulu'nda kadro alma beklentisine karşı onu bu adamlara karşı uyarır. Bu uyarının motivasyonu açık değildir. Ama bu çevrenin Amerikan istihbarat kurumları ve ilişkili organizasyonlar adına çalışmalar yürüttüğü göz önüne alınırsa bu konuda bir fikre varılabilir. Horkheimer ve Adorno'nun ilk dönem radikal düşüncelerini Amerikan okurlarından saklaması da Mills'in çok önem verdiği entelektüel samimiyetle tezat oluşturmaktadır. Ayrıca Mills Horkheimer'in için pragmatizmi yanlış anladığını söylüyor. Buradan da Mills'in Amerikan toplumu ve düşüncesi merkezli ilgileri uyarınca Frankfurt Okulu'nun düşünsel birikimini kendi düşüncesine uzak bulduğu yorumu yapılabilir. Bu ayrım noktalarına rağmen Mills çağdaş bir toplum düşüncesi olarak Frankfurt Okulu literatüründen haberdardı ve bu düşünürlerin gündeme getirdikleri sorunlara karşı da kayıtsız değildi.¹⁵⁹

Ancak Mills'in entelijensiyaya biçtiği rolü yerine getirebilecek olan ne Avrupalı merkezli düşünen göçmen entelektüellerdir ne de hükümetin politikalarına kolayca angaje olan New York'lu kozmopolit entelektüellerdir. Mills toplumu dönüştürme kudretini işçi entelektüellerde görür. Bu düşünceye varmasında New York'ta tanıştığı sendikacı ve sendika dergicisi olan J. B. S. Hardman etkili olmuştur. Mills, zaman zaman Hardman'ın dergisinde konuk editörlük yapmıştır. Daha sonra da sendika yöneticileri hakkında yazacağı *New Men of Power* kitabını ona ithaf eder. J. B. S. Hardman, Litvanya'da radikal faaliyetlerinden ötürü sınırışı edilmiş komünisttir. Amerika'ya geldiğinde de sendika yayıncılığı ile uğraşır. Hardman, Bolşeviklerin ve Amerikan komünist partisinin eleştiri karşıtı tutumunu eleştirir. Ona göre Amerika'da köktenci bir komünizm ancak Amerikan şartlarını göz önünde bulundurularak başarılabilir. Hardman bu görüşleri dolayısıyla üyesi olduğu Amerikan Komünist partisinden de ihraç edilir. Yine de sendikalar için dergi çıkararak işçi hareketlerine destek olmaya devam eder. Hardman'ın eleştirileri tamamen Sovyet bilgi ve bakış açısıyla Amerikan işçi hareketinin başarıya ulaşamayacağı yönündedir. Hardman, sendikaları sadece siyaset olarak değil örgütlenme olarak da eleştirir. Sendika yöneticilerini sadece işçilerin rızasını pazarlamakla, işçilerin sorunlarından bihaber olmakla suçlar. Hardman'a göre işçiler

¹⁵⁹ Horowitz'in yorumu için bkz. Irving L. Horowitz, A.e., s. 77; Mills'in Marcuse'den bahsettiği mektup için bkz. Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 275; Mills'in ile Horkheimer ve ekibiyle ilişkileri için bkz. Thomas Wheatland, *Frankfurt School in Exile*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 2009, s. 298-333; Mills'in Gerth'e Horkheimer ve çevresi hakkında yaptığı yorum için bkz. Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 167-170; Horkheimer hakkında genel malumat için bkz. Brian Domitrovic, "HORKHEIMER, Max (1895-1973)", *The Dictionary of Modern American Philosophers*, Bristol, Thoemmes Continuum, 2005, s. 1161-1167; Adorno hakkında genel malumat için bkz. Mark s. Worrell, "ADORNO, Theodor Ludwig Wiesengrund (1903-69)", *The Dictionary of Modern American Philosophers*, Bristol, Thoemmes Continuum, 2005, s. 34-39; Marcuse hakkında genel malumat için bkz. David N. Smith, "MARCUSE, Herbert (1898-1979)", *The Dictionary of Modern American Philosophers*, Bristol, Thoemmes Continuum, 2005, s. 1604-1607; Mills'in Horkheimer hakkındaki yorumunu aktaran, Kevin Mattson, *Intellectuals in Action: The Origins of the New Left and Radical Liberalism, 1945-1970*, University Park, Penn State University Press, 2002, s. 45.

üretimin düzenlenmesi konusunda aktif olmalı ve hak ve sorumluluklara sahip olmalıdırlar. Onun bu düşüncelerinin yansımaları Mills'in ona atfettiği kitabı *New Men of Power*'da da görülebilir.¹⁶⁰

Mills, Columbia'daki kariyeri boyunca hep ayrıkçı bir akademisyen portresi çiziyor. Gri takım elbiseleriyle gelen tedbirli hocaların yanında okula birlikte geldiği BMW motosikletiyle; giydiği kareli gömlekler, kot pantolonlar, botlarla ve göğsüne astığı spor çantasıyla fark ediliyor.¹⁶¹ Mills, Columbia'da farklı olduğu kadar yalnız da bir adamdır. Özellikle BASR'dan ayrılışı sonrası okul yönetiminin gözünden düşmüştür. Kendisinin lisansüstü öğrencilere ders vermesine izin verilmemiştir. Mills, artık daha gelişkin öğrencilerle temas halinde olmak istemektedir. Bu yüzden de bu durumdan rahatsızdır. Mills kendisine karşı gösterilen bu tavrın bazı meslektaşlarını eleştirmesinden kaynaklandığını düşünüyor.¹⁶² Gerçekten de Mills'in yazdığı yazılarda bölümde bulunan meslektaşlarını, üniversite genelinde bilinen simaları ve hatta yöneticileri doğrudan eleştirmesi Columbia'da Mills'e karşı düşmanca bir havanın oluşmasına sebep olmuştur. Mills'in eleştirilerini yönelttiği akademisyenlerden biri de Lionel Trilling'tir. Mills'e göre Amerikan tarihi demokrasi üzerine ortaklaşılacak bir konsensüsün değil sadece iktidar mücadelesinin tarihidir. Trilling'e saldırısı da temelde Amerikan tarihinin uzlaşmacı yorumuna yönelen bir düşmanlığın ürünüdür. Mills'in bu uyumsuz davranışlarını kurum ve kişilere sadakattense doğru bildiği şeylere sadakati tercih etmesine yorulabilir. Çünkü Mills hayatı boyunca siyasi ve entelektüel konularda ayrı düştüğü arkadaşlarıyla hayatında da yolunu ayırmıştır.¹⁶³ Mills, 1956 yılından itibaren Columbia'da araştırma izni alarak ders vermeyi bırakır. Böylelikle içinde bulunduğu kişisel bunalımı ve entelektüel tıkanıklığı da aşmıştır. Ama onun yokluğunda Columbia'da müfredat ağırlıklı olarak Daniel Bell tarafından şekillendirilmeye başlamıştır. Bu bir anlamda Mills'in akademisyenlikten kopması anlamına da geliyor.¹⁶⁴ Mills, bir dönem Columbia'dan istifa etmeyi ve kitaplarının gelen telif ücretleriyle geçinmeyi de düşünür. Ama sonra bu düşüncesinden vazgeçer.¹⁶⁵

¹⁶⁰ Mills'in Hardman hakkında düşünceleri için bkz. Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 95-96; Hardman'ın siyasi düşünceleri için bkz. Jennifer Luff, **Commonsense Anticommunism: Labor and Civil Liberties Between the World Wars**, Chapel Hill, The University of North Carolina Press, 2012, s. 130-131; Hardman'ın sendikalar hakkındaki görüşleri için bkz. Jonathan Cutler, **Labor's Time: Shorter Hours, the Uaw, and the Struggle for the American Unionism**, Philadelphia, Temple University Press, 2004, s. 12.

¹⁶¹ Dan Wakefield, "Introduction", **C. Wright Mills: Letters and Autobiographical Writings**, Ed. Kathryn Mills ve Pamela Mills, Berkeley, University of California Press, 2000, s. 6.

¹⁶² Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 296;

¹⁶³ Horowitz, a.g.e., s. 83-84.

¹⁶⁴ Horowitz, a.g.e., s. 87.

¹⁶⁵ Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 291;

Mills'in 1956 yılına kadar Columbia'da geçirdiği dönem kitap yayını açısından verimli bir dönem olmuştur. Mills Columbia'ya gelmeden hemen önce 1946 yılında Gerth ile hazırladıkları Weber derlemesi *From Max Weber* yayımlanır. Bu derleme yayımlandığı yıldan bu yana Weber literatürü için temel kitaplardan biri olmayı sürdürmüştür. Kitabın tercüme edilmesinde Gerth'in Almanca literatüre aşinalığı ve Weber hakkında daha ayrıntılı bilgilere sahip olması kilit önemdedir. Mills de kitabın İngilizceye kazandırılması konusunda Gerth'e yardımcı olmuştur. Lakin kitabın yayımlanması sırasında bir hata sonucu Mills'in adı önce yazılır. Gerth de bu konuda şikayetlerini dile getirir.¹⁶⁶ Mills'in ilk telif eseri ise 1948 yılında yayımlanan *The New Men of Power* olur. Mills BASR'ın işçi araştırmaları bölümü başkanlığını yaparken yazdığı bu kitap büyük oranda büronun verileri üzerine kurulmuştur. Kitap genel olarak iyi eleştiriler alır. Mills de bu kitapta nasıl yazılacağını öğrendiğini söyler.¹⁶⁷ 1950 yılında yine büronun projelerinden biri olan *The Puerto Rican Journey* isimli kitap iki diğer yazarın ortaklığıyla yayımlanır. Mills, kitabı kendi türünde iyi bir kitap olarak görür. Ama kendisi daha farklı bir tarzın peşindedir.¹⁶⁸ 1951 yılına gelindiğinde Mills'e büyük başarı ve ün getirecek olan *The White Collar* yayımlanır. Mills bu kitapta kendisinin de dahil olduğu yeni orta sınıfların meselelerini ele alır. Ona göre bu kitap herkesi ilgilendirmektedir.¹⁶⁹ Bu yüzden de kitapta akademik yazın tarzının dışında genel okuyucuya hitap eden bir tarz benimsemiştir. Kitap gerçekten de amacına ulaşır. Mills'in yazınsal kariyeri bu kitabın açtığı kanaldan ilerleyecektir. 1953'te Mills ile Gerth'in bir diğer ortak çalışmaları olan *Character and Social Structure* yayımlanır. 1956 yılına gelindiğindeyse Mills'in Amerika'daki seçkinleri incelediği kitabı *The Power Elite* yayımlanır. Bu kitapla Mills Amerikan toplumu üzerine olan üçlemesini tamamlar. Ama *The Power Elite* entelektüel camiada yoğun eleştirilere konu olur.

Columbia döneminde yayımlanan kitapların yanı sıra başka projeler de gündemindedir. Örneğin 1955 yılında Amerikan entelektüelleri hakkında bir araştırma projesi yapmayı düşünür.¹⁷⁰ Sonraları bu projeyi bir kitaba dönüştürmeyi planlar. *The Cultural*

¹⁶⁶ Mills'le Gerth'in *From Max Weber* hakkındaki yazışmalar ve olayın ayrıntıları için bkz. Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 85, 94-96. Mills ve Gerth'in ortak çalışmalarını beraber çalışma etiği açısından inceleyen ve Mills'i Gerth'i suistimal eden bir kariyerist olarak gösteren bir çalışma için bkz. Guy Oakes & Arthur J. Vidich, **Collaboration, Reputation, and Ethics in American Academic Life: Hans H. Gerth and C. Wright Mills**, Chicago, University of Illinois Press, 1999. Bu çalışma hakkında Daniel Geary kitabında Mills'i Gerth'in düşüncelerini popülerleştiren bir figür olarak hatalı şekilde sundukları yorumunu yapıyor: Geary, A.e., 49. Bu noktada Mills'in Gerth ile ilişkisinin ölümüne dek iyi bir şekilde sürdüğünü göz önünde bulundurarak Geary'e hak verilebilir.

¹⁶⁷ Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 116.

¹⁶⁸ A.e., s. 219.

¹⁶⁹ A.e., s. 101.

¹⁷⁰ Dan Wakefield, a.g.e., s. 7.

Apparatus isimli bu kitap için bir yayıncıyla anlaşır. Ama hayatı vefa etmediği için bu kitabı yazamaz. Ama aynı isimle bir makalesi yayımlanır. Mills, bu kitapta insan ilişkilerinde akılcı düşünmenin rolünü araştırmak ister. Bunu da entelektüeller üzerinden yapmayı planlar.¹⁷¹ Mills'in böyle bir kitap yazma fikrine itenin Columbia'da yaşadığı tecrübeler olduğu yorumu yapılabilir. Daha geniş planda da Mills doktora tezinde ayrıntılı bir şekilde işlediği üniversite eğitim sistemiyle ilgili düşüncelerini genişletmek istemektedir.

Mills'in Columbia Üniversitesi'ndedanışmanlığını yaptığı tezlerden biri Ralph D. Fertig'in "A Survey of Relations Between Negroes and Jews" başlıklı sosyoloji tezidir.¹⁷² Ayrıca Immanuel Wallerstein da Mills'in lisans bitirme tezine danışmanlık yaptığını söyler.¹⁷³

2.5 Yurtdışına Açılması ve Ölümü (1956-1962)

Mills, 1956'da Fulbright programı aracılığıyla Kopenhag Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak gider. Burada geçirdiği zaman boyunca Avrupa'nın çeşitli şehirlerini de gezme fırsatı bulur. Daha sonra çeşitli vesilelerle 1960'a kadar zaman zaman yine yurtdışında bulunacaktır. Bu dönem boyunca Columbia'daki derslerinden çekilir ve araştırma izni kullanır.¹⁷⁴

Mills bu dönemde akademiden ayrılmayı da düşünür. Bu dönemde sosyoloji hakkında görüşlerini anlatmak ve akademinin hakim figürleriyle hesaplaşmak için bir kitap yazmaya karar verir. 1959 yılında yayımlanacak olan *The Sociological Imagination*, Mills'in Amerikan sosyolojisinin eleştirel bir muhasebesi olarak bu ortamda ortaya çıkar.¹⁷⁵ Kitap yayımlandığında büyük bir tartışmaya sebep olur. Mills'in *The Power Elite* ve *The Causes Of World War Three* kitaplarıyla geçirdiği radikal değişime yönelik gecikmiş tepkinin bu tartışmaların şiddetini artırdığı söylenebilir.¹⁷⁶ *The Sociological Imagination*, Mills'in BASR olmayan Columbia'ya saygısının bir ürünüdür. Bu Columbia damarı sosyoloji bölümünün dışarıklı hoca Robert Lynd; entelektüel olarak hümanist bir saldırıyı simgeleyen, aynı zamanda dekan olarak akademik gücü göz önünde bulundurulmuş Jacques Barzun ve bağımsız radikallerin öncüsü durumundaki ileri gelen sanat tarihçilerinden Meyer Schapiro gibi hocalardan oluşur.¹⁷⁷ Irwing L. Horowitz'e göre Mills'in bu kitapta ele aldığı meseleler

¹⁷¹ Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 228;

¹⁷² Ralph David Fertig, "Curriculum Vitae", (Çevrimiçi) sowkweb.usc.edu/sites/default/files/RalphFertigVitaeRevised-1.doc 5 Mayıs 2012.

¹⁷³ Immanuel Wallerstein, "C. Wright Mills", *International Encyclopedia of the Social Sciences*, New York, 1968, p. 362-364.

¹⁷⁴ A.e., s. 207-208;

¹⁷⁵ A.e., s. 228;

¹⁷⁶ Horowitz, a.g.e., s. 87-88.

¹⁷⁷ A.e., s. 88.

Lynd'in yirmi yıl önce basılan kitabı *Knowledge for What* ile paraleldir. Lynd ve Mills, Amerikan sosyoloji geleneği özünü ifade eden, bireye önem atfetmek konusunda ortaklaşırlar. Mills Amerikayı hiçbir zaman bir nevi faşist devlet olarak görmemiştir. Amerikan toplumunun demokratik olmadığını söylerken bile demokratik bir Amerika fikrine ve sosyal bilimlerin de Amerika'yı daha demokratik kılacağı inancına sahiptir. Lynd de bu tarz bir yerlilik anlayışına sahiptir. Yazdıklarında Avrupa klasiklerinin etkisi fazladır. Yine de Weber, Durkheim, Pareto, ve Marx'a önem vermeleri Amerikan sosyolojisinin gelişimi dolayımındadır. Mills ve Lynd'in farkları ilkinin sosyolojizme ikincisinin ise psikolojizme vurgu yapmasıdır. Mills biyografi ile tarihi birlikte düşünelim derken bireye değil döneme vurgu yapıyor. Oysa Lynd sosyolojiye insanı geri getirmeye çalışırken kurumsaldan bireysele geçişi vurgular.¹⁷⁸ Lazarsfeld, kitapla ilgili yazdığı yazıda Mills'in eleştirilerini "araştırma"ya yönelmiş bir eleştiriye indirger. Mills de buna karşılık bir cevap verme gereği duymaz.¹⁷⁹ Mills'in eleştirileri sadece kendi bölümünde ve Columbia genelinde değil aynı zamanda meslektaşları arasında da yankı uyandırıyor. Mills sosyolojiye ihanet etmiş gibi görülür. Bu da Mills'in akademik sosyolojiye yabancılaşmasını daha da artırır.¹⁸⁰ Denis Wrong da incelemesinde Mills'in *The Sociological Imagination*'da önerdiği çerçeveye kendi çalışmalarının oturmadığını söylüyor. Ona göre Mills'in Amerika üzerine yaptığı çalışmalar tarihsel derinlikten ve karşılaştırmalı bir perspektiften yoksundur. Bu yüzden de Mills'in kendi getirdiği eleştirilerle eleştirilebilir.¹⁸¹ Sol çevrelerin Mills'in kitabına yönelttiği eleştiri de kitapta Marksizm'e yer verilmemiş olmasında odaklanır. Ayrıca kitapta Amerikan sisteminin neden yanlış olduğunun tartışılmamış olması da bir rahatsızlık kaynağı olur.¹⁸²

Ayrıca Mills, bu dönemde Avrupa'lı entelektüellerle de tanışma fırsatı bulur. London School of Economics'te (LSE) misafir iken tanıştığı ve Marksizm üzerine bir seminer veren Tom Bottomore bunlardan biridir. Yine LSE'de daha sonra çok yakın bir dostluk geliştireceği Ralph Miliband ile tanışır. Miliband Mills'i sonradan *The New Left Review*'da toplanacak olan bir grup Marksist düşünürle tanıştırır. Bunların arasında E. P. Thompson gibi sonradan ünlü olacak sosyologlar bulunur.¹⁸³ Mills 1957'de Miliband ile beraber Polonya'ya bir gezi düzenler. O tarihlerde Polonya'da Sovyet tarzı hükümete karşı daha demokratik bir sosyalizm taraftarı olanlar ayaklanmaya başlarlar. Burada tanıştığı entelektüeller Mills'i derinden etkiler. Sosyalizme dair yeni bir perspektif kazanır. Kendi kendisine bundan sonra Polonya'daki

¹⁷⁸ A.e., s. 88-92.

¹⁷⁹ A.e., s. 97-98.

¹⁸⁰ A.e., s. 99.

¹⁸¹ A.e., s. 105-106.

¹⁸² A.e., s. 107.

¹⁸³ Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 237-238.

entelektüelleri de ilgilendirmeyen bir şeyi yazmamak için söz verir.¹⁸⁴ Gelişmiş ülkeler kadar gelişmemiş ülkeleri de göz önünde bulundurmayı bir sosyoloğun ahlaki sorumluluğu olduğunu düşünmeye başlar.¹⁸⁵

Mills'in hayatındaki bu dönem onun düşünsel perspektifinin genişlediği yıllar olur. 1957'de döndüğü New York'ta *The Causes of World War Three* adlı güncel siyasete dair bir kitap kaleme alır. Bu kitap geniş okuyucu kesimlerine ulaşır ve Mills'in ülke genelinde ünlü olmasını sağlar. Ama aynı zamanda akademik camiadan da izole edilmesine sebep olur.¹⁸⁶ Ayrıca Irving Howe gibi sol cenahtan aydınlar da Mills'i Sovyetler'e karşı yumuşak davranmakla ve demokratik sosyalizme aykırı bir tutum takınmakla suçlar. Mills de Howe'a bir solcu olarak Amerikan hükümetinden farklı olarak ne düşündüğünü sorarak bu eleştirilere cevap verir. Bu tartışmalar Mills'in geleneksel solcu aydınlarla da arasının açılmasına sebep olur.¹⁸⁷ Mills bu dönemde yeni bir sol siyasetin imkanları üzerine düşünmeye başlar. Aynı zamanda Marksist düşünce geleneğiyle hesaplaşacağı bir kitap yazmaya karar verir.¹⁸⁸ 1960 yılında *The Power Elite*'in Rus yayıncısı Mills'i Rusya'ya davet eder. Zaten Sovyet Marksizminin sorunları üzerine düşünmekte olan Mills bunu iyi bir fırsat olarak görür. Nisan ayında bir Rusya gezisine çıkar.¹⁸⁹ Burada 300 sayfalık not çıkarır. Ama bu notlar yayımlanmaz.¹⁹⁰ Ağustos 1960'da da Amerika'da gündemi meşgul eden Küba sorunu hakkında birinci elden bilgi alabilmek için Küba'ya gider. Burada iki hafta kalır. Bu gezinin ürünü de *Listen Yankee* isimli kitap olur. Bu kitapta bir Kübalının ağzından Batista dönemini, Amerikan hükümetinin politikalarının Kübalılara etkilerini ve Küba devrimini anlatır.¹⁹¹ Bu kitabın yayımlanması sürecinde FBI Mills'i yakın takibe alır ve kitabın yayını engellemeye çalışır. Mills hakkındaki FBI raporunda Mills'in Küba devrimi yanlısı olduğu söylenir. Ayrıca raporda Mills'in Küba devriminin komünist ya da kapitalist olmayan yeni bir toplumun ilk örneğini ortaya koyduğunu söylediği satırlar alıntılanır.¹⁹² Kitabın ardından NBC televizyonu Küba sorununu tartışmak üzere Mills ve eski Brezilya büyükelçisi A. A. Berle Jr.'ı bir açık oturuma davet eder.¹⁹³ Bu tarihlerde Mills ölüm tehditi içeren bir mektup alır. Bunun üzerine kendisine bir silah satın alır.¹⁹⁴ *Listen, Yankee* 'nin yayını sonrası gelişen olaylar Mills'i yorar.

¹⁸⁴ A.e., s. 241.

¹⁸⁵ A.e., s. 243.

¹⁸⁶ Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 264.

¹⁸⁷ A.e., s. 270-271.

¹⁸⁸ A.e., s. 274-275.

¹⁸⁹ A.e., s. 288.

¹⁹⁰ A.e., s. 306.

¹⁹¹ A.e., s. 311.

¹⁹² A.e., s. 316-317.

¹⁹³ A.e., s. 318.

¹⁹⁴ A.e., s. 319-320.

Televizyon programına hazırlanmanın stresi de bunun üzerine tuz biber olur. Mills, herhangi bir komünist bağı olmayan ünlü bir akademisyen olarak Küba sorunuyla ilgili kamuoyu karşısında büyük bir sorumluluğun altına girmiştir. Sonuç olarak programdan bir gece önce ciddi bir kalp krizi geçirir. Bu kalp krizi iki yıl sonraki ölümüne sebep olacak sağlık sorunlarının da kaynağı olacaktır.¹⁹⁵ Kalp krizi geçirdikten birkaç hafta sonra, *Listen, Yankee* kitabının yayıncısına bir şirketin tazminat davasına dair bir tebligat ulaşır. Şirket Batista döneminde Küba'daki işleri hakkında kitapta isim vermeden yapılan bir yorumu gerekçe göstererek 25 milyon dolar talep etmektedir.¹⁹⁶ 1961 yılının sonlarında Fidel Castro, Marksist-Leninist olduğunu ve Sovyetler Birliği'nin gelişimine hayranlık duyduğunu ifade eder. Castro'nun bu açıklamaları Küba devrimini bağımsız bir solun uyanışına yoran Mills'i zor durumda bırakır. Geçirdiği kalp krizi ve tazminat davasına ek olarak kendisine uygulanan siyasi izolasyon Mills'i zor durumda bırakır.¹⁹⁷ Mills, 20 mart 1962'de daha 45 yaşındayken hayatını kaybeder.

Mills, siyaset üzerine yazmasına ve Amerika'da entelektüel olduğu kadar siyasi bir figür olarak tanınmasına rağmen hayatı boyunca hiçbir siyasi parti ya da gruba yakınlık göstermemiştir. Sadece kendilerine Woobly adını veren Dünya Endüstri İşçileri'ni destekler. Mills, birçok yerde beğendiği sevdiği kişiler için "tam bir Woobly" der. *The New Men of Power* kitabının epigrafına da Woobly'lerin uzlaşmazlığını doğrudan yönetim siyasetini anlatan bir alıntıyı koyar. Woobly organizasyonu 1905'te Chicago'da kurulmuştur. Vasıflı vasıfsız bütün işçileri hiçbir şart olmadan örgüte kabul edilmektedir. Bu yüzden de göçmenlerin büyük oranda katıldıkları bir örgüttür. İşçilerin yönettiği bir toplum idealiyle yola çıkmışlardır. Hiçbir siyasi partiye, sosyalist olanlara bile, yakınlık göstermezler. Genel grev yönetimini benimsemişlerdir. Bu yüzden de nihai hedeflerine ulaşana kadar hiçbir anlaşmaya, ara çözüme sıcak bakmazlar. Birinci Dünya Savaşı sırasında örgüt Amerika'nın savaşa girişine karşı çıkar. Bu yüzden de örgütün liderleri tutuklanır ve örgüt büyük oranda güç kaybeder. Mills'in kendisini siyasi ve manevi olarak bir Woobly gibi görür. Onun için Woobly demek bürokrat olmayan demektir.¹⁹⁸ Kendisini Marksist olarak nitelendirenlerin aslında bir anarşist olduğunu fark edemediklerini söyler. Ama yine de Marksistleri diğer her

¹⁹⁵ Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 320-321.

¹⁹⁶ A.e., s. 321-322.

¹⁹⁷ A.e., s. 338-339.

¹⁹⁸ Mills'in Woobly'lere bakışı için bkz. Dan Wakefield, A.e., s. 14; Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 248-249, 252; Woobly'ler hakkında genel malumat için bkz. Cynthia Clark Northrup, "Industrial Workers of the World (IWW)", **The American Economy: A Historical Encyclopedia**, ABC-CLIO, Inc., Santa Barbara, 2003, v. 1, s. 152-153.

tür liberalden daha ilgiye değer bulunduğunu da ekler.¹⁹⁹ Ayrıca kendini Marksist olmakla suçlayanlara karşı da Marksist olmadığını ama Karl Marx'ın modern toplumları en iyi şekilde anlayanlardan biri olduğunu söyler.²⁰⁰

Mills'in hayatının son dönemlerinde yapmış olduğu yurtdışı gezileri onun siyasi düşüncelerinin yanı sıra sosyolojiye bakışını da etkiler. Bu dönemde yakından tanıma fırsatı bulunduğu Avrupalı Marksistler ona Marksizm konusunda da ayrıntılı bir çalışma yapma fikri aşılar. 1962'deki vefatından hemen sonra yayımlanacak olan *The Marxists* yine bu dönemde kaleme alınır. Mills, Amerikan sosyolojisi ve Marksizm üzerine olan iki kitabın dışında klasik sosyoloji metinlerinden oluşan bir derleme hazırlar. Bu derleme de *Images of Man* adıyla 1959 yılında yayımlanır. Mills böylelikle sosyoloji literatürüne dair bir seriyi de tamamlamış olur.²⁰¹ Bunların dışında da Mills'in kafasında Dünya sosyolojisi üzerine bir kitap yazma planı var.²⁰² Mills, hayatının son demlerinde siyaset düşüncesinin yanı sıra sosyolojik düşünce için de dünya çapında bir anlayışın peşine düşmüştür.

¹⁹⁹ Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 217-218.

²⁰⁰ A.e., s. 237.

²⁰¹ Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., s. 207-208.

²⁰² Dan Wakefield, a.g.e., s. 14.

3 C. Wright Mills'in Sosyolojisi ve Eserleri

Mills'in sosyoloji anlayışını kaynakları, teorik yaklaşımları ve pratik uygulamaları başlıkları altında inceleyebiliriz.

3.1 Kaynaklar

3.1.1 Bilgi Sosyolojisi: Mannheimci Sorunlara Pragmatist Çözümler

C. Wright Mills'in yayımlanan ilk makalesinin adı "Language, Logic and Culture"dır. Mills bu makalesinde bilgi sosyolojisi için bir dizi formülasyon geliştirmeye çalışır. Mills belirli ideolojiler ile belirli düşünüş tarzları arasındaki tarihsel ilişkilerin nasıl geliştiği sorusundan yola çıkar. Ona göre zihinsel olan toplumsal unsurdan tamamen ayrı bir biçimde anlaşılamaz. Bu noktada psikolojik bir formülasyon geliştirilmesi gereklidir. Mills, Mannheim'ın "kollektif bilinçdışı" kavramıyla böyle bir formülasyon geliştirmekten kaçındığını söylüyor. Oysa Mills'e göre yapılması gereken zihnin toplumsal bir şekilde kuramsallaştırılmasıdır. Mills, bu noktada G. H. Mead'in "genelleştirilmiş öteki" kavramına da değinir. Ona göre insanların kendi düşüncelerini geliştirirken muhayyel muhatapla bir diyalog halinde oldukları doğrudur. Ama Mills, Mead gibi bu "genelleştirilmiş öteki"yi bütün topluma eşitlemez. Mills'e göre bu muhatap olsa olsa kişinin içinde yaşadığı toplum kesimidir. Düşünme eylemi belirli toplumsal yapıların ürünü olan belirli mantıksal mekanizmalar içerisinde gerçekleşir. Bu mekanizmalar ise dilde somutlaşır. Kişiler anlaşılır olmak adına dil dediğimiz ortak karşılık evrenini kullanırlar. Bu ortak karşılıklar da belirli toplumsal davranışları vazeder. Mills'e göre dil bu bakımdan bir toplumsal denetim sistemidir. Kullandığımız kelimeler belirli bir vokabüleri oluştururken bu vokabüler de belirli bir toplumsal davranış demetini oluşturur. Mills, dilde var olan her anlamın toplumsal bir davranış karşılığı olduğunu düşünür. Böylelikle dildeki değişim üzerinden toplumsal değişim de anlaşılabilir. Aynı zamanda dildeki farklılaşmalarla da farklı toplum kesimleri tespit edilebilir.²⁰³

Mills'in "Language, Logic and Culture"de yapmaya çalıştığı şey Mannheim'ın sezdiği ama tam olarak ifade edemediği ilişkilerin çözümlemesini yapmaktır. Mills bu çözümleme için Charles Peirce'ten ilhamla dilin nötr bir araç olmadığı mantıksal işleyişin kurallarının kişinin kabulüne bağlı olduğu fikrinden yola çıkar. Böylelikle bilimsel dilin dahi değerlerden azade olmadığı sonucuna varır. Mills, dilin toplumsal bir üretim olarak anlaşıldığı pragmatist

²⁰³ C. Wright Mills, "Dil, Mantık ve Kültür", **Bilgi, Sosyoloji, ve Bilgi Sosyolojisi Üzerine**, Ed. Ve Terc. Vefa Saygın Ögütü, Ankara, Paragraf Yayınları, 2005, s. 13-29.

dil anlayışını kullanışlı bulur. Ama makalesinde bu anlayışın da üstüne çıkarak düşüncelerin oluşumunda sınıfsal belirleyenleri de araştıran bir dikkat de mevcuttur.²⁰⁴ Irving L. Horowitz, Mills'in bu makalede geliştirdiği bilgi sosyolojisinin Marx ya da Mannheim'dansa pragmatizmden kaynaklandığını söylüyor. Bunu da Mills'in Dewey'e ait olarak kullandığı kavramlardan yola çıkarak temellendiriyor.²⁰⁵ Aslında Mills Mannheim'ın ortaya koyduğu sorunları pragmatistlerden aldığı nosyonlarla çözmeye çalışıyor. Çünkü Mannheim'ı zihnin toplumsal mahiyetteki işleyişini tespit edip bunu “kollektif bilinçdişi” şeklinde bir çeşit araz olarak nitelemesini çözümlemeden kaçmak olarak yorumluyor. Öte yandan pragmatistleri düşüncenin toplumsal yapılanmasını felsefi bir düzlemde açıklamaya çalıştıklarını sosyolojik açıdan sorunsallaştırmadıklarını düşünüyor.

Mills'in bu konuda yazmış olduğu ikinci makale olan “Methodological Consequences of the Sociology of Knowledge”, onun Mannheim'cı sorunlar ekseninde bir bilgi sosyolojisi geliştirdiğinin kanıtıdır. Mills bu makalenin başlığında açıkça *Ideology and Utopia*'daki “Epistemological Consequences of the Sociology of Knowledge” başlıklı bölüme gönderme yapar. Mannheim, burada bilgi sosyolojisinin epistemolojinin sorunlarını alt etmede kullanılabilecek bir araç olarak düşünür. Ona göre bilgi sosyolojisi kökenlerinden bağımsız bir şekilde bir doğru için geçerlilik alanının inşa edilmesine yarayabilir.²⁰⁶ Mills, Mannheim'ın bilgi sosyolojisinden epistemoloji alanında beklediği yararlılığın yöntem alanında alınabileceğini iddia eder. Makalenin başında Mannheim'a yöneltilen “sosyolojik soruşturmanın doğruluk ve geçerlilik normlarına ilişkin sonuçlar [taşıyamacağı]” yönündeki eleştirileri haklı bulur. Bir kişinin toplumsal konumuna dair bir bilgiden onun ifadelerinin doğru ya da yanlış olduğuna dair çıkarsamada bulunulamaz. Ama Mills'e göre bilgi sosyolojisinin asıl işlevlik göstermesi gereken yer de bu değildir. Araştırılması gereken bir kişinin toplumsal konumuyla neyi doğru ya da yanlış bulduğunun ilişkisidir. Mills bu noktada Dewey'in Grek toplumundaki sosyal sınıfsal etkenlerden kaynaklanan sosyal-estetik etkenlerin nasıl işlediğini dolayısıyla nasıl bir mantık anlayışının ortaya çıktığını gösterdiğini söyler. Ona göre Mannheim da orta sınıfın devrimci konumu ile bireyselci karakteri arasındaki ilişkiyi mükemmel şekilde göstermiştir. Mills bu açıdan Dewey ile Mannheim'ın epistemolojik formların türsel karakteri ve kökenine dair kavrayışlarının uyuştüğünü düşünür. Mills'e göre, “Sosyal konumun ‘bilincin kendi bütünlüğü içindeki yapısı’ ile alakalı olduğu Mannheim'cı ‘bütünsel, mutlak ve evrensel’ ideoloji biçimi, biçim ile içeriği hesaba

²⁰⁴ Daniel Geary, **Radical Ambition**, Berkeley, University of California Press, 2009, s. 23-25.

²⁰⁵ Irving L. Horowitz, **C. Wright Mills: An American Utopian**, New York, The Free Press, 1984, s. 132-133.

²⁰⁶ Karl Mannheim, **Ideology and Utopia**, London, Routledge, 2002, s. 256-258.

katıldığında, bir doğruluk modelinin sosyal-tarihsel görelileştirilmesi ya da bir modelin diğerine karşı ‘seçimi’nde ‘sosyal konum’un etkisi anlamında yorumlanabilir. Mannheim’ın düşünceleri, sözünü ettiğimiz oldukça açık ve analitik ifadelendirme ile çatışma içinde değildir.” Mills bu göreliliğin “Rönesans sonrası fizik araştırma/sorgulamalarından kaynaklanan bilimsel araştırma modeli” için de geçerli olduğunu düşünür. Bu model, “fiziksel araştırma/sorgulama biçiminden türetildiği için, Batı Avrupa’da fizik biliminin topyekun yükselişinden önce ortaya çıkmadı ve çıkamazdı da.” Mills’e göre, “bütün söylem ve araştırma/sorgulamaların bağlı olduğu kategoriler, sosyal konumlamalar, ve kültürel belirleyiciler ile bağlantılıdır.” Öte yandan bu söylemlerin oluşturulması sırasında kullanılan kavrayış da toplumsal bir niteliktedir. Yani “düşünür kendine, terimleri ve sınıflandırmaları ile teknik bir vokabüler tedarik ederken, aynı zamanda değişik renkten gözlükler de tedarik etmektedir.” Mills düşüncenin hem ifade ediliş anında hem de kavrayış anından başlayarak üretiliş sürecinde kişiye göre bir paradigma yarınca geliştiğini düşünür. Bilgi sosyolojisi de bir düşünce üretimi olduğuna göre o da bu görecelilikten nasibini alacaktır. Mills bunun farkındadır. O bilgi sosyolojisi ile uğraşanların muhatabının belirli bir grup olduğunu düşünür. Bu grup da kendilerine verileni düşünmeye angaje olmuş özel bir topluluktur. Bilgi sosyoloğu da bu dışlı muhataplara karşı inandırıcı bir ifade ortaya koyabilmek için hakikate en yakın doğruyu arayacaktır. Mills daha en başından bilgi sosyolojisini epistemolojik değil yöntemsel bir araç olarak önerdiği için bu önerdiği çözüm mantıklıdır. Mills bilgi sosyolojisini epistemolojik bir araç olarak düşünen Mannheim’ın da aslında düşünsel araştırmanın sınırlılıklarını ortaya çıkarma ve düzeltme ile ilgili olduğunu söyler. Mills ayrıca Mannheim’ın fizik ve sosyal araştırma yöntemleri arasındaki ayrımları verimli bir şekilde ortaya koyduğunu söyler. Oysa Dewey ve tilmizleri fizik kaynaklı bilimsel araştırma yönteminin sosyal verilere uygulanması konusundaki sorunları görememişlerdir. Bunda sosyal verilerin fizik bilimlerinde geçerli olan laboratuvar koşullarının aksine elle müdahaleye daha açık olmasını ve değer merkezli bir düşünüşle elde edildiklerini gözden kaçırmaları etkindir. Değer problemi sosyal bilimlerde araştırma ve sorgulamalarda temel bir problemidir. Ama Amerikan sosyolojisinde genel eğilim bu problem üzerine düşünmek ve daha sıhhatli bir araştırma yöntemi geliştirmekten çok öğrenciler için ders kitabı yazmak şeklinde gelişmiştir. Bunda Amerikan tarihini kesintisizliğe yapılan vurgu tarihsel çelişkileri ve sebep sonuç ilişkilerini görmezden gelmeye eğilimlidir. Ayrıca birbirinden bağımsız çoklu etkenler şeklindeki çoğulcu açıklamalar Amerika’nın resmi ideolojisi olan “liberal demokratik”

görüŖŖle de uyumludur. Mills bilgi sosyolojisi ile uğraŖanların öncelikle bu etkiler üzerinde düşünmeleri gerektiğini söyler.²⁰⁷

Mills'in bu makalesinde çeŖitli geçerlilik ve doğruluk kanonlarını olarak “paradigmalar”dan, terimi popülerleŖtiren Thomas Kuhn'un *Structure of Scientific Revolutions*'undan yirmi yıl önce bahsetmiŖtir. Bu açıdan makale sosyal bilimlerde yöntem tartışmaları açısından önemli öngörüler içeren bir kaynak olarak değeriendirilebilir. Öte yandan bu makale ilk makalesinden beri Mills'i izleyen ve takdir Merton tarafından eleŖtirilir. Merton da Mills gibi yeni gelişen bilgi sosyolojisiyle ve Mannheim'ın düşünceleriyle yakından ilgilenmektedir. Ama o Mannheim'ın düşüncelerine yöneltilen eleŖtirileri haklı bulmaktadır. Mills'in makalesinin de Mannheim'ın eleŖtirilen kültürel görelilik anlayışını haklı bulduğu için hatalı olduğunu düşünür. Ona göre kültürel görelilik fikri Naziler'in Avrupa'da ilerleyişin yarattığı bir nihilizmin ürünüdür. Mills ise Merton'un paradigmalardan ve onların türetilmesi ve işlevinden ne kastettiğini anlamadığını düşünür. Merton genel eğilime uyarak Mannheim'cı bilgi sosyolojisinin felsefe ve sosyolojinin sınırlarını belirsizleŖtirdiğini düşünür. Bunda sosyolojinin genç bir disiplin olarak sınırlı belirli bir şekilde temayüz etmesinin istenmesi etkindir. Mills ise bilgi sosyolojisini felsefe, sosyal psikoloji, iktisat ve siyaset bilimi için interdisipliner bir uğraŖ olarak görür. Genel kanının aksine bu durumun sosyolojiyi zayıflatmayacağını düşünür. Çünkü bilgi sosyolojisi bilgi üretimin ne kadar derin bir toplumsallık içerisinde gerçekteŖtiğini ortaya koyacaktır. Merton, Mills ile aralarındaki farklılıklara rağmen bilgi sosyolojisinde akla yatkın gelişmelerin desteklenmesi konusunda ortaklaŖtıklarını söyler.²⁰⁸

Mannheim'ın düşünceleri *Ideology and Utopia*'nın İngilizcede basılmasından sonra Amerikan entelektüel mahfillerinde geniş bir tartışma başlatmıştı. Genel eğilim bu düşünceleri işlevselci sosyolojinin “bilimsel” programıyla uzlaŖtırmaya çalışmak yönündeydi. Schelting, Grünwald, Merton ve Parsons gibi yazarlar Mannheim'ın epistemoloji hakkındaki önermelerini eleŖtiriyorlardı. Mills ise bu önermeleri tamamen gözden çıkarmak yerine Dewey ve Peirce'in düşüncelerinden derlenmiş bir kültürel görelilik tabanında yeniden düzenlemeyi seçmiştir. Böylelikle felsefe ve epistemoloji de dahil olmak üzere her tür bilgi üretiminin söylemsel zeminde gerçekteŖtiğini iddia etmiştir.²⁰⁹ Mills henüz makalenin başında epistemolojiyle yani bir şeyin ne kadar doğru olduğuyla ilgilenmediğini söyler. Onun asıl ilgilendiğı bir şeyin nasıl doğru bulunduğudur. Mills, bilgi sosyolojisini yöntemsel bir araç

²⁰⁷ C. Wright Mills, “Bilgi Sosyolojisinin Metodolojik Sonuçları”, a.g.e., s. 30-46.

²⁰⁸ Geary, a.g.e., s. 33-37.

²⁰⁹ Tim Dant, **Knowledge, Ideology, and Discourse: A Sociological Perspective**, Kent, Routledge, 1991, s. 45.

olarak düşünür. Bu düşünce onun farklı toplumların farklı bilim anlayışları olabileceği gerçeğine götürür. Buradaki kültürel görelilik aslında belirli bir kültür içerisinde fizik ve metafizik anlayışlarının bütünlüğünü de görmek konusunda mahirdir.²¹⁰ Bunun yanı sıra Mills'in ileriki yıllardaki düşünsel serüveni içinde anlamlı olan bu makalede belli belirsiz öne sürülen entelektüellerin içinde bulundukları toplumsal ve siyasi atmosferin doğrudan etkisi altında olduğu düşüncesidir. Mills'in ilgileri epistemolojik olmaktan çok politiktir. Daha sonraki yazılarında entelektüeller ile iktidarın ilişkisine odaklanacaktır. Mills, Mannheim'ın liberal düşüncenin çoğu zaman rasyonalizm görüntüsü altında bir binyılcılığa saptığı tespitinden yola çıkarak Amerikan liberalizmi hakkında eleştirel bir çabaya girişir.²¹¹

Mills'in 1940 yılında yayımladığı "Situating Actions and Vocabularies of Motive" makalesi ilk makalesinde ortaya atmış olduğu formülasyonların inceltilmesine hasredilmiştir. Mills ilk makalesinde dili toplumsallığın bir aynası olarak tanımlıyordu. Bu makalede de dilin sadece bireyin sübjektifliğinin dışavurulmasından ziyade toplumsal eylemlerin düzenlenmesi işine yaradığını iddia eder. Mills makalesinin amacını da "motivlerin²¹², sosyolojik bir dil teorisi ve sosyolojik bir psikoloji temeline dayanan bir açıklaması için analitik bir modelin ana hatlarını çizmek" şeklinde ifade eder. Böylelikle "sosyal olarak konumlandırılmış eylemlerde gerçekleşen belirli bir konuşma biçiminin bütünleştirici, yönlendirici ve belirginleştirici işlevini analiz etmek" ister. Mills bunun için motiv vokabüleri kavramını kullanır. Buna göre motivler öznel dışavurumlardan ziyade belirli topluluklarca anlamları belirlenmiş belirli davranışların kataloglandığı vokabülerlerin bir parçasıdır. Mills bu noktada Dewey'in amaçsal davranış modelinden yola çıkar. Dewey, "alternatif eylemler" ile karşılaşan bireylerin bunların birini ya da diğerini, öngördükleri farklı farklı sonuçlar temelinde yaşama geçirdiğini söyler. Mills bu ifadeyi "faydacı" ve "yetersiz" bulur. Mills, sosyal davranışa ilişkin alternatif eylemlerin dilsel bir form içinde boy gösterdiklerini söyler. Seçim eylemler arasında değil vokabülerde halihazırda var olan motivler arasındadır. Ayrıca Mills'e göre bireyler öngördükleri sonuçlara göre değil toplumsal olarak adlandırılmış sonuçlara göre bu seçimi yaparlar. Mills bu motiv tanımını yaparken Weber'den esinlenir. Weber motivi aktörün kendisi ya da gözleyen açısından ortaya çıkan ve davranışın uygun zemini olan bir anlam bileşimi olarak tanımlar. Mills'in bu tanımda yakaladığı nokta motivin toplumsal karakteridir. Mills buradan devam ederek motivlerin; bugün, gelecek ya da geçmiş

²¹⁰ Werner Stark, **The Sociology of Knowledge: An Essay in Aid of a Deeper Understanding of the History of Ideas**, London, Routledge, 1998, s. 175-177.

²¹¹ Horowitz, a.g.e., s. 159-164.

²¹² Makaleyi Türkçe'ye çeviren Vefa Saygın Ögütte, İngilizcedeki "motive" ifadesini motiv olarak bırakmış. Motiv yerine saik veya neden de denebilirdi. Ancak Mills'in kavramsallaştırması bu kelimlerce tam olarak karşılanmadığı için biz de Ögütte'nin kullanımını koruduk.

program ya da eylemlere dair kabul edilmiş haklılaştırmalar olduğunu iddia eder. Motivlerin seçiminde bir diplomasi uygulanır ve bu diplomasi diplomatı kontrol altına alır. Mills burada yine Mead’ın genelleştirilmiş öteki kavramsallaştırmasına geri döner. Motiv vokabüleri, kabul edilebilir davranışların beliryerek bir toplumsal kontrol mekanizması olarak genelleştirilmiş ötekinin yerini alır. Mills, baştaki dolayıcılığın zamanla doğrudanlığa evrileceğini de söyler. “Bir rolün uzun soluklu oynanması, sahip olduğu uygun motivler ile birlikte, bir insanı çoğu zaman başta görünmeye çalıştığı şey haline gelmeye sevk edecektir.” Mills öte yandan bireyin bu ilişki içerisinde tamamen pasif bir şekillenen olduğunu da düşünmez. Ona göre motivler insanların doğrudan kontrolünü sağlamaktan çok hedefler alanının manipülasyonu sayesinde yönlendirir. Mills motivlerin öğrenilmesi konusunda örnek olarak bir annenin çocuğunu uyarmasını verir. Anne “bunu yapma, bu yaptığın açgözlülüktür” derken sadece eyleme dair kuralı öğretmez aynı zamanda bununla ilişkili vokabüleri de öğretir. Mills böylelikle motiv vokabüleri hakkındaki dil metaforunu perçinler. Mills farklı aynı eylem için farklı motivlerin öne sürülebileceğini de söyler. “Bir radikal, bir üniversite profesörünün, işini kaybetmekten korktuğu için radikal hareketlere katılmayacağını ve bunun yanı sıra onun, bir tutucu olduğunu söyler. Üniversite profesörü ise, sadece şeylerin nasıl işlediğini öğrenmekten hoşlandığı için bunun böyle olduğunu söyler. Bir insan için sebep olan şey, bir diğeri için rasyonelleştirmedir.” Mills Amerikan toplumunun geneli için “haz” ve “acı”nın sorgulanmamış motivler olduğunu söyler. Hazcılık bir motiv vokabüleri olarak, eski dini ahlaki motivlerin orta sınıf düşünürleri tarafından gözden düşürülmesiyle hız kazanmıştır. Mills, sonuç olarak yapılması gerekenin “bütün motiv terminolojilerini tarihsel dönemler ve özgülleştirilmiş konumlar içinde ele almak ve bunları böylece motiv vokabüleri olarak yerine koymak” olduğunu söyler.²¹³

Mills’in motiv vokabüleri kavramsallaştırmasını oluştururken kullandığı kaynaklardan biri de retorik alanında uzmanlaşmış bir kuramcı ve edebiyat eleştirmeni olan Kenneth Burke’dır. Burke; dil, iktidar, kültürel söylemler ve simgesel eylemler arasındaki bağları bulmaya çalışmıştır. Bunu yaparken de motivlerin eylemlere verilen dilsel karşılıklar olduğu gözleminde bulunmuştur. Mills bu gözlemden yola çıkarak; motivlerin, insanın kendi zihninde ya da psikolojik yapısında anlamlandırıldığına dair Friede yoruma karşıt olarak, insanın toplumsal rolüne uygun olarak şekillendiğini öne sürer. Böylelikle insan davranışları konusundaki hakim biyolojik ve psikolojik indirgemeci eğilimlere karşısına sosyolojik bir

²¹³ C. Wright Mills, “Konumlandırılmış Eylemler ve Motiv Vokabülerleri”, a.g.e., s. 47-62.

iddia koymuştur.²¹⁴ Mills motiv vokabüleri kavramını Hans Gerth ile birlikte hazırlayacakları *Character and Social Structure* kitabında daha ayrıntıyla işleyecektir. Mills bu kavramla sadece davranışların toplumsal üretimini açıklamakla kalmamış aynı zamanda toplumsal dönüşümlerin dildeki değişmelerle ilişkisine dair de bir görüş dile getirmiştir. Çünkü her ne kadar motiv vokabülerlerinin bazıları çocuklukta kazanılmış olsa da bunlar aynı zamanda değişmeye ve gelişmeye açıktır. Toplumsal dönüşümlerin hızlı olduğu zamanlarda bu vokabülerlerdeki değişim de fark edilir. Kriz durumlarında insanlar halihazırdaki davranışların istenmeyen sonuçlarını gördüklerinde bunları sorgulamaya ve davranışların alternatifleri üzerine düşünmeye hazırdırlar.²¹⁵ Mills'in motiv vokabüleri kavramıyla açtığı alanlardan biri de söylem çözümlemesidir. Mills; dilin, bilginin ve toplumsal gerçekliğin üretimindeki merkezi rolüne dair yorumu hala geçerliliğini korumaktadır. Buradan devşirilen eleştirilen bilgi sosyolojisi, Frankfurt Okulu'nun eleştirel kuramıyla benzerlikler taşımaktadır.²¹⁶ Ancak motiv vokabüleri kavramının kökenleri aranacaksa bunlar Mannheim'ın bilginin sosyolojik kuramsallaştırması ve Charles Peirce'ün dilin mantıksal açıklamasıdır. Mills bu iki kaynağı orijinal bir şekilde birleştirerek günümüze kadar güncelliğini koruyacak bir kavramsallaştırmada bulunmuştur.²¹⁷

Mills, bilgi sosyolojisine dair ortaya koyduğu formülasyonların uygulamasını yaptığı ilk yer 1943 yılında yayımlanan “The Professional Ideology of Social Pathologists”tir. Mills bu makalesinde değerlendirmeye aldığı sosyoloji ders kitaplarındaki “mesleki ideolojiyi” çözümlemeye çalışır. Mills, “bu metinleri karakterize eden soyutlama düzeyi her birinin paylaştığı soyutlama yokluğunun yarattığı ampirik kafa karışıklığından kaynaklı, oldukça düşüktür”, der. “Bu kitaplar, çevreye ilişkin dağınık haldeki problem ve olguları toplar ve onlarla parçalı bir biçimde ilgilenirken, daha geniş tabakalaşmalar ve yapılaştırılmış bütünlükler üzerinde yoğunlaşmazlar.” Mills bunu akademik departmanlaşmanın atomize edici etkisiyle ilişkilendirir. Bu sorunun çözümü içinde incelediği yazarların sosyal kökenlerine, tahsillerine ve kariyerlerine odaklanır. Önceki makalelerinde temellendirdiği gibi eğer bir düşünme biçimi bir grup insan için tekdüzelik gösteriyorsa onları tektipleştiren bir toplumsal eğilim de mevcuttur. Mills'in aradığı da budur. Buna göre “incelemeye alınan yazarlar(yurtdışında doğan biri hariç) küçük kasabalarda ya da küçük kasabaların hemen yanındaki çiftliklerde doğmuş, dörtte üçü, gençlikleri boyunca sanayileşmemiş yerlerde

²¹⁴ David A. Karp, “Vocabularies of Motives”, *Encyclopedia of Social Theory*, Ed. George Ritzer, Cilt 2, Thousand Oaks, Sage Reference, 2005, s. 872-873.

²¹⁵ A. Javier Treviño, *The Social Thought of C. Wright Mills*, Thousand Oaks, Pine Forge Press, 2012, s. 52-53.

²¹⁶ Piet Strydom, *Contemporary Critical Theory and Methodology*, New York, Routledge, 2011, s. 38-40.

²¹⁷ Horowitz, a.g.e., s. 157-158.

bulunmuştur. Her birinin ayrı ayrı içinde bulunduğu sosyal çevreler ve tabakalar, oldukça homojendir; 5'i dışında meslek ve işveren çevrelerinin benzer 'reform' gruplarına ve cemiyetlerine katılmışlardır." Mills bu eğilimi bu şekilde tespit ettikten sonra bu yazarların genellikle öğretmen oldukları çıkarsamasını yapar. Bu yazarların muhatapları da daha ziyade kolej öğrencileridir. Sosyal patoloji bu öğretmenlerin kitaplarında genel bir tema olarak ortaya çıkar. Bu eğilimin sosyoloji literatüründe baskın hale gelmesi de sosyolojinin akademik bir disiplin olarak doğuşu şartlarında ortaya çıkan sistemleştirme ihtiyacıdır. Bu ders kitapları bu ihtiyaca cevap verdikleri için baskınlık kazanmışlardır. Bu kitaplardaki bir diğer eğilim de ütopya karşıtlığında somutlanan ve toplumsal problemlere pratik çözümler sunmak şeklinde özetlenen pratiklik vokabüleridir. Mills, bunun Almanya'da eğitim alan bu yazarların Alman tarih felsefesine karşı geliştirdikleri bir polemik olduğu yorumunu yapıyor. Amerikan toplum tecrübesinin temel öğelerinden biri olan göçmenlik olgusu bu literatürün patolojik eğilimini açıklamaktadır. Bu kitapların konusu tipik olarak asimile edilen yahut Amerikalılaştırılan göçmenlerdir. Göçmenlik Amerika'daki toplumsal sınıflarda yukarıya doğru bir akışa sebep olduğu için sınıfsal analizler için gerekli somutlukları vermez. Bu da daha Amerikan toplumunu statü davranışları açısından ele alan patoloğların lehine bir durumdur. Mills'e göre sosyal patoloğlar bir bütünlük kurmaya kalkışmazlar. Bunun yerine soyut bir toplum algısını kullanırlar. Onların yazılarında sosyal kelimesi bireyin karşısına konarak birey de bencillikle ilişkilendirilerek sonuçta toplumsal olanın diğerkam, işbirliğine dayalı ve genel refaha yönelik olduğu vurgusu yapılır. Böylelikle, "patolojik durumların belirlenmesini sağlayan sosyal anlamda 'sağlıklı' ve stabil bir örgütlenmeye dair normatif bir anlayış" adına "denge" metaforu zımnen kullanılır ve onaylanır. Mills, sosyal patoloğların sıkça kullandıkları bir metafor olarak da "kültürel gecikme"yi zikreder. Bu da "bir eşitsiz 'ilerleme' iddiasıdır." "Bu kavram bize 'istenen', olması 'gereken' ama olmayan değişimlerin ne olduğunu anlatır." Mills ilerleme mefhumunun İskoç felsefesi yoluyla Amerikan kolejlerine geçtiği yorumunda bulunur. "İlerleme mefhumları, konum ve gelir ölçeğinde yükselmekte olanlara göredir." Mills, küçük kasabadaki orta sınıf çevre ile bağlantılı normlara ve özelliklere uyum sağlamaya yönelik bir propaganda olarak gördüğü bu söylemin uyumsuz görünen her şeyi patolojik olarak tanımladığını söyler. Mills'e göre bu literatüre kaynaklık eden eserlerden en etkili *The Polish Peasant*'tir.²¹⁸

Mills bu makalesinde o ana kadar olgunlaştırdığı bilgi sosyolojisi yöntemini reflektif bir sosyolojik analiz için kullanır. Bu bakımdan da Gouldner ve Bourdieu gibi sosyoloğları

²¹⁸ Mills, a.g.e., s. 67-91.

öncelemiştir. Mills'in sonraki eserlerinde sosyoloji için bir öz-farkındalık geliştirme eğilimin ilk örneği bu makaledir. Amerikan sosyolojisi üzerine eleştirel bir okumaya girişeceği *The Sociological Imagination*'ın da kökenleri burada aranabilir. Ayrıca Mills bu makaleyle birlikte bilgi sosyolojisinden daha politik alanlara da kaymaya başlar. Bilgi ile iktidarın ilişkisi gibi yeni konular gündemine girer.²¹⁹

Mills refleksif bir sosyoloji için ilk olarak yöntem konusunda bir çalışmaya girer. Bunun için de Amerikan sosyolojisinde hakim olan araştırma yöntemlerini değerlendirir. "Two Styles of Research in Current Social Studies" makalesi daha sonra *The Sociological Imagination*'da tafsilatlı bir biçimde inceleyeceği "bilimcilik" ve "büyük kuramlar" gibi konular ilk defa ele alınır. Mills öncelikle fizik bilimi kaynaklı bilimsel araştırma yönteminin fetişleştirildiğini söyler. Zaten bu araştırma yönteminin sosyal bilimler için doğrudan kullanılmaması gerektiğini önceki makalelerinde belirtmiştir. Bu yüzden sosyal bilimler için farklı bir araştırma yöntemi arayışına girer. Mills sorunu "mikroskobik" ve "makroskobik" olarak adlandırdığı iki yaklaşımın uygun şekilde kullanılmamasında bulur. Makroskobik araştırma tarzı, Alman sosyolojisi kökenli geniş planlı sorunsalları ve kuramları içerir. Mikroskobik araştırma tarzı da Amerikan sosyolojisine has piyasa araştırmaları ve kitle iletişim araçları ile ilişkili sorunsalları ele alır. Bu iki araştırma tarzı farklı finansal kaynaklara ve muhataplara sahiptir. Mills makroskobik araştırma tarzının kamuya hitap etme zorunluluğu varken mikroskobik araştırma tarzının böyle bir zorunluluğu olmadığını belirtir. Çünkü mikroskobik araştırma tarzıyla yapılan araştırmalar çoğunlukla özel kurumlar tarafından finanse edilmektedir. Bu kurumlar 20'lerde pazarlama ajansları, 30'lardan sonra ise kamuoyu yoklama ajansları gibi iş dünyası içerisinde olabildiği gibi devlet kurumları da olabilmektedir. Bu model İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaygınlık kazanmıştır. Mills, mikroskobik araştırma tarzıyla yürütülen çalışmalarda teknik ve bilimsel görünümlü bir hava yaratılarak müşterilerin beklentilerinin karşılandığını söylüyor. Öte yandan makroskobik araştırma tarzı uzun ve derinlemesine bir eğitimi gerektirirken mikroskobik araştırma tarzını yürütebilecek personel bir iki sene içerisinde yetiştirilebilmektedir. Mills araştırma yöntemi olarak sorun ve açıklamaların makroskobik boyuttan mikroskobiğe doğru değerlendirilmesini sonra mikroskobik boyutta sorun ve açıklamalar arasında bağlantı kurulmasını en son olarak da makroskobik boyutta bir önceki safhada kurulan bağlantıları da göz önünde bulundurarak paralel bağlantılar kurulmasını önerir. Mills hem araştırmanın hem makroskobik hem de mikroskobik bölümlerini yapacak özelliklere sahip araştırmacıların oluşturulmasının maliyetli

²¹⁹ Geary, a.g.e., s. 37-44.

olacağını söyler bu yüzden de araştırma tarzlarına göre uzmanlaşmış kişilerin birlikte çalışmalarını öngörür.²²⁰

Mills, “IBM + Reality + Humanism = Sociology” adlı makalesinde makroskobik ve mikroskobik araştırma tarzlarının tek yönlü biçimde kullanıldığı iki kampı eleştiriye tabi tutar. Bunlardan ilki “bilimciler” adını verdiği istatistik merkezli araştırmalar yapan gruptur. Mills, bilimcilerin ilgilerinin odağında devlet ve özel sektörün araştırma fonları olduğunu söyler. Mills’e göre bu kamptakiler “yeni bir tür bürokrat”, bir çeşit “kamu yönetimi uzmanları”dır. Sosyal bilim araştırmaları yaptıran kurumlar da politik ve kamusal eleştirilere karşı korunaklı olduğu için kolayca yönetilen ve ele aldığı konuyu ıvır zıvırlaştırdığı için güvenli olan bu araştırmaları özellikle talep etmektedirler. Mills bilimcilerle birlikte sosyal bilim araştırmalarının sigortası olan ve kaynakları kendi aralarında paylaşan ikinci kampın da büyük kuramcılar olduğunu söyler. Mills’e göre büyük kuramcılar da özellikle çetrefilleştirilmiş ve uzatılmış kitaplar yazarlar. Bu da zülfü yâre dokunmadan bilimsel üretim yapmanın bir diğer yoludur.²²¹

3.1.2 Pragmatizm: Amerikan Sosyolojisi İçin Felsefi Bir Temel

Mills’in bilgi sosyolojisinin sorunlarına yönelik olarak başvurduğu temel kaynaklardan birinin pragmatizm olduğunu söylemiştik. Mills doktora tezini de pragmatizm üzerine alır. Amacı pragmatik felsefeyi sosyolojik bir incelemeye tabi tutmaktır. Bu makaleleriyle geliştirdiği bilgi sosyolojini Amerikan düşünce geleneği üzerinde denemek demektir. Pragmatizm hem orijinal bir Amerikan buluşu hem de Amerikan toplumunda genişleyen orta sınıfların ideolojik kaynaklarından oluşu sebebiyle Mills’in ilgisini çekmiş olmalıdır. Pragmatizm savaş sonrası dönemde her ne kadar felsefe mahfillerinde iktidarını kaybetmişse de Mills’in doktorasını yaptığı dönemde Amerikan sosyolojisi için etkili bir kaynaktır. Bertrand Russell, Dewey’in düşüncesinin ve dolayısıyla pragmatizmin bir iktidar felsefesi olduğunu söyler. Ama bu iktidar Nietzsche’de olduğu gibi bireysel değil toplumsal bir iktidardır. Russell, bu felsefenin Amerikan endüstriyalizmi ile uyumlu olduğunu söyler. Ona göre Dewey’in enstrümantalizmindeki toplumsal iktidar vurgusu insanın doğa üzerindeki denetimini geliştirme cehdi içindekiler için çekici bir mahiyet gösterir.²²² Mills de bilginin toplumsal üretimiyle ve bunun toplumdaki iktidar yapılanması ile ilişkisi üzerine düşünen biri olarak pragmatizmi sosyolojik bir analize tutmaya girişir. Ama o Russell gibi bu düşünsel

²²⁰ C. Wright Mills, “Two Styles of Research in Current Social Studies”, a.g.e., s. 93-108.

²²¹ C. Wright Mills, “IBM + Reality + Humanism = Sociology”, a.g.e., s. 109-118.

²²² Bertrand Russell, **History of Western Philosophy**, Londra, Routledge, 2010, s. 736-737.

birikimi yargılamaktansa anlamayı tercih eder. Mills, bir nevi Amerika'nın resmi felsefi akımı olarak görülen pragmatizm in toplumsal kökenlerini araştırır.

Mills, Texas Üniversitesi'ndeki yüksek lisans tezinde Amerikan felsefesi ve modern mantık çalışmıştır. Tezinde düşüncelerini işlediği isimler Charles Peirce ve G. H. Mead'dir. Bunda Mead'in öğrencisi olan hocası George V. Gentry'nin etkisi büyüktür.²²³ Mills, Wisconsin Üniversitesi'nde pragmatizm üzerine olan doktora tezini hazırlarken konuyla ilgili sıkıntılar da çeker. Öncelikle tez danışmanını konunun önemi hususunda ikna etmesi gerekir. Tezin savunması da jürideki hocaların Charles Peirce'ten habersiz olmaları ve John Dewey'i de ancak yüzeysel bir şekilde bilmeleri sebebiyle zor olur.²²⁴ Mills, Daniel Bell'e gönderdiği mektubunda doktora tezinde Dewey'in siyasi duruşunu onun mantık ve değer kuramıyla ilişkili bir biçimde açıklayıp ve toplumsal konumunu belirlemeye çalıştığını anlatır. Böylelikle Amerikan Gelişmeci siyasetinin siyasi ve mantıksal profilini çıkarmayı ummaktadır.²²⁵

Mills, tezinin ilk bölümde pragmatizm akımının içinde geliştiği ortamı inceler. İç Savaş sonrasında Amerikan toplum yapısı yayılmış ve endüstriyelleşmiştir. Bu süreçte Amerikan felsefesinin de odağı değişmiş ve Amerikan felsefesinde çeşitli düşünce tarzları ağırlık kazanmıştır. Mills de problem olarak Amerikan pragmatizmi ile Amerikan toplum yapısı arasındaki ilişkiyi açıklamayı seçmiştir. Bu ilişkinin en somut ve basit haliyle görülebileceği yer yükseköğretim kurumlarıdır.²²⁶ Mills'e göre pragmatizmin tarihi bir bakıma akademisyenlik mesleğinin de tarihidir. Büyük pragmatistlerin çoğu akademisyendir. Ancak pragmatizm her ne kadar üniversiteler içinde geliştirse de pragmatizmin ilk çıkışı üniversite dışında olmuştur. Bu yüzden pragmatizm akımını sosyolojik olarak anlamak istiyorsak Amerikan üniversitelerindeki dönüşümü ele almamız gerekir. Pragmatistler, en etkili zamanlarında eğitim politikaları ve kuramları üzerine yoğunlaştıkları için bu ayrıca anlamlıdır.²²⁷ Bu dönemde Amerikan okulları sekülerleşmiştir. Bu da ilk planda dine karşı bir tutum değildir. Sekülerleşmenin sebebi mezhepler arası çatışma ve artan orta sınıf olanaklarının gerektirdiği mesleki keyfiyetlerin değişmesidir.²²⁸ Yeni eğitim sisteminin oluşmasına katkıda bulunan iki tip vardır. Bunlardan ilki para meseleleriyle öncekilerden daha çok meşgul olan yeni eğitimci tipidir. İkincisi ise kapitalist hayırseverdir. Mills bu iki tipin

²²³ Mills ve Mills (Ed.), a.g.e., 2000, s. 80.

²²⁴ C. Wright Mills, **Sociology and Pragmatism: Higher Learning in America**, Ed. Irving Louis Horowitz, New York, Oxford University Press, 1969, s. 30.

²²⁵ A.e., s. 49.

²²⁶ A.e., s. 35.

²²⁷ A.e., s. 36-37.

²²⁸ A.e., s. 36-37.

kariyerlerinin ne şekilde çakıştığını inceleyerek eğitim kurumlarının sekülerleşmesini anlamaya çalışır. Wiliam Rainey Harper ve John D. Rockefeller'ın kurdukları Chicago Üniversitesi bunun bir örneğidir. Chicago Üniversitesi aynı zamanda John Dewey'in pragmatizmi geliştirdiği, G. H. Mead ve James Tufts'ın pragmatizmin çıkarımları üzerine çalıştıkları yerdir. Burası profesyonelleşmenin ve sınıf atlama akımının merkezi durumundadır.²²⁹ Amerika'da İç Savaş'a kadar çok kısıtlı olan lisansüstü çalışmalar ondan sonra yaygınlık ve önem kazanır. Yeni açılan okullarda lisansüstü bölümlerde istihdam edilen hoca sayısı artar. Amerika'da verilen doktoralar üç dönemde farklı eğilimler göstermektedir: (1) 1642- 1860 arası daha çok onursal doktoralar verilir, (2) 1860-1900 arasında felsefe doktoraları yaygınlaşıp ve gelişir (3) ve sonrasında ikinci dönemki eğilime ek olarak doktoralar çeşitlenir. Doktora derecesinin karakterinin değişmesi ve yaygınlaşması ise endüstrinin bilimsel açıdan yetişmiş adam ihtiyacının bir sonucudur. Bu dönemde doktora giderek bir araştırma derecesi haline gelir. Amerikan entelektüel hayatını etkileyerek lisansüstü okulların açılmasını ve disiplinlerin profesyonelleşmesine sebep olan bir diğer özellik de Alman araştırma modelidir. 1850 ila 1890 arasında Amerika'dan Almanya'ya üniversite okumak için öğrenci sayısı büyük artış gösterir. 1860'larda sonra Amerikan eğitim hayatına yön verenler de bunlar olacaktır.²³⁰

Mills, daha sonra pragmatizmin doğuşunda önemli rol oynayan Metafizik Kulübü'nü (*The Metaphysical Club*) ele alır. Mills, kulüp üyelerinin hayat hikayelerini inceleyerek 19. yüzyıl New England'ında giderek daha seküler hale gelen ve profesyonelleşen entelektüel ilişkileri tespit etmeye çalışır. Mills, bu grubun üyelerini mesleklerini dikkate alarak “eğitimli profesyoneller” olarak niteler. Babalarının mesleklerini incelediğinde de onların da baskın olarak “serbest profesyoneller” oldukları sonucuna ulaşır. Böylelikle bu grubun üyelerinin dönemin felsefecilerinin genellikle din adamlarının çocuğu olduğu yönündeki yargıya muarız örnekler olduğunu söyler. Ayrıca bu kişiler yine öğretmen ya da üniversite hocası olarak çalışan ve dini bir düşünüş benimseyen felsefeci şablonuna uymazlar. İlgileri de din ve bilim ilişkisini bilim temelinde incelemek şeklinde belirir. Ortak ilgi alanlarından birini de hukuk teşkil eder. Zaten bazıları fiilen hukukçu olarak çalışmaktadır. Bilim ve hukukla ilişkili olarak ifade edilebilecek bir üçüncü tema da bu iki konuyu ele alırken kullandıkları mantık olan “yöntem dahilinde düşünmek” şeklinde ifade edilebilir.²³¹

²²⁹ A.e., s. 57-66.

²³⁰ A.e., s. 67-74.

²³¹ A.e., s. 84-116.

Mills, ikinci bölümde Charles Peirce'ü ve onun pragmatizm anlayışını inceler. Bunun için de öncelikle Peirce'ün biyografisine odaklanır. Peirce'ün babası bir bilim adamı ve matematik hocasıdır. Hayatının büyük bölümünü profesyonel olarak araştırma yaparak geçirir. Aynı zamanda Harvard'da ilk defa onun için ilahiyat dışındaki bir alanda profesörlük kadrosu açılır. Peirce, babası tarafından yetiştirilir. Bu yüzden eğitimi geleneksel şeklin dışında olmuştur. Felsefe metinlerini okullardaki sunum ve yorumların etkisi olmadan aslından okur. Felsefeye olan ilgisi de yaygın olduğu şekilde tanrı, özgürlük ve ölümsüzlük gibi meseleler yoluyla değil kozmoloji ve psikoloji merakı sayesinde gelişir. Zamanının felsefe anlayışına yabancılaşmasının bu şekilde kurumsal bir temeli vardır. Öte yandan bir dönem Harvard'da mantık üzerine ders vermeye başlar. Bu işe alınmasında bilimsel araştırmaya yönelik yetenekleri etkili olmuştur. Ama kısa süre sonra kişisel sebepler yüzünden bu görevden ayrılır. Böylelikle üniversite çevrelerine de yabancılaşır. Bu da Peirce'ün aktif bir bilim adamı ve felsefe çevrelerine yabancı biri şeklindeki profilini tamamlar. Mills'e göre Peirce'ün dünya görüşünün temelinde bilimsel eylem vardır. Ayrıca Peirce bilimsel karaktere sahip bir “genelleştirilmiş öteki”ye sahiptir. Bu karakter de babasıyla konuşmaları ve Metafizik Kulübündeki arkadaşı Chauncey Wright ile tartışmaları yoluyla gelişmiştir.²³² Mills, Peirce'ün Kartezyen şüphe fikrine yönelttiği itirazları bilgi sosyolojisi için zihin açıcı bulur. Bu itirazlar kısaca bir bilgiye olan inancın (belief) ve şüphenin (doubt) tek bir zihin içinde gerçekleşmekten çok toplumsal etkileşimle gerçekleştiği yönündedir. Peirce, bilgilenme (inquiry) sürecini damak tadı ve modanın gelişimine benzetir. Buna göre bilgilenmenin mekanı toplumsaldır. Mills, bu noktadan sonra Peirce'ün bilim adamlığını vurgulayarak şu yorumda bulunur: Peirce'ün şüphe kavramı onun fizik ve laboratuvar bilimlerinin yöntemlerinden süzülerek oluşturulmuştur.²³³ Mills, Peirce'ün mantığı tamamıyla soyut olmaktan çıkardığını söylüyor. Bunu da eğitim, psikoloji ve toplumsal etkileşimi ontolojiden kurtararak yaptığını ifade eder. Peirce'ün bu yolda kullandığı pragmatik düstur temelde mantığa dairdir. Ama o mantığı etikle birlikte düşünür. Onun için bu ikisi estetikle beraber normatif bilimlerdir. Peirce'ün ahlaki eylem tanımı ise toplumun geleneksel öğretilerine uymak şeklindedir. Ona göre aslolan alışkanlıklardaki değişimlerdir. Bu değişimler zihinsel eylemdir, öncelikle zihinde tecrübe edilirler. Mills, tecrübeyi vurgulayan bu düşünce biçimini Peirce'ün laboratuvar deneyimlerinin bir yansıması olarak görür. Peirce'ün düşüncesine kaynaklık eden bilimsel pratiklerdir.²³⁴ Mills, Peirce'te toplumun

²³² A.e., s. 123-146.

²³³ A.e., s. 150-165.

²³⁴ A.e., s. 168-189.

gerçekçi bir tanımını bulur. Peirce'e göre toplumsal ilke, mantığa dahi kaynaklık etmektedir. Peirce, mantığın insan ihtiyaçlarının sınırsızlığına ve dolayısıyla bencillığe dayandığı iddiasına karşı asıl mantıklı olanın kişinin kendi isteklerini dünyanın selameti için feda etmesi olduğunu bunun da ancak kişinin kendi çıkarını bütün toplumun çıkarıyla bir tutması olduğunu söylüyor. Peirce ayrıca Descartes'ın bireyci epistemolojisine karşı çıkarken de toplumsal ilkeye başvurmuştur. Ona göre bu epistemolojiden devşirilen İskoç felsefesi de "tamahkarlık" üzerine kurulmuştur. Bu karşı çıkışta Peirce'ün hareket noktası onun toplumsal ve siyasi düşüncelerinin de kaynağı olan "sevgi" ve "duygusallık" öğretileridir. Peirce, bilimsel yöntemle dini inancı ilişkili düşünür. Bilimsel yöntemde alışkanlığı şüpheden daha merkezi konumda gördüğü gibi hayati konular dediği toplumsal ve siyasi meselelerde de şeksiz şüphesiz inançları başlıca kılavuz olarak görür.²³⁵ Mills, Peirce'ün akademi dışı bir figür olarak bencillik felsefesine ve hesapçı tamahkarlığa yani içinde yaşadığı kapitalist toplumun iki boyuttaki pratiklerine karşıdır. Bu yüzden de teori ve pratik ayrımının ötesinde eylemi ontolojik düzeyde sevgiyle ilişkili bir şekilde düşünerek bu eğilimlere eleştiriler getirir.²³⁶

Mills, üçüncü bölümde William James'i incelerken din ile bilim arasında bir polemigi merkeze alır. Mills'e göre James'in yazdıklarında, biyografisinde, eğitiminde, okumalarında ve şahsi ilişkilerinde bu iki odağın etkisi vardır. James'in babası vasıtasıyla tanıdığı Emerson ve çevresi tüm ayrışıklıklarına rağmen onun din ile bağlantısını sağlar. Bilim ile ilişkisi ise eğitimi ve Peirce, Chauncey Wright ve Louis Agassiz gibi dönemin sıkı bilim adamlarıyla kurduğu şahsi münasebetler üzerinden gelişir. James bir yandan din realitesine bir gerekçe arayışı içindedir. Öte yandan ise bilim bağlantısı onu soyutçuluğa karşı dünyayı bütün somutluğuyla anlama iştiafına yöneltmektedir. Mills, James'i Peirce ile karşılaştırarak değerlendirir. James için Peirce bilimi ve onun uygulamalarını temsil etmektedir. Kendisi ise ondan farklı olarak daha ortalamacı bir yaklaşımı benimser. Mills, bunu da Peirce'ün akademi dışı bir figür olması, James'in ise makbul bir Harvard profesörü olmasıyla açıklar. Bunun yanı sıra Peirce sadece kendi dar çevresinde etkinken James'in geniş bir izleyici kitlesi mevcuttur. Bu da onu herkesi çatısı altında toplayabileceği kapsayıcı bir düşünce geliştirmeye yöneltir. James için pragmatizm din ile bilim, akılcılık ve ampirizm gibi ikilikler arasında orta yolu bulmaktır. Bu ikilikler Amerikan toplumunun çelişkilerini ifade eder. Mills'e göre James'in amacı da özetle bilimsel keşiflerin dini hassasiyetlere halel getirmemesini sağlamaktır. Mills, James'in pragmatizmini tecrübe ile düşünce arasındaki gerilimi azaltmayı amaçlayan genel

²³⁵ A.e., s. 191-204.

²³⁶ A.e., s. 206-211.

bir çözüm olarak görür. Bu yüzden de pragmatizm araçsal bir mahiyet gösterir.²³⁷ Mills, James'in hakikat anlayışının sağduyu ile tanımlandığını söyler. James'in derslerinde sokağın bakış açısını sınıfa getirmeye çalışması da bu sebeptendir. Ama onun bu yaklaşımının bir sonucu olarak kullandığı ticaret lügatine ait kelimeler yanlış anlaşılmasına da sebep olur. Mills'e göre onunkisi ticari çıkarı merkeze alan bir düşünüş değildir. James kendisini takip eden geniş izleyici kesimi ile iletişim kurabilmek için hakikati “çıkar” ile ilişkilendiren bir kelime dağarcığı kullanma yoluna gitmiştir. Mills, James'in Weber'in kullandığı anlamda bir Püriten'den çok modern bir liberal olarak nitelendirilebileceğini söyler.²³⁸ Mills, William James için pragmatizmin ampirist düşünüş tarzı ile insanın dini ihtiyaçları arasında bir dengeleyici olduğunu söyler. James'in felsefesi din ile bilim ikiliğine ve bunların uzlaştırılmasına dairdir.²³⁹ Mills, William James'in siyasi ve toplumsal konularda sistematik bir düşünceye sahip olmadığını söyler. Buna rağmen siyasi tercihlerinde hep ezilenden tarafta yer alır. Tarihsel anlamda ve genel planda asi bir karaktere sahiptir. Yazılarının muhatabı daha çok entelektüellerdir. Entelektüellerin bir sınıf bilincine sahip olması gerektiğini savunur.²⁴⁰ William James, siyasi konuları da psikolojik bir boyutta düşünür. Mesela, emperyalizmi değerlendirirken arzu ve akıl ikiliğini kullanır. Onun için emperyalizm kör iştahın hayırseverlik maskesine bürünmesinden başka bir şey değildir. Ama James bu akıl yürütmeleri yaparken Amerikan'ın Küba'ya müdahalesi gibi somut olayları ele almaz. Mills, onun asıl meşguliyetinin daha çok biyografiye dair olduğunu söyler. Toplumsal ve siyasi konularda dahi iktisadi ya da siyasi bir düşünüş gerçekleştiremez. Emperyalizm konusunda vardığı sonuç da Amerikan entelektüellerinin doğuştan getirdikleri bireyciliği bu tarz kurumlara karşı korumasının gerekliliği yönündedir.²⁴¹ Mills'e göre William James'in düşünüş şeklinin temel eksenini bireyciliktir. Bireycilik de Amerikan düşünce geleneğinin merkezinde yer alır. Püritenlik de aydınlanma fikri de etkileri, genel karakterleri ve nazari yapıları itibarıyla bireycidir. James, Peirce'ün aksine bireyciliği reddetmez. Aksine James'in pragmatizmi birey üzerine inşa edilmiş bir bilgi kuramıdır. Onun için birey önceliklidir, toplum sonra gelir. Mills, James'in iktisadi ve siyasi sorunlarda klasik liberal bir tavır sergilediğini söyler.²⁴²

Mills, dördüncü bölümde John Dewey'in “Yankee geleneği” içerisinde değerlendirildiğini söyleyerek işe başlar. Bunun Dewey'in düşüncesindeki “pratiklik” ve

²³⁷ A.e., s. 215-228.

²³⁸ A.e., s. 232-245.

²³⁹ A.e., s. 248-257.

²⁴⁰ A.e., s. 260-264.

²⁴¹ A.e., s. 264-266.

²⁴² A.e., s. 271-273.

“iptidai cemaat” vurgusu üzerinden anlaşılabileceğini söyler. Mills’e göre bu iki özellik Dewey’in yetişmiş olduğu Vermont’un toplumsal karakterinden kaynaklanır.²⁴³ John Dewey, Chicago Üniversitesi’ne kabul edildiğinde felsefe ve psikolojinin yanı sıra pedagoji dersleri vermesi öngörülür. Bu bölümün çatısı altında bir ilk öğretim okulu da bulunmaktadır. Burada çalıştığı yıllar eğitim meselesinin Dewey’in gündemini tamamen meşgul ettiği yıllardır. Mills’e göre bu okul yönetimi tecrübesi Dewey’e düşüncelerini test etme imkanı verir. Dewey’in yetiştirdiği öğretmenler Dewey okulunu eğitim alanında bir hamlenin kaynağı haline getirir.²⁴⁴ John Dewey Chicago sonrası Jane Adams ile tanışır. Onun işlettiği Hull House yerleşkesi Dewey üzerinde kısıtlı ama kendi tecrübelerinden farklı yönde bir etki yapar. Dewey’in eğitimde demokrasi fikri burada derinleşir ve aynı zamanda asıl şeklini kazanır. Demokrasiyi bir siyaset kurumu olmaktan çok bir hayat tarzı olarak algılamaya başlaması da bundan sonradır. Bu yerleşkeyi dayanışma kavramını bir duygudan çok bir amaç şeklinde düşünmenin ürünü olarak değerlendirir. Mills, Dewey’in Hull House’daki pozisyonunu yakın bir dost daimi bir misafir şeklinde betimler. Bu Dewey’in buradaki bakış açısını tamamen benimsediği anlamına gelmez. Ama düşüncelerini şekillendirdiği kesindir.²⁴⁵ Mills, Dewey’in kitaplarının başlıklarında genellikle kavram çiftlerini kullandığını söyler. *Felsefe ve Eğitim, Etik ve Antropoloji ve Eğitim ve Demokrasi* gibi. Dewey böylelikle farklı kavramlar ve çatışan hipotezler arasında süreklilikler kurmayı amaçlıyor. Mills buna “kombinasyon stratejisi” adı verir.²⁴⁶ Mills, John Dewey’in ilgilerinin kariyer olayları uyarınca geliştiğini söylüyor. Dewey, Chicago Üniversitesi’nde pedagoji bölümünde çalışmaya başlamasıyla eğitim üzerine derinleşme imkanı bulmuştu. Columbia Üniversitesi’nde felsefe bölümünde çalışmaya başlaması da felsefeye dönüş yapmasına sebep olur. Ayrıca savaşla birlikte dönemin diğer liberal entelektüelleri gibi toplumsal ve siyasi olaylarla ilgilenmeye başlar. Savaş sonrasında da Çin, Japonya, Rusya, Türkiye ve Meksika’ya gider. Bu vesileyle savaş sonrası yeniden inşa sorunları üzerine düşünür. Mills, bu bahsi geçen ülkelerin endüstrileşme konusunda geri kalmış ülkeler olduğuna dikkat çeker. Hepsi de yeni kurdukları rejimlerini eğitim sistemlerini inşa ederek sağlamlaştırma yoluna gitmektedirler. Dewey’in bu dönemde yazdıkları liberal demokrasi fikrine inancını yansıtır.²⁴⁷ Mills, Dewey’in toplumsal ve siyasi görüşlerinin neden etkili olduğu sorusuna cevap arar. Bunun için de Dewey’in okur kitlesini incelemeye girişir. Dewey, hiçbir zaman geniş kitleler

²⁴³ A.e., s. 285.

²⁴⁴ A.e., s. 298-303.

²⁴⁵ A.e., s. 298-303.

²⁴⁶ A.e., s. 314-315.

²⁴⁷ A.e., s. 316-317.

tarafından okunan bir yazar olmamıştır. Bu yüzden Dewey'in özel okuyucu kitlesinin siyasi etkinliğini dikkate almak gerekir. Mills, öncelikle Dewey'in toplumsal ve siyasi yazılarının çıktığı dergileri ele alır. *New Republic* bu bakımdan temsil kabiliyetine sahip bir dergidir. Mills, daha sonra bu derginin okur kitlesini mesleki pozisyonlarına göre inceler. Bunlar üst orta sınıfa mensup uzmanlık gerektiren işlerde çalışan başarılı kişilerdir. Mills, bu toplumsal tabakanın siyasi duruşunu çözümlemeye girişir. Amerika'da toplumsal muhalefetin geleneksel kaynağı çiftçi kesimidir. Bu kesim iş dünyasındaki spekülâtif kazanç akımının dışında kalmış ve ekonomik hareketlilikte korunmamıştır. Ayrıca küçük burjuvazi ve geleneksel zanaatkarlar da aynı kaderi paylaşmışlardır. Bu da dönemin muhalif siyasetine büyük sermaye karşıtlığı tonu verir. Bu siyaset Marksist manada bir sınıf hareketi olmaktan çok reformcudur. Yolsuzlukla mücadele tavrı bu yönde gelişen edebiyat dönemin liberal muhalefetinin karakterini gösterir. Demokrasinin ortaya çıkardığı sorunların çözümü de daha çok demokraside görülür. Dewey'in siyasi eğilimleri de bu yöndedir. Amerikan kırsalı merkezli bu hareketler ve küçük işletmecilik fikri, liberal bir bağlamda Dewey'in kavramlarında ve düşüncesinin yapısında yer bulur. Ama bu dönemin gelişmeci politikacılarının genel tavırlarına uygun olarak biçimci, entelektüel ve muğlak bir mahiyettedir. Mills, burada eski tarz muhalefet ile Dewey'in de beslediği gelişmeci damar arasındaki farkı açıklamaya girişir. Yolsuzlukla mücadele eden liberal mücahitlerin somut talepleri vardır. Onlar ileri kapitalizmin yüksek endüstrileşmesine karşıdır. Ama zamanla yok olmak durumunda kalırlar. Endüstrinin sağladığı yeni iş olanakları eski tarz muhalefeti sindirir. Bu aynı zamanda yeni orta sınıfların doğuşuna da sebep olur. Sınıf atlama trendinin başlıca mekanizması eğitim olmuştur. Dewey'in siyasi düşünceleri de eğitim üzerindendir. O da Veblen gibi gösterişçi sınıfa ve israfa yol açan kurumlara karşıdır. Ama Mills, Veblen'de bariz olan şehir karşıtı tutumunun Dewey'de kırsal merkezli olmak şeklinde belirttiği yorumunda bulunur.²⁴⁸ Mills, Amerikan liberalizminin reformcu yanının Dewey'in kültür ve eğitim kavramları etrafında geliştirdiği düşüncelerde baskın olduğunu söylüyor. Dewey'in düşüncesi bir yandan büyük birikimlere karşı ve bireyci bir özellik gösterirken ilksel cemaati müspet bir temel olarak alır. Kültür ve eğitim bu bakımdan toplumsal çelişkilerin azaltılması ve iktidar sorunlarının en aza indirgenmesi yolunda birer araçtır.²⁴⁹ Mills, *Demokrasi ve Eğitim* kitabının eğitim fakültelerinin yanı sıra sosyal bilimler alanında eğitim veren okullarda da ders kitabı olarak okutulduğunu söylüyor. Öğretmenler Dewey'in hep sadık izleyicileri olmuşlardır.²⁵⁰ Mills,

²⁴⁸ A.e., s. 327-332.

²⁴⁹ A.e., s. 327-333.

²⁵⁰ A.e., s. 334-335.

Dewey'in yazdığı dönemin eğitimde yoğun profesyonelleşmenin gerçekleştiği bir dönem olduğunu söylüyor. Okullar yaygınlık kazanırken okullarda idari personellerin sayısı da artıyor. Öğretmenler için meslek odaları kurulmaya başlıyor. Bu hareketliliğin bir yönü de öğretmenlerin sınıf atlaması şeklinde öne çıkıyor. Mills, eğitimi bu sınıf atlama tecrübesinin ana yöntemi olarak görüyor. Eğitim patlaması ayrıca istihdam edilen öğretmenlerin ihtiyaçlara çabuk karşılıklar üretmesini gerektiriyor. Burada da pratiklik önem kazanıyor.²⁵¹ Mills, Dewey'in felsefe dışı alanlara açılmasını felsefeye olan talebin azalmasına bağlar. Mills'e göre Dewey'in toplumsal düşüncelerini etkileyen üç temel eğilim vardır. Bunlardan ilki Dewey'in okur kitlesinin sınıf atlamasıdır. İkincisi artan mesleki profesyonelleşmedir. Son eğilim de genel batıya doğru göç trendinin yanı sıra artan şehirlileşmedir. Mills Dewey'in entelektüalizmini mesleki kalite artışıyla ilişkilendiriyor. Ama Dewey her tür bürokrasiye, endüstriyel yahut politik gruplara mesafelidir. Daha çok orta sınıfcı bir düşünüş geliştirmiştir. Eğitimselliğe dayanan yeni orta sınıf hareketi, Dewey'de bilginin iktidarına yönelik düşünceler şeklinde karşılık bulur. Zekanın işlerliğine dair inanç Dewey'deki iyimserliğin kaynağıdır. Kırsal cemaatten “şehir şirketokrasisi”ne doğru bir kaymanın yaşandığı bu dönemde “yeniden cemaatleşme” düşüncesi Dewey'in siyasi eğilimlerinin temelinde yer alır.²⁵² Mills, Dewey'in düşüncesindeki kategorileri belirleyebilmek için öncelikle benzer anlamlarda kullanılan kavramları bulmaya çalışır. Böylelikle bir anlam kategorisinin farklı bağlamlarda farklı kavramsallaştırmalarla nasıl nüanslar kazandığını ortaya koyar. Bu kategorilerden biri de bilgilenme(inquiry)dir. Bilgilenme de düşünce, incelikli düşünce (reflective thought), bilim, bilimsel yöntem, ince düşünüş (reflection), “zekanın ve ince düşünüşün yöntemi”, zeka, “demokrasinin ince düşünüşü veya yaratıcı yöntemi ya da kısaca liberalizm” gibi kavramlarla eşanlamlı kullanılır.²⁵³ Mills, Dewey düşüncesini kategoriler ve onlardan türetilmiş kavramlar şeklinde örgütlerken “pratikliği” bir özellik olarak vurgular. Mills'e göre bu düşüncenin çeşitlenmesi yoluyla Hegelciliğin pratikleştirilmesidir. Bu hareket de aslında bilim ile “hayatın moral ihtiyaçları” arasında bir birlikteliğin sağlanmasına yöneliktir.²⁵⁴ Mills, Dewey'in düşüncesini yönlendiren üç etkiyi şu şekilde sıralar: ampirik hamle, biyolojik vurgu ve fizik bilimlerinin yöntemlerine yönelik bir ilgi.²⁵⁵ Mills, Dewey düşüncesindeki ampirik özelliğin problematik terimine bağlı olduğunu söyler. O da “eylem” kategorisine bağlıdır. Bu

²⁵¹ A.e., s. 338-345.

²⁵² A.e., s. 347-355.

²⁵³ A.e., s. 356-357.

²⁵⁴ A.e., s. 358.

²⁵⁵ A.e., s. 358.

ikisi düşünceyi “doğa içindeki insan”la sınırlar.²⁵⁶ Mills’e göre Dewey ahlak kuramını eylemle ilişkilendirerek sekülerleştirir.²⁵⁷ Mills ayrıca Dewey’in ahlaki yükümlülüklerin ancak “eylem”e dönüştüğünde anlam kazandığını ifade eden bir paragrafını alıntılar.²⁵⁸ Dewey’in pratikliğe verdiği önem eleştirilerinin de gösterişçilik üzerine olmasıyla boyut kazanır. Mills, Dewey’in bu bağlamda Thornstein Veblen’in *Aylak Sınıf Kuramı*’ndan etkilendiği yorumunda bulunur. Dewey, içinde yaşanan para kültürüyle miras alınan Amerikan geleneğinin çelişki içinde olduğunu düşünür. Aylak sınıfa karşıdır. Bu karşıtlık “eylem” kategorisi ile dile dökülür. Mills, bunun “Amerikan sınır boyu kültürü”yle yahut “gelişmiş bir Püritenlik”le ilişkilendirilebileceğini söyler. Son tahlilde Dewey Amerikan tarihinin temel meselelerini mikroskobik boyutlarda tekrar oluşturmuştur.²⁵⁹ Dewey’in eylem fikrine bağlanışında ayrıca felsefi bir yan da vardır. Ona göre felsefeci meselesini eylemler aleminden aldığı için düşüncesini denetlemek ve onun muhasebesini yapmak için oraya geri dönmek zorundadır.²⁶⁰ Mills eylem kategorisinden türetilen kavramlardan birinin de uyum olduğunu söyler.²⁶¹ Dewey’in kullanageldiği biyolojik eylem kuramı elbette organik evrim fikrinden devşirilmiştir.²⁶² Mills’e göre uyum ve ihtiyaç kavramlarının biyolojik vurgularıyla kullanılması kültürel seçimlerinin mantığını görmeyi engeller.²⁶³ Uyum kavramı ahlaki seçimleri biyolojik olanda eritiyor ve biçimciliğin(formality) ardına saklar.²⁶⁴ Mills, biyolojik eylem kuramının toplum içi çatışmayı göz ardı ettiğini söyler. Bu kuram insan doğa mücadelesini temel alır, insanlar arası mücadeleyi değil. Buna göre de toplumsal problemlerin yegane çözümü de zekanın (intelligence) yayılmasıdır. Uyum kavramı üzerinden geliştirilen bu düşünce tarzı reformcu bir siyaseti öngörür.²⁶⁵ Dewey’in yazdıklarında bilim ve biyoloji çoğu zaman eşanlımlıdır. Yazılarına da biyolojiden esinlenen bir jargon hakimdir.²⁶⁶ Dewey’in kuramında anlamın kökeni toplumsal-davranışsal süreç içersindedir. Anlamın kendisi öncelikle insan davranışının bir özelliğidir.²⁶⁷ Dewey’in davranış olarak eylem kavramı siyasi eylemi ifade etmez. Onun kendine has anlamlandırmasıyla eylem teknolojik ve toplumsal vurgulara sahiptir. Mills bunun Dewey’in kendine muhatap seçtiği küçük şehir

²⁵⁶ A.e., s. 364.

²⁵⁷ A.e., s. 367.

²⁵⁸ A.e., s. 369.

²⁵⁹ A.e., s. 371-373.

²⁶⁰ A.e., s. 373.

²⁶¹ A.e., s. 376.

²⁶² A.e., s. 377.

²⁶³ A.e., s. 379.

²⁶⁴ A.e., s. 380.

²⁶⁵ A.e., s. 382.

²⁶⁶ A.e., s. 384.

²⁶⁷ A.e., s. 386.

zanaatkarları ve çiftçi cemaatleri açısından bakıldığında daha anlamlı olduğunu söyler.²⁶⁸ Mills'e göre Dewey'in eylem kavramı belirli bir bireyin hareketidir. Bu birey bir memur, bir yönetici ya da rasyonalize edilmiş toplumun bir üyesi değildir. Daha çok Amerikan sınır boyu toplumlarındaki gibi toplumsal organizasyon tarafından zaafa uğratılmamış bir bireydir.²⁶⁹ Mills Dewey'in eylem kategorisinin fazlasıyla ihtiyatlı olduğu fikrendedir. Kaba kuvveti zekadan nasiplenmediği için reddeder. Geleneğin tekrarlanması ise tembellik olarak görür. Dewey'in eylem derken bahsini ettiği şey uyumdur.²⁷⁰ Mills Dewey'in siyasi açıdan iyimser olduğunu söylüyor. Dewey için toplumdaki ana akım iyiye yönelmişse menfaatçilik de iyiye yol açar. Bu siyasi iyimserlik tekil menfaatlerin de ahlaki değerleri içermesini mümkün kılmıştır. Öte yandan pragmatizm politik bir harekete yol açmamıştır. Mills Dewey'in politikadan özellikle kaçındığını söylüyor. Bunu mümkün kılan onun düşüncesinin özellikleridir. Dewey örneklerini somut ama gayrişahsi bir alandan seçer. Bütünsel bir düşünce modeli oluşturmaya çalıştığı noktalarda ise düşüncesi fazlasıyla soyuttur. Öte yandan bu genel düşünceler sosyo-politik uçlara dek geliştirilmezler. Böylelikle sonsuz biçimde çoğulcu bir toplum anlayışına ulaşılır. Bütün sorunlar zekanın çözmesi için formelleştirilmişlerdir.²⁷¹ Dewey'in çoğulcu toplum anlayışında sorunların yegane çözüm kaynağı zekadır. Bu yüzden iyinin ölçüsü de zeka haline gelir. Ahlaki seçimlerin içeriğinden bahsedilmez. Dewey'in düşüncesi beslendiği Püriten damarın etkisiyle çalışma merkezli bir değer anlayışına sahiptir. Ama emek sınıfı ya da grupla ilişkili olarak düşünülmez.²⁷² Dewey'in okur çevresinin istihdam edildiği yeni açılan eğitim kurumlarındaki müfredat genel ve pratiğe yönelik bir kılavuz ihtiyacı doğurmaktadır. Ayrıca çocukların gelişimi meselesi tartışmalı konulardan uzak durmayı gerektirir.²⁷³ Dewey, din ile bilim arasındaki kutuplaşmayı ortalamacı bir yol tutarak gideren William James'ten bu noktada ayrılıyor. O bilgilenmeyi, zekayı ve bilimsel yöntemi ahlaki sorunları da içerecek şekilde anlar.²⁷⁴ Dewey, Descartes'ın ahlaki maddi dünyadan ayırmasına karşı çıkar. Ona göre felsefe iyiyi ancak insani tecrübeden yola çıkarak anlayabilir.²⁷⁵ Dewey, pratiklik destekli bir evrim teorisini yöntem olarak benimsiyor. Böylelikle bütün değer problemlerini seküler bir biçimde çözebilmektedir. Aynı zamanda doğal bir metafizik oluşturup bu değer yargılarını kozmik bir

²⁶⁸ A.e., s. 392.

²⁶⁹ A.e., s. 393.

²⁷⁰ A.e., s. 393.

²⁷¹ A.e., s. 394.

²⁷² A.e., s. 395.

²⁷³ A.e., s. 396.

²⁷⁴ A.e., s. 397.

²⁷⁵ A.e., s. 400.

sürece yerleştirebiliyor.²⁷⁶ Dewey için bütüncül bir ideolojinin peşindedir denebilir. Çünkü o toplumsal sorunları ancak geniş çaplı bir etki yarattığı zaman dikkate alıyor. Bu yüzden de Mills'in yorumuna göre toplumsal çatışmaları görmekte yetersiz kalır.²⁷⁷ Dewey, maddi bireyciliğin karşısına bilim ve teknolojiyi koyar. Ama Mills onun bilim ve teknolojinin bunları tekeline alan maddi bireyciliğin elinden nasıl alınacağına dair bir cevabının olmadığını söyler. Dewey'in buna çözüm olarak önerebileceği en uygun şeyin bilim ve sanatın mükemmel birleşimi olarak gördüğü eğitim olduğu tespitini yapar.²⁷⁸ Mills, Dewey'in bilgiyi, diğer bir deyişle bilimi, iktidar olarak gördüğünü söyler. Onun siyasi iktidar ve bilim ve teknoloji ilişkisindeki sorunlarla yüzleşmemesini ise Birinci Dünya Savaşı süresince teknolojinin gelişen bir ekonomiye yol açması ile açıklar. Çünkü gelir adaletsizliği herkesin gelirlerinde bir artışın yaşandığı bu süreçte görmezden gelinebilir. Ayrıca Dewey kendisi de bu dönemde bilimsel pratikler yoluyla geçimini sağlayan ve ekonomik pozisyonunu geliştiren bir sınıfın üyesidir. Mills, özetle Dewey'in siyasi sorunları bilimsel yöntem içinde eritmeye gayret ettiğini söyler. Böylelikle bilimsel yöntem, liberal demokrasiye eşitlenmiş olmaktadır. Mills, Dewey'in Birinci Dünya Savaşı'nda Amerika'nın yer almasına destek verişini onun teknolojizmi ile ilişkili düşünür. Çünkü Dewey şiddeti teknolojisinin kötüye kullanılması olarak tanımlar. Ama Mills'e göre Dewey siyasi iktidara dair sorunlara dört başı mamur bir açıklama getirmez.²⁷⁹ Mills, Dewey'in kültür kavramının Amerikan tecrübesiyle şekillendiğini düşünüyor. Geniş bir kıtada çok çeşitli idari organların ve nüfus çeşitliliğinin olduğu bu yerde onun kültüre yaklaşımı da çoğulcu bir özellik gösterir. Dewey, kendi çoğulcu kültür kavramını Marksizm'in karşısına koyar. Ona göre Marksizm dinler gibi tekilci bir anlayış geliştirmiştir. Oysa dönemin biliminin karakteristiği daha ihtimale dayalı ve çoğulcu özellikler göstermesidir. Ayrıca Dewey demokrasiyle özdeş gördüğü çoğulcu kültürün, toplumsal eğilimlerin ekonomik ya da siyasi belirlenimler dışında çok farklı etkenlerin sonucu olduğunu düşünür. O Amerikan demokrasisinin küçük kırsal toplumlardaki cemaat hayatından neşet ettiğini düşünür. Bir yanda devlet güçlenirken Dewey mutlak tekilciğin karşısında koyduğu öznel çoğulculukla bireyi kurtarabilmeyi umar. Bir yandan da cemaat duygusunun kaybına yol açan ileri kapitalizmin kurumsallığına karşı ilişkilerin yüz yüze olduğu ilkel Amerikan toplumunu koyar. Mills, Dewey'in hızla endüstrileşen ve şehirleşen Amerikan toplumu için kırsal cemaat fikrinden yola çıkarak geliştirdiği düşüncelerin beyhude

²⁷⁶ A.e., s. 404-405.

²⁷⁷ A.e., s. 412.

²⁷⁸ A.e., s. 416.

²⁷⁹ A.e., s. 420-423.

olduğunu düşünür.²⁸⁰ Mills, Dewey'in ve ardından G. H. Mead'ın toplumsal olanı rasyonellikle birleştirip aklın toplumsal olarak kuramsallaştırılmasını sağladıklarını söyler. Bunu biyolojik bireyciliğin yani modern dönemde adlandırıldığı şekliyle içgüdüselciliğin yerine toplumsal aklı koyarak yapmaktadırlar.²⁸¹ Mills, Dewey'in psikolojisinde alışkanlık, dürtü ve intellektin merkezi bir yer tuttuğunu söyler. Buna göre alışkanlıklar bir dürtüyle engellenene kadar devam eder. Dürtü ortaya çıktığında alışkanlık ile aralarında bir çelişki ortaya çıkar. İntellekt ise bu noktada devreye girer ve alışkanlık ile dürtü arasında salınır.²⁸² Mills Dewey'in düşüncesinde zekanın her şeyin odağında olduğunu söylüyor. Çünkü onun liberalizminde ahlakı, eğitimi ve siyasi değerleri şekillendiren zekadır.²⁸³

Mills, kitabın sonunda yer alan ek bölümünde tezin eksikleri olarak şunları ifade eder: (1) G. H. Mead üzerine bir bölümün yazılması gerektiğini söyler. (2) Böylelikle değişen sosyal yapı içinde pragmatizmin etkileri daha yetkin bir ifade ile gelişme halinde değerlendirilmelidir. (3) Pragmatizmin Amerikan sınır boyu kültürü ve demokrasiyle ilişkisi irdelenmeli, sıklıkla yapılan pragmatizmin Amerikan toplumsal hayatının ticarileşmesiyle özdeş olduğu yorumu sorgulanmalıdır. (4) Pragmatist düşüncenin New Deal ile ilişkisi incelenmelidir.²⁸⁴

3.1.3 Weber: Karşılaştırmalı Tarihsel Sosyoloji

C. Wright Mills, pragmatizm hakkındaki doktora tezini hazırlarken bir yandan da hocası Hans Gerth ile birlikte merkezinde Max Weber'in olduğu çalışmalar yapar. Bunlardan ilki *From Max Weber* adıyla kitaplaşacak bir derlemedir. Bu derlemenin başında da Max Weber'i tanıtan uzunca bir giriş yazısı mevcuttur. Hans Gerth'in Almanca'dan ham bir şekilde İngilizce'ye tercüme ettiği yazıları Mills İngilizce'de tekrar düzenler. İlk defa yayımlandığı 1946 yılından beri bu derlemenin hala baskısı yapılmaktadır. Bunu da Alman tarzı karmaşık yazı üslubunun Amerikan tarzı daha basit bir üsluba tercüme edilebilmesi mümkün kılmıştır. Kitabın uzun giriş yazısı hakkında da herhangi bir açıklama olmasa da temel olarak Gerth'in düşüncelerinin hakim olduğu yorumu yapılabilir. Ama yine de Weber'in ve Gerth'in Weber hakkındaki düşünceleri Mills'in düşünsel serüveninin seyrini anlamak açısından önemlidir. Weber hakkındaki giriş yazısı Mills'in doktora tezinde pragmatistleri çözümlemek için kullandığı şablonla paraleldir. Bu yazıda Weber'in biyografisi içinde yaşadığı dönemin şartları ve bu dönemde geçen olaylarla bağlantılı olarak anlatılır.

²⁸⁰ A.e., s. 426-445.

²⁸¹ A.e., s. 448.

²⁸² A.e., s. 458-459.

²⁸³ A.e., s. 461.

²⁸⁴ A.e., s. 464-466.

Mills'in sosyoloji anlayışının ana temalarından biri olan "kişilerin hayat tecrübelerini yaşadıkları tarihsel süreçle ilişkili olarak düşünmek" bu yazıda seçilebilir. Yazıda Weber'in biyografisine ve Weber'in yaşadığı dönemdeki Alman tarihine yoğun atıflar vardır. Weber burada dindar annesi ile realist babası arasında biri olarak resmedilir. Bir ateist olan Weber büyüdükçe annesinden uzaklaşır. Ama babasıyla ve genel olarak otoriteyle de giderek daha çok sorun yaşamaya başlar. Gerth ve Mills buradan Weber'in düşüncelerindeki muğlaklık ve çift anlamlılıklar hakkında bir yorum çıkarırlar. Weber'in yaşadığı dönemin Almanya'sı hakkındaki bölüm de bu yoruma katkıda bulunur. Weber, Almanya'nın milli idealine gönülden bağlıdır. Ama Almanya'nın aptalca askeri ihtiraslarla zaafa uğratıldığını düşünür. Weber'in modern kültüre karşı duygu ve düşünceleri de bunlara benzerlik gösterir. O bürokrasi ve rasyonelleşme gibi fenomenleri bu kültürü başarıya ulaştıran şeyler olarak görür ve takdir eder. Ama aynı zamanda bunların dünyanın büyüsunü bozduğunu düşünür ve bunlardan nefret eder. Weber hakkında çizilen bu portrenin detayları Mills'in yaşantısının bazı unsurlarıyla paralellikler gösterir. Mills de Weber'inkine benzer bir anne baba gerilimi içerisinde büyümüştür. Otoriteyle sorun yaşamaları ikisinde ortaktır. Weber'in Alman ideallerine sadakatının yanı sıra Alman siyasetine karşı takındığı eleştirel tutum, Mills'in Amerikan siyasetine karşı getirdiği radikal eleştirilere karşın Amerikan kurucu babalarına gösterdiği hürmet benzerlik gösterir. Bu yüzden Weber'in Mills için hem düşünce hem de davranış bazında örnek olduğu söylenebilir.²⁸⁵

Gerth ve Mills, Weber'in Marksistlerin ele aldığı sorunların sistematik bir biçimde incelenmesini önerdiğini söylüyorlar. Weber'in çalışmalarının bir bölümünü Marx'ın ekonomik maddeciliğinin siyasi ve askeri maddecilikle yumuşatma çalışması olarak yorumluyorlar. Onların Weber'de önemli gördükleri şey ekonomi, siyaset, ahlak gibi toplumsal yapıyı oluşturan düzenler arasındaki karmaşık ilişkilere dair çalışma yapmış olmasıdır. Gerth ve Mills bununla beraber Weber'in toplum planındaki bürokratikleşme ile psikolojik plandaki dünyanın büyüsunün bozulması haletiruhiyesi arasındaki kurduğu ilişkiyi zikrediyorlar. Bu da Mills'in sosyoloji ile psikolojiyi birbiriyle besleme eğilimiyle ilişkili olarak düşünülebilir. Gerth ve Mills, Weber'in ideal tip kavramsallaştırmasının bir ahlaki diğer içermediğini söylüyorlar. Onların Weber'in kapitalizm ve Protestanlık arasındaki ilişkiye dair önemli gördükleri şey katmanlar arasındaki bağlantılar ve katman için karşılaştırma yaklaşımıdır. Bu da Mills'in bilgi sosyolojisi üzerinden açıldığı; bilgi ve iktidar ilişkilerini incelemek, düşünce yapılarını ve toplumsal yapıları karşılaştırmak şeklindeki

²⁸⁵ Hans Gerth ve C. Wright Mills, "Giriş: Yazar ve Yapıtı", **Sosyoloji Yazıları**, Terc. Taha Parla, İstanbul, Deniz Yayınları, 2008, s. 21-134.

sosyoloji anlayışıyla benzerlikler göstermektedir. Gerth ve Mills, Weber'in düşüncesinde bürokrasinin Marx'ın düşüncesinde burjuvazinin merkezi bir sorun teşkil etmesine benzer rol oynadığı yorumunu yapıyorlar. Aynı şekilde Mills'in düşüncesinde de beyaz yakalılar ve orta sınıflaşma merkezi bir yer tutar.²⁸⁶

Gerth ve Mills, Weber üzerine yaptıkları derlemeden sonra yine ortak bir şekilde çalışacakları bir ders kitabı çalışmasına girişir. Bu kitap sosyal psikoloji üzerine bir kitap olmakla birlikte Weber'in sosyoloji anlayışı üzerine bina edilmiş bir kuram kitabıdır. Burada Gerth ve Mills bir manada Weber'in kapitalizm özelinde geliştirmiş olduğu sosyolojik çözümlemenin ilkeleri belirlemeye çalışmışlardır. Bu ilkeler doğrultusunda bütün toplum sistemleri için genelleştirilmiş bir kuram ortaya konulmuştur. Bu kuramda Mead'in sosyolojisi anlayışının ve sosyal psikolojinin de büyük etkisi vardır. Gerth ve Mills, bu kitapta iki yapıdan bahseder. Bunlardan ilki toplumsal yapıdır. Toplumsal yapı ele alınırken karşılaştırmalı tarihsel bir yaklaşımda bulunulur. Burada esin kaynağı genel olarak Weber'dir. Bir diğer yapı da karakterdir. Gerth ve Mills, karakteri sosyal psikoloji açısından yorumlarlar. Burada da Mead'in düşüncelerinin etkisi hakimdir. Gerth ve Mills, bu iki yapı arasındaki ilişkileri kavramsallaştırmaya çalışır. *Character and Social Structure* kitabı bu kavramsallaştırma çalışmasının ders kitabı formunda bir tezahürüdür.

Gerth ve Mills, yaşadıkları çağın büyük tarihsel değişimlere sahne olduğunu söyler. Bu değişimlerin etkisi ise psikolojik planda "yılgınlık" şeklinde ortaya çıkmaktadır. Pozitivist psikoloji insanı ortam ve koşulların etkisi altında düşünür. Bu da insanın tarih yapıcı bir aktör olduğu düşüncesinin zayıflamasına sebep olmaktadır. Gerth ve Mills, yaşanan tarihsel dönüşümün psikoloji üzerinden anlaşılması gerektiğini düşünür. Yapılması gereken disiplin sınırlarıyla ayrılmış psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlar arasında köprü kurmaktır. Mead bireyi bütün bir aktör olarak düşünmüştür, Freud bu aktörü daha geniş bir çerçeveye oturtur. Marx ve Weber de insanları içinde yaşadıkları tarihsel dönem ile ilişkili olarak düşünürler. Gerth ve Mills kişisel bilinç ile toplumsal süreçler arasında bir bağlantı kurmaya çalışır. Bu noktada süper ego ve genelleştirilmiş öteki gibi kavramlardan yararlanır. Öncelikle bir karakter yapısı ortaya konur. Bu karakter yapısı daha sonra toplumsal yapı içerisine yerleştirilir. Toplumsal yapının çözümlenmesi ise karşılaştırmalı ve tarihsel bir yaklaşımla yapılır.²⁸⁷

²⁸⁶ A.e.

²⁸⁷ Gerth ve Mills bu kitapta kültür kavramını anlamı muğlak olduğu için kullanmayı reddeder. Oysa ileriki dönemde Mills "kültürel aygıt" kavramını ortaya atacaktır. Bu yüzden Mills'in kültür kavramına bakışının zaman içerisinde olumluya kaydığı düşünülebilir.

3.2 Kuram

3.2.1 Tez: Biyografi ile Tarihi Birlikte Düşünmek

Mills'in temel kuramsal eseri olan *The Sociological Imagination*, modern toplumlarda insanların güçsüzlük ve şaşkınlık içinde bulundukları tespitiyle açılır. Mills, savaş yılları boyunca insanların büyük toplumsal değişimler karşısında kendi hayatlarının gidişatı konusunda endişe ve yılgınlığa düştüklerini söyler. Çünkü insanlar birey olarak kendi hayatları ile hayatlarını etkileyen gelişmeler arasındaki bağları görmek ve anlamak konusunda yetersizdirler. İnsanların hayatlarını etkileyen gelişmeler artık hiçbir çağda olmadığı kadar yüksek bir hızla gerçekleşmektedir. Ayrıca bu gelişmeler dünya çapında gerçekleşmekte ve dolayısıyla giderek daha karmaşık hale gelmektedir. Kültürel yapılar arasında sıçramalar gerçekleşmekte ve insanlar alışkın oldukları kültürel ortamları kaybetmektedir. Bunun yanı sıra eski toplumsal ilişkiler çözülmekte yeni ideolojiler ve küresel çapta çatışmalar ortaya çıkmaktadır. İki süper gücün hakim olduğu dünya siyaseti gücün bireylerin elinden çıktığı izlenimi oluşturmaktadır. Bu da insanlarda siyasete dair bir kayıtsızlık halinin oluşmasına sebep olur. Bu kayıtsızlık insanları kendi küçük dünyalarına gömülmeye itmekte ve diğerlerinden yalıtılmaktadır. Bu yalıtılmışlık da hayata karşı bir yılgınlıkla sonuçlanmaktadır. Kişilerin dünya hakkında karşılaştıkları bilgiler bir kişinin özümseyebileceğinin çok üzerinde bir hacme ulaşmıştır. Sosyal bilimler insanlara dünyadaki yerleriyle ilgili bir bilgi sağlayamamaktadır. Mills, bu sorunun çözümünün ancak sosyolojik bir imgelem geliştirmekle olacağını söyler. Sosyolojik imgeleme sahip olanlar “tarihsel dönemlere ve bu dönemlerin olgularına, bunların değişik ve çok sayıdaki insanın iç yaşam ve dışsal kariyerleri açısından taşıdığı anlamlar yönünden bakabilme yeteneği kazanmışlardır.” Bu da ancak “tarihle biyografiyi kavramak, bu ikisi arasındaki ilişkileri anlayabilmek” ile mümkündür. Mills büyük sosyologların birçoğunun insan ve toplumu birlikte ele almak ve bunları birlikte değerlendirmek tutumuna sahip olduklarını söylüyor. Mills'in sosyolojik imgelem kavramı klasik sosyoloji metinlerini yeniden değerlendirmeye yönelik bir çağrı olarak da yorumlanabilir. Mills, sosyolojik imgelemin en güzel şekilde bu eserlerde kullanıldığını düşünüyor. Bu eserlerde de ortak olarak üç temel soruya cevap arandığını söylüyor. Bunlardan ilki incelenen toplumun yapısının nasıl olduğudur. İkincisi bu toplumun tarih içerisindeki yerinin neresi olduğudur. En son olarak da bu toplumun nasıl bir insan tasarımı ortaya koyduğudur. Mills, klasik metinlerdeki bu ilgilerin kişinin kendi benliğinin tarih

içindeki anlamına dair merakın ürünü olduğunu söylüyor. Mills'e göre bu meraktan doğan sosyolojik imgelem insanlık kültürünün en verimli ifadesidir.²⁸⁸

Mills, kişisel problemlerin çözümünün ancak toplumsal sorunların anlaşılmasıyla mümkün olduğunu söylüyor. Buna da işsizlik örneğini veriyor. 100.000 nüfuslu bir şehirde tek bir kişinin işsiz kalması kişisel bir problem olarak görülebilir. Ama 50 milyon nüfuslu bir ülkede çalışabilir nüfusun 15 milyonunun işsiz kalması toplumsal bir sorundur. Mills, toplumsal sorunlara örnek olarak şehirleşmeyi ve onun etkilerini de sayar. Çünkü şehirleşmeye dair sorunlar kişisel problemler olarak algılanamazlar. Mills, kendi çağının en önemli toplumsal sorununun huzursuzluk ve ilgisizlik olduğunu söylüyor. 1930'larda toplumsal sorunların kaynağında ekonomi vardır. Bu dönem Mills'e göre siyasal bir dönemdir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise sorunlar daha çok psikolojik bir mahiyet göstermektedir. Artık sorun küçük yaştaki çocukların çalıştırılması değil boş zamanların kötü kullanılmasıdır. Mills'e göre bunları psikiyatrik sorunlar olarak nitelendirmek sorunların toplumsal sebeplerini gözden kaçırmaktır. Öte yandan bireylerin içlerinde kesinlikle tanımlayamadıkları birtakım güçlerin etkisiyle bir yerlere sürüklenmekten şikayet ettiklerini söyleyen psikanalizciler haklıdır. İnsanları huzursuzluğa ve kayıtsızlığa iten çağdaş toplumun kendi yapısındaki kavranması zor güçlerdir.²⁸⁹

Mills'e göre her çağda kültürel hayatın göstergesi sayılabilecek bir düşünme üslubu ortaya çıkar. Modern çağda da Mills'in "laboratuvar tekniği" adını verdiği düşünme biçimi entelektüel açıdan tek seçenek durumuna gelmiştir. Ama Mills'e göre artık bu düşünme biçimi yerini sosyolojik imgeleme bırakmaktadır. Mills sosyolojik imgelemin modern dönemde en iyi romancılar tarafından kullanıldığını söyler. Romancılar yaşanan günü tarih içerisinde anlamlandırabilmek için sosyolojik imgelemi kullanmaktadırlar. Mills'e göre fizik biliminin kültürel işlevi artık miadını doldurmaya başlamıştır. Buna göre doğanın insan tarafından temellük edilmesi ve yoksulluk sorunun ortadan kaldırılması gibi bilime yüklenen misyonlar gelişmiş ülkelerde tamamlanmış sayılmaktadır. Ayrıca bilim artık insanlık için umut ve güvenlik kaynağı olmaktan dehşet ve tehlike kaynağı haline gelmiştir. Mills, ayrıca bilimin evrensellik iddiasının geçerliliğini yitirdiğini, bilimin kültürel ve göreceli bir şey olduğunun anlaşıldığını söylüyor. Bilim böylelikle yaratıcı bir ethos olma vasfını kaybetmiştir. Mills bu noktada batı medeniyetinin iki kültürel kaynağı olduğundan bahsediyor. Bilim bunlardan biridir. Diğerisi ise humanities yani beşeri bilimlerdir. Mills beşeri bilimlerin merkezinde edebiyatın olduğunu söylüyor. Yaşanılan tarihsel dönemin niteliğini

²⁸⁸ C. Wright Mills, **Toplumbilimsel Düşün**, Çev. Ünsal Oskay, İstanbul, Der Yayınevi, 2007, s. 11-20.

²⁸⁹ A.e., 20-29.

sezme gücünü de edebiyatçılarda buluyor. Ancak edebiyatçıların bu sezme gücü toplumsal sorunların ifade edilmesine yetmeyebilir. Toplumbilimciler bu konuda edebiyatçılara yardım etmelidir.²⁹⁰

Mills'in sosyolojik imgelemden kastettiği sadece sosyal bilimcilere mahsus bir yetenek değildir. Mills bu konuda sosyolojinin bir disiplin olarak gelişmediği İngiltere'de sosyolojik imgelemin tarihçiler, gazeteciler ve romancılar tarafından geliştirildiğini söylüyor. Ama Mills yine de sosyolojik imgelem hakkında yazdıklarını toplumbilimcilere yönelik olduğunu söylüyor.²⁹¹ Mills, kendi uğraşını klasik sosyolojiyi devam ettirmek olarak görüyor. Ona göre klasik sosyal bilim tarihsel yapılarla ilgilenir, güncel sorunları da tarihsel sorunlarla ilişkili olarak düşünür.²⁹² Mills, sosyal bilimlere hakim olan üç eğilimden bahseder. Bunlardan ilkinin Marx, Spencer ve Weber gibi bir tarih kuramı peşindeki düşünürlerin eserleri oluşturur. Bunlar tarihsel bir perspektif sunar ve tarihi aşamalar halinde inceleyerek toplumdaki düzenlilikleri tespit etmek bakımından sistematiktir. İkinci eğilim ise Simmel ve Von Wisse gibi insanın ve toplumun doğasına ilişkin sistematik bir kuram geliştirenlerin eserlerinden oluşur. Bunlar da yüksek bir genellik düzeyinden konuştukları için soyuttur. Genellikle toplumsal yapının öğelerini incelediği için de statiktir. Buradan yüzeysel ve kuru bir biçimcilik de gelişmiştir. Mills'in büyük kuram adını verdiği bu türün en bariz örnekleri Talcott Parsons'un eserleridir. Üçüncü eğilim ise Amerikan sosyolojisine özgü ampirik araştırmalardır. Bunlar sınırlı ortamlarda ilişiksiz olgular üzerinde durmaktadır. Bu eğilimce araştırma yöntemleri başlı başına bir metodoloji haline sokulmuştur. Mills, bu türe örnek olarak Samuel Stouffer, Stuart Dodd ve Paul Lazarsfeld gibilerin çalışmalarını verir. Mills, Amerikan sosyolojisinde bu eğilimlerin bir çatışma ve harmanlanma halinde olduğunu söylüyor. Bunun hem sosyal bilimler alanında sabırsızlığa yol açmaktadır hem de sosyal bilimler için çeşitli fırsatları ortaya çıkarmaktadır. Mills, sosyolojik imgelemi bu eğilimlerden tarihsel olanına yakın bir şekilde diğer iki eğilimle tartışma halinde kurgular.²⁹³

3.2.2 Antitez: Büyük Kuram ve Soyutlanmış Deneyimcilik

Mills, büyük kuram olarak nitelendirdiği eğilimi Parsons'un *The Social System* kitabından yola çıkarak anlatır. Bu kitaptan aldığı pasajları daha basit cümlelere çevirir ve şerh eder. Mills'e göre büyük kuramlara dair metinler ders kitaplarındaki harcı alem

²⁹⁰ A.e., s. 29-37.

²⁹¹ A.e., s. 38-39.

²⁹² A.e., s. 43.

²⁹³ A.e., s. 44-48.

düşüncelerin karmaşık ve uzun bir halde yazılmasından ibarettir. Bu tarz kuramların en büyük özelliği ise çok büyük genellemelerle yola çıkıp gözlem düzeyine inememesidir. Bu genellemeler de kelimelere ve kavramlara alışılmışın dışında anlamlar yüklemek suretiyle soyut bir düzlemde birbirleriyle ilişkilendirilerek yapılır. Mills, büyük kuramların syntax sarhoşluğu yüzünden semantic konusunda kör kaldıklarını söyler. Bu yüzden bu kuramlardaki soyutlama düzeyi anlam açıklığını kaybetmek pahasına yüksek tutulmuştur. Bunun altında da genel bir sosyoloji kuramı oluşturma çabası vardır. Ama ne var ki bu kuram için belirlenen alanlar ekonomi ve siyaset biliminin el atmadığı alanlarla sınırlı kalmıştır. Bu yüzden de bu kuramlarda toplumsal kurumlardan çok “haklılaştırmalar” üzerinde durulur. Bu haklılaştırmalarda kamu çıkarı ve kamu güvenliği gibi konular etrafında odaklanmaktadır. Mills, Parsons’un kitabında ele aldığı normatif yapıların çoğu zaman bundan çıkar sağlayanlar tarafından zorla topluma kabul ettirildiğini söylüyor. Bu konuda da Parsons’u normatif düzenin düşünce planında yansımış görünümü fetişleştirmekle eleştiriyor. Ayrıca, bu eleştirisinin *Alman İdeolojisi*’nde Marx ve Engels’in Hegel’e yönelttiği eleştirilerle paralel olduğu yorumunu yapıyor. Mills, Parsons’un toplumda birliğin normatif bir yapı etrafında örgütlendiği düşüncesine bu tarz bir birliğin başka motivasyonlarla da kurulabileceğini söylüyor. Modern toplumlar normatif yapılar şeklinde açıklanmak için çok karmaşıktır. Bu tarz toplumlarda birliği genellikle şiddet ya da şiddet kullanma tehdidi sağlamaktadır. Modern toplumlarda insanların moral değerleriyle uydukları dizgeler farklılaşmaktadır. Mills, bu konuda Alman sosyalistlerinin kendi değerleri devrimci bir Marksizm’e yakın olmasına rağmen Kayzer’in ordusunda disiplinli bir şekilde savaşmalarını örnek gösterir. Modern toplumlarda insanlar her ne kadar toplumun gittiği yönden hoşnut olmasalar da toplumun normatif yapısına uymaktadırlar. Bu da forsaların gemiyi belirli bir istikamette gitmesini sağlamalarına rağmen bu istikamet hakkında herhangi bir iradeye ve onaylama imkanına sahibi olmamalarına benzetiyor. Mills, insanların iktidara boyun eğmelerinde zor kullanmanın yanı sıra gönüllü itaatin ve manipülasyon yoluyla sağlanan itaatin de etkili olduğunu söylüyor. Mills, haklılaştırmaların her zaman devreye sokulmadığını da ekliyor. Amerikan toplumunda etkin bir muhalefet olmadığı için bir haklılaştırmaya da ihtiyaç duyulmamaktadır. Bunda da halkın genel olarak siyasete karşı soğuk ve ilgisiz kalmaları etkilidir. Mills, Parsons’un bir değerler hiyerarşisi şeklinde örgütlenen kuramının modern toplumlarda iktidarın nasıl gerçekleştiğine dair bir açıklık sağlamadığını söylüyor. Parsons’un kuramı toplumsal çatışmaları yoksaymakta ve aynı zamanda tarihsel süreci anlamak için de herhangi bir çaba göstermemektedir. Bu haliyle kuramın kabul görmesini Amerikan toplumundaki istikrar görüntüsüne bağlıyor. Mills, Parsons’un Almanya söz konusu olduğunda Marksist tezlere

yakın yorumlara giriştiğini de ekliyor. Ayrıca Gouldner'den bu durumu bütünleşme için ayrı çatışma için ayrı kurama başvurmak şeklinde yorumlayan bir pasajı aktarıyor. Mills sonuç olarak Parsons'un Amerika söz konusu olduğunda düzen yanlısı bir görünüm sergilediğini söylüyor. Ama bunun ötesinde de kuramsal olarak bütünleşmeci kuramların farklı toplumların farklı birlik biçimlerini anlatmaktan yoksun olduğunu da söylüyor. Mills'e göre yapılması gereken toplumdaki askeri, ekonomik, dinsel vb. düzenlerin ilişkilerini anlamaya çalışmaktır. Mills, Tocqueville'in *Amerika'da Demokrasi*'de bu tarz bir çalışma modeli benimsediğini söylüyor. Mills büyük kuramları toplumsal değişmeyi anlamak konusunda zafiyet göstermekle eleştiriyor. Toplumların yapılarını anlamanın yanı sıra bir yapıdan bir başkasına geçişi ve bunun dinamiklerini de anlamak gerekmektedir. Bunun için de Mills tarihsel ve karşılaştırmalı bir sosyoloji anlayışı geliştirmeyi öneriyor. Mills'e göre toplumsal yapı sorunu tarih kuramından bağımsız düşünülemez. Bu konuda Weber'in başını çektiği Alman geleneği örnek alınmalıdır.²⁹⁴

Mills'in Amerikan sosyolojisinde hakim eğilimlerden biri de soyutlanmış deneyimciliktir. Büyük kuramlar nasıl kavram fetişizmine varmışsa soyutlanmış deneyimcilik de yöntem konusunda bir kısıtlanmışlığa varmıştır. Bu tarz araştırmalarda seçilmiş kişilerle yapılan mülakatlar temel alınmaktadır. Bu çalışmalar kolay olduğu ve dolayısıyla bu çalışmaları yapacak personel kısa zamanda yetiştirilebildiği için kısa zamanda popülerlik kazanmıştır. Bu araştırmaların genellikle reklamcılık ve kitle iletişim alanlarında olup kamuoyunu konu almaktadır. Aslında yapılan, mülakat sonuçlarının ölçekleme ve projektif yöntemler kullanılarak yorumlanması ve böylelikle toplumdaki kanaatlerin belirlenmesidir. Ancak bu çalışmalarda kamuoyu kavramı üzerine bir düşünce geliştirilmemektedir. Bu araştırma tarzının konularından bir diğeri de oy verme davranışlarıdır. Kimin hangi partiye oy verdiğine dair verilerin derlendiği bu çalışmalar oy verme davranışlarını belirleyen toplumsal ve psikolojik etkileşimler konusunda herhangi bir sonuç ortaya koyamamaktadır. Mills, soyutlanmış deneyimcilerin bu şekilde kendilerinin düzenledikleri sorulara yanıtlar aramak suretiyle metodolojik bir sınırlanmışlık içerisinde olduklarını söylüyor. Ayrıca soyutlanmış deneyimcilik sosyal bilimlerde yöntem meselesinde radikal bir tavır olarak belirlemektedir. Ancak ortaya konan tavır doğa bilimlerinin yöntemlerinin aynen sosyal bilimlerde uygulanmasından ibarettir. Bu da bilimsellik adı altında yapılmaktadır. Mills bu konuda da Nobel ödüllü fizikçilerden Polykarp Kusch'un bilimsel yöntem diye bir şeyin olmadığına ve bilimsel çalışmanın sadece belirli esaslar doğrultusunda yapıldığına dair sözünü aktarır. Mills,

²⁹⁴ A.e., s. 49-86.

soyutlanmış deneyimciliğin iddialarını Paul Lazarsfeld'in yazdıkları üzerinden değerlendirir. Bunlardan ilki Lazarsfeld'in kendi sosyoloji anlayışında insanların somut davranışlarına önem verildiğini söylemesidir. Mills bu iddianın psikolojizm anlamına geldiğini insanların toplumsal yapıya ilişkin sorunlarının gözden uzak tutulduğu yorumunu yapar. Lazarsfeld'in bir diğer iddiası yaptıkları çalışmaların insan davranışlarının bütününe ilişkin bir anlayış sağladığıdır. Oysa Mills'e göre bu davranışlara ilişkin ortaya çıkanlar yalnızca istatistiklerdir. Lazarsfeld'in toplumdaki düzenlilikleri inceledikleri iddiasını ise Mills yapının sadece düzenli gerçekleşen olayların incelenmesi olduğunu bu olaylarla toplumsal yapı arasındaki ilişkiye dair kalıcı bilgilerin ortaya konmadığını söylüyor. Son olarak da Lazarsfeld'in kendilerinin güncel olaylara dair bir bilgi ortaya koyduklarını söylemesine karşı da bu tutumun tarihin epistemolojik bir tutumla dışlanması demek olduğu yorumunu yapıyor. Mills, soyutlanmış deneyimciliğin tarihsel bir perspektif sunamamış ve toplumsal yapı hakkında kapsayıcı bir yorum getirememiş olmasına karşı iki bahanenin ileri sürüldüğünü söylüyor. Bunlardan ilki kullanılan araştırma yöntemlerinin pahalı olması ve bunları finanse eden hükümet ve iş çevrelerinin isteklerinin seçilen konularda belirleyici olmasıdır. Bir diğeri de bu ayrıntılı araştırmalardan genel bir yorum çıkarabilmenin ancak uzun bir dönem boyunca araştırma verilerinin biriktirilmesiyle mümkün olduğu ve yeni olan bu araştırma tarzının bu imkana henüz sahip olmadığıdır. Mills bunlardan ilk bahanenin soyutlanmış deneyimciliğin siyasi tutumunu açık ettiğini ifade ediyor. İkinci bahane için de halihazırda bu tarz araştırmalardan çıkan sonuçların yalıtık ve birbirini tamamlamaktan uzak bir halde olduğunu söyleyerek karşı çıkıyor. Kullanılan mülakat yönteminde tarihsel ve toplumsal bağlama dair veriler özellikle konu dışı bırakılmaktadır. Ayrıca mülakat sırasında toplumsal ve psikolojik etmenler de göz ardı edilmektedir. Mills ayrıca bu verilerin kolayca manipüle edilebileceğini de söylüyor. Mills'e göre yapılması gereken "dikkatli bir biçimde geliştirilmiş, kilit noktalarda ayrıntılı bilgilerle belgelendirilmiş" hipotezler kurmaktır. Mills, istatistik verilerinin ele alınan sorunlar bu tarz bir yaklaşıma uygunsa doğal olarak kullanılması gerektiğini de söylüyor. Onun karşı çıktığı durum bu tarz bir araştırma şeklinin sosyal bilimler için tek araştırma şekli olarak öne sürülmesidir. Mills, sosyal bilimler dahilinde yapılan araştırmalarda bir çeşit işbölümünün oluşmasının doğal olduğunu söylüyor. Ancak soyutlanmış deneyimcilik tarzındaki araştırmaların sadece bu işbölümünün bir parçasının ortaya konduğu yorumunu yapıyor. Mills'e göre büyük kuramlar ve soyutlanmış deneyimcilik

kuram ve yöntem konusunda derin bir ayrıma sebep olarak sosyal bilimleri bunalıma sürüklemektedir.²⁹⁵

Mills, sosyal bilimlerin “bilimsel olduğu kadar moral, entelektüel olduğu kadar siyasal nitelikler” taşıdığını söylüyor. Sosyal bilimler ister istemez sosyal bilimle uğraşanların değerleri etrafında örgütlenir. Bu noktada yapılması gereken değer yargılarının samimiyetle ifade edilmesidir. Ancak Amerika’da sosyal bilimler hükümetin ve iş çevrelerinin hizmetine koşmakta ve böylece bürokratik olarak kullanılmaktadır. Ya da iktidarı elinde tutanlar için haklılaştırma malzemesi temin etmekte ve ideolojik kullanıma tabi olmaktadır. Örneğin “klasik iktisat bir iktidar sistemi olarak kapitalizmin ana ideolojisi olmuştur.” Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Amerika’nın tarihsel anlamı üzerine gelişen literatür muhafazakarların ideolojisini yansıtmaktadır. Yine aynı dönemde siyaset bilimi de Amerikan politikalarının haklılaştırılmasına hasredilmiştir. Mills, sosyal bilimlerin Malthus’un eserleri gibi klasiklerinin bile dönemin siyasi tartışmaları içerisinde düşünülmesi gerektiğini söylüyor. Bu yüzden sosyal bilimler bürokratik kullanımdan çok ideolojik kullanıma maruz kalmaktadır. Modern sosyal bilim çalışmalarının çoğu bir yönüyle Marksist eserlere ve komünist siyasete karşı yazılmış olması buna örnek gösterilebilir. Sonuç olarak sosyal bilimler siyasetten bağımsız düşünülemez. Mills’e göre Amerikan sosyolojisi de iki siyasi eğilim etrafında şekillenmiştir. Bunlardan ilki reform hareketleriyle ilişkili olarak gelişen liberal pratikçiliktir. Bu eğilim demokratik bilgi kuramına dayanmaktadır. Buna göre tüm gerçekler eşit yaratılmıştır. Bu da toplumsal görüngülerin küçük küçük nedenleri olduğu düşüncesine varır. Çoğulculuk fikri böylelikle liberal siyasetle örtüşmektedir. Her toplumsal sorunun kendi içerisinde reform ile çözülmesi fikri bölük pörçük bir sosyoloji anlayışına sebep olmuştur. Mills ilkeleştirilmiş çoğulculuğun ilkeleştirilmiş monizm kadar dogmatik bir düşünüş olduğu yorumunu yapar. Ayrıca parçalı düşünüş toplumun bir bütün olarak ne olduğunu görme olanağını azaltmaktadır. Bu dönemde artan akademik kurumsallaşma da sorunların bölümlere ayrılmasına sebep olur. Bu aynı zamanda sosyolojiye iktisat ve siyaset biliminden ayrı müstakil bir alan yaratma isteğinin bir sonucudur. Liberal pratikçilik daha çok ders kitapları yoluyla yayılıyor. Bunların muhatabı da daha çok Orta-Batı okullarında okuyan çiftçi ya da küçük işletme sahipleri gibi orta sınıf kökenlerden gelen öğrencilerdir. Bunlar yeni ortaya çıkan profesyonel meslekleri kariyer olarak seçmişlerdir. Liberal pratikçilik toplumsal sorunların köktenci bir şekilde ele almaktan kaçınır. Bu yüzden apolitik bir eğilim gösterir. Toplumsal sorunlar ele alındığındaysa kültürel gecikme kavramı etrafında bir

²⁹⁵ A.e., s. 87-128.

düşünce geliştirilir. Mills, kültürel gecikme kavramının toplum hakkında belirli beklentilerin bir ifadesi olduğunu söyler. Buna göre toplumsal kurumlar teknoloji ve bilimdeki gelişmelerin gerisinde kalmaktadır. Toplumsal sorunlar böylelikle ilerleme fikri etrafında ele alınır. Bu fikriyat ise Mills'e göre Amerika'ya kolejler vasıtasıyla geçen İskoç ahlak felsefesinin bir ürünüdür. Mills, ilerleme fikrinin liberal pratikçilik literatürünün muhatabı olan orta sınıfların sınıf atlama tecrübesinin bir sonucu olduğunu düşünür. Mills, bu düşünüşün toplumdaki farklı değişim hızlarının olduğunu görememekle eleştirir. Liberal pratikçilik küçük şehirlerdeki orta sınıfların ideolojisidir. Farklı olanların topluma uyum sağlamasıyla ilgilidir. Bu tarz çalışmalar farklı etnik ve kültürel kökenlerden gelen göçmenlerin Amerikan toplumuna uyum sağlaması şeklinde genel bir konuya sahiptir. Liberal pratikçilik için ideal insan sosyalleşmiş insandır. Sosyalleşme bencilliğin karşısında bir erdem olarak konumlandırılmıştır. Mills, Amerikan sosyolojisine hakim siyasi eğilimin 1930'lardan sonra reformculuktan muhafazakarlığa kaydığı tespitini yapıyor. Sosyal bilimciler eskiden toplumsal reform dernekleriyle ilişki halindeyken artık özel sektörün ya da hükümetin finanse ettiği kuruluşlarla birlikte çalışmaya başlarlar. Bu da yeni bir pratikçiliğin ortaya çıkmasına sebep olur. Mills'in gelişkin pratikçilik adını verdiği bu eğilim tekel karşıtı hareketlerin güçlendiği bir ortamda haklılaştırma sağlamaktadır. Bu eğilim içerisindekiler eski tarz laissez fairecilerden farklı olarak devletin piyasaya müdahalesine sıcak bakmakta sendikaların piyasa sisteminde olumlu işlevler yüklenebileceklerine inanmaktadırlar. Gelişkin pratikçilik, üniversiteleri de kaynak aktardığı projeler vasıtasıyla dönüştürmüştür. Mills bu projeleri kovalayan ve yöneten bir girişimci akademisyen tipinin ortaya çıktığı yorumunu yapıyor. Bu akademisyenler liberal pratikçilerin reformculuğuna nazaran apolitik bir karakter gösteriyorlar. Araştırma yapma motivasyonlarını da akademik ikbal imkanları belirliyor. Yeni araştırma projeleri akademi içinde ve dışında akademik hiyerarşinin dışında da yönetici pozisyonları vadediyor.²⁹⁶

Mills, siyasi yönelimler bakımından incelediği Amerikan sosyolojisini bir de kullanım açısından değerlendirir. Gelişkin pratikçilik adını verdiği araştırma yönteminin brokratik bir kullanım olduğunu söyler. Lazarsfeld'in çalışmalarını örnek olarak gösterdiği bu yöntem sosyolojik araştırmayı önceden rasyonalize ve standardize edilmiş işlemlerden oluşur. Bu araştırmalar geniş ekiplerle bürokratik bir yapılanma içerisinde gerçekleştirilmektedir. Bu durum aynı zamanda geliştirilen düşünceleri de etkilemektedir. Araştırmaların amacı genellikle müşteriler tarafından belirlenmekte akademisyenlere konu seçme imkanı verilmemektedir. Bu çalışmalar aynı zamanda entelektüel ve kültürel ortamı da

²⁹⁶ A.e., s. 129-166.

bürokratikleşme yönünde etkilemektedir. Mills bu sosyal bilimlerin bürokratikleşmesini araştırmaların kaynaklarını göz önünde bulundurarak tarihsel bakımdan değerlendirir. 20’lerde bu araştırmaları talep ve finanse edenler reklam ve pazarlama şirketleridir. 30’larda şirketlere danışmanlık hizmeti veren kamuoyu şirketleri devreye girer. 40’lardan itibaren hükümetin ve özel sektörün finanse ettiği bürolar bu araştırmaları yürütür. Toplumsal araştırmaların muhatabı bu şekilde giderek özelleşir. Bu da toplumsal araştırmaların kamuya değil belirli bir kesime ve onların ilgilerine seslenmesi demektir. Üniversiteler ve araştırma büroları bu bürokratik talebe uygun olarak gelişkin bir işbölümünün uygulandığı akademik bürokrasilere dönüşür. Bu akademik bürokrasiler Mills’in “girişimci akademisyen” ve “kamu yönetimi” uzmanı olarak nitelendirdiği bir yönetici tipini üretmektedir. Aynı zamanda araştırma rutinlerini yürütecek bir teknisyen tipi de yetiştirilmektedir. Mills, ilk kuşak adını verdiği yöneticilerin iyi eğitim almış, kültürlü kişiler olduğunu söyler. İkinci kuşak ise Amerikan lise sisteminin ürettiği vasat tipler arasından gelmektedir. Bunlar daha çok dogmatik bir zihniyete sahiptir. Sadece spekülasyon saydıkları toplumsal felsefeye karşı önyargılıdır. Mills, bu ikinci kuşağın hümanist bakıştan mahrum oldukları yorumunu yapar. Bu yeni tip gücünü ve yetkisini bilgisinden ve yeteneklerinden değil makamından ve otoritesinden almaktadır. Bu yüzden bu tarz akademisyenler, entelektüel ortaklık ve akrabalıklar yoluyla değil çıkar ortaklığı ve koalisyonlar yoluyla örgütlenirler. Amerikan sosyoloji camiası birkaç büyük klikten ve bu kliklerin dışında kalmış bağımsız akademisyenlerden müteşekkil bir görüntü arz eder. Mills, bu klikleri, klikler arası ilişkileri, bağımsız akademisyenleri ve kliklerin bağımsız akademisyenleri sindirme yöntemlerini inceler. Buna göre büyük kuram ve soyutlanmış deneyimcilik taraftarlarının uzlaşısı bir tamamlayıcılığın değil iki hakim kliğin çıkar ortaklığının ürünüdür. Geriye kalan bağımsız figürler ise kitap eleştirileri yoluyla tımar edilir ya da sindirilir. Mills, Amerikan sosyolojisinin bu iki parçalı yapısının temel olarak iktidar odaklarının ihtiyaçlarına göre örgütlendiğini söyler. Soyutlanmış deneyimciler iktidarın bürokratik emellerinin bir sonucudur. Bu tarzdaki araştırmalardaki toplum hakkında önkestirim, kontrol ve denetim gibi motivasyonlar öne çıkar. Bunlar da iktidarın toplum üzerindeki otorite kurma ihtiyacının tezahürüdür. Öte yandan büyük kuramlar da iktidarın ideolojik kullanımına tabidir. Toplumun belirli değerler etrafında örgütlenmesi ve iktidarın icraatlarının haklılaştırılması bu yolla sağlanmaktadır.²⁹⁷

²⁹⁷ A.e., s. 167-196.

Mills, büyük kuramları ve soyutlanmış deneyimciliğin kuram ve yöntem hakkındaki iddialarını da ayrıntılı olarak inceler. Amerikan sosyolojisinde o dönemdeki ana eğilim Almanların kuramsal birikimiyle Amerikan araştırma yöntemlerinin birleştirilmesi yönündedir. Mills, bu tarz bir kuram yöntem ayrımının sosyal bilimlere kısıtladığını söyler. Ona göre klasik sosyal analizcilerin hiçbiri bu tarz katı süreç ve usullerden yana olmamışlardır. Mills yöntemin sorunlara karşı geliştirilen çözümlerin kalıcılık kazanmasını sağladığını söyler. Kuram ise kullanılan kavramların mantıksal bir örgüye göre düzenlenmesi demektir. İkisi de düşüncelerin berraklaştırılmasına yarayan araçlardır. Oysa büyük kuram ve soyutlanmış deneyimcilik kuram ve yöntem fetişizminden başka bir şey değildir. Mills sosyal bilimcinin kuramını ve yöntemini kendi sorunlarına ve dünya görüşüne göre kendisinin belirlemesi gerektiğini söyler. Mills'e göre sosyal bilim ustalık işidir, zanaatkarca bir çalışmanın ürünüdür. Bu yüzden sosyal bilimle uğraşanlar kuram ve yöntem konusunda da ancak kendi tecrübeleri yoluyla gelişim kaydedebilirler. Kuram ve yöntem konusundaki kapsamlı programların pratikte pek bir yararı yoktur. Mills, bir kavramın tecrübeye dayalı bir düşünce olduğunu söyler. Mills'e göre düşünce tecrübeden geniş tutulursa büyük kuramcılığa düşülür. Tecrübenin düşünceden geniş tutulmasındaysa soyutlanmış deneyimciliğe saplanır. Oysa klasik sosyoloji eserleri tecrübe ile düşünceyi uygun bir ölçüde bir araya getirmektedir. Mills bahsettiği iki eğilimin düşüncenin doğrulanması konusunda da iki uçta yer aldığını söyler. Büyük kuramlar düşüncelerin doğrulanması için çıkarsamacılığa yoğunlaşırken düşüncelerin nasıl doğrulanacak olduğuyla ilgilenmez. Öte yandan soyutlanmış deneyimcilik de neyin doğrulanacağı sorusuna karşı kayıtsızdır. Klasik sosyoloji çalışmalarında ise neyin nasıl doğrulanacağı birlikte düşünülür. Makro kavramlaştırmalar ile mikro gösterimler arasında sürekli bir gidiş geliş yapılıdır.²⁹⁸

3.2.3 Sentez: Sosyolojik İmgelem

Mills, Amerikan sosyolojisindeki eğilimleri eleştirel bir değerlendirmeye tuttuktan sonra bu değerlendirmeler ışığında sosyolojik imgelem şeklinde kavramsallaştırdığı kendi sosyoloji anlayışını kurar. Mills'e göre bir sosyolojik imgelem geliştirebilmek için öncelikle dünya üzerindeki insan çeşitliliğini bir sorun olarak ele almak gerekmektedir. Çünkü insan üzerine yazı yazma iddiası dünya üzerinde herhangi bir insan hakkında yazabilmeyi gerektirir. Bunun için de toplumlardaki düzenlilikleri tespit edebilecek bir deste bakış açısına ihtiyaç vardır. Bu bakış açıları biyografi ve tarih arasındaki ilişkilerin çözümlenmesi yoluyla ortaya

²⁹⁸ A.e., s. 197-217.

çıkarılabilir. İnsan tekleri için yaşananlara verilen anlamlar bütün toplumu kapsayacak bir çerçevede değerlendirilebilmelidir. Sosyal bilimlerde geniş çerçeveli yorumlar daha çok kurumlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Mills'e göre mesele bu kurumların birbirleriyle ilişkisi üzerinden toplumsal yapıyı anlayabilmektir. Toplumsal yapıları anlayabilmek için "uygarlık" gibi kavramlar kullanılagelmiştir. Mills, güncel durumda toplumsal yapıların en iyi ulus-devlet kavramıyla anlaşılabilceğini söylüyor. Bunu söylerken araştırma teknisyenlerinin ulus-devleti toplumsal yapıyı anlamak için fazla geniş olduğu iddiasına karşı çıkıyor. Mills'e göre toplumun bir yanını anlayabilmek için bütünü anlamak gerekir. Mills, bu konuda antropolojiye ait kültür kavramının kullanılabileceğini söyler. Güncel koşullarda kültürel antropoloji sosyolojik araştırmalardan nitelikte bir farklılık göstermemektedir. Artık antropologlar "gelişmiş" toplumları, sosyologlar ise "gelişmemiş" toplumları çalışabilmektedir. Sosyal bilimler birleşik bir çatı altında düşünülebilir. Karşılaştırmalı çalışma bunu mümkün kılmaktadır. Mills birleşik bir sosyal bilimin elzem bir durum haline geldiğini söylüyor. Herhangi bir toplumsal sorunu tam teşekküllü bir şekilde ele almak için farklı disiplinlerin kuram, yöntem ve kavramlarının seferber edilmesi gerekmektedir. Mills'e göre akademik disiplinlerin ülkelere farklılık gösterdiğini söylüyor. Ayrıca disiplin mantığının üniversitelerin bürokratik bir şekilde örgütlenmesinin sonucu olduğu yorumunu yapıyor. Bu kurgusal ayrımların ötesinde anlamlı toplumsal araştırmalar yapmanın yolu disiplinlerarası bir yaklaşımla örgütlenmiş bütüncül bir sosyal bilimden geçmektedir.²⁹⁹

Mills'in sosyolojik imgelem kavramıyla ifade ettiği sosyoloji anlayışı tarihsel bir sosyoloji anlayışıdır. Ona göre sosyal bilimler güncel sorunlara dair bir bakış açısı geliştirebilmek için tarihe başvurmak zorundadır. Psikolojik sorunlar dahi tarihsel bir perspektiften ele alınmalıdır. Ama tarih de sorunsuz bir kaynak değildir. Ancak bütüncül bir yaklaşıma sahip olan tarih çalışmaları sosyal bilimler için yararlıdır. Tarih çalışmalarının çoğu karşılaştırmalı bir yaklaşımdan da yoksundur. Sosyal bilimler yoğun bir şekilde tarihe başvururken tarihçileri kullandıkları teknikleri yenilemeye sevk etmektedirler. Bu yüzden tarih de yöntem sorunun muhatabıdır. Dolayısıyla sosyal bilimler tarihe ne kadar muhtaçsa tarih de sosyal bilimlerin kavram ve nosyonlarına o kadar muhtaçtır. Mills'e göre yöntem sorunu çözülmeden tarih de yazılamaz. Öte yandan sosyal bilimcilerin tarihi verilerin kullanımı konusunda çekimser davranmaları da kısıtlayıcı ve bilinemezci bir yaklaşımdır. Mills, sosyoloji adına yaraşır bir çalışmanın ancak tarihsel sosyoloji olduğunu söyler. Topluma dair şeyler sürekli değişmektedir. Bu yüzden toplumu anlamak için tarihe bakmak

²⁹⁹ A.e., s. 219-234.

zorunludur. Tarihe bakmaksızın güncel toplumsal olguların sebeplerini bulamayız. Tek bir yer ve tek bir zamanda yapılan toplumsal araştırmalar için toplumsal olguların niteliğinin anlaşılması mümkün değildir. Tarih aynı zamanda toplumsal olgular hakkında verilen yargıların sınanması için de gereklidir. Ayrıca olgular farklı tarih dönemlerinde benzer görünümler gösterse de aslında farklı kaynaklara sahip olabilir. Bu yüzden de iyi bir tarihsel çalışma aynı zamanda karşılaştırmalı olmalıdır. Toplumsal değişme gibi konuların anlaşılması için de özellikle tarihsel bakış açısına gereksinim vardır. Tarihsel yaklaşım toplum yapısının anlaşılmasına yaradığı gibi toplumun o anki özgüllüğünün anlaşılmasına da yarar. Mills, tarihsel değişime ilişkin evrensel yasaların olduğu yönündeki düşüncüyü reddeder. Farklı toplumsal yapılar farklı değişim modelleri oluştururlar. Karşılaştırmalı analiz bu yüzden gereklidir. Toplumlar arası etkileşim artarken karşılaştırmalı analiz giderek daha çok önem kazanmaktadır. Mills için tarihsel yaklaşım karşılaştırmalı yaklaşım ile derinden bağlıdır. Bir toplumun tarihini anlamak için diğer toplumların da tarihini bilmek zorundayızdır. Toplumu belirli bir anda anlamaya çalışmak ona dair bazı olguları anlayamamayı beraberinde getirir. Çünkü bazı toplumsal olgular ancak dönüşümlü ortaya çıkar. Mills'e göre bu tarz toplumsal mekanizmalar ancak tarihsel bir perspektifle süreç olarak anlaşılabilir. Güncel toplumsal meselelerin birçoğu toplumsal dönüşümle ilgidir. Bu dönüşüm de feodal toplumsal yapıdan modern toplumlara geçiştir. Mills, sosyal bilimler için tarihsel perspektifi önerirken tarihsel determinizmi kabul etmez. Toplumların tarihinde daireselliğin zorunlu olmadığını söyler. Mills bu konuda insan iradesine güvenir ve hümanist anlayışa yaklaşır. Zaten Mills için yaklaşım bireyin sorunlarının çözümünü hedefler. Mills, psikolojinin ve sosyal bilimlerin en radikal buluşlarından biri bireyin en içsel sayılan yanlarının bile toplum tarafından şekillendirildiği gerçeğidir. Bu yüzden bireyin sorunlarının anlaşılması ve çözümü onu şekillendiren kurumların ve bu kurumların oluşturduğu toplumsal yapının anlaşılmasıyla mümkündür. Toplumsal yapının çözümlenmesi ise tarihsel perspektifi gerektirir. Mills bu noktada Max Weber'in "Püriten" kavramının bu kavramla anlatılan kişilerin sadece ekonomik ve dinsel kurumlarla ilişkilerini değil aynı zamanda içsel dürtülerini de anlamak için kullanılabileceğini söyler. Tarihsel ve karşılaştırmalı yaklaşımlar insanların benliğine dair tamamen fizyolojik ve tamamen psikolojik yorumlardan daha gelişkin bir anlayış ortaya koymaktadır.³⁰⁰

Mills, klasik sosyoloji eserlerinin belirli tarihsel dönemlerdeki belirli insan tiplerini ele aldıklarını söyler. Mills'in kendi çağı için belirlediği insan tipi ise "mutlu robot"tur. Mills,

³⁰⁰ A.e., s. 235-269.

liberalizm ve Marksizm'in Aydınlanma'nın ürünü olduğunu söyler. Her ikisi de özgür ve rasyonel bir bireyi farklı yollarla da olsa hedeflemektedir. Oysa modern toplumsal yapılar bu ideolojileri geçersiz kılmıştır. Rasyonelleşme bürokratikleşme şeklinde tezahür ederken bireyin özdeki aklında bir gelişme sağlamamıştır. Aynı zamanda modern toplumsal kurumlar bireyi giderek güçsüzleştirerek özgür olarak eylemde bulunma imkanını ortadan kaldırmıştır. Yabancılaşma artık sadece üretim sürecinde gerçekleşmemektedir. Tüketim ve boş zamanın kullanımı konularında da bir yabancılaşma yaşanmaktadır. Mills, modern toplumların üretmiş olduğu bu yeni bireyi Aydınlanma düşüncesinin ideal bireyinin antitezi olarak konumlandırır. Mills, sosyolojik imgelemin bireyin tarih yapıcı bir aktör olarak yeniden sahneye çıkması için gerekli bir bakış açısı olduğunu söyler.³⁰¹

Mills, sosyal bilimle uğraşanlara siyasi bir sorumluluk yükler. Ona göre sosyal bilimle uğraşmak demek gerçeğe ilişkin politika yapmak demektir. Mills, sosyal bilimlerin giderek daha dar bir çevreye sesleniyor oluşunu eleştirir. Toplum üzerine söz alanlar kendilerine muhatap olarak da toplumun tümünü almalıdırlar. Mills'e göre sosyal bilimcilerin görevi insan ve toplum arasındaki ilişkilere dair akli geliştirmektir. Bunun yanı sıra insanın kendi toplumsal ilişkilerinde göstereceği irade de artırılmalıdır. Mills böylelikle Aydınlanma düşüncesinin iflas ettiği noktada akıl ve özgürlük ideallerini hakim kılmak için bir sosyal bilim kavramsallaştırmasına girişmiştir. Mills'e göre insanlar tarih yapımını kendi üzerlerinde düşen bir iş saymaz ve tarihle ilgilenmezlerse tarihin ve dolayısıyla tarihi yapma işini üstlenenlerin nesnesi durumuna düşeceklerdir. Mills kaderin insan doğasında ya da bir tarih yasasında mündemiç olduğu düşüncesini kabul etmez. Kader olsa olsa tarihsel yönden belirli bir toplum yapısının ürünü ya da ögesidir. Mills insan iradesinin imkanlarına inanmakla iyimser ve hümanist bir görüntü çizer. Ancak insan iradesinin bazıları tarafından toplumun geniş kesimlerinin aklının köreltilmesi ve özgürlüklerinin içinin boşaltılması yoluyla kullanıldığını görecektir kadar da eleştireldir. Buradaki açık haksızlığı önlemenin yolu olarak Mills bilginin iktidar sahibi olanlar kadar olmayanlara da ulaştırılmasını görür. Bunu yapacak olanlar doğruluk siyaseti gütmesi gereken sosyal bilimcilerdir. Ancak sosyal bilimciler çoğunlukla orta sınıfa mensup olmakla iktidara karşı sıradan insanlarla aynı safta yer almakta ve onların karşılaştığı zorluk ve sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Bu yüzden sosyal bilimcilere düşen bu görev oldukça zordur. Ama demokratik bir toplum olmanın yolu da budur. Kişisel güçlük ve sorunlarının toplumsal kökenlerini göremeyen bir kitle toplumu ancak bireylerin sosyolojik imgeleme sahip olması ile demokratikleşebilir. Sosyal bilimler en azından

³⁰¹ A.e., s. 271-289.

toplumdaki safların belirginleşmesini sağlamalıdır. Saflar belirginleştğinde gelişmeyi mümkün kılan bir rekabet de tesis edilmiş olur. Mills, Amerika'nın sadece şeklen demokratik olduğunu söyler. Ancak bu bile başlangıç için Sovyetler'deki durumdan daha iyidir. Mills sosyal bilimlerin bilimin bürokratikleştirilmesine karşı yegane imkan olduğunu düşünür. Ancak Amerikan düşünce hayatına baktığında iyimserliğini yitirir. Yine de toplumsal sorunlar konusunda bir açıklık sağlamak için sosyal bilim için çalışmak anlamlıdır.³⁰²

Mills sosyal bilimleri bir çeşit zanaatkarlık olarak görür. Ona göre sosyal bilimleri öğrenmek isteyenler bu konuda tecrübeli yazarları okuyarak izleyerek bunu yapabilirler. Mills, büyük sosyologların kendi hayatları ile düşüncelerini ayırmamış olduklarını söyler. İyi bir sosyolog olmak için insan kendi hayat hikayesinden yola çıkmalıdır. Mills, sosyolojik imgelemi biyografi ile tarihi bir arada düşünmek diye tanımlarken insanın dünyadaki yerine dair önermede de bulunur. Mills'in sosyolojik imgeleme sahip sosyal bilimcisi kendi kaderi ile toplumun kaderi arasındaki bağlantıları keşfedebilendir. Mills bunun da ancak çok titiz bir biçimde günlük tutmakla başarılabilirliğini söyler. Mills'e göre insan kendi tecrübelerine hem güven duymalı hem de eleştirel bir gözle bakabilmelidir. Eleştiri süzgecinden geçirilmiş şahsi tecrübeler sosyal bilimci için dayanak noktalarıdır. Buradan kişi kendi meselelerini ve düşünsel kaynaklarını çıkarmalıdır. Mills'in sosyal bilim alanında yazmak konusunda ele aldığı sorunlardan biri de akademik yazın üslubudur. Mills, sosyal bilimcinin geniş toplum kesimleri için yazması gerektiğini söylüyordu. Bu da açık seçik yazmakla mümkündür. Sosyal bilimciler akademik üslubun anlaşılmasızlığından kurtulabilmek için öncelikle zor düşüncelerle uğraşan akademisyen pozunu bırakmalıdırlar.³⁰³

Mills'in "sosyolojik imgelem"i, insanlara dünyada neler olduğunu ve bunlar sonucunda kendi başlarına neler geleceğini görebilmelerine yardım ediyordu. Zamanla Mills okurlarından birçok mektup almaya başladı. Ona savaş ve barış durumlarına karşı, dış siyaset konusunda, sosyal bilimlerle hatta kendi şahsi yaşantılarıyla ilgili ne yapabileceklerini ya da yapmaları gerekeni soruyorlardı.³⁰⁴ Mills, sosyolojik imgelemi konformizme, homojenleşmeye ve araçsal akla yani toplamda kitle toplumuna karşı öneriyordu.³⁰⁵ Mills'in düşünceleri 60'lardaki öğrenci hareketlerini de esinledi. Bu radikal öğrenci gruplarının baş

³⁰² A.e., s. 291-319.

³⁰³ A.e., s. 321-374.

³⁰⁴ Dan Wakefield, "Introduction", **C. Wright Mills: Letters and Autobiographical Writings**, Ed. Kathryn Mills ve Pamela Mills, Berkeley, University of California Press, 2000, s. 3.

³⁰⁵ Dan Wakefield, a.g.e., s. 3.

ucu yazarları Albert Camus ile birlikte Mills'ti. Bu gruplara dahil olan öğrenciler Mills'i sadece kitaplarından tanıyorlardı.³⁰⁶

3.3 *Pratik*

3.3.1 *İşçi Sınıfı*

Mills, Amerika'daki işçi sınıfını çözümlerken Weberci bir yaklaşım sergiler. Bu yaklaşım uyarınca işçi sınıfı içerisindeki ideal tipleri belirler. Sendika başkanları da bu tiplerden en merkezi olanlardır. Mills sendika başkanlarını çeşitli örnekler üzerinden karşılaştırmalı olarak analiz eder. Sendika başkanı toplumsal bir aktör olarak içinde sendikasının karakterini belirlemektedir. Mills, sendika başkanlarını bu şekilde çözümleyerek işçi sınıfı içerisinde iktidar ilişkilerini ortaya koymaya çalışır. Mills'e göre sendika başkanı bir çeşit girişimcidir. İş çevreleri için yetişmiş işçi arz etmektedir. Bu bakımdan sendikalar ile iş çevreleri dengeli bir işçi piyasası için birlikte çalışan kurumlardır. Sendika başkanının buradaki görevi işçi huzursuzluğunu yönetmektir. Mills sendika başkanının portresini çıkarmak için istatistiki bilgilerden yararlanır. Bir yandan da sendika başkanlarını anlamak için metaforlara başvurur. Bu şekilde nitel ve nicel araştırma yöntemlerini birlikte kullanır.³⁰⁷

Mills, sendikaları incelemeyen önce siyasi partilerin ve kamuoyunun sendikalar hakkındaki düşüncelerini inceler. Böylelikle sendika başkanlarının kimlerle ve ne tür düşüncelerle muhatap oldukları anlaşılabilir. Buna göre aşırı sol siyaset bağımsız bir işçi hareketini önermektedir. Bunun için de bağımsız bir işçi partisinin kurulmasını öngörür. Bu tarz solcular sendika başkanlarına genel olarak eleştirel bakmaktadır. Onları yeterince siyasi davranmamakla suçlarlar. Müstakil solcular sendikalar hususunda aşırı sol ile büyük oranda hemfikirler. Onlardan farklı şekilde işçi sınıfının toplumsal değişimde oynayacağı rol konusunda umutsuzdur. Müstakil sol işçi hareketinin anarşist ve merkezileşmemiş bir örgütlenmeye sahip olmasını önerir. Liberal merkez siyaset işçi sınıfını halkın bir temsili olarak gördükleri için sendika yanlısı bir görüntü çizer. Ancak sendikalar konusunda statükocu davranır. Sendikalar onlar için sınıf organizasyonu olmaktan çok baskı grubudur. Komünist parti politik arenada faaliyet gösteren bir azınlık partisi olarak sendikalar için büyük önem arz eder. Komünistler parti örgütlenmesi ve onun siyaseti etrafında fikir beyan ederler. Mills siyasi eğilimlerden sağcılığı ele alırken yeni bir kavramsallaştırmaya gider. Pratik sağcılar dediği grup muhafazakardırlar ve ütopyacı bir kapitalizme inanmaktadırlar.

³⁰⁶ Dan Wakefield, a.g.e., s. 4.

³⁰⁷ C. Wright Mills, *The New Men of Power*, New York, 1971, s. 3-10.

Sendikalara ise karşıdırlar. Mills'in gelişkin sağcılar dediği grup ise bunlardan farklı olarak sendikaları köktenci hareketlere karşı dengeleyici bir unsur olarak görür. Bu grup için sendika başkanları da işçi yığınlarını hizaya sokan uzmanlardır. Pratik sağcılar sendika başkanlarını çıkarlarını tehdit eden biri olarak görürken, gelişkin sağcılar sendika başkanlarını işlerinin küçük ortağı olarak görürler. Savaş dönemi sendikaların iş çevreleri ve hükümetle yaptığı işbirliğini örgütleyenler gelişkin sağcılardır. Bunlar hem pratik sağcılar sendikalar konusunda tımar ederler hem de sendikalara karşı uyguladıkları politikalarda pratik sağcılar bir koz olarak kullanırlar. Mills bu noktada sendika başkanlarını stratejik bir konumda görür. Ama bu konumda işçiler lehine bir tavır ortaya koyabilmeleri için sendika başkanlarının da gelişkin bir siyaset izlemeleri gerekmektedir. Mills'e göre bu da ancak entelektüel bir cehde girişmekle mümkündür.³⁰⁸

Mills, Amerikan halkının çoğunluğunun sendika karşıtı olduğunu söylüyor. Bu durum sendikaları azınlık zihniyeti içerisine hapsedmektedir. Sendikaların çoğunun otokratik yapıda olmasının sebebi de budur. Mills sendikalar hakkındaki bu genel yargılarını sendika örnekleri üzerinden denetlemeye girişir. Öncelikle işçi sınıfı içerisinde sendikalaşma göstergelerini ve sendika olgusuna bakışı istatistiki veriler üzerinden ortaya koyar. Böylelikle sendikaların insan kaynağının siyasi görüşlerinin haritasını çıkarmayı ve siyasi açıdan etkinlik düzeylerini göstermeyi amaçlar.³⁰⁹ Daha sonra da Amerika'nın iki büyük sendika federasyonu olan American Federation of Labor(AFL) ve Congress of Industrial Organizations(CIO)'nun ayrışmasına sebep olan saikleri aramaya koyulur. Bunun için de yine sendika başkanları ve sendika üyeleri hakkında istatistiki verilere başvurur. Ortaya çıkan tablo AFL'nin daha çok eski tür zanaatkarlıkla uğraşan işçilerin sendikası olduğu öte yandan CIO'nun ise yeni endüstriyel işçiliği temsil ettiği. AFL başkanları işçiler arasından gelmektedir ve yaşça büyüklerdir. CIO'nun başkanları ise sendika içerisinde kariyer yapmış bürokratlardır ve yaşları genç olabilmektedir. Mills, daha yeni bir oluşum olan CIO'nun bürokratik bir yapı olduğu yorumunu yapar. Böylelikle sendika yönetimi işçilerden ayrılmıştır. AFL yönetiminin otokratik özelliği baskındır. CIO ise hem sendika içerisinde hem de sendika dışında uzlaşmacı bir görünüm sergiler.³¹⁰ Mills, daha sonra sendika başkanlarının biyografilerine odaklanır. Buradan da sendikaların giderek bürokratik yapılar haline geldiği çıkarımında bulunur.³¹¹

Mills, sendikaların bu yeni tarz örgütlenmesinin New Deal'ın ve diğer buhran dönemi politikalarının etkili olduğunu düşünür. Bu dönemde bürokratik yapılar olarak sendikalar

³⁰⁸ A.e., s. 13-30.

³⁰⁹ A.e., s. 31-48.

³¹⁰ A.e., s. 49-83.

³¹¹ A.e., s. 84-108.

Amerikan ekonomik ve siyasi sistemine eklemlenmiştir. Bunu sağlayan da Mills'in liberal retorik adını verdiği siyasettir. Liberal retorik tekel karşıtı yasalar yoluyla üretim üzerinde devlet denetimini öneriyordu. Bu da aslında devlet yönetiminde bir tekelleşme demektir. Benzer şekilde işçi haklarının geliştirilmesi ve denetlenmesi adı altında sendikalar devletin doğrudan etkisine açıldı. Aynı zamanda sendikal faaliyetler işçilerin tekil olarak işverenle anlaşması karşısında desteklendi. Böylelikle üretim piyasasının yanı sıra işçi piyasası üzerinde de etkin bir tekel oluşturuldu. Amerika'da 1930'lardan sonra hakim olan New Dealci siyasetin ekonomik genişleme ve kriz döngüsünün kontrol altında tutulması için bulduğu çözüm buydu.³¹² Mills'e göre sendikalar, iş çevreleri ve hükümet ile yakın temas içerisine girerken bundan yapısal olarak da etkilenir. Amerikan sendikaları artık bürokratik yapılar olarak örgütlenmektedir. Sendika yönetimi de iş çevreleri ve hükümet için işçileri kontrol altında tutan bürokratlar konuma gelmiştir. Mills, sendika yöneticilerini Amerikan iktidar seçkinlerinin bir parçası olarak düşünür.³¹³

Mills, sendikaların parti siyaseti konusunda çıkarıcı davrandıklarını söyler. Bağımsız bir işçi partisi fikri sendikaların çıkarlarını zedeleyeceği düşüncesiyle sendika yöneticileri tarafından reddedilmektedir. Öte yandan New Deal programları, ciddi bir sendika karşıtı tutumun olduğu Amerikan kamuoyunda sendikaların meşruiyetini sağlamaya yönelik bir siyaset gütmektedir. Böylelikle işçi sendikalarının siyasi talepleri Amerikan siyasi sisteminin içinde massedilmiştir.³¹⁴ Mills bu sisteme "ana akım" (*main drift*) adını verir. Bu üretim ve işçi piyasalarının tek elden yönetilmesi demektir. Amerika'da ekonomik büyüme dönemleri hep sonrasında çöküş dönemlerini getirmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda yaşanan tecrübe çöküşten kurtulmanın yolunu göstermiştir. Savaş olmadığı durumlarda da savaş ekonomisi yapmak yani ekonomik unsurların tek elden organize edilmesini sağlamak en büyük meselelerden biri haline gelmiştir. Bu tarz bir ekonomide işçi huzursuzluklarının ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu yüzden Amerikan sendikalarının denetlenebilir kurumlar haline getirilmesi de en büyük işlerden biriydi. Mills'e göre sendika başkanlarının önemi burada ortaya çıkmaktadır.³¹⁵ Mills, işçilerin ana akıma karşı bir siyaset üretebilmelerinin entelektüel bir çaba gerektirdiğini söylüyor. Çünkü artık karşılarında açık tehditler değil gelişkin ve güçlü bir siyaset bulunmaktadır. Mills'e göre bu siyaset ancak işçi sınıfı içerisinde gelen entelektüellerin samimi çabalarıyla deşifre edilebilir.³¹⁶

³¹² A.e., s. 109-121.

³¹³ A.e., s. 122-149.

³¹⁴ A.e., s. 150-219.

³¹⁵ A.e., s. 220-265.

³¹⁶ A.e., s. 266-291.

3.3.2 Beyaz Yakalılar

Mills, modern zamanlarda insanların toplumdan yalıtıldığını, siyasi ve toplumsal olaylara karşı tavırsız kaldıklarını ve en nihayetinde hayata karşı bir yılgınlık içine düştüklerini söyler. Mills'e göre şahsi sorunlar toplumsal meselelere delalet etmektedir. Bu yüzden insanların içinde bulundukları bu psikolojik durum toplumsal olgularla birlikte düşünülmelidir. Amerika'da da toplumsal kurumlar rasyonelleşmekte ve ekonomik ve siyasi yapılar bürokratikleşmektedir. Mills'in teşhis ettiği genel yılgınlık bununla ilişkilidir. Bu yeni toplumsal ve psikolojik durum karşısında liberalizm ve Marksizm gibi ideolojiler insanların karşılaştıkları sorunların anlaşılmasında ve aşılmasında yetersiz kalmaktadır. Mills, bu noktada yine sosyolojik imgeleme vurgu yapar. Onun bu vurgusunda siyasi iddia yani bir şeyleri değiştirme iştiağı barizdir. Mills, Amerika'da 1900'lerden itibaren yeni bir insanın türediğini düşünür. Bu yeni insanın problemleri de yenidir. Bunların çözüme ulaştırılması için öncelikle ortaya çıkan yeni toplumsal grupların ve toplumsal dönüşümün anlaşılması gerekir. Mills'in *White Collar*'da yapmaya çalıştığı şey de budur.³¹⁷

Mills, öncelikle eski orta sınıflar adını verdiği küçük girişimcileri inceler. Bu sınıf Amerika'da kurucu düşüncenin ve klasik liberalizmin temel dayanağı durumunda olmuştur. Mills, bu sınıfın merkezsiz bir toplumsal düzenin ürünü olduğunu söyler. Bu düzene göre ekonomi, hükümet ve ordu merkezsizdir. Bu da bireylere iradelerini ortaya koyabilmeleri için güç ve özgürlük vermektedir. Mills, bu eski toplumsal düzenin böylelikle bireysel özgürlük fikri etrafında şekillendiği yorumunu yapıyor.³¹⁸ Ancak 1900'lerden itibaren bu toplumsal düzen değişmeye başlar. Öncelikle mülkiyet düzeni merkezileşme eğilimi gösterir. Ekonomideki aşırı genişleme ve daralma dönemleri ekonomik yapının merkezi bir şekilde örgütlenmesini gerekli kılmıştır. Bu merkezileşme de yeni insan tiplerini ve toplumsal grupları ortaya çıkarmıştır. Büyük zenginler ve iş adamları yerlerini yönetim kurullarını ve profesyonel yöneticilere bırakmıştır. Şirketler artık daha kurumsal bir şekilde yönetilmektedir. Küçük işletmeler daha da küçülürken büyükleri daha da büyümüştür. Sıfırdan çok zengin olma şeklinde özetlenebilecek Amerikan başarı hikayesi geçerliliğini yitirmiştir. Bu da eski orta sınıflar üzerinde psikolojik bir etkide bulunmuştur. Mills, eski orta sınıfları bu noktada lümpen burjuvazi şeklinde tanımlar. Çiftçiler ve küçük girişimciler ekonomik çarklar kendi aleyhlerine dönmeye ve iflas durumu kati olmasına rağmen işlerini devam ettirirler. Mills'in bu yorumu klasik liberalizmin rasyonel bireyinin nasıl irrasyonel bir pozisyona düştüğünü

³¹⁷ C. Wright Mills, *White Collar: The American Middle Classes*, New York, Oxford University Press, 1951, s. ix-xx.

³¹⁸ A.e., s. 3-12.

gösterir. Bu ayrıca konu ekonomi olduğunda dahi insan davranışlarının salt ekonomik güdülerle gerçekleştirilmediğini göstermesi bakımından önemlidir.³¹⁹ Geleneksel orta sınıfların bu şekilde güçten düşmesi Amerikan siyasi hayatını da derinden etkilemiştir. Amerika’da iktidarın kaynağı mülkiyettir. Orta sınıflar gerilerken mülkiyet de merkezileşmeye başlamıştır. Mills, bu noktadan sonra Amerika’da klasik manada bir demokrasinin olmadığını söylüyor.³²⁰

Mills daha sonra kitabın merkezinde yer alan yeni orta sınıfları inceler. Bu yeni toplumsal grup iktidarını içinde bulunduğu hiyerarşi içerisinde almaktadır. Bu hiyerarşi bir çeşit bürokrasidir. Giderek daha fazla insan kurumsal şirketlerin oluşturduğu bu büyük yapının içerisinde istihdam edilmektedir. Mills, bu orta sınıf kitlesinin eski orta sınıflar gibi bağımsız bir grup tarafından yönetilmektedir.³²¹ Mills; iş dünyası, hükümet ve işçi sendikaları gibi hiyerarşilerin tepelerinde yer alan bu grubun belirli bütün toplumu yöneten bir aygıt oluşturduğunu düşünür. *The Power Elite*’te ayrıntılarıyla inceleyeceği bu koalisyonun altında bütün toplum kurumsal bir şirket gibi örgütlenir. Eskinin ticari işletmelerinin yerini rasyonalize edilmiş bütün süreçleri belirli bir plan dahilinde yürütülen bürokratik şirketler almıştır. Bu yapı değişimi yeni insan tiplerinin de ortaya çıkmaya sebep olur. Eskinin bağımsız girişimcisinin yerini yeni bir girişimci alır. Bu yeni tip içinde bulunduğu hiyerarşiye bağımlıdır. Ama yine bu hiyerarşi içerisinde eski girişimciden daha fazla iktidar sahibidir.³²² Mills, çeşitli iş kollarında çalışan yeni orta sınıfları ayrıntılı bir şekilde inceler. Eskinin bağımsız meslek erbabının yerini kurum içerisinde yaptığı görev ile değerlendirilebilecek yeni çalışanlar almıştır. Mills, bu çalışanların da yöneticiler ve yarı-vasıflılar şeklinde ikiye ayrıldığı yorumunu yapıyor. Artık işler belirli bir plana göre yapılırken verilen kararlar da önceden belirlenmiş prosedürlerin uygulanmasından ibaret hale gelmiştir. Yarı-vasıflı çoğunluk için iş rasyonel ve entelektüel bir çaba gerektirmeyen bir haldedir. Ancak yeni orta sınıf dünyasının eski orta sınıflarından daha az entelektüel çaba gerektirdiği söylenemez. Yeni orta sınıf hiyerarşisinde entelektüel işler yönetici sınıfın üzerindedir. Üstelik bu işin niteliği eskisine oranla daha da yüksektir.³²³ Mills, Amerika’daki entelektüel profilinin de değiştiğini söyler. Artık entelektüel üretim yapılan iş kollarında çalışanlar teknisyenler haline gelmiştir. Bu yeni grubun düşünsel odaklarından biri de objektifliktir. Mills bunu yeni entelektüel tipinin bilgiye ulaşma imkanına sahip olmasına rağmen bu bilgiye uygun şekilde

³¹⁹ A.e., s. 13-33.

³²⁰ A.e., s. 34-59.

³²¹ A.e., s. 63-76.

³²² A.e., s. 77-111.

³²³ A.e., s. 112-141.

davranma özgürlüğüne sahip olmamasına bağlar. Bu da akademi bağlamında siyasi iddiası olmayan bir bigane bir bilim anlayışına yol açmıştır.³²⁴ Mills, yeni orta sınıflar arasında temel tipleri rutin işler yapan yarı-vasıflı çalışanlar ve yöneticiler olarak belirlemiştir. Yeni tür girişimciler dediği grup genel olarak birinciler arasından çıkıp ikincilere dahil olmaktaydı. Mills, pazarlamacılık söz konusu olduğunda bu ayrımın bizzat pazarlamacılık yapanlarla kurumsal olarak pazarlama konusunda kafa patlatanlar şeklinde olduğunu söyler. Ancak yaratıcı işlerde çalışanlar konusunda daha derinlemesine bir kavramsallaştırmaya gitmez. Mills yeni orta sınıfların ayırıcı vasfının bürokratik işlerde çalışmaları olduğunu düşünür. Bu yüzden 60 sonrası yaygınlık kazanan reklamcılık gibi yaratıcı sektörleri öngörememiştir.³²⁵ Mills, bürokratikleşmeyi kağıt işlerinin yürütülüşü üzerinden inceler. Önceleri küçük bürolarla sınırlı olan bu işler artık büyük şirketlerin büyük ofislerine taşınmıştır. Bu değişim beraberinde yeni işler ve mesleki roller getirmiştir. Mills, bu yeni toplumsal tipleri yeni ofis ortamlarında tek tek ayrıntılarıyla ve birbirleriyle ilişkili olarak değerlendirir. Böylelikle bürokratikleşme şeklindeki genel eğilimin kişiler üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçlar.³²⁶

Mills, tarihsel bir olgu olarak bürokratikleşmeyi ardından bu olgunun tek tek toplumsal tipler üzerindeki etkilerini inceledikten sonra ortaya çıkan yeni orta sınıfların bu gelişmeler karşısında nasıl bir hayat tarzı geliştirdiklerini araştırır. Bunun için de öncelikle bu toplumsal grubun “çalışma” mefhumundan ne anladığını ortaya koymaya çalışır. Mills, Batı düşünce geleneği içerisinde iki farklı “çalışma” anlayışı olduğunu söyler. Bunlardan ilki Weber’in kapitalizmin ayırıcı ahlaki öğretisi olarak ortaya koyduğu Protestanlığın dünyevi bir zahitlik şeklindeki çalışma anlayışıdır. Protestan ahlakı kapitalist birikim için çok çalışmayı öngörür ve çalışma mefhumunu kutsallaştırır. Rönesans’la birlikte serpilerek bir diğer anlayış ise insanın emeği yoluyla özgürleşmesini öngörmektedir. Hümanist “çalışma” anlayışı daha sonraları Marksizm içerisinde kapitalizme eleştirel bir tutuma dönüşmüştür. Kapitalist sistem içerisinde insan kendi emeğine yabancılaşmaktadır. Mills, orta sınıfların çalışma hakkında ne yüceltici ne de eleştirel bir tavır içerisinde olduklarını söyler. Onlar için hayat çalışma ve boş zaman arasında bölünmüştür. Çalışma azap dolu bir tecrübedir. Buna da ancak boş zamanlarda yapılabilecek şeyler için katlanılır. Mills, boş zaman aktivitelerinin incelenmiş zevklerin önceleri sadece belirli azınlıklara has iken artık daha geniş kitleler için sağlanabildiğini söylüyor. Orta sınıfları çalışma konusunda teşvik eden bu imkanlardır. Bu

³²⁴ A.e., s. 142-160.

³²⁵ A.e., s. 161-188.

³²⁶ A.e., s. 189-212.

imkanların orta sınıflara vazedilmesi işini de medya üstlenmektedir. Böylelikle bir orta sınıf töresi oluşturulabilmiştir.³²⁷ Mills, bu durumda orta sınıfları herhangi bir şeye değil de statüye dayanan bir grup olarak görür. Mills tarih boyunca statünün çeşitli kaynakları olduğunu söyler. Bunlar arasında belirli bir aileden gelmek, mülk sahibi olmak, belirli bir mesleği yapıyor olmak, belirli bir eğitimden geçmiş olmak ya da belirli bir güce sahip olmak vardır. Ancak yeni orta sınıfların statü göstergesi tüketimdir. Tüketim kısa vadede gerçekleştirilebilecek bir hedef olduğu için kişiler her zaman olmasa bile dönemsel olarak bu göstergeleri üzerlerinde taşıyabilirler. Yeni orta sınıflar için boş zaman işte bu statü göstergelerinin gerçekleştirilmesine hasredilmiştir. Mills, statünün bu şekilde kolay kazanılmasının aynı zamanda kolay kaybedilmesi ihtimalini de ortaya çıkardığı yorumunu yapar. Statüsünün kaynağı zayıf olan yeni orta sınıflar sürekli bir “statü paniği” içerisindeyler.³²⁸ Öte yandan yeni orta sınıflarla birlikte Amerikan toplumunda zihinlerdeki başarı modeli de değişmiştir. Eskinin küçük girişimci orta sınıfları için başarı sıfırdan girişimcilik yoluyla zengin olmaktır. Yeni orta sınıflar için başarı kurumsal kariyer yollarını seçmektedir. Mills, bunu Amerikan ekonomi-politiğindeki değişikliklerle ilişkilendirir. Liberal kapitalizmden tekelleri kapitalizme geçilmiştir. Serbest girişimcilik yoluyla zengin olma imkanı azalırken giderek daha fazla insan kurumsal şirketlerde kariyer olanaklarını denemeye başlamıştır. Eski orta sınıflar yerini yeni orta sınıflara bırakmaya başlamıştır. Bu dönüşümün temel mekanizması ise üniversite eğitimidir. Üniversite eğitimi yeni orta sınıfların kariyer imkanlarını belirleyen en önemli şey halindedir. Mills, Amerikan liberalizminin de bu süreçte dönüştüğünü tespit eder. Klasik liberalizm girişimde fırsat eşitliğini öngörürken kurumsal liberalizm eğitimde fırsat eşitliğini öngörür. Eğitimde fırsat eşitliğinin de teminatı devlettir.³²⁹

Mills, orta sınıfların hayat tarzını Amerikan toplumundaki yerini ortaya koyduktan sonra orta sınıflar hakkında ileri sürülen iki yorumu değerlendirir. Bunlardan ilki Marksistlerin orta sınıfların büyük bölümünün proletaryaya küçük bir bölümünün de kapitalistlere katılacağı yönündeki öngörüsüdür. Bu düşünce toplumlar içerisinde mülk sahipliği üzerinden temel bir zıtlığın giderek daha bariz olacağını iddia etmektedir. Böylelikle toplum içerisinde devrimci bir gerilim ortaya çıkacaktır. Oysa Mills bunun hiç de öyle olmadığını orta sınıfların azalmak yerine çoğaldığını söyler. Ayrıca tarihsel tecrübe göstermiştir ki orta sınıflar ne proletaryaya ne de kapitalistlere dahil olmamaktadır. Orta sınıfların genişlemesi Marksistlerin umduğu yönde bir toplumsal gerilime yol açmanın aksine

³²⁷ A.e., s. 215-238.

³²⁸ A.e., s. 239-258.

³²⁹ A.e., s. 259-286.

toplumda dengeleyici bir rol oynamaktadır. Mills'in ele aldığı bir diğer görüş de orta sınıfların sayıca artmasının onları iktidara taşıyacağı düşüncesidir. Buna göre orta sınıflar kapitalist sistemin işlemesi için vazgeçilmez bir hale gelmekte ve dolayısıyla sistemin idaresi konusunda söz sahibi olmaktadır. Mills, buna köle düzeni içerisinde kölelerin sayıca baskın ve mahiyetçe vazgeçilmez olmasına rağmen muktedir olmamalarını örnek göstererek karşı çıkar. Orta sınıflar iktidarlarını mevkilerinden yani içinde bulundukları hiyerarşiden aldıkları için bu yapının üzerinde edilgen bir konumdadırlar. Orta sınıfların artan sayısı ve işlevi sistemi tehdit etmektense tahkim etmektedir.³³⁰ Beyaz yakalıları arasında sendikal faaliyetler de bu sınıf için iktidar imkanı sağlayamamaktadır. Her şeyden önce beyaz yakalıları tarihsel olarak kendi statülerini işçiler gibi olmamakla temellendirdikleri için sendika karşıtı bir düşünceye sahiptir. Beyaz yakalı sendikaları ancak Mills'in gelişkin muhafazakarlık adını verdiği eğilimin Amerikan siyasetine hakim olmasıyla canlılık kazanmıştır. Bu eğilim içinde sendikalar çalışanların iradesinin ortaya konulmasından çok çalışanların düzeninin ve itaatinin sağlanması gözetilmektedir. Bu yüzden var olan beyaz yakalı sendikaları dahi beyaz yakalıları herhangi bir güç kazandırmamaktadır.³³¹ Mills'e göre yeni orta sınıflar toplumda kendilerine has bir iktidara sahip olmadıkları gibi var olan iktidarı da savunma yönünde işlev kazandıklarını söylüyor. Yeni orta sınıfların ayırıcı vasfı siyasi konformizmdir. Bu Batı düşüncesi içerisindeki iki ideolojik yaklaşımın da iflası demektir. Liberalizm bireyin kendi çıkarları doğrultusunda bir siyasi bilinç geliştirmesini öngörürken Marksizm sınıfların kendi çıkarları uyarınca bir siyasi bilinç geliştirmesini öngörüyordu. Oysa yeni orta sınıflar insanın siyasi bilinç sahibi olarak kendini gerçekleştirme yönündeki ortak idealden uzağa düşmüşlerdir. Mills, orta sınıfların bu siyasi kayıtsızlık haline medya yoluyla sevk edildiğini söylüyor. Medya ortak bir duyuş, düşünüş ve bunlardan oluşan bir töre meydana getiriyor. Orta sınıflaşma böylelikle Amerikan toplumunda ana eğilimi oluşturuyor. Böylelikle de toplumsa genelinde siyasi kayıtsızlık hali hakim kılınmış oluyor. Medyanın bu şekilde işlev görmesinin altında da medyaya sahip olan muktedir azınlığın iradesi yatıyor.³³²

3.3.3 İktidar Seçkinleri

Mills, işçi sınıfını ve yeni orta sınıfları inceledikten sonra Amerikan toplumunda toplumsal hiyerarşilerin üst kısmında yer alan seçkinleri mercek altına alır. Bu aynı zamanda Amerika'da iktidarın nasıl işlediğine dair de bir araştırmadır. Mills, işçi sınıfı metafiziği diyerek işçi sınıfının toplumsal değişimde etkin bir aktör olduğu fikrine karşı çıkmıştı. Benzer

³³⁰ A.e., s. 289-300.

³³¹ A.e., s. 301-323.

³³² A.e., s. 324-354.

şekilde yeni orta sınıfların toplumda siyaseten aktif bir pozisyonda olacakları yönündeki yorumları da eleştirmişti. Mills'e göre Amerika'da bütün toplumu etkileyen siyasi kararlar birbirleriyle sıkı bir şekilde bağlı bir seçkin grubu tarafından verilmektedir. Mills bu durumun tarihsel bir durum olduğunu söyler. Amerikan toplum yapısını şekillendiren tekelci kapitalizm bu şekilde bir iktidar grubu yaratmıştır. Mills, seçkinler üzerine olan görüşlerinin bütün dünya tarihinde geçerli olduğu iddiasında değildir. Amerika'da burjuvazinin özgün bir konumu bulunmaktadır. Hiçbir zaman alaşağı etmesi gereken aristokrat sınıfı olmamıştır. Bu yüzden de burjuvazi hep iktidarda olmuştur. Ancak iktidarda bulunduğunu reddederek bunu yapmıştır. Mills'in *The Power Elite*'te yapmaya çalıştığı şey Amerika'da iktidarın kimler tarafından ne şekilde işletildiğini ortaya koymaktır. Böylelikle Amerikan siyasetindeki ideolojik örtüyü ortadan kaldırmayı amaçlar. Bu aynı zamanda Mills'in Amerikan toplumu üzerine olan üçlemesinin en önemli parçasını oluşturacaktır.³³³

Mills, Amerikan toplumundaki seçkinleri ele alırken bu grubun yeni bir grup olduğunu söyler. Amerika'da nasıl yeni orta sınıflar ortaya çıkmış ve eskileri yerinden etmişse yeni seçkinler de eskilerini yerinden etmiştir. Mills, işe bu eski ve yeni seçkinleri karşılaştırarak başlar. Amerika'da geleneksel seçkinler yerel etkiye sahip zenginlerdir. Ancak Amerikan toplumunda toplumsal düzenler içerisinde merkezileşme arttıkça merkezi bir seçkin grubu da teşekkül etmiştir. Bu yeni seçkinler eskilere nazaran çok daha güçlüdürler ve güçlerinin etki alanı bütün ülkeyi ve daha ötesini kapsamaktadır. Bu tekelci kapitalizmin varlık kazanmasıyla alakalıdır. Amerika'da büyük ve merkezileşmiş siyasi, askeri ve ekonomik yapılar ortaya çıktıkça bu yapıları yönlendiren muktedirler de ortaya çıkmıştır.³³⁴ Bu muktedirlerin ortak özellikleri benzer okullarda okumaları, benzer şekillerde giyinmeleri, benzer yerlerde yaşamaları ve hayatlarını benzer şekillerde geçirmeleridir. Mills, Amerika toplumunda statü göstergesinin nesep, mülkiyet ya da başka bir şey değil tüketim şekilleri ve hayat tarzı olduğunu söyler. Bunların nasıl sıkı bir seçkinler grubu meydana getirdiğini anlamak için de seçkinlerin hayat tarzlarını incelemeye alır.³³⁵ Mills, iktidar seçkinlerinin ünlülerle yakın ilişki halinde olduğunu söyler. Amerika'da ünlü dediğimiz kişiler seçkinlerin hayat tarzını temsil etme işini görmektedirler. Medya aracılığıyla bütün topluma yayılan bu hayat tarzı seçkinlerin iktidarını da meşrulaştırmaktadır.³³⁶ Öte yandan iktidar seçkinlerinin ekonomi alanında hakim olanları giderek daha az görünür olmaktadır. Eskiden büyük iş patronları olarak herkes tarafından tanınan zenginler yerini iktidarlarnı ve zenginliklerini belirli kurumsal çatılar

³³³ C. Wright Mills, **İktidar Seçkinleri**, Çev. Ünsal Oskay, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1974, s. 7-43.

³³⁴ A.e., s. 44-64.

³³⁵ A.e., s. 65-96.

³³⁶ A.e., s. 97-127.

altında saklayan zenginlere bırakmıştır. Amerika'daki eski "yeni zengin" tabakasının yerini birkaç kuşaktır zengin olan daha oturmuş bir zengin tabakası almıştır.³³⁷ Mills'e göre mülk sahipleri görünürlükte geri çekilirken şirketlerin üst düzey yöneticileri daha çok görünmeye başlamıştır. Bu şirket yöneticileri büyük oranda Protestan'dırlar. Baptist ya da Methodist değil Episcopalian ya da Presbyterian'dırlar. Bu kentli, beyaz ve Protestan Amerikalılar üst ve üst-orta sınıf ailelerin çocukları olarak dünyaya gelmişlerdir. Babaları çoğunlukla girişimci işadamlarıdır. Bunlar doğuştan gelen üstünlükler olup bu kişilere hayatları boyunca avantaj sağlamaktadır. Örneğin eğitim alanındaki üstünlükleri, doğrudan doğruya doğuştan kazandıkları avantajların bir ürünüdür. Mills, bu gruba erken bir örnek olarak General Electric'in başkanı Owen D. Young'ı gösterir. Young eskinin bencil zengin imajından farklı olarak diğerkam bir portre çizer. Yönettiği şirketleri kamu hizmeti veren kurumlar olarak görür. Bu şirketleri yönetmekle de toplumsal bir görevi ifa ettiğini düşünür.³³⁸ Mills, şirketlerin üst düzey yöneticileri bu şekilde önem kazanırken zenginlerin öneminden bir şey kaybetmediğini söyler. Zenginler ve yöneticiler orta çıkarları ve dünya görüşleri olan bir sınıf haline gelmiştir. Bu sınıf sadece ekonomik yapıya hakim olmakla kalmaz siyasi ve askeri seçkinleri de yanlarına alarak bir iktidar grubu oluşturur.³³⁹ Mills, burada bahsedilen askeri seçkinlerin de tarihsel süreç içerisinde dönüşüme uğradığını söyler. 19. Yüzyılda Amerikan ordusu dağınık ve yerel güçlerden oluşuyordu. Amerika'da geleneksel olarak ordunun siyasi bir odak olarak kullanılmasına karşı bir refleks söz konusuydu. Askeri yöneticilerin diğer seçkinlerle ilişkileri zayıftı. Ancak Amerikan ordusu 20. yüzyılla birlikte genişlemeye başladıktan sonra merkezi bir yapı haline geldi. Ordu yöneticileri artık toplumun kaderine etki eden kararları alır hale geldiler. Aynı zamanda eski askeri yöneticilerin ordu içinden fiili savaş tecrübesi ile gelmelerine karşın büyük ve merkezi yeni ordu yapısının yöneticileri daha çok bürokrat benzeri kurumsal idareciler haline gelmeye başladı. Bu yöneticilerin iş çevreleri ve siyasi çevrelerle ilişkileri de giderek sıkılaştı.³⁴⁰ Mills, Amerikan militarizminin iki dünya savaşında başarı kazandıktan sonra giderek güç kazandığını söylüyor. Bu güç askerilerin iktidar aktarımı yoluyla ekonomik ve siyasi alanlarda da söz sahibi olmalarına sebep olmuştur. Savaş artık total bir hal aldığı ve ekonomik olarak sürekli bir savaş ekonomisi uygulandığı için bu durum doğaldır. Ancak Mills'e göre askeri yöneticiler mutlak muktedirler haline gelmemişler bahsi edilen iktidar seçkinlerinin bir bölümünü oluşturmaya

³³⁷ A.e., s. 128-158.

³³⁸ A.e., s. 159-201.

³³⁹ A.e., s. 202-236.

³⁴⁰ A.e., s. 237-271.

başlamışlardır.³⁴¹ Mills, Amerika’da devlet yönetiminde ise görünürdeki büroratikleşmeye karşı olarak bürokratik bir sürecin işlemediği tespitini yapar. Memurların hiyerarşi içerisinde yuları çıkararak en üst düzeydeki makamlara gelmeleri çok nadirdir. Üst düzey kadrolar genellikle siyasi iktidarın keyfi atamaları yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bu bakımdan da devlet yönetimi de Mills’in iktidar seçkinleri adını verdiği grubun hakimiyetindedir.³⁴² Mills, Amerika’da siyaset kurumunun çoğulcu olduğu ve farklı eğilimler ve yapılar aracılığıyla dengelendiğine dair yanlış bir inancın olduğundan bahseder. Ona göre siyaset alanında New Deal ile birlikte bir merkezileşme gerçekleşmiştir. Bu merkezileşme aynı zamanda siyasetçilerin farklı toplumsal tabakalardan gelen kişiler yerine daha çok profesyonel yöneticiler olmaları sonucunu doğurmuştur.³⁴³

Ekonominin, askeriye ve siyasetin bu şekilde merkezileşmesi ve bu merkezileşme sonucu bu yapıların birbirine yaklaşması yöneticiler arasında da bir birleşme doğurmuştur. Mills’in temel olarak söylediği şey şirket, ordu ve hükümet hiyerarşisindeki üst düzeydeki yöneticilerin sınıf bilincine sahip bir grup oluşturduğudur. Hatta ona göre Amerika’da sınıf bilincine sahip tek grup iktidar seçkinleridir. Bu seçkinler arasında alan değiştirmeler sıkır. Bu da kendi içerisinde giderek homojen bir grup haline geldiklerini göstermektedir.³⁴⁴ Toplumun orta düzeylerinde ise dağınık, birbirinden kopuk, birbirinden ayrı ve dağınık birtakım gruplar bulunmaktadır. Bu artık siyasi açıdan etkin bireylerden oluşmuş bir toplum değil bir kitle toplumdur. Bu toplumda orta sınıflar alt sınıfların istek ve ihtiyaçlarını üstte iletme konusunda başarısız olmaktadır. Alt sınıflar ise siyasal yönden parçalanmış ve giderek daha güçsüzleşen gruplardır. Kitle toplumun ayırıcı vasfı orta ve alt sınıfların bu şekilde güçsüz olmasıdır. Bunda kitle iletişim araçları yoluyla siyasi kanaatlerin üretilmesi ve bu toplumsal gruplara merkezi bir şekilde yayılması etkilidir. Mills’e göre Amerikan toplumunda iktidar seçkinleri dışında etkin bir siyaset üretecek bir grup bulunmamaktadır.³⁴⁵ Öte yandan ideolojiler cephesinde de kayda değer bir şey yoktur. Mills, iktidar seçkinlerinin bir ideolojik haklılaştırmaya bile gerek duymadıklarını söylüyor. Çünkü onların iktidarına karşı herhangi bir muhalif düşünce de ortada yoktur. Mills’e göre Amerika’da entelektüeller arasında dahi muhafazakar düşünce hakimdir. Bu da var olan iktidar ilişkilerinin çözümlenmesi yerine artık fiili olarak kıymeti kalmamış bazı Amerikan erdemlerinin

³⁴¹ A.e., s. 272-308.

³⁴² A.e., s. 309-332.

³⁴³ A.e., s. 333-373.

³⁴⁴ A.e., s. 374-415.

³⁴⁵ A.e., s. 416-456.

kutsanmasından ibarettir.³⁴⁶ İktidar seçkinlerinin herhangi bir ideolojik meşrulaştırmaya gerek duymamaları toplumda ahlaki bir probleme de yol açmaktadır. Toplumun geri kalanı için seçkinler ahlaki açıdan örnek kişiler olmadıkları için toplumda yükselmenin ahlak gözetmeksizin de yapılabileceğine dair bir fikir hakimiyet kazanmıştır. Başarının tek kıstas olduğu bu toplumda bilgi ve zeka da ancak başarıyla gerçeklik kazanmaktadır. Mills, Amerika'daki iktidar seçkinleri hakkındaki en büyük sorunun bu seçkinlerin kültürel seçkinler olmaya en uzak kişiler olmaları olduğunu söyler. Örneğin Amerika'nın kurucu babaları bu tarz kültürel seçkinlerdir. Ancak yaşanan dönemde iktidar seçkinlerinin tek gündemi para ve iktidardır. Bu da toplum genelinde ahlaki bir yozlaşmaya sebep olmaktadır.³⁴⁷

³⁴⁶ A.e., s. 457-481.

³⁴⁷ A.e., s. 482-509.

Sonuç

C. Wright Mills'in sosyoloji anlayışı Amerikan sosyolojisinde ayrıksı bir yerde durmaktadır. Mills, geniş halk kesimlerinin kendi hayatlarıyla ilgili bir açıklığa kavuşmalarını amaçlar. Mills'in kitapları yine geniş halk kitlelerinin okuması için yazılmıştır. *The New Men of Power* gibi bir monografi ve *The Sociological Imagination* gibi kuramsal bir çalışma için bile bu böyledir. Mills, en karmaşık meseleleri bile basit ve anlaşılır bir şekilde yazmaya özen göstermiştir. Hal böyleyken Mills'in ayrıksılığı toplumsal bir yalıtılmışlık değildir. Hatta Mills, böyle bir seçkinleşme ve özelleşme içinde olmadığı gibi eserlerinde bu tavra sahip olanları sıkça eleştirmiştir. Mills'in ayrıksılığı Amerika'da içinde yaşadığı dönemde geçerli olan ana akım siyasi ve düşünsel eğilimlere karşı eleştirel bir tavır takınmasındadır. Mills, ana akım olarak tabir ettiği bu eğilimin sıradan insanları içinde yaşadıkları dünyadan habersiz ve dolayısıyla kendi hayatları üzerinde tasarrufta bulunmak konusunda güçsüz bıraktığı görüşündedir. Bir yandan da azınlık bir grup Amerika'daki iktidarı giderek daha fazla bir şekilde eline almaktadır. Sıradan insanların hayatlarını etkileyen büyük kararlar az sayıda insanın iradesine bırakılmıştır. Amerikan kamuoyunda bu duruma karşı aktif bir muhalefet de yoktur. Kaldı ki Mills'e göre Amerika'da muktedirlerin siyasetini meşrulaştıracak bir ideolojik çaba dahi yoktur. Amerikalılar bu şartlar altında toplumsal olaylara karşı kayıtsızdırlar, siyasi açıdan konformizmi benimsemişlerdir ve sonuç olarak hayata karşı genel bir yılgınlık içerisindeyler. Mills kendi çağının en büyük problemi olarak gördüğü bu yılgınlığı klasik sosyolojinin imkanlarını yardıma çağırarak aşmaya çalışır. Marx için “yabancılaşma”, Durkheim için “anomi” ve Weber için “dünyanın büyüünün bozulması” neyse Mills için “yılgınlık” odur. Mills de usta sosyologların yaptığı gibi genel bir psikolojik durumun toplumsal dönüşümle ilişkisini ortaya koymaya çalışır. Bunun için de biyografi ve tarihi birlikte düşünür. Kişilerin problemleri ile toplumsal meselelerin bağlantılarını çözümlemeye çalışır.

Mills'in yaşadığı dönemde Amerika büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Bu dönüşüm ekonomik planda endüstrileşme şeklinde gerçekleşmiştir. Amerika'da tarım sektörü 19 yüzyılın sonlarına doğru giderek daha hantal bir sektör haline gelmiştir. Tarımda kâr marjları düşerken tarım için gerekli teknolojik yatırımın maliyeti de artmaktadır. Küçük tarım işletmeleri 20. yüzyılın başlarında büyük iflas dalgalarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Ekonomik genişleme ve daralma döngüsü boyunca bu işletmeler ellerindeki varlıkları koruyamamışlardır. Bunun sonucundan tarım merkezli ekonomilere sahip yerleşimlerden şehirlere büyük göçler yaşanmıştır. Öte yandan tarım sektörüne büyük tarım işletmeleri hakim olmaya başlamıştır. Tekelleşme ve merkezileşme yönündeki bu eğilim 20. yüzyılın ilk yarısı

boyunca bütün sektörlerde görülmektedir. Petrol ve çelik gibi temel endüstrilerde az sayıda şirket sektörün tamamını hakimiyetine almıştır. Tekelleşme eğilimi hükümetin müdahalesini de beraberinde getirmiştir. Hükümet tekelleri görünürde kontrol altında tutarken aslında sektörü merkezi bir şekilde denetim altına almıştır. Tekelleşmeyle başlayan merkezileşme tekel karşıtı hükümet müdahaleleriyle daha da artmıştır. Amerikan ekonomisi artık merkezi bir şekilde örgütlenmekte ve hükümet, iş çevreleri ve sendikalardan oluşan kurumsal bir koalisyon tarafından yönetilmektedir. Bu tarz bir ekonomik örgütlenme Birinci Dünya Savaşı'ndan başlayarak İkinci Dünya Savaşı'na kadar tam teşekküllü bir hal almıştır. 1920'lerdeki kontrolsüz büyüme döneminde hükümetin müdahalesi askıya alındıysa da yaşanan Büyük Buhran'la birlikte tekrar uygulanmaya başlamıştır. Savaş sonrası dönemde de yapılan dış yardımlar ve Soğuk Savaş konjonktürü yürütülen savaş ekonomisinin devamını mümkün kılmıştır. Mills yazılarında bu savaş ekonomisini ana akım kavramıyla karşılar.

Bu dönemde toplumsal planda da büyük bir dönüşüm yaşanmaktadır. Amerika'da kırsal kesimde yaşayan nüfusun büyük bölümü şehirlere göç etmiştir. Bu göç kozmopolit şehir kültürü ile muhafazakar göçmenler arasında ve genel olarak şehirler ile taşra arasında kültürel çatışmalara yol açmaktadır. Şehir kültürü uzun vadede baskın çıkmıştır. Böylelikle Püriten kültürel karakter yerini tüketim kültürüne bırakmıştır. Mills'in Amerikan toplumunda tespit ettiği yılgınlığın altında da bu dönüşümün yarattığı ahlaki sarsıntı yer almaktadır. Amerikan toplumunda sınıfsal pozisyonlar da bu dönemde değişime uğramıştır. Endüstrinin ve genel olarak ekonominin merkezileşmesi küçük girişimcileri zor duruma sokmuştur. Tekelleşme sonucu ortaya çıkan büyük şirketler ve hükümetin genişlemesi özel ve kamu sektörlerinde beyaz yakalı iş olanaklarını artırmıştır. Bu da küçük girişimcilerden oluşan eski orta sınıfların yerini kurumsal işlerde çalışan beyaz yakalı orta sınıfların alması sonucunu doğurmuştur. Küçük girişimcilerin bu şekilde güç kaybedişi Amerikan siyasetinin de değişmesine sebep olmuştur. Klasik liberalizm yerini önce New Deal sonra da Refah Devleti politikaları boyunca kurumsal bir liberalizme bırakmıştır.

Mills'in yaşadığı ve düşüncelerini geliştirdiği 1900 ile 1960 yılları arasında Amerika'da üniversite sisteminde kitleselleşme yönünde büyük bir dönüşüm yaşanmıştır. Bunda öncelikli olarak üniversite eğitiminin mesleki kariyer için elzem hale gelmesi etkindir. Amerika'da bu dönemde oluşan yeni ekonomik yapı, profesyonelleşme gerektiren iş kollarının doğmasına yol açmış; üniversiteler de yeni iş kollarına uygun eleman yetiştirmek için yeniden örgütlenmiştir. Bu yüzden kitleselleşmeyle birlikte akademik özelleşme de yaşanmıştır. Üniversiteler artan bölüm sayısı ile birlikte genişleyen hiyerarşiler haline gelmiştir. Disiplin çeşitliliği artarken disiplinlerin sınırları belirginleştirilmeye çalışılmıştır.

Mesleki uzmanlaşma bir yandan yapılan işin ayrıntılı ve özel bir şekilde öğretilmesini gerektirirken verilen eğitimin de standardizasyonunu gerektirir. Bu da üniversiteler için zıt görünen disiplin çeşitliliğin artması ve disiplin içi tek tipleşme olgularının bir arada ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Öte yandan İç Savaş sonrası gelişen endüstrinin bilimsel araştırma ihtiyacı üniversitelerin araştırma merkezli bir anlayışı gündemlerine sokmuştur. Buna yönelik olarak lisansüstü programlar yaygınlaşmış, hatta sadece lisansüstü eğitim veren enstitüler kurulmuştur. Akademisyenlerden öğretmenliğin yanı sıra akademik araştırma yapmaları da istenmeye ve buna yönelik ücretli izinler sağlanmaya başlanmıştır. Bilimsel araştırma, akademisyenler için giderek temel başarı kıstası haline gelmiş, üniversiteler araştırma üreten fabrikalar olarak tahayyül edilmeye başlanmıştır. Araştırma hemen her zaman pratik bir sonuç beklentisini de beraberinde getirmiştir. Bu durum özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra interdisipliner alan ve bölge araştırmalarına hız kazandırmıştır. Endüstrinin ve devletin somut ihtiyaçları pratik ve sorun merkezli araştırmayı ve dolayısıyla alan çeşitliliğini artırma yönünde etki etmiştir. Bu aynı zamanda lisans ve lisansüstü eğitim farklılaşmasına da sebep olmuştur. Lisans eğitimi giderek daha standart hale gelmeye başlamıştır. Bunda mesleki eğitimin yanı sıra lisans eğitiminin lisansüstü programlara bir hazırlık olarak görülmeye başlanması etkilidir. Lisansüstü araştırmalar ise giderek daha da özelleşmiştir. Lisansüstü eğitim yapan özel enstitüler daha çok askeri amaçla devlet tarafından finanse edilmeye başlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise daha farklı amaçlarla kullanılmak üzere çoğu zaman el altından devlete bağlı kurumlar tarafından örgütlenmişlerdir. Hem araştırma hem de eğitim alanındaki askeriye'nin bu talepleri iki savaş arası dönemde üniversiteleri büyük oranda dönüşüme uğratmıştır. Öte yandan iş çevreleri endüstriyel gelişme ve ekonomik uzmanlaşma dolayısıyla artan bir şekilde üniversitelerin eğitim ve araştırma hizmetlerine müşteri haline gelmişlerdir. Devlet ricali ise savaş dönemlerinde daha ciddi bir şekilde hatırlamak üzere üniversitelerin toplumu dönüştürücü ve tanzim edici işlevini fark etmişlerdir. Bu da ulusal bilim kurumları aracılığıyla üniversitelerin denetlenmesini beraberinde getirmiştir. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı'yla birlikte finanse edilen büyük araştırma projeleri devleti gelişmiş bilimsel araştırmanın sponsoru haline getirmiştir. Ordu, iş çevreleri ve hükümet üniversiteler üzerinde giderek daha koordineli şekilde etki sahibi olmuşlardır. Bu üç ayaklı yapı, üniversitelerin araştırma konularını kendi ilgileri doğrultusunda belirlemiştir. Araştırma sahalarındaki çeşitlilik lisansüstü kurumların örgütlenmesine de yansımıştır. Öte yandan eğitim tek tipleşmiştir. Lisans eğitimi veren kurumlar, bu kurumlardaki müfredat ve ders materyalleri standart hale gelmiştir. Lisans eğitiminde tek tip, birleştirici ve disiplin merkezli

bir eğilim hakimken, lisansüstü araştırmalarda çoğulcu, özelleşmeyi gerektiren, sorun merkezli bir anlayış benimsenmiştir.

İşte bu değişen üniversite örgütlenmesi içinde Amerikan sosyolojisi, Mills'e kadarki dönemde kurumsallaşmaya çalışan bir disiplin görüntüsü sergilemiştir. Amerikan İç Savaşı sonucunda siyasi planda bütünlük sağlanmış, bu bütünlüğün toplumsal planda da gerçekleştirilmesi gündeme gelmiştir. İç Savaş sonrasında bu hedefe yönelik ortaya konan stratejiler bir toplumculuk ihtiyacına işaret etmiş, reform hareketleri de bu bağlamda ortaya çıkmış ve gelişme göstermiştir. Nitekim Amerikan sosyolojisinin de bu reform hareketlerinden doğduğu söylenebilir. Bu dönemde endüstrileşme karşısında küçük toprak sahipliği ve emek yoğun tarım işletmeleri gerilemiştir. Kırsal kesimden şehirlere büyük bir göç söz konusudur. Endüstrileşme, göçmenlik, şehirleşme ve bunlarla ilişkili sorunlar reform hareketlerinin ve onlara bağlı yardım kuruluşlarının uğraştığı başlıca sorunlardır. İlk sosyoloji bölümleri bu kuruluşlara insan kaynağı sağlamak için kurulmuştur. Bu bölümlerin hocaları büyük oranda ilahiyat ya da din adamı kökenlidir. Comte'un ve Spencer'in kuramları ilk dönem sosyoloji müfredatının temelini oluşturur. Amerikan sosyolojisinde başından beri bilimcilik ana eğilim olagelmıştır. İlk dönemlerde biyoloji bir model olarak sosyoloji düşüncesine etkilidir. Bilimcilik, Amerikan sosyolojinin meşruiyet araçlarından biridir. Amerikan sosyolojisi her ne kadar Protestan cemaat aktivizminden doğmuş olsa da dini referansları içermez. Bunu Amerikan toplum yapısındaki dini çoğulculuğa bağlayabiliriz. Bilim tarafsız bir zemin olarak dini çoğulculuğun korunmasını mümkün kılmaktadır. Amerikan sosyolojisinin ilk döneminde toplumculuk ihtiyacını karşılayan bu yüzden din değil bilim olmuştur. Psikoloji gibi kaynaklar zaman zaman Amerikan sosyolojisindeki bilimsel eğilimi dengelemiştir. Buradan sembolik etkileşimcilik kuramı ve sosyal psikoloji alt disiplini doğmuştur. Bunlarda bireycilik ve öznellik vurgusu barizdir. Sosyoloji marjinalist iktisat ve analitik felsefe gibi rakiplerle karşılaştığında kendine alan açmak için kuramsal olarak psikolojizme sığınmıştır. Bilimsel meşruiyetini ise yöntem olarak nicel araştırmaya ağırlık vererek sağlamaya çalışmıştır. Bu da kuram ve yöntem çatışmasını beraberinde getirmiştir. Sosyolojinin bu dönemlerde yararlandığı kaynaklar pragmatik felsefe ve kurumsal iktisattır. Ama bu iki yaklaşım da kendi disiplinleri içerisinde marjine itilmiştir. Bu yüzden sosyoloji açısından potansiyelleri de tam olarak kullanılamamıştır. 20. yüzyılın ilk yıllarından itibaren akademik sosyolojinin finansal kaynakları değişmiştir. Büyük iş adamlarının kurmuş olduğu vakıflar aracılığıyla ampirik araştırma tarzı teşvik edilmiştir. Yine bu dönemde sosyoloji bölümleri akademik profesyonelleşmesini tamamlamıştır. Chicago Okulu'nda ileride kent sosyolojisine evrilecek olan az çok bütün üyelerinin ortaklaştığı bir tarz oluşmuştur.

1930'lara gelindiğinde kent sosyolojisinin de temellerinde bulunan reformist yaklaşım sosyolojiden tamamen ihraç edilmiştir. Bunda 20'ler boyunca yaşanan ekonomik refahın etkisi olduğu düşünülebilir. Büyük Buhran döneminde ise sosyoloji genel tartışmaya dahil olamamıştır. Meseleye çözüm Keynesgil ekonomik anlayışla iktisadın içinden gelmiştir. New Deal programlarında sosyolojiye çok az pay ayrılmıştır. Sosyoloji iktisat ve siyasetten arta kalan alanda; aile, cemaat ilişkileri gibi maddi olmayan kültür konularında çalışmaya mecbur kalmıştır. Öte yandan ampirik araştırma tarzı Columbia'da Lazarsfeld yönetimindeki Uygulamalı Toplumsal Araştırmalar Bürosu'nda başarı kazanmıştır. Bu da kuram ve yöntem ayrılığını derinleştirmiştir. Uygulamalı sosyoloji diye bir altdisiplin oluşmuştur. New Deal programları ile birlikte devlet giderek daha fazla şekilde akademik araştırmalara müdahil olaya başlamıştır. Büyük araştırma projeleri farklı disiplinleri birlikte çalışmaya ve rekabete zorlamıştır. Bu da sosyoloji için genel bir kuram ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Harvard'da Parsons'un geliştirdiği kuram bu ihtiyaca cevap verme iddiasıyla ortaya çıkmıştır. Parsons farklı sosyal bilim akımlarını genel bir toplumsal eylem kuramında birleştirmeye çalışmıştır. Bu kuram sosyolojinin bir disiplin olarak rüştünü ispat etmesine yaramaktadır. Bir yandan da Amerika'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya siyasetinde edindiği konuma uygun olarak genel bir toplum modeli oluşturmaktadır. Bu bakımdan da daha sonra gelecek olan modernleşme kuramlarına da kapı aralanmıştır. Ancak Lazarsfeld'in ampirik yöntemi ile Parsons'un yapısal işlevselciliğinin birlikteliği uyumsuzdur. Bu dönemde devletin doğrudan ya da dolaylı olarak finanse ettiği araştırma projeleri Harvard ve Columbia gibi belli başlı üniversitelerdeki kişisel ilişkiler uyarınca dağıtılmaktadır. Parsons'un genel kuramı sosyolojinin söylem gücünü oluştururken Lazarsfeld'in ampirizmi projelerin gerçekleştirilmesinde pratik bir fayda sağlamaktadır. Amerikan sosyolojisinin ilk yıllarından 1960'lara kadarki serüveni kuram ve yöntemin ayrıştığı parçalı bir mutabakatla sonuçlanmıştır.

Mills, bu şartlar altında Texas'lı ve orta sınıf mensubu bir aileden gelen biri olarak Amerikan akademisinin ana mahfillerinden biri olan Columbia'ya uzanan bir akademisyenlik serüveni yaşamıştır. Bu serüven birçok kişi tarafından ayrıksı bir kariyer olarak yorumlanmıştır. Bu yorumların temelinde de Mills'e atfedilen başıbozuk Texaslı imajı vardır. Bu kısmen Mills'in şahsi özerkliğine düşkün biri olmasının sonucudur. Mills, içinde bulunduğu kurumlara ve çevrelere karşı derin bağlılık hisleri beslememiştir. Bunda elbette Texaslı olmasının ve kariyeri boyunca ülkenin en kozmopolit merkezleri olan üniversitelerde çalışmasının etkisi büyüktür. Mills entelektüeller üzerine düşünürken entelektüellerin sıradan insanlara karşı sorumluluğunu göz önünde bulundurur. Bu yüzden sadakati Amerikan

entelektüel geleneklerine ve ortamına değil geniş halk kitlelerinin sorunlarının aşılmasını amaçlayan entelektüel bir siyasetedir. Bu yüzden Amerikan akademik camiasının ilişkiler ağı içerisine girmemeye çalışmıştır. Girmek zorunda kaldığı durumlarda bu camianın konformist elemanlarıyla çatışma içerisine girmiştir. Mills'in bu tutumunun ardında bir başka özelliği olan insan ilişkilerini de içerisine alan eleştirelliği yer almaktadır. Bu eleştirelilik Mills'in hayatı boyunca içinde bulunduğu yalnızlığın ve kendi kendini yetiştirme tecrübesinin bir ürünüdür. Mills, çocukluk yıllarında ailesiyle ilişkileri dahi zayıftır. Daha sonraları akademisyenlik yoluna girdiğinde ailesinden kendisine miras kalan bir kültür de bulunmamaktadır. Mills, bu eksikliği meraklı olması ve çalışkanlığıyla kapatmıştır. Daha Texas Üniversitesi'ndeyken dahi parlak bir akademisyen olacağı hocaları tarafından dile getirilmiştir. Ancak bir yandan da fazla serbest ve eyvallahsız olması bir olumsuzluk olarak görülmektedir. Gerçekten de Mills çalışmalarıyla temayüz etse de hayatı boyunca meslektaşlarıyla ilişkilerinde sorunlar yaşamıştır. Bu durum 60 sonrası gelişen muhalif öğrenci hareketleri için Mills'i idol haline getirmiştir. Öte yandan özellikle yaşadığı dönem içerisinde Mills akademik camia tarafından marjinal bir figür olarak görülmüştür. Oysaki Mills Amerikan sosyolojisinin temel meseleleriyle ilgilidir. Bu açıdan eleştirdiği sosyologlarla benzer kaygılar taşımaktadır. Mills'in düşünsel çabası daha bütünlüklü ve insanların hayatına pratik katkılar sağlayan bir sosyoloji geliştirmeye yöneliktir. Mills'in Amerikan sosyolojisinin ana akımından ayrıldığı noktalardan en önemlisi düşüncelerinin merkezine sıradan insanların hayatlarına bir katkı yapmayı koymasındır. Öte yandan Mills taşradan başlayıp merkeze doğru giden akademik kariyerinde giderek daha seçkin bir sosyal bilim anlayışıyla karşı karşıya gelmiştir. Bu durum Mills'in Amerikan akademik camiası ve Amerikan sosyolojisinin hakim figürleriyle olan ilişkilerindeki gerilimin kaynağında yer almaktadır.

Mills'in lisans eğitimini aldığı Texas Üniversitesi aynı zamanda onun Amerikan sosyolojisine dair meselelerle de ilk tanıştığı yer olmuştur. Mills burada Chicago Okulu kökenli hocaları vasıtasıyla okulun sosyoloji anlayışıyla ve Herbert Mead gibi okul mensubu sosyologları düşüncelerine kaynaklık eden pragmatizm ile tanışmıştır. Yine burada Karl Mannheim gibi Avrupalı sosyologların eserlerini de okuma fırsatı bulmuştur. Böylelikle 1940'lardan itibaren Amerikan sosyolojisinde genel bir tartışma olan Amerikan sosyolojisi ile Avrupa kökenli literatürü bağdaştırma meselesine daha lisans eğitimi aldığı yıllardan aşınadır. Mills, yüksek lisans ve doktora tezlerinde pragmatist felsefeye ait temaları işlerken bir yandan da Mannheim'ın kavramsallaştırmaları ve bilgi sosyolojisi üzerine düşünür. Mills konusunu yüksek lisans tezinden devşirerek kaleme aldığı yazısı "Language, Logic and Culture",

Texas'daki son senesinde *American Sociological Review*'da yayımlanır. Bu yazı Robert K. Merton da dahil olmak üzere Amerikan sosyolojisinin önemli simalarının ilgisini çeker. Mills, Texas Üniversitesi'nde Clarence Ayres gibi ileri gelen kurumsal iktisatçılardan birinden de ders alma fırsatı yakalar. Ondan Thornstein Veblen'in kuramlarını öğrenir. Böylelikle pragmatizm ve kurumsal iktisat gibi kendi disiplinleri içerisinde kıyıya itilmiş ama bütünlüklü bir sosyal bilim için imkanlar taşıyan iki yaklaşıma aşinalık kazanmıştır.

Mills daha sonra sosyoloji üzerine doktora yapmak üzere gittiği Wisconsin Üniversitesi'nde kendisi gibi dışarıklı bir akademik figür olan Alman göçmeni Hans Gerth ile yakınlık geliştirir. Gerth, ona başta Weber olmak üzere Alman sosyal bilim geleneğinin önde gelen isimlerini tanıtır. Böylelikle Avrupa literatürü üzerine olan ilgisini ilerletme fırsatı bulur. Gerth ve Mills, Weber'in tercüme ettikleri yazılarından oluşan bir derleme yayımlarlar. Bu derleme Parsons'un tercümeler yoluyla ideal tiplere vurgulu şekilde çizmeye çalıştığı Weber imajına karşı daha tarihsel ve politik bir Weber koymaktadır. Gerth ve Mills'in bu çalışmaları daha sonraları temel başvuru kaynağı haline gelecektir. Gerth ve Mills daha sonra *Character and Social Structure* adında bir sosyal psikoloji kitabı hazırlarlar. Bu kitap Amerikan sosyal psikoloji geleneğini Weberci bir anlayışla tahkim etme çabasının ürünüdür. Bu kitapta Mills'in daha sonraki eserlerinde pratik olarak yapılmaya çalışılan sosyoloji ile psikolojiyi birleştirme girişiminin kuramsal bir ifadesi bulunabilir. Ancak bu kitap belki de ders kitabı türünde olmasına rağmen ağır bir kuramsal tartışma yürütmesi sebebiyle pek fazla dolaşıma girmemiştir. Öte yandan Mills'in bu dönemde hazırladığı "A Sociological Account of Pragmatism" adlı doktora tezi çalışmalarının odağını oluşturmaktadır. Mills'in ölümünden sonra kitaplaştırılacak olan bu çalışma daha sonra yazacaklarına felsefi bir temel ve düşünme yönetimi sağlamaktadır.

Mills doktorasını yaptığı sırada görev için Maryland Üniversitesi'ne transfer olur. Bu dönemde Washington'da ikamet etmeye başlar. Bu aynı zamanda Mills'in *The New Republic*, *The New Leader* gibi siyasi dergilerin çevresinde toplanan sol entelijensiya ile temas kurmasını sağlar. Mills bu dönemde kendini bir taşra üniversitesinde ders veren bir hocadan çok dünyadaki olaylar üzerine yorum yapan bir yazar olarak görmeye başlar. Böylelikle uluslararası siyaset Mills'in ilgi alanları arasına girer. Mills bu dönemde sosyalizm üzerine de düşünür. Hiçbir parti ya da çevreyle organik bağı bulunmayan Mills hayatı boyunca bağımsız bir sol siyaseti benimser. Mills Amerikan siyasi hayatının bir çeşit tikanıklık içerisinde olduğunu düşünür. Amerikan tarihine ve kurucu babaların metinlerine ilgisi de bu düşüncelerin akabinde gelişir. Mills siyasi olarak köktenci bir tavra sahiptir. Entelijensiyayı da toplumsal değişimi sağlayacak bir aktör olarak görür. Entelijensiya bu görevini iktidarın

yalanlarını deşifre ederek yapabileceğini düşünür. Bu da sahici bir siyasetle mümkündür. Mills, işçi sınıfına baktığında umudun ancak işçi sınıfı içerisindeki entelektüellerde olduğunu düşünür. Beyaz yakalıları değerlendirirken bu değerlendirmede en çok pay ayırdığı kesim yine entelektüeller olur. İktidar seçkinlerini değerlendirirken de nihai tahlilde onların entelektüel kalitelerini göz önünde bulundurur.

Mills, 1945'te Columbia Uygulamalı Toplumsal Araştırmalar Bürosu (BASR)'nda araştırmacı olarak çalışmaya başlar. Önceleri geçici olan hocalık görevi sonraları Columbia'nın lisans eğitimi veren kolejinde daimi bir kadroya çevrilir. Mills'in Columbia'ya geçişi akademik olarak zirveye ulaşması demektir. Mills burada o dönem için sosyolojinin bütün kaynaklarına ulaşma şansına sahip olurken öteden beri tartışma içerisinde olduğu Amerikan sosyolojisinin hakim eğilimleriyle de yüzleşmek durumunda kalır. Bunlardan ilki aynı zamanda çalışmaya başladığı büronun müdürü olan Paul Lazarsfeld'in öncülüğünü yaptığı nicel araştırma yöntemi adı altındaki pazar araştırmaları benzeri istatistik çalışma ağırlıklı araştırma tarzıdır. Mills BASR'da işçi bölümünün başında yer alır. Burada sendika başkanları üzerine yapılan bir araştırma sonraları *The New Men of Power* adıyla kitaplaşır. Ayrıca yine *White Collar* kitabındaki istatistiki verilerin çoğu Büro'nun çalışmalarıyla derlenmiştir. Mills, temel olarak nicel araştırmalara karşı olmamakla beraber Lazarsfeld'i yöntem fetişizmi yapmakla eleştirir. Lazarsfeld'le aralarındaki ayrılık zamanla Mills'in Büro'dan kopmasına sebebiyet verir. Bu aynı zamanda Columbia ile de bağlarını zayıflatır. Mills hayatının son yıllarında kağıt üzerinde Columbia'da görünmesine rağmen fiiliyatta ya Avrupa'da gezmekte ya da izin alarak kitap çalışmalarıyla ilgilenmektedir. Mills'in cephe aldığı Amerikan sosyolojisine hakim eğilimlerden diğeri ise Talcott Parsons'un sosyoloji bölümlerinde ortak kabul gören kuramsal çalışmalarıdır. Mills büyük oranda Avrupa'daki gezileri sırasında yazdığı *The Sociological Imagination*'da bu iki eğilimle hesaplaşır ve kendi sosyoloji anlayışını ortaya koyar. Öte yandan Mills daha geniş bir kamuya seslenen siyasi denemelere ağırlık verir. Mills'in *The Sociological Imagination*'da yaptığı çıkışa bu yeni yazarlık rolü de eklenince Mills'in Amerikan sosyoloji camiasındaki ve Columbia'daki kabul edilirliliği azalır. Öte yandan Mills New York'a geldiğinden beri Daniel Bell, Dwight Macdonald gibi sol entelektüel figürlerle yakın temas halindedir. Ancak savaş dönemi ve sonrasında bu figürlerin konformist tavırlar içerisine girmesi Mills'i onlardan da uzaklaştırır. Bu arada Max Horkheimer, Theodor Adorno ve Herbet Marcuse gibi Frankfurt Okulu'nun temsilcileri savaş döneminde Columbia'da bulunurlar. Mills, bu yazarların düşüncelerinden haberdardır. Bu okulun ele aldığı konularla kendisi de ilgilenmektedir. Ancak muhtemelen Frankfurt Okulu mensuplarının Amerikan hükümeti ve istihbarat birimleriyle ilişkileri

sebebiyle onlara karşı mesafelidir. Yine de Frankfurt Okulu'nun kitle kültürü merkezinde geliştirdikleri tartışmayı değerli bulur. Mills'in Columbia'daki imajı bu yaşananlar etrafında giderek pekişecek şekilde bir yalnız adam portresidir.

Mills, 1956'dan itibaren çeşitli vesilelerle Avrupa'da bulunur. Londra'da bulunduğu dönemde aralarında sonradan *The New Left Review* etrafında bir araya gelecek olan Tom Bottomore, Ralph Miliband ve E. P. Thompson'ın da bulunduğu bir grup entelektüelle tanışır. Bu isimler vasıtasıyla Marksizm'in güncel meseleleriyle ilgilenmeye başlar. Bu Amerikan siyasi hayatıyla ilgili kötümser düşüncelere sahip olan Mills için yeni bir umut olur. Mills'in Avrupa'daki seyahatleri onun soğuk savaş ve dünya siyaseti hakkında düşüncelerinde yeni bir perspektif kazanmasını sağlar. Mills, sosyologların görevinin gelişmiş ülkeler kadar gelişmemiş ülkeler için de düşünce geliştirmek olduğunu düşünmeye başlar. Mills, bu hassasiyetin bir ürünü olarak *The Causes of World War Three* ve *Listen, Yankee* adıyla dünya siyaseti hakkında güncel kitaplar kaleme alır. Bu kitaplar Mills'in geniş okuyucu kesimlerine ulaşmasını sağlar. Ama aynı zamanda Küba devrimini Amerikalılara anlatmayı amaçlayan *Listen, Yankee* isimli kitabı yüzünden Mills ölüm tehditleri alır ve FBI tarafından izlenmeye başlar. Mills, yine bu dönemde Amerika dışında da ilgi odağı haline gelir. Kitapları birçok dile çevrilirken *The Power Elite*'in Rus yayıncısı Mills'i Rusya'ya davet eder. Mills, Rusya'ya yaptığı gezi sonrasında Marksizm üzerine de bir kitap yazar. Öte yandan *Listen, Yankee* etrafında gelişen tartışmalar Mills'i Amerikan kamuoyunda hedef haline getirir. Bu ortamda Amerikan dış politikasının savunucularından A. A. Berle Jr. ile televizyonda bir tartışma programına çıkmayı kabul eder. Ancak bu programa hazırlanırken kalp krizi geçirir. Bu kriz ciddi bir rahatsızlığa ve nihayetinde de ölümüne sebep olacaktır.

Mills'in 46 yıllık yaşantısı, taşradan büyük şehre doğru bir hikaye olarak okunabilir. Amerika'nın kültürel açıdan en muhafazakar yerlerinden Texas'ta başlayan bu hikaye, Amerika'nın en kozmopolit şehirlerinden New York'a kadar uzanır. Mills, hayatının son dönemlerinde Avrupa ve diğer kıtalardaki bazı ülkelere giderek farklı kültürleri tanıma fırsatı da bulmuştur. Bu tecrübe Mills'in modern hayatı belirgin bir mesafe ile eleştirel bir şekilde çözümleyebilmesine olanaklı kılmıştır. Girdiği her ortamda bir yabancının dışarıdan ve ayrıntılı tahlile imkan verecek uyanık bakışına sahiptir. Bu bakışta şehir hayatına karşı taşralı bir hıncın izleri de bulunabilir. Ancak bu hıncın Amerikan toplum hayatının İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra aldığı tekdüze halin keskin bir teşrihine imkan vermesi bakımından üretken bir duygudur. Mills'in düşünsel yönelimlerinden biri içine girdiği ortamdaki iktidarın mahiyetini anlamak olmuştur. Bunun böyle olmasında da taşralı yani dışarıklı olma halinin etkisi vardır. Bunun yanı sıra Mills'in orta sınıf kökeni onun iktidarı anlamak konusunda

meraklı kılmış olabilir. Mills'in orta sınıflar üzerine yazdıklarında defalarca belirttiği gibi orta sınıflar içinde bulundukları tarihsel durumu anlamaktan ve anlasalar dahi bu duruma karşı özgürce tavır geliştirmekten aciz bir gruptur. Mills'in düşüncesinde bu acizlikten kaynaklanan kötümserliği ve aynı zamanda yine ondan kaynaklanan iktidarı anlama iştiağını görmek mümkündür. Mills hayatı boyunca akademisyenlik yapmıştır. Bu da onu orta sınıf içerisinde entelektüellerin safına yerleştirmektedir. Mills'in düşünsel yönelimlerinden biri de bu yüzden bilginin mahiyetidir. Mills'in sosyoloji anlayışı bu iki yönelim tarafından belirlenir. Bilgi ile iktidar arasındaki ilişkiler Mills'in ana konularından biridir. Mills'in, bir pazarlamacının oğlu olarak girmiş olduğu akademik camiada kültürel açıdan yoksunluk çektiği söylenebilir. Bu yoksunluk; kültür ürünlerine, akademisyen olduğu için de daha çok düşünce ürünlerine, karşı bir eleştireliliğe sebep olmuştur. Kültürel açıdan ayrıcalıklı kişilerin hasbi düşüncelerine karşı sıradan insanların sorunlarına yönelik mukayyet bir düşünceyi savunmasına sebep olmuştur. Mills'in düşüncesi bu açıdan her zaman sıradan, ayrıcalıksız ve alt sınıflara mensup insanları gözetecek bir perspektife sahiptir. *The Power Elite*'te bu tavrın en güzel ifadesi bulunur. Mills'in düşüncesini belirleyen temel tavlardan biri de köktenciliktir. Mills, siyasi olarak Amerikan liberalizmini ve Marksizm'i eleştirirken Amerikan kurucu babalarının düşüncelerine ve Rönesans dönemi hümanizmine atıf yapar. Sosyoloji konusunda da dönemin hakim eğilimlerini klasik sosyolojinin ölçülerine vurarak değerlendirir.

Mills'in düşünsel kaynaklarını aradığımızda ise bunların iki ana kanaldan geldiğini görürüz. Bu kanallardan ilki Mills'in düşüncesine Mannheim ve Weber etkisi taşıyan Alman sosyolojisidir. İkinci kanal ise pragmatizm ve kurumsal iktisat gibi yaklaşımları içeren Amerikan sosyal bilimidir. Avrupa kaynaklı sosyoloji literatürünün Amerikan sosyolojisine kazandırılması güncel olarak tartışılan bir meseledir. Ancak Amerikan sosyolojisinin ana mahfillerinde bu literatürün karşısına konan nicel araştırma yöntemleri olmuştur. Mills ise Mannheim'in düşüncesindeki sorunları aşmaya çalışırken pragmatizme başvurur. Weber'in tabakalaşma üzerine geliştirdiği düşünceleri Veblen'ci düşüncelerle çeşitlendirir. Mills'in düşüncesinde Marksizm ise bilgi iktidar ilişkisi bağlamında genel ama zayıf bir etkiye sahiptir.

Mills'in ilk kariyerinin yıllarındaki ilgisi bilgi sosyolojisi etrafında gelişmiştir. Kendisini akademik camiaya tanıtan ilk yazı da bilgi sosyolojisinin meseleleri üzerinedir. Mills, bu ilk dönem çalışmalarında bilgiyi toplumsal bir kurgu olarak kuramsallaştırır. Bu noktada Mannheim'in "kollektif bilindışı" kavramsallaştırmasından yola çıkar. Bu kavram bilgi üzerindeki toplumsal etkinin irrasyonel olduğu imasını taşır. Mills'e göre bilgi üzerindeki toplumsal etki daha genel bir mahiyettedir. Mills, ayrıca Mead'in bilginin

“genelleştirilmiş bir öteki”ye yönelik olarak üretildiği yorumunu aktarır. Buradan yola çıkarak bilginin toplumsal bir süreç içerisinde olduğu sonucuna varır. Dil ise bilginin toplumsal olarak kurulması sürecinin aynasıdır. Mills, verdiği bu sonucu toplumsal değişimin dil üzerinden takip edilebileceği önermesiyle bir ileri noktaya taşır. Dil bu bakımdan nötr bir araç değildir. Toplumun istek ve ihtiyaçlarına göre şekillenir. Bilimsel bilgi dahi bu açıdan toplumun özelliklerinden bağımsız değildir. Mills, bilgi sosyolojisi üzerine yaptığı çalışmalarda Mannheim’ın düşüncelerinden yola çıkmakla beraber bu düşünceleri ciddi dönüşüme tabi tutmuştur. Mannheim, bilgi sosyolojisi yoluyla epistemolojik bir sonuca varmaya çalışır. Mills, ise bilgi sosyolojisini yönteme dair bir araç olarak görür. Yani onun için bilgi sosyolojisi bilginin doğruluğunu ölçmeye değil bilginin nasıl kurulduğunu anlamaya yarar. Mills’in bu yaklaşımı da Peirce gibi pragmatistlerden mülhemdir. Mills ayrıca Mannheim’ın söylem analizi üzerine yoğunlaşan ilgisini de daha ileri bir noktaya götürür. Buna göre bilgi sadece üretilirken değil tüketilirken de toplumsal süreçlere tabidir. Mills, bilim denilen bilgi modelinin de belirli bir toplumsal tecrübenin ürünü olduğunu söyler. Bu açıdan da Kuhn’un “paradigma” kavramını önceler. Ancak düşüncelerindeki kültürel görelilik vurgusu onun nihilist olmakla suçlanmasına sebep olur. Buna sebep de sosyolojinin Mills’in yaşadığı dönemde bir dört başı mamur bir disiplin olarak ortaya konmaya çalışılmasıdır. Mills’in bilginin toplumsal kökenlerine yaptığı vurgu Merton gibi dönemin ileri gelen sosyologlarına göre bu iddiayı zayıflatmaktadır. Mills ise buna bilginin toplumsal bir kurgu olduğu düşüncesinin daha bütünlükçü bir sosyolojiyi mümkün kıldığını söyleyerek cevap verir. Mills ayrıca sosyolojiyi her zaman sosyal bilimler için interdisipliner bir çerçeve olarak görmüştür. Bu açıdan da klasik sosyolojinin sosyolojiye biçtiği role daha uygun bir anlayışına sahiptir. Mills böylece bilgi sosyolojisini daha kapsayıcı bir sosyoloji için bir çıkış noktası olarak alır. Buradan yola çıkarak da bilginin üretilmesinde toplumsal süreçlerin ve dolayısıyla güçlerin bilgi üzerindeki etkilerine dair bir bilinç geliştirmeye çalışır. Mills dilin toplumsal süreçlerin bir aynası olduğunu düşünürken dil üzerinden toplum içerisindeki yapıların da tespit edilebileceği düşüncesine varır. Nasıl dilin kullanımında belirli vokabülerler söz konusu ise toplum içerisinde de belirli eylem demetleri vardır. Mills toplumsal eylemin dilsel ifade ile benzerlik taşıdığını düşünür. Böyle olunca da toplumda kabul edilmiş davranışlara karşılık gelen “motiv vokabülerleri” olduğunu iddia eder. Buradaki motiv eylemin toplumsal olarak anlamlandırılmasıdır. Bu anlam gerçekten eylemin sebebi olabileceği bir rasyonelleştirme de olabilir. Mills motiv vokabülerinin bir örneğini sosyoloji ders kitaplarında bulur. Toplumsal patoloji adını verdiği bu vokabüler toplumu uyum fikri etrafında anlamaktadır. Mills bu vokabülerin toplumsal kaynağını ders kitabı yazarlarının biyografilerine bakarak ortaya

koymaya çalışır. Buna göre bu vokabüler küçük şehirlerde yaşayan orta sınıfların ama özellikle öğretmenlerin tecrübelerinin bir ürünüdür. Mills, böylelikle daha ilk yazılarından itibaren Amerikan sosyolojindeki hakim eğilimleri çözümleyerek reflektif bir sosyoloji uğraşı içerisine girmiştir. Mills'in *The Sociological Imagination*'da tafsilatlı bir biçimde ele alacağı "büyük kuram" ve "soyutlanmış deneycilik" eğilimleri yine bilgi sosyolojisi hakkında yazmış olduğu "Two Styles of Research in Current Social Studies" adlı makalesinde ilk defa tespit edilmiştir.

Mills, bilgi sosyolojisinin sorunların üzerine düşünürken başvurduğu yerlerden ilki hep pragmatizm olmuştur. Bu açıdan pragmatizmi, bilgi sosyolojisinin yanı sıra Mills'in düşünsel kaynaklarından biri olarak saymak yerindedir. Mills, bilgi sosyolojisinin sorunlarına pragmatizmden çözümler getirirken bir yandan da doktora tezinde pragmatizmi bilgi sosyolojisi açısından inceler. Mills'in pragmatizme ilgi duymasının sebebi 20. yüzyılın ilk yarısında Amerika'nın toplumsal tecrübesinin bir ifadesi olarak görmesidir. Amerika'da bu dönemde eğitim sistemi büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Mills de pragmatizmi bu dönüşümün düşünsel karşılığı olarak görür. Bunu da pragmatistlerin hayat hikayelerini Amerikan üniversiteleri ve eğitim sistemi ile ilişkileri bağlamında inceleyerek ortaya koyar. Mills'e göre pragmatizm eğitim vasıtasıyla yaşanan bir sınıf atlama tecrübesinin ürünüdür. Bu açıdan özellikle öğretmenler olmak üzere yeni orta sınıfların düşüncesidir. Toplumsal dönüşüm ve bunun ortaya çıkardığı çelişkiler pragmatizmin temel sorunları olmuştur. Din ve bilim çatışması gibi Amerikan toplum tecrübesine has sorunlar pragmatizm ile ortalamacı bir anlayışla çözüme kavuşturulmuştur. Mills, sınıf atlamanın yanı sıra pragmatizmi etkileyen diğer toplumsal tecrübelerin de mesleki profesyonelleşme ve şehirlileşme olduğunu tespit eder. Bunlar da bir toplumsallık ihtiyacına sebep olmaktadır. Pragmatistlerin yeniden cemaatleşme şeklinde ifade edilebilecek düşünsel tavırlarının altında bu yatar. Mills, Amerikan toplumunun çelişkilerine dair geliştirilen bu düşüncelerin sadece felsefi boyutta kaldığını söyler. Mills'e göre Dewey bu sorunları makro boyutta çözmüş görünmesine rağmen mikro boyutlarda tekrar oluşturmaktadır. Mills, bu noktada Mead üzerinden pragmatizmin sosyolojik imkanını araştırmayı düşünür. Ancak tezin süre ve yer kısıtları sebebiyle Mead'le ilgili bölümü yazamaz. Buradan Mills'in pragmatizmi Amerikan sosyolojisi için sorunlarıyla ve imkanlarıyla felsefi bir temel olarak gördüğü çıkarılabilir.

Max Weber'in sosyolojisi Mills'in düşünsel kaynaklarından bir diğeridir. Mills, Gerth ile hazırladıkları derlemeye yazdıkları girişte Weber'in hayatını ve düşüncelerini ayrıntılarıyla ortaya koyar. Bu yazı Mills'in pragmatistler hakkında hazırladığı doktora teziyle benzer bir şablona sahiptir. Gerth ve Mills, Weber'i yaşadığı tarihsel süreç içerisinde şahsi tecrübeleri ile

toplumsal tecrübenin ilişkilerini ortaya koyacak şekilde incelerler. Bu yaklaşım Mills'in sosyoloji anlayışının temellerinden birini teşkil edecektir. Öte yandan Gerth ve Mills, Weber'i ekonomi, siyaset, ahlak gibi toplumsal yapıyı oluşturan düzenler arasındaki karmaşık ilişkilere dair bir çalışma yaptığı için önemli görürler. Ayrıca modern toplumlardaki bürokratikleşmeyi, kişilerde oluşan "dünyanın büyüünün bozulduğuna" dair duygu ile ilişkili düşünmesi; Gerth ve Mills'in psikoloji ile sosyolojiyi birleştirme yönündeki daha sonraki çabalarında örnek aldıkları bir yöntem olacaktır. Ayrıca Gerth ve Mills, bu derlemeyi hazırlarken Weber'i Amerikan sosyoloji camiasına "ideal tip" kavramı üzerinden bir ahlaki sistem inşacısı olarak sunan anlayışa kültürel bir müdahale yapmayı amaçlarlar. Onlara göre Weber "ideal tip" kavramı ahlaki bir içeriğe sahip değildir. Gerth ve Mills'in Weber'in Protestanlık ve kapitalizm ilişkisi hakkındaki düşüncelerinde önemli gördükleri şey farklı toplumsal düzenlerin ilişkilerine dair karşılaştırma yaklaşımıdır. Gerth ve Mills'in birlikte hazırladıkları *Character and Social Structure*'da bu karşılaştırmalı yaklaşımın genel bir kuramını ortaya koymaya çalışırlar.

Mills'in sosyoloji anlayışını oluşturan temel metaforlardan biri kuşkusuz "sosyolojik imgelem"dir. Mills, yaşadığı çağda Amerikan toplumundaki temel sorunun, insanların kendilerini etkileyen büyük dönüşümler konusunda bilgisiz olmaları olduğunu söyler. Bu bilgisizlik insanları diğer insanlardan giderek yalıtırmaktadır. Bu yalıtılmışlık da genel bir yılgınlığa yol açmaktadır. Mills, sosyolojik imgelemi bu soruna çözümü için, sıradan insanların kendi sorunları ile toplumsal meseleler arasındaki ilişkileri anlamaya yarayacak bir bakış olarak önerir. Mills, sosyolojik imgelemi biyografi ile tarihi birbiriyle ilişkili düşünmek şeklinde formüle eder. Sosyolojik imgelemi en gelişmiş kişilerin romancılar olduğunu ekler. Mills'in özellikle Amerikan toplumu üçlemesinin bu açıdan romansal bir yanı da vardır. Mills, Batı medeniyetinin iki kültür ürettiğini söyler. Bunlardan ilki bilimdir. İkincisi ise Mills'in sosyolojinin daha çok beslenmesini öngördüğü "humanities"dir. Mills'in sosyolojik imgeleminin bu yüzden literatüre yönelik bir çaba olduğu yorumu yapılabilir.

Mills, sosyolojik imgelemi kavramsallaştırırken Amerikan sosyolojisine hakim iki eğilimi eleştirerek bunu yapar. Bu eğilimlerden ilki Talcott Parsons'un düşüncelerinde ifadesini bulan "büyük kuram"lardır. Mills, Parsons'un yaklaşımını bir çeşit kuram fetişizmi olarak görür. Bu fetişizm toplumu sistematik olarak açıklamak için daha çok haklılaştırmalar üzerinde durulmasına sebep olur. Bu da muğlak ve karmaşık bir akademik üslupla yapılır. Mills, Parsons'un *The Social System*'inden aldığı çeşitli pasajları "İngilizceye" çevirir. Sonra da 500 sayfalık olan bu kitabın aslında 150 sayfaya indirilebileceğini ortaya çıkan kitabın iddialarının da ders kitaplarındaki harcı alem tanımlardan ibaret kalacağını iddia eder.

Mills'in hedef aldığı diğer eğilim ise Paul Lazarsfeld'in araştırmalarıyla popülerlik kazanan uygulamalı sosyoloji yaklaşımıdır. Mills, bu yaklaşımı “soyutlanmış deneyimcilik” şeklinde ifade eder. Bu yaklaşım piyasa araştırmaları, anket çalışmaları ve istatistik yorumlama gibi bilimsel kabul edilmiş yöntemlerin sosyal bilimlere uygulanmasını öngörür. Mills bu araştırma yöntemlerinin sosyal bilimlerde uygulanmasına karşı çıkmaz. Ama sosyolojik araştırmayı bu yöntemlerle sınırlamanın yanlış olduğunu söyler. Mills, bu yaklaşımı da “yöntem fetişizmi” olarak ifade eder. Mills, sosyolojik araştırmanın yalnızca bu tarz mikro bir çerçeveden ibaret olamayacağını söyler. Soyutlanmış deneyimcilik toplum hakkında tarihsel bir perspektif sunamamaktadır. Üstelik bu tarz araştırmalar birbirinden yalıtık sonuçlar ürettikleri için bilimsel bir birikim de oluşturmamaktadır. Mills, “büyük kuram” ve “soyutlanmış deneyimcilik” eğilimlerinin sosyoloji içerisinde kuram ve uygulama şeklinde iki ayrı alan yarattığını bu yüzden de bütünlüklü bir anlayışın oluşmasına imkan vermediğini söyler. Mills, bu parçalı yapının akademik araştırmaların bürokratikleşmesi sonucu varlığını devam ettirebildiğini söyler. Bu yapı ayrıca devlet ve özel sektörden araştırma projeleri için finansman aramakla özelleşmiş bir “girişimci akademisyen” tipini üretmiştir. Amerikan akademileri kişisel ilişkiler yoluyla kaynakları temellük etmiş kliklerin hakimiyeti altındadır. Mills, koalisyon halindeki bu kliklerin yaklaşımları arasındaki çelişkilere rağmen bir arada yaşayabildiğini söyler.

Mills, kendi yaklaşımını oluştururken büyük kuram ve soyutlanmış deneyimcilik arasında bir orta yol tutturur. Mills, düşünce geliştirilirken kullanılan “kavram”ların tecrübeye dayalı düşünceler olması gerektiğini söyler. Mills'e göre düşünce tecrübeyi aşacak şekilde geniş tutulursa ortaya büyük kuramlar çıkmaktadır. Öte yandan tecrübe düşüncüyü aşacak şekilde geniş tutulmasındaysa soyutlanmış deneyimciliğe düşülmektedir.

Mills; sosyolojik imgelemi, toplumlar arası kültürel farklılıkları anlamak için karşılaştırmalı, toplumun yapısını ve bu yapının geçirdiği dönüşümleri anlamak için de tarihsel bir yaklaşım olarak kurgular. Sosyolojik imgelem ayrıca sosyal bilimlerin tamamını içine alacak şekilde interdisipliner bir yaklaşımdır. Mills'in sosyoloji anlayışının öne çıkan özelliği tarihsel olmasıdır. Mills, psikolojik sorunların dahi tarihsel bir perspektiften değerlendirilmesi gerektiğini söyler. Ancak Mills tarih alanındaki çalışmaların çoğunun karşılaştırmalı yaklaşımdan yoksun olduğunu söyler. Sosyal bilimcilerin yapması gereken toplumları hem tarihsel hem de karşılaştırmalı bir şekilde incelemektir. Mills, ele aldığı sorunlar çözülmeden tarih bile yazılamayacağını söyler. Mills'in temel vurgularından biri klasik sosyolojinin imkanlarından yararlanmaktır. Klasik sosyoloji eserleri ise genel olarak tarihsel dönemlerin ürettiği insan tiplerine odaklanmıştır. Mills, içinde bulunduğu tarihsel

dönemin toplumda “bürokratikleşme” şeklinde bir hakim eğilim içerdiğini bu dönemde ortaya çıkan insan tipinin de “mutlu robot”lar olduğunu söyler. Mills’in bu tespiti aynı zamanda insanın tarih yapıcı bir karakter kazanmasına yönelik bir çağrı anlamına da gelir.

Mills, sosyal bilimleri zanaatkarlığa benzetir. Sosyal bilimler üzerine çalışmak isteyenler bunu usta sosyologların çalışmalarını inceleyerek bu işi öğrenebilirler. Mills, sosyolojik imgelemi tanımlarken biyografi ile tarihi bir arada düşünmeyi önermişti. Dolayısıyla sosyal bilimde ustalaşmak isteyenler eski ustaların hayat hikayelerini ve içinde yaşadıkları tarihsel dönemi bilmeli bu bilgiler ışığında düşüncelerini anlamaya çalışmalıdır. İyi sosyal bilimciler kendi kaderleri ile toplumlarının kaderlerinin nasıl kesiştiğini anlayabilen kişilerdir. Onların çabalarını takdir etmek de ancak onların biyografileri ile içinde yaşadıkları tarihsel dönemi bilmekle mümkündür. İnsanın kendi sosyolojik imgelemine geliştirmesi de kendi tecrübesine saygısı ve ilgisiyle başarılabilir. Mills bu yüzden sosyal bilimlerde ustalaşmak isteyenlere günlük tutmalarını tavsiye eder. Bu günlükler ve yapılacak okumalar ışığında sistematik bir ayrıştırma ve yeniden düşünme uğraşı sosyal bilimler alanında kalem oynatmanın en iyi yoludur. Mills’e göre bu sosyal bilim zanaatkarlığının ürünleri geniş toplum kesimlerine hitap etmelidir. Akademik yazın tarzından uzak durulmalıdır. Bu da akademisyen pozundan kurtularak yapılabilir.

Mills’in sosyolojik araştırmalarının gövdesini Amerikan toplumu üzerine yazmış olduğu üçleme oluşturur. Mills, sırasıyla işçi sınıfını, orta sınıfları ve iktidar seçkinlerini ele alarak üç katmanlı bir toplum fotoğrafı çekmeye çalışır. Her ne kadar bu üç kitap da Mills’in *The Sociological Imagination* adlı kuramsal çalışmasından önce yayımlanmış olsa da Mills’in sosyolojik imgelem ifadesiyle kavramsallaştırdığı düşünsel tavrın izleri bu çalışmalarda da sürülebilir. Mills, işçi sınıfı hakkındaki kitapta sendika başkanlarını dönem içerisinde değişen rollerine ve kamuoyunun onlara bakışındaki değişmelere göre ele alır. *White Collar*’da da Mills eski ve yeni orta sınıfları karşılaştırır. *The Power Elite*’de de eskinin büyük zenginleri ile yeni iktidar seçkinleri arasındaki farklara yoğunlaşır. Bu bakımdan bu çalışmaların üçü de ele aldıkları toplumsal tabakayı Amerikan tarihinin farklı dönemlerindeki görünümleriyle ele alır. Bu bakımdan tarihsel çalışmalardır. Ancak bu tabakaların eski ve yeni mensupları aynı anda var oldukları için bu çalışmalar aynı zamanda bu gruplar arasındaki farkları değerlendiren karşılaştırmalı çalışmalardır. Mills, bu üç kitapta Amerikan toplumunun örgütlenişini ortaya koymaya çalışır. Ancak bunun yanı sıra Amerikan toplumunda 20. yüzyılın ilk yıllarından itibaren gerçekleşen büyük dönüşümü ele aldığı tabakalar üzerinden de değerlendirme fırsatı bulur.

Mills, işçi sınıfını anlamak için sendika başkanlarını mercek altına alır. Mills'e göre sendika başkanları işçilerin denetim altında tutulmasını sağlayan bürokratlar ve aynı zaman işçilerin memnuniyetini pazarlayan girişimcilerdir. Mills, Amerikan toplumunda sendikalara karşı halk nezdinde kötü önyargıların olduğunu söyler. Bu da sendikaların düşmanca bir ortamda örgütlenmelerinin bir sonucu olarak otokratik yapılar haline gelmelerine sebep olmuştur. Öte yandan Amerikan siyasetinde New Deal'la birlikte sendikalara karşı daha hoşgörülü bir ortam oluşur. Bu aynı zamanda yeni sendikaların otokratik yapıdan kurtulmalarını sağlar. Ancak bu sendikalar da iş dünyasını örnek olarak bürokratik yapılar şeklinde örgütlenmeye başlarlar. Yeni ve büyük sendika federasyonları sayesinde nasıl piyasada tekelleşme ve sonrasında merkezileşme sağlanmışsa işçi temsili konusunda da tekelleşme ve merkezileşme yaşanır. Bu yeni tarz merkezi ve bürokratik sendikaların yönetim kadrosu giderek profesyonel yöneticilerden oluşmaya başlar. Bu da işçiler ile sendika yöneticileri arasında bir farklılaşmaya sebep olur. Bu yeni sendika yöneticileri Mills'e göre iktidar seçkinlerinin yeni üyeleridir. Çünkü işçilerin denetimi önem kazandıkça sendika yöneticileri ile iş çevreleri arasında sıkı işbirlikleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Mills'e göre Amerika'daki dar kafalı Marksistler işçi sınıfı metafiziğine kapılarak bu güç ilişkilerini görememektedir. Öte yandan geleneksel muhafazakar siyaset sendika karşıtlığına devam ederken sendikaları piyasanın selameti için denetim altına yarayan araçlar olarak gören gelişkin sağcılar ortaya çıkmıştır. Mills'e göre bu ortamda işçi sınıfının özgürce bir siyaset geliştirmesi ancak işçi sınıfı içerisinde yetiyecek entelektüellerin samimi çabaları ile mümkün olacaktır. Çünkü artık karşılarında açık bir tehdit değil, gelişkin bir siyasetin dolaylı tehdidi söz konusudur.

Mills, orta sınıfları ele alırken küçük girişimcilerin şahsında somutlanan eski orta sınıflar ile beyaz yakalı çalışanlar şeklindeki yeni orta sınıfları karşılaştırır. Küçük girişimciler merkezi yapıların güçlü olmadığı bir toplumsa yapısının ürünüdür. Bu toplumsal grubun ideolojisi olan klasik liberalizm Amerikan toplumunda 20. yüzyılın başına kadar hakim ideoloji olagelmıştır. Ancak bu dönemden sonra Amerika'da devlet genişlerken, iş dünyası da merkezi ve bürokratik yapılar şeklinde örgütlenmiştir. Askeriye ve üniversiteler de dahil olmak üzere Amerikan toplumundaki birçok kurum bu eğilimden nasibini almıştır. Bu dönemde küçük işletmeler büyük iflas dalgalarıyla karşı karşıya kalırken küçük girişimciler de toplumsal grup olarak zayıflamıştır. Mills, Amerika'daki genel bürokratikleşme eğiliminin beyaz yakalı insan tipini yarattığını söylüyor. Bu yeni insan tipi iktidarını içinde bulunduğu hiyerarşiden almaktadır. Bu yüzden de gücünü özgürce kullanma imkanına sahip değildir. Ayrıca beyaz yakalılar arasında entelektüel çaba gerektirmeyen işlerle gerektiren işler

ayrılmıştır. İlk kısmı yarı-vasıflı beyaz yakalılar yaparken ikinci kısmı yöneticiler yapmaktadır. Bu yüzden beyaz yakalıların birçoğu çalıştıkları iş ile ilgili bütünlüklü bir bilgiye sahip değildir. Mills, orta sınıf hayat tarzında çalışma mefhumunun bir tür işkence olarak görüldüğünü söyler. Orta sınıflar boş zaman ve boş zamanlarını keyifle geçirmek için maddi imkanlar sağlamak için çalışmaktadır. Bu da orta sınıfların hayatında çalışma ve boş zamanın kati bir şekilde ayrılmasını beraberinde getirir. Mills, boş zamanın örgütlenmesinin orta sınıflar üzerinde iktidarın sağlanması için temel bir öneme sahip olduğunu söyler. Bunu sağlayan da medyadır. Mills, orta sınıfların statü göstergesinin tüketim olduğunu söyler. Bu kısa zamanda ve kolaylıkla statü sahibi olmak mümkündür. Ancak öte yandan bu tüketime dayanan statü kazanıldığı kadar kolay kaybedilebilmektedir. Mills, bu yüzden orta sınıfların sürekli “statü paniği” içerisinde olduklarını söyler. Mills’e göre orta sınıfların zamanla azalacağı ve kapitalist ya da proletarya saflarına katılacaklarına dair Marksist öngörünün yanlış olduğunu söyler. Orta sınıfların sayısı artmakta ve varlıkları devrimci bir gerilimi giderek azaltmaktadır. Öte yandan orta sınıfların artan sayısı ve işlevleri onları muktedir bir sınıf haline de getirmemektedir. Çünkü orta sınıflar kendi durumlarını aydınlatacak bilgiye ve bu bilgi ışığında özgürce irade göstermelerini sağlayacak iktidara sahip değildirler.

Mills, orta sınıfları hiyerarşilerin ara katmanlarında giderek daha da güçsüzleşen bir tabaka olarak resmeder. Amerikan toplumunda güç merkezileşmekte ve askeri, siyasi ve ekonomik hiyerarşilerin üst mevkilerinde yoğunlaşmaktadır. Mills, *The Power Elite*’de bu mevkileri işgal eden seçkinleri ele alır. Bu seçkinler Amerika’da siyasi kararları alan sıkı bir şekilde birbirine bağlı bir azınlıktır. Mills, bu seçkinleri anlamak için burjuvazinin Amerika’daki özel konumunu bilmek gerektiğini söyler. Amerika’da burjuvazi alaşağı etmesi gereken bir aristokrasi olmadığı için her zaman iktidar mevkiinde olmuştur. Ancak iktidarını her zaman iktidarda olduğunu inkar ederek yürütmüştür. Bu yüzden Amerika’da iktidarın nasıl örgütlendiğine dair genel bir muğlaklık söz konusudur. Mills, Amerika’da yaşanan büyük dönüşümün seçkinleri de etkilediğini söyler. Eski zamanların seçkinleri yerel etkiye sahip zenginlerdir. Yeni seçkinler ise kurumsal hiyerarşiler içerisinde üst mevkileri işgal eden yöneticilerdir. Mills, bu hiyerarşilerden ordu, siyaset ve ekonominin belirleyici olduğunu söyler. Buralarda üst mevkileri elde edenler Mills’e göre eğer bir sınıf bilincinden söz edilecekse buna sahip olan yegane gruptur. Mills, Amerika’da iktidarın tamamen bu seçkinlerin elinde toplandığını söyler. Ne işçi sınıfının ne de orta sınıfların iktidardan pay alması mümkün değildir. Mills, bu durumun meşrulaştırılması için seçkinlerin çaba dahi göstermediklerini söyler. Çünkü Amerika’daki güç ilişkilerini eleştiren bir muhalif siyasi hareket de bulunmamaktadır.

Mills, sosyolojinin bir zanaat olduğunu söyler. Bu zanaatı öğrenmek için eski ustaların nasıl çalıştığını bilmek gerekir. Biz de bu tezde Mills'in sosyoloji anlayışını ortaya koymaya çalıştık. Düşünce, anlaşılması için insanın bağ kurması gereken bir süreçtir. Biz de Mills'in sosyoloji anlayışını anlamak için Mills'in sosyolojisini geliştirdiği süreçle bağ kurmaya çalıştık. Bunun için de Mills'in düşüncelerini yaşadığı tarihsel dönem içerisinde; Amerikan toplumunun, Amerika'daki toplumsal kurumların ve Amerikan sosyolojisinin geçirdiği dönüşümlerle ilişkili olarak çözümlemeye çalıştık. Bu öncelikle bir sosyoloğun nasıl çalıştığının öğrenilmesi işine yaramıştır. Ayrıca Türkiye'de yöntem ve kuramlarının yaygın bir şekilde kullanıldığı Amerikan sosyolojisinin meselelerine aşinalık kazanılmıştır. Böylelikle umuyoruz ki Türkiye'de sosyoloji yaparken hangi meselelerin hangi toplumsal tecrübeye dair olduğunu anlamak konusunda da bir açıklığa da kavuşulmuştur. Yine nihai olarak yöntem ve kuram üzerine bolca düşünmüş ve sıkı bir tartışma yürütmüş olan Mills'in düşünceleri, Türkiye'de gelişkin bir sosyoloji anlayışı ortaya koyabilmeye ciddi katkılar sağlayacak niteliktedir.

Kaynakça

- Abbott, Andrew ve James T. Sparrow: “Hot War, Cold War: The Structures of Sociological Action, 1940–1955”, **Sociology in America**, The University of Chicago Press, Chicago, 2007, s. 281-313.
- Anderson, Kristen: “Immigration”, **Encyclopedia of American History: The Emergence of Modern America 1900 to 1928**, New York, Infobase Publishing, 2003, s. 206-207.
- Answers: “C. Wright Mills”, (Çevrimiçi) <http://www.answers.com/topic/c-wright-mills>, 10 Haziran 2010.
- Barnes, Gregory A.: **The American University: A World Guide**, Philadelphia, Isi Press, 1984.
- Barton, Judith S.: “Guide to the Bureau of Applied Social Research”, New York, Clearwater Publishing Company, 1995
- Barton, Allen H.: “Paul Lazarsfeld as Methodologist”, **Journal of Classical Sociology**, Cilt 12, 2012, s. 159-166.
- Boas, Franz: “Casus Olarak Bilim Adamları”, **Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu**, Ed. Christopher Simpson, Kızılelma Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 39-40.
- Browning, Douglas: “MILLER, David Louis (1903–86)”, **Dictionary of Modern American Philosophers**, Bristol, Thoemmes Continuum, 2005, s. 1693-1694.
- Brubacher, John S. ve Willis Rudy: **Higher Education in Transition: A History of American Colleges and Universities, 1636-1976**, New York, Harper & Row Publishers, 1976.
- Calhoun, Craig: “Sociology in America: An Introduction”, **Sociology in America**, Chicago, University of Chicago Press, 2007, s. 1-38.
- Calhoun, Craig ve Jonathan VanAntwerpen: “Orthodoxy, Heterodoxy, and Hierarchy: ‘Mainstream’ Sociology and Its Challengers”, **Sociology in**

- America**, The University of Chicago Press, Chicago, 2007, s. 367-410.
- Camic, Charles: “On Edge: Sociology during the Great Depression and the New Deal”, **Sociology in America**, The University of Chicago Press, Chicago, 2007, s. 225-280.
- Cohen, Arthur M.: **The Shaping of American Higher Education**, San Francisco, Jossey-Bass Publishers, 1998.
- Connolly, James J.: **The Triumph of Ethnic Progressivism**, Cambridge, Harvard University Press, 1998.
- Coser, Lewis: “Amerikan Eğilimleri”, **Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi - 1**, Ed. Tom Bottomore ve Robert Nisbet, İstanbul, Kırmızı Yayınları, s. 413-462.
- Coser, Lewis: “Amerikan Sosyoloji Kuramında Son Eğilimler”, **Sosyolojik Düşüncenin Ustaları**, De Ki Basım Yayım Ltd. Şti., 2008, s. 483-501.
- Coşkun, İsmail: “Amerika’da Sosyolojinin Teşekkülü Sorunu Üzerine”, **Modern Devletin Doğuşu** içinde, Der Yayınları, İstanbul, 1997, s. 254-264.
- Cumings, Bruce: “Sınır Kayması: Soğuk Savaş Döneminde ve Sonrasında Bölge Araştırmaları ve Uluslar arası Araştırmalar”, **Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu**, Ed. Christopher Simpson, Kızılelma Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 167-191.
- Cutler, Jonathan: **Labor’s Time: Shorter Hours, the Uaw, and the Struggle for the American Unionism**, Philadelphia, Temple University Press, 2004, s. 12.
- Dant, Tim: **Knowledge, Ideology, and Discourse: A Sociological Perspective**, Kent, Routledge, 1991, s. 45.
- Dear, I. C. B. ve M. R. D. Foot: “Smaller War Plants Corporation”, **The Oxford Companion to World War II**, Encyclopedia.com, 2001 (Çevrimiçi)
<http://www.encyclopedia.com>, 18 Haziran 2012.
- Domitrovic, Brian: “HORKHEIMER, Max (1895–1973)”, **The Dictionary of Modern American Philosophers**, Bristol, Thoemmes Continuum, 2005, s. 1161-1167.

- Fried, Richard M.: “1950-1960”, **A Companion to 20th-Century America**, Ed. Stephen J. Whitfield, Malden, Blackwell Publishing, 2004, s. 71-74.
- Galbraith, John Kenneth: “Countervailing Power”, **The Essential Galbraith**, Ed. Andrea D. Williams, New York, Houghton Mifflin Company, 2001, s. 1-17.
- Geary, Daniel: **Radical Ambition**, Berkeley, University of California Press, 2009.
- Geiger, Roger L.: **To Advance Knowledge: The Growth of American Research Universities, 1900-1940**, Oxford University Press, New York, 1986.
- Gendzier, Irene L.: “Tekrar Çal Sam: Kalkınma Pratiği ve Savunusu”, **Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu**, Ed. Christopher Simpson, Kızılelma Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 85-116.
- Gerth, Hans ve C. Wright Mills: “Giriş: Yazar ve Yapıtı”, **Sosyoloji Yazıları**, Terc. Taha Parla, İstanbul, Deniz Yayınları, 2008, s. 21-134.
- Gordon, Robert: “Oil Industry”, **Encyclopedia of American History: The Emergence of Modern America 1900 to 1928**, New York, Infobase Publishing, 2003, s. 243-245.
- Gross, Neil: “Pragmatism, Phenomenology, and Twentieth-Century American Sociology”, **Sociology in America**, Chicago, University of Chicago Press, 2007, s. 183-224.
- Hartman, Michael: “Cities and Urban Life”, **Encyclopedia of American History: The Emergence of Modern America 1900 to 1928**, New York, Infobase Publishing, 2003, s. 54-56.
- Hayden, Tom: **Radical Nomad**, Londra, Paradigm Publishers, 2006.
- Herman, Ellen: “Camelot Projesi”, **Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu**, Ed. Christopher Simpson, Kızılelma Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 117-146.

- Hofstadter, Richard: “What Happened to the Antitrust Movement?”, **The Paranoid Style in American Politics**, Harvard University Press, Cambridge, 1952, s. 188-238.
- Horowitz, Irving L.: **C. Wright Mills: An American Utopian**, New York, The Free Press, 1984.
- Jencks, Christopher ve David Riesman: **The Academic Revolution**, New York, Doubleday, 1968.
- John Simon Guggenheim Memorial Foundation: “Fellows”, (Çevrimiçi) <http://www.gf.org/fellows>, 16 Mayıs 2012.
- Johnson, Ann: “Automobile”, **The American Economy: A Historical Encyclopedia**, ABC-CLIO, Inc., Santa Barbara, 2003, v. 1, s. 17.
- Karp, David A.: “Vocabularies of Motives”, **Encyclopedia of Social Theory**, Ed. George Ritzer, Cilt 2, Thousand Oaks, Sage Reference, 2005, s. 872-873.
- Kerr, Keith: **Postmodern Cowboy: C. Wright Mills and a New 21st Century Sociology**, Boulder, Paradigm Publishers, 2009.
- Kloppenber, James T.: **Uncertain Victory: Social Democracy and Progressivism in European and American Thought 1870-1920**, New York, Oxford University Press, 1986.
- Kolko, Gabriel: **Triumph of Conservatism**, New York, Free Press, 1977.
- Leach, Eugene E.: “1900-1914”, **A Companion to 20th-Century America**, Ed. Stephen J. Whitfield, Malden, Blackwell Publishing, 2004, s. 3.
- Lemert, Charles: “Merton, Robert K. (1910–2003)”, **Cambridge Dictionary of Sociology**, Ed. Bryan S. Turner, New York, Cambridge University Press, 2006, s. 380-381.
- Levine, Donald N.: **Visions of the Sociological Tradition**, Chicago, University of Chicago Press, 1995.

- Lewontin, R. C.: “Soğuk Savaş ve Akademinin Dönüşümü”, **Soğuk Savaş ve Üniversite**, Ed. Noam Chomsky, İstanbul, Kızılelma Yayıncılık, 1998, s. 35-64.
- Luff, Jennifer: **Commonsense Anticommunism: Labor and Civil Liberties Between the World Wars**, Chapel Hill, University of North Carolina Press, 2012.
- Mannheim, Karl: **Ideology and Utopia**, Londra, Routledge, 2002.
- Mattson, Kevin: **Intellectuals in Action: The Origins of the New Left and Radical Liberalism, 1945-1970**, University Park, Penn State University Press, 2002.
- Millikan, Max F. ve Walt W. Rostow: “Dış Ekonomik Politika Üzerine Notlar”, **Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu**, Ed. Christopher Simpson, İstanbul, Kızılelma, 1998, s. 71-83.
- Mills, C. Wright: “The Trade Union Leaden A Collective Portrait”, **Public Opinion Quarterly**, Cilt 9, Sayı 2, Yaz 1945, s. 158-175.
- Mills, C. Wright: “The Competitive Personality”, **The Partisan Review**, Eylül-Ekim 1946, s. 443-441.
- Mills, C. Wright: “The Middle Classes in Middle-Sized Cities: The Stratification and Political Position of Small Business and White Collar Strata”, **American Sociological Review**, Cilt XI, Sayı 5, Ekim 1946, s. 520-529.
- Mills, C. Wright: **White Collar: The American Middle Classes**, New York, Oxford University Press, 1951.
- Mills, C. Wright: **Sociology and Pragmatism: Higher Learning in America**, Ed. Irving Louis Horowitz, New York, Oxford University Press, 1969.
- Mills, C. Wright: **The New Men of Power**, New York, 1971.
- Mills, C. Wright: **İktidar Seçkinleri**, Çev. Ünsal Oskay, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1974.
- Mills, C. Wright: **Bilgi, Sosyoloji, ve Bilgi Sosyolojisi Üzerine**, Ed. ve Çev. Vefa Saygın Öğütle, Ankara, Paragraf Yayınları, 2005.
- Mills, C. Wright: **Toplumbilimsel Düşün**, Çev. Ünsal Oskay, İstanbul, Der Yayınevi, 2007.

- Mills, C. Wright ve Helen S. Dinerman: “Leaders of the Union”, **The House of Labor** içinde II. Bölüm, Ed. J. B. S. Hardman ve M. Neufeld, New York, Prentice-Hall, Bahar 1951, s. 24-47.
- Mills, Kathryn ve Pamela Mills (Ed.): **C. Wright Mills: Letters and Autobiographical Writings**, Berkeley, University of California Press, 2000.
- Nash, Gary B.: “Economy”, **Encyclopedia of American History: The Emergence of Modern America 1900 to 1928**, New York, Infobase Publishing, 2003, s. 83-86.
- Nash, Gary B.: “Steel Industry”, **Encyclopedia of American History: The Emergence of Modern America 1900 to 1928**, New York, Infobase Publishing, 2003, s. 336-338.
- National Archives: “Records of the Smaller War Plants Corporation [SWPC] (Record Group 240) 1940-48”, (Çevrimiçi) <http://www.archives.gov/research/guide-fed-records/groups/240.html>, 18 Haziran 2012.
- Needell, Allan A.: “Truva Projesi ve Sosyal Bilimlerin Soğuk Savaş Tarafından İlhamı”, **Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu**, Ed. Christopher Simpson, İstanbul, Kızılelma Yayınevi, 1998, s. 41-69.
- Northrup, Cynthia Clark: “Ford, Henry (1863–1947)”, **The American Economy: A Historical Encyclopedia**, Cilt 1, Santa Barbara, ABC-CLIO, 2003, s. 116.
- Northrup, Cynthia Clark: “War Production Board (WPB)”, **The American Economy: A Historical Encyclopedia**, Cilt 1, Santa Barbara, ABC-CLIO, 2003, s. 306.
- Northrup, Cynthia Clark: “Industrial Workers of the World (IWW)”, **The American Economy: A Historical Encyclopedia**, Cilt 1, Santa Barbara, ABC-CLIO, 2003, s. 152-153.
- Oakes, Guy ve Arthur J. Vidich: **Collaboration, Reputation, and Ethics in American Academic Life: Hans H. Gerth and C. Wright Mills**, Chicago, University of Illinois Press, 1999.
- Parrish, Michael E.: “1929-1941”, **A Companion to 20th-Century America**, Ed. Stephen J. Whitfield, Malden, Blackwell Publishing, 2004, s. 36-37.

- Rodgers, Daniel T.: “In Search of Progressivism”, **Reviews in American History**, Cilt 10, Sayı 4, (Aralık 1982), s. 113-132.
- Rodgers, Daniel T.: **Atlantic Crossings: Social Politics in a Progressive Age**, Cambridge, The Belknap Press of Harvard University Press, 1998.
- Rudolph, Frederick: **The American College and University: A History**, Atina, University of Georgia Press, 1990.
- Russell, Bertrand: **History of Western Philosophy**, London, Routledge, 2010.
- Sills, David L.: “Bureau of Applied Social Research”, **Industrial and Labor Relations Review**, Cilt 13:2, Ocak 1960, s. 317.
- Simpson, Christopher: **Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu**, İstanbul, Kızılelma, 1998.
- Smith, David R.: “Agriculture”, **Encyclopedia of American History: The Emergence of Modern America 1900 to 1928**, New York, Infobase Publishing, 2003, s. 6-8.
- Smith, David R.: “Foreign Trade”, **Encyclopedia of American History: The Emergence of Modern America 1900 to 1928**, New York, Infobase Publishing, 2003, s. 353-355.
- Smith, David R.: “Population Trends”, **Encyclopedia of American History: The Emergence of Modern America 1900 to 1928**, New York, Infobase Publishing, 2003, s. 366-367.
- Smith, David R.: “Rural Life”, **Encyclopedia of American History: The Emergence of Modern America 1900 to 1928**, New York, Infobase Publishing, 2003, s. 306-307.
- Smith, David N.: “MARCUSE, Herbert (1898–1979)”, **The Dictionary of Modern American Philosophers**, Bristol, Thoemmes Continuum, 2005, s. 1604-1607.

- Stanfield, J. Ron ve Jacqueline Bloom Stanfield: “AYRES, Clarence Edwin (1891–1972)”, **The Dictionary of Modern American Philosophers**, Bristol, Thoemmes Continuum, 2005, s. 105-107.
- Stark, Werner: **The Sociology of Knowledge: An Essay in Aid of a Deeper Understanding of the History of Ideas**, Londra, Routledge, 1998.
- Sterne, Jonathan: “C. Wright Mills, the Bureau for Applied Social Research, and the Meaning of Critical Scholarship”, **Cultural Studies <=> Critical Methodologies**, Şubat 2005, s. 65- 94.
- Strydom, Piet: **Contemporary Critical Theory and Methodology**, New York, Routledge, 2011.
- Summers, John: “Daniel Bell and The End of Ideology”, **Dissent**, Cilt 58, Bahar 2011 s. 81.
- Summers, John H.: “Perpetual Revelations: C. Wright Mills and Paul Lazarsfeld”, **Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Cilt 608, 2006, s. 25-40.
- Treviño, A. Javier: **The Social Thought of C. Wright Mills**, Thousand Oaks, Pine Forge Press, 2012.
- Tucker, Kenneth H.: “Chicago School of Sociology”, **The Cambridge Dictionary of Sociology**, Cambridge University Press, 2006, s. 59-62.
- Turner, James ve Jon H. Roberts: **Sacred & the Secular University**, Ewing, Princeton University Press, 2000.
- Turner, Stephen Park ve Jonathan H. Turner: **The Impossible Science**, Sage Publications, Newbury Park, 1990.
- Turner, Stephen S.: “Shrinking Merton”, **Philosophy of the Social Sciences**, Cilt 39, 2009, s. 481-489.
- Wakefield, Dan: “Introduction”, **C. Wright Mills: Letters and Autobiographical Writings**, Ed. Kathryn Mills ve Pamela Mills, Berkeley, University of California Press, 2000, s. 3.
- Wakefield, Dan: “Introduction”, **C. Wright Mills: Letters and Autobiographical Writings**, Ed. Kathryn Mills ve Pamela Mills, Berkeley, University of California Press, 2000, s. 6.
- Walsh, Philip: “BELL, Daniel (1919–)”, **The Dictionary of Modern American Philosophers**, Bristol, Thoemmes Continuum, 2005, s. 179-

- Waltrop, David W.: “Agriculture”, **The Great Depression and World War II: 1929 to 1945**, New York, Infobase Publishing, 2003, s. 8-11.
- Wheatland, Thomas: **Frankfurt School in Exile**, Minneapolis, University of Minnesota Press, 2009.
- Wernick, Andrew: “Lazarsfeld, Paul (1901–1976)”, **Cambridge Dictionary of Sociology**, Ed. Bryan S. Turner, New York, Cambridge University Press, 2006, s. 330-331.
- Winkler, Allan M.: “1941-1950”, **A Companion to 20th-Century America**, Ed. Stephen J. Whitfield, Malden, Blackwell Publishing, 2004, s. 54.
- Worrall, Mark S.: “ADORNO, Theodor Ludwig Wiesengrund (1903–69)”, **The Dictionary of Modern American Philosophers**, Bristol, Thoemmes Continuum, 2005, s. 34-39.
- Zinn, Howard: **Amerika Birleşik Devletleri Halkları Tarihi**, Ankara, İmge Kitabevi, 2005.

Ek-1: C. Wright Mills Bibliyografyası³⁴⁸

³⁴⁸ Bibliyografyanın; şiir, hikaye ve alanımızla ilgisi olmayan çalışmalarını da içeren tam versiyonu için bkz. C. Wright Mills, **Politics of Truth**, ed. John H. Summers, New York, Oxford University Press, s. 269-292. Ayrıca, Charles Wright Mills'e ait yazı ve evraklar Austin'de, Teksas Üniversitesi Amerikan Tarihi Merkezi'nde muhafaza edilmektedir.

1939

“Reflection, Behavior, and Culture: An Essay in the Sociology of Knowledge”, Felsefe Yüksek Lisans Tezi, Texas Üniversitesi (15 Nisan 1939’da verilmiş ve Haziran 1939’da kabul edilmiştir.)

“Language, Logic and Culture”, **American Sociological Review**, Cilt 4 (Ekim 1939): 670-680.

1940

Kitap Tanıtımı: **Reality** [Paul Weiss], **American Sociological Review**, Cilt 5 (Şubat 1940): 150.

Kitap Tanıtımı: **Toward a Dimensional Realism** [C. M. Perry], **American Sociological Review**, Cilt 5 (Şubat 1940): 150.

Kitap Değerlendirmesi: **Ideas Are Weapons** [Max Lerner], **American Sociological Review**, Cilt 5 (Nisan 1940): 267-269.

Kitap Tanıtımı: **The German Ideology** [Karl Marx ve Frederick Engels], **American Sociological Review**, Cilt 5 (Haziran 1940): 466.

Kitap Tanıtımı: **Culture and the People** [Maxim Gorky], **American Sociological Review**, Cilt 5 (Haziran 1940): 466.

Kitap Tanıtımı: **The Philosophy of Physical Science** [Sir Arthur Eddington], **American Sociological Review**, Cilt 5 (Ağustos 1940): 685.

Kitap Değerlendirmesi: **The Human Enterprise: An Attempt to Relate Philosophy to Daily Life** [Max Otto], **American Sociological Review**, Cilt 5 (Ağustos 1940): 681.

“The Language and Ideas of Ancient China: Marcel Granet’s Contribution to the Sociology of Knowledge”, “Cultures and Styles of Thought and Sociology of Knowledge” için hazırlanan tebliğ, Sosyoloji ve Antropoloji Bölümü, Wisconsin Üniversitesi, Ekim 1940.

Kitap Değerlendirmesi: **Ideas Are Weapons and It Is Later Than You Think** [Max Lerner], **Journal of Social Philosophy**, Cilt 6 (Ekim 1940): 88-93.

Kitap Değerlendirmesi: **The Technique of Theory Construction** [J. H. Woodger], **American Sociological Review**, Cilt 5 (Ekim 1940): 807-808.

Dergi Tanıtımı: **The Journal of Unified Science** [Ed. Rudolf Carnap ve Hans Reichenbach], **American Sociological Review**, Cilt 5 (Ekim 1940): 843.

“Methodological Consequences of the Sociology of Knowledge”, **American Journal of Sociology**, Cilt 46 (Kasım 1940): 316-330.

“Situating Actions and Vocabularies of Motive”, **American Sociological Review**, Cilt 5

(Aralık 1940): 904-913. Chicago Üniversitesi Toplumsal Araştırma Topluluğu için hazırlanan tebliğ, Ağustos 16-17; kısaltılmış hali şurada basılmıştır: **Bulletin of the Society for Social Research** (Aralık 1940): 18-19.

Kitap Değerlendirmesi: **Man and Society in an Age of Reconstruction** [Karl Mannheim], Çev. Edward Shils, **American Sociological Review**, Cilt 5 (Aralık 1940): 965-969.

“Sociological Methods and Philosophies of Science”, (Yayımlanmamış Kitap

Değerlendirmesi: **Foundations of Sociology** [George Lundberg]. Bazı kısımları şu eserde yayımlanmıştır: Howard Becker, “The Limits of Sociological Positivism”, **Journal of Social Philosophy**, Cilt 6 (Temmuz 1941): 362-369.

“American Pragmatism: A Socio-Historical Examination of an Intellectual Movement”, Sosyal Bilim Araştırma Heyeti’ne başvuru için hazırlanmıştır, 1941.

“Language and Culture”, (Wisconsin Üniversitesi Anthropology 214’te sunulan yayımlanmamış 8 sayfalık tebliğ), 1941.

1941

“Methodological Consequences: Three Problems for Pathologists”, tebliğ, 1941.

Kitap Tanıtımı: **Karl Marx** [Karl Korsch], **American Sociological Review**, Cilt 6 (Şubat 1941): 153.

“The Metropolis and Mental Life” (Hans H. Gerth ile birlikte), Georg Simmel’in “Die Grosstadte und das Geistesleben”inin teksir makinasında çoğaltılmış çevirisi. Wisconsin Üniversitesi, Sosyoloji ve Antropoloji Bölümü, Bahar 1941; **The Sociology of Georg Simmel** içinde basılmıştır, Çev. ve Ed. Kurt H. Wolff (Glencoe, IL: Free Press, 1950), 409-424.

“General Memorandum for Howard Becker”, Hans Gerth ile birlikte, bir sosyal psikoloji ders kitabı için teklif, 1941.

Kitap Tanıtımı: **Development of Contemporary Civilization** [W. J. Bossenbrook vd.], **American Sociological Review**, Cilt 6 (Haziran 1941): 461.

Kitap Tanıtımı: **The Pecan Shellers of San Antonio: The Problem of Underpaid and Unemployed Mexican Labor** [Selden C. Menefee ve Orin C. Cassmore], **American Sociological Review**, Cilt 6 (Haziran 1941): 460.

“Some Uses of Philosophy of Science”, Bilim Birliği 6. Uluslararası Kongresi’ne gönderilmemiş tebliğ, Chicago, 1-6 Eylül, 1941.

Kitap Tanıtımı: **The Earlier Writings of Karl Marx** [H. P. Adams], **American Sociological Review**, Cilt 6 (Ekim 1941): 771.

Kitap Tanıtımı: **The Foundations of Empirical Knowledge** [A. J. Ayer], **American Sociological Review**, Cilt 6 (Ekim 1941): 770.

“Locating the Enemy: Problems of Intellectuals during Time of War”, yayımlanmamış makale, 9 Aralık, 1941; gözden geçirme: 2 Ocak, 1942.

1942

“A Marx for the Managers” (Hans H. Gerth ile birlikte), Kitap Değerlendirmesi: **The Managerial Revolution** [James Burnham], **Ethics: An International Journal of Legal, Political and Social Thought**, Cilt 52 (Ocak 1942): 200-215.

Kitap Değerlendirmesi: **Vectors in Group Change** [L. H. Rohrbaugh], **American Journal of Sociology**, Cilt 47 (Ocak 1942): 653.

Kitap Değerlendirmesi: **What Reading Does to People** [Douglas Waples, Bernard Berelson ve Franklyn R. Bradshaw], **American Sociological Review**, Cilt 7 (Şubat 1942): 154.

Kitap Değerlendirmesi: **The Social Life of a Modern Community** [W. Lloyd Warner ve Paul S. Lunt], **American Sociological Review**, Cilt 7 (Nisan 1942): 263-271.

Kitap Değerlendirmesi (**American Journal of Sociology** dergisi için yazılmış ama yayımlanmamış, yazılış tarihi: 11 Mayıs 1942) “Symposium on the Significance of Max Scheler for Philosophy and Social Science”, **Philosophy and Phenomenological Research**, Cilt 2 (Mart 1942).

“Ideology, Economics and Today”, Kitap Değerlendirmesi: **The Making of Tomorrow** [Raoul J. J. F. de Roussy de Sales], **The New Leader**, Cilt 25 (Haziran 27, 1942): 3.

Kitap Değerlendirmesi: **The Academic Man** [Logan Wilson], **American Sociological Review**, Cilt 7 (Haziran 1942): 444-446.

Kitap Tanıtımı: **In Quest of Morals** [Henry Lanz], **American Sociological Review**, Cilt 7 (Haziran 1942): 463.

“The Orientation of Dewey’s Quest for Certainty”, Wisconsin Üniversitesi Felsefe Bölümü için hazırlanmış tebliğ, Yaz 1942.

“A Sociological Account of Some Aspects of Pragmatism”, Doktora Tezi, Wisconsin Üniversitesi, 3 Ağustos 1942’de verilmiş, 21 Ağustos 1942’de kabul edilmiştir.

Mektup: (**Journal of Philosophy** dergisi editörüne) Cilt 39 (Ağustos 27, 1942): 503-504; şu yazıya cevaben: Thelma Z. Lavine, “Sociological Analysis of Cognitive Norms”, **Journal of Philosophy**, Cilt 39 (Haziran 1942): 342-356.

“Pragmatism, Politics and Religion”, Kitap Değerlendirmesi: **The Paths of Life** [Charles W. Morris], **The New Leader**, Cilt 25 (Eylül 12, 1942): 8; 25; ve ikinci bölümü (Eylül 19): 8.

“Locating the Enemy: The Nazi Behemoth Dissected”, Kitap Değerlendirmesi: **Be-hemoth: The Structure and Practice of National Socialism** [Franz Neuman], **Partisan Review**, Cilt 9 (Eylül-Ekim 1942): 432-437.

“Collectivism and the ‘Mixed-Up’ Economy”, **The New Leader**, Cilt 25 (19 Aralık 1942): 5-6.

1943

“What Died?” Kitap Değerlendirmesi: **Postmortem on Malaya** [Virginia M. Thompson], **The New Leader**, Cilt 26 (20 Şubat 1943): 1.

Kitap Değerlendirmesi: **The Evolution of Social Classes** [John W. McConnell], **American Sociological Review**, Cilt 8 (Şubat 1943): 108.

“Conversation in Capetown”, Yayınlanmamış Söyleşi: **The New Leader**, Mart 1943.

“The Political Gargoyles”, Kitap Değerlendirmesi: **Business as a System of Power** [Robert A. Brady], **The New Republic**, Cilt 109 (12 Nisan 1943): 482-483.

“Political Man: Personal and Political Morality”, Kitap Projesi Önerisi, 22 Mayıs 1943.

“The Case for the Coal Miners”, **The New Republic**, Cilt 108 (24 Mayıs 1943): 695-698; editörlere cevaben, “Mr. Lewis Pro and Con”, **The New Republic**, Cilt 108 (24 Mayıs 1943): 688.

Kitap Tanıtımı: **The Wright Brothers** [Fred C. Kelly], **The New Republic**, Cilt 108 (31 Mayıs 1943): 742.

“A Bibliography of War”, Kitap Değerlendirmesi: **A Study of War** [Q. Wright], **Partisan Review**, Cilt 10 (Mayıs-Haziran 1943): 301-302.

Yayınlanmamış Kitap Tanıtımı: **The War against God**, [Ed. Carl Cramer], Yaz 1943.

Yayınlanmamış Kitap Tanıtımı: **The Union of South Africa** [Lewis Sowden], Haziran 1943.

“Prometheus as Democrat”, Kitap Değerlendirmesi: **The Hero in History** [Sidney Hook], **The New Republic**, Cilt 108 (21 Haziran 1943): 834-835.

“The Sailor, the Sex Market and the Mexican”, **The New Leader**, Cilt 26 (26 Haziran 1943): 5, 7.

“Item for Bandwagon”, Kitap Değerlendirmesi: **The God of the Machine** [Isabel Paterson], **The New Republic**, Cilt 109 (5 Temmuz 1943): 28-29.

Kitap Tanıtımı: **Duel for the Northland: The War of Enemy Agents in Scandinavia** [Kurt Singer], **The New Republic**, Cilt 109 (26 Temmuz 1943): 118.

“The Professional Ideology of Social Pathologists”, **American Journal of Sociology**, Cilt 49 (Eylül 1943): 165-180.

“In Tolerance”, Kitap Değerlendirmesi: **History of Bigotry in the United States** [Gustavus Myers], **The New Republic**, Cilt 109 (6 Eylül 1943): 344-345.

“Probing the Two-Party State”, Kitap Değerlendirmesi: **American Political Parties** [Wilfred E. Binkley], **The New Leader**, Cilt 26 (30 Ekim 1943): 3, 7.

Kitap Tanıtımı: **Food and Farming in Post-war Europe** [P. Lamartine Yates ve D. Warriner], **The New Republic**, Cilt 109 (22 Kasım 1943): 726.

Kitap Tanıtımı: **History** [Raymond Swing], **The New Republic**, Cilt 109 (29 Kasım 1943): 757-758.

1944

“The Horror of Peace”, Kitap Değerlendirmesi: **The Unemployed** [Eli Ginzberg], **The New Leader**, Cilt 27 (Ocak 1944): 3.

“Freedom and Security”, Yayınlanmamış Makale: 14 Şubat 1944.

“Note on ‘The Chinese Draft Constitution’”, **Politics**, Cilt 1 (Şubat 1944): 31.

Kitap Değerlendirmesi: **Socialism and Ethics** [Howard Selsam], **Politics**, Cilt 1 (Şubat 1944): 28.

Kitap Değerlendirmesi: **Society and Nature: A Sociological Inquiry** [Hans Kelson], **Political Science Quarterly**, Cilt 59 (Mart 1944): 102-104.

“The Boy Scout World: Military Planning for the Peace”, Yayınlanmamış Makale: 14 Ocak 1944’te, Deniz Kuvvetleri Bakanı Frank Knox’un Cleveland’de yaptığı bir konuşmaya cevaben.

“C.W.M.”, Yorum: “Typical Reactions to Vol. 1, No. 1”, **Politics**, Cilt 1 (Nisan 1944): 94.

Değini: “Is China’s Economy to be Modelled on Japan’s?” **Politics**, Cilt 1 (Nisan 1944): 93.

“The Powerless People: The Role of the Intellectual in Society”, **Politics**, Cilt 1, Sayı 3 (Nisan 1944): 68-72; Yeniden Yayınlanma: **The American Association of University Professors Bulletin**, Cilt 31, Sayı 2 (Yaz 1945): 231-243.

“Christian Crisis”, Kitap Değerlendirmesi: **The University and the Modern World** [Arnold S. Nash], **The New Leader**, Cilt 27 (29 Nisan 1944): 12.

Kitap Değerlendirmesi: **The Spirit of American Economics: A Study in the History of Economic Ideas in the United States Prior to the Great Depression** [J. F. Normano], **Journal of Legal and Political Sociology**, Cilt 2 (Nisan 1944): 151-152.

Kitap Değerlendirmesi: **The Russian Enigma** [William H. Chamberlain], **Maryland Quarterly**, Cilt 1 (Bahar 1944): 85-87.

Kitap Değerlendirmesi: **The Origins of American Sociology: The Social Science**

Movement in the United States [L. L. Bernard ve Jessi Bernard], **Scientific Monthly**, Cilt 58 (Mayıs 1944): 399-400.

“Three Styles of Exhortation”, Kitap Değerlendirmesi: **American Unlimited** [Eric A. Johnston]; **The Practice of Idealism** [Alfred M. Bingham] ve **What Is Our Destiny?** [Norman Thomas], **Partisan Review**, Cilt 11 (Yaz 1944): 353-355.

“The ‘Morale’ of the Public”, Kitap Değerlendirmesi: **Gauging Public Opinion** [Hadley Cantril vd.], **The New Leader**, Cilt 27 (15 Temmuz 1944): 13.

Kitap Değerlendirmesi: **Symposium on the Significance of Max Scheler for Philosophy and Social Science** [Ed. Marvin Farber], **American Journal of Sociology**, Cilt 50 (Eylül 1944): 171.

“A Note on Max Weber” (Hans H. Gerth’le birlikte), **Politics**, Cilt 1 (Ekim 1944): 271-272.

“Class, Status, Party” (Hans H. Gerth’le birlikte), Max Weber’in “Wirtschaft und Gellschaft”’indan Çeviri, **Politics**, Cilt 1 (Ekim 1944): 272-278.

“Research and Training”, John Simon Guggenheim Memorial Vakfı’na başvuru için, 7 Kasım 1944.

1945

“The Politics of Truth”, Yayınlanmamış Makale, 1945.

“The Trade Union Leader: A Collective Portrait” (Mildred Atkinson’ın yardımıyla), **Public Opinion Quarterly**, Cilt 9 (Bahar 1945): 158-175; geliştirilmiş versiyonu: “A Who’s What of Union Leadership”, **Labor and Nation**, Cilt 1 (Aralık 1945): 33-36; ve “Who Are Our Labor Leaders?”, **Read** (Şubat 1946): 9-14. Bulgular **Newsweek**’te (5 Kasım 1945) ve **New York Mirror**’ta (31 Aralık 1945) yayınlanmıştır.

Kitap Değerlendirmesi: **The Sociology of Religion** [Joachim Wach], **Political Science Quarterly**, Cilt 60 (Mart 1945): 151-152.

“The Conscription of America”, **Common Sense**, Cilt 14 (Nisan 1945): 15-18. Geliştirilmiş hali: **Conscription News** (7 Haziran 1945): 3.

Kitap Değerlendirmesi: **Foundations of the Social Sciences** [Otto Neurath], **American Journal of Sociology**, Cilt 51 (Temmuz 1945): 75.

Kitap Değerlendirmesi: **The Sociology of Literary Taste** [Levin L. Schucking], **Politics**, Cilt 2 (Eylül 1945): 281.

Kitap Değerlendirmesi: **Methodology of the Social Sciences** [Felix Kaufmann], **Political Science Quarterly**, Cilt 60 (Eylül 1945): 470-472.

“The Barricade and the Bedroom” (Patricia J. Salter ile birlikte), **Politics**, Cilt 2 (Ekim 1945):

313-315; Paul Goodman'ın "The Political Meaning of Some Recent Revisions of Freud" başlıklı yazısına [**Politics**, Cilt 2 (Temmuz 1945): 197-203] cevaben.

"Confidential Memorandum" Margaret Nicolson'a, Oxford University Press, Twilight of Reason [Max Horkheimer, 10 Ekim 1945] hakkında.

"What Women Think of U.S. Highway 36 Plan", **Sunday Herald and Review** (Decatur, IL) (Kasım 25, 1945): 4.

"The American Business Elite: A Collective Portrait", **Journal of Economic History**, Cilt 4, Supplement 5, The Tasks of Economic History (Aralık 1945): 20-44.

Kitap Değerlendirmesi: **Problems of the Postwar World** [Ed. Thomas T. C. McCormick], **American Sociological Review**, Cilt 10 (Aralık 1945): 818.

"Proceedings of Meeting of Inter-Union Institute", Elizabeth Baker ile tartışma, Broadus Mitchell, Ben B. Seligman, M. Marseille ve P.W. Fox, 20 Aralık 1945.

"The Public's View of Research in the State Department of Labor" (Marjorie Fiske ile birlikte), Uygulamalı Sosyal Araştırma Bürosu (Bureau of Applied Social Research) için Proje Raporu, 31 Aralık 1945.

1946

From Max Weber: Essays in Sociology, (Hans H. Gerth'le birlikte) Almanca'dan Çeviri, New York: Oxford University Press, 1946.

"Memorandum to Philip Vaudrin" **White Collar** hakkında, Philip Vaudrin'e gönderilmiş, Oxford University Press, 7 Ocak 1946.

"Proceedings of Meeting of Inter-Union Institute", J. B. S Hardman ve Mark Starr ile tartışma, New York City, 18 Ocak 1946.

"An Early Labor Leader", Kitap Değerlendirmesi: **William Sylvis, Pioneer of American Labor: A Study of the Labor Movement during the Era of the Civil War** [Jonathan Grossman], **Labor and Nation**, Cilt 2 (Şubat-Mart 1946): 57.

"Small Business and Civic Welfare" (Melville J. Ulmer ile birlikte, John Blair'in yönetiminde), Smaller War Plants Corporation to the Special Committee to Study Problems of American Small Business için Rapor, Senato Doküman Numarası: 135, 79. Kongre, 2. Oturum, 18 Şubat 1946. Alan Araştırması: Nashua, New Hampshire; Roma, New York; ve Flint, Grand Rapids, Pontiac, ve Kalamazoo, Michigan. "Big Business and the Middle Class: A Report on Six Cities" başlığıyla sunulmuş çalışma, Mayıs 1945.

"The Fourth Edition", Kitap Değerlendirmesi: **Our Inner Conflicts: A Constructive Theory of Neurosis** [Karen Horney], **Briarcliffe Quarterly**, Cilt 3 (Nisan 1946): 84-85.

“The Intellectual and the Labor Leader”, 8 Nisan 1946, New York’ta Inter-Union Institute’te 18 Ocak’ta alınan notlar; gözden geçirilip yayımlanmış hali: “No Mean-Sized Opportunity”, **The House of Labor: Internal Operations of American Unions** içinde, Ed. J.B.S. Hardman ve Maurice F. Neufeld (New York: Prentice-Hall, 1951), 515-520.

“A Line-Up of Movie Leaders”, Uygulamalı Sosyal Araştırma Bürosu için Decatur (Illinois) ilindeki sinemaya gitme oranı hakkında rapor, Nisan 1946; bulgular Paul Lazarsfeld tarafından kaydedilmiş, “Audience Research in the Movie Field”, **Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Cilt 254 (Kasım 1946): 160-168.

“Consumption: Leaders, Relayers, and Followers”, Uygulamalı Sosyal Araştırma Bürosu Raporu, 1946.

“Leaders of Political Opinion”, 54 sayfalık Uygulamalı Sosyal Araştırma Bürosu tartışma tutanağı, 18 Mayıs 1946

1947

“A Proposal for a Study of the Character and Motives of the Research Scientist in the United States”, A. H. Hausrath’a (Director, Scientific Personnel Branch, Office of Naval Research)’a verilmiş, ABD Deniz Kuvvetleri, 1 Şubat 1947.

“What the People Think: Anti-Labor Legislation” (Hazel Gaudet Erskine ile birlikte), **Labor and Nation**, Cilt 3 (March-April 1947): 25-28.

“Goodbye Blues: Songs of the Working Man”, Günlük Notu: 3 Nisan 1947.

“All That And—A Survey of the Left”, **Labor and Nation**, Cilt 3 (Mart-Nisan 1947): 41-42. Kitap Değerlendirmesi: **Industry and Society** [Ed. William F. Whyte], **Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Cilt 251 (Mayıs 1947): 200-201.

“Five ‘Publics’ the Polls ‘Don’t Catch’: What Each of These Think of and Expect from the Labor Leaders”, **Labor and Nation**, Cilt 3 (Mayıs-Haziran 1947): 22-27.

“The Political Complexion of Union Leadership” (Helen Schneider ile birlikte), **Labor and Nation**, Cilt 3 (Temmuz-Ağustos 1947): 10-15.

“The Labor Leader: Who He Is and What He Believes”, Uygulamalı Sosyal Araştırma Bürosu Yayını, 1947; Yayın: “Leaders of the Unions” (Helen S. Dinerman ile birlikte) **The House of Labor: Internal Operations of American Unions** içinde, Ed. J. B. S. Hardman ve Maurice F. Neufeld, The Inter-Union Institute’un desteğiyle hazırlanmıştır (New York: Prentice-Hall, 1951), 24-47.

“Memorandum Re: Survey of the U.S. Left”, Robert Lynd’e verilmiş, 30 Ekim 1947.

“What Chances of Organic Trade Union Unity?” (Helen Schneider ile birlikte), **Labor and**

Nation, Cilt 3 (Eylül-Ekim 1947): 14-16.

“Comment on Paper: Recent Developments in the Field of Personality Studies”, hakkında tartışma, American Sociological Society, 29 Aralık 1947.

“General Instructions for the ‘Everyday Life in America’ Guide: White Collar Study”, 1947.

“Walter Reuther’s Coalition”, United Auto-mobile Workers Kongresi hakkında 41 sayfalık günlük, Atlantic City, 9-14 Kasım 1947.

“The Politics of Truth, and Other Essays, 1939-1947”, Kitap Önerisi, 1947.

1948

“Edward Alexander Westermarck and the Application of Ethnographic Methods to Marriage and Morals”, **An Introduction to the History of Sociology** içinde, Ed. Harry E. Barnes (Chicago: University of Chicago Press, 1948), 654-667.

“Rationality Without Reason”, söyleşi, 1948.

“Grass-Roots Union with Ideas: The Auto Workers—Something New in American Labor”, **Commentary**, Cilt 5 (Mart 1948): 240-248.

“Doctors and Workers: A Pilot Report to the UAW on Health Problems and Medical Care”, UAW’s Research and Social Security Department’a verilmiş, 21 Nisan 1948. United Auto Workers-General Motors’un bahar dönemi kontrat görüşmelerinde alıntılar okunmuş. Bulgular “The Auto Workers’ Blues” içinde yayımlanmış, **Fortune**, Cilt 38 (Kasım 1948): 210, 214.

“Sociological Poetry”, Kitap Değerlendirmesi: **Let Us Now Praise Famous Men** [James Agee ve Walker Evans], **Politics**, Cilt 5 (Bahar 1948): 125-126.

“International Relations and Sociology: Discussion”, **American Sociological Review**, Cilt 13 (Haziran 1948): 271-273; W. Rex Crawford’a cevaben, “International Relations and Sociology”, **American Sociological Review**, Cilt 13 (Haziran 1948): 263-268. American Sociological Society’deki bir müşterek toplantıdaki tartışmadan, American Statistical Association, Institute of Mathematical Statistics, the Sociometric Institute, and the Biometric Society, New York, 28 Aralık 1947.

The New Men of Power: America’s Labor Leaders (Helen Schneider’in yardımıyla), New York: Harcourt, Brace, 1948. Yayımlanma Tarihi: 23 Eylül. Alıntılındığı yer: “What Kind of Men Run Our Trade Unions Today?”, **New York Star**, magazin bölümü (5 Eylül 1948): 15. “Free Enterprise: Is It Working?”, Lawrence Fertig, Leo Wolman, Representative Clifford P. Case, Norman Thomas ve I. Ho-ward Lehman ile Televizyon Forumu, Yayın: WABD Television (Channel 5), New York, 4 Ekim 1948, 09.30.

“Public Affairs”, Wellington Roe ile Radyo Forumu, Yayın: WNBC Radio, New York, 9 Ekim 1948, 13:45.

“Labor Arbitration”, Samuel R. Zack ve Ashley L. Totten ile Radyo Forumu, Yayın: WMCA Radio, New York, 21:30, 4 Kasım 1948.

“Comments on ‘The Challenge to Free Inquiry’”, **New School for Social Research**, 21 Kasım 1948.

“Liberal Perspectives and Radical Facts”, Kasım 1948 sonrası.

“The Meaning of the Election”, Kasım 1948 sonrası.

“A Third Camp in a Two-Power World” (Louis Clair ve Irving Sanes ile birlikte), yayımlanmamış 16 sayfalık makale, Aralık 1948.

1949

“The Contribution of Sociology to Industrial Relations”, **Proceedings of the First Annual Conference of the Industrial Relations Research Association**, Sayı 4, Ed. Milton Derber (Urbana, IL: IRRA Press, 1949): 199-222; The Industrial Relations Research Association için hazırlanan bir tebliğ, Cleveland, 30 Aralık 1948. Fransızca Çevirisi: “Note sur l’idéologie sur des relations humaines dans l’industrie,” 1 ve 2, **La Revue Socialiste**, Cilt 84 (Şubat 1955): 191-201 ve Cilt 85 (Mart 1955): 303-313.

“Proceedings of Meeting of Inter-Union Institute”, New York City, 8 Ocak 1949.

“Types of Academic Men: Chicago Memorandum Number One, Some Problems of the College Staff”, 27 sayfalık bildiri, Bahar 1949.

“Dogmatic Indecision”, **Labor Zionist**, Cilt 4 (Nisan 15, 1949): 3; Mark Starr’ın “Labor through Polls” başlıklı yazısına [**Labor Zionist**, Cilt 4 (Mart 18, 1949): 2] cevaben.

“Notes on White Collar Unionism”, (iki parça halinde yayımlanmıştır) **Labor and Nation**, Cilt 5 (Mart-Nisan 1949): 17-21 ve (Mayıs-Haziran 1949): 17-23.

“C.W.M.”, editorial note, **Labor and Nation**, Cilt 5 (Mayıs-Haziran 1949): 8.

“How Powerful Is Labor Leadership?”, Radyo Tartışması, Joel Seidman ve Lee C. Shaw ile birlikte, NBC Radio Discussion, yayın olarak: University of Chicago’s Roundtable, Sayı 581 (8 Mayıs 1949): 1, 15.

“The Pattern of Human Relations”, The Social Sciences Today Seminar’de sunulan tebliğ, Rand School of Social Science, 16 Kasım 1949.

“The Third Report of the College Committee in Sociology”, Columbia College Dekanı ve Sosyoloji Bölüm Başkanı’na sunulmuştur, 21 Kasım 1949.

1950

Kitap Değerlendirmesi: **The Psychology of Social Classes** [Richard Centers], **Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Cilt 268 (Mart 1950): 241-242.

Max Shachtman ile Earl Broader arasında yapılan tartışmada moderatörlük, sponsor: Eugene V. Debs Society, Brooklyn College, 31 Mart 1950; tartışmanın Mills'in yorumlarını da içeren deşifresi şu başlıkla yayımlanmıştır: "Is Russia a Socialist Community? The Verbatim Text of a Debate", **The New Internationalist**, Cilt 16 (Mayıs-Haziran 1950): 145-176.

Kitap Değerlendirmesi: **Trade Unions in the New Society** [Harold J. Laski], **Canadian Journal of Economics and Political Science**, Cilt 16 (Ağustos 1950): 440-441.

The Puerto Rican Journey: New York's Newest Migrants (Clarence Senior ve Rose Kohn Goldsen ile birlikte), Uygulamalı Sosyal Araştırma Bürosu Yayını, New York: Harper, 1950. Yayın Tarihi: 6 Eylül 1950.

"Public Opinion: Sociologists Assess the Effect of Mass Communications upon the Ways in Which Men Make Up Their Minds", ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan **Amerika** için hazırlanıp yayımlanmamış makale, 29 Kasım 1950; Sovyet sansürü tarafından yasaklanmıştır, Ağustos 1951.

"C. Wright Mills: Islander Exploring Main Street", Söyleşi, **Columbia Alumni News**, Cilt 42 (Aralık 1950): 18.

1951

"This Is the Answer", **American Magazine**, Cilt 151 (Mayıs 1951): 25, 132.

White Collar: The American Middle Classes. New York: Oxford University Press, 1951 (Yayın Tarihi: 6 Eylül 1951), Giriş kısmı "The White Collar Takes Over" başlığıyla **The World of History** içinde, Ed. Courtlandt Canby ve Nancy E. Gross (New York: New American Library, Mentor edition, 1954), 123-128.

Yayımlanmamış Kitap Değerlendirmesi: **The Social System** [Talcott Parsons], **New York Times Book Review** için yazılmıştır, 1 Kasım 1951.

"The American Political Elite: A Collective Portrait" (Ruth Mills ile birlikte), makale, 1951.

"History of Schools of Social Psychology", makale, 1951.

1952

"Liberal Values in the Modern World: The Relevance of Nineteenth Century Liberalism Today", **Anvil and Student Partisan**, Cilt 4 (Kış 1952): 5-7.

"The Sociology of Stratification", Contemporary Civilization B1: Culture, Personality and

Society için hazırlanmış tebliğ, Columbia College, 1952.

“The Psychoanalysis of Truth and Culture”, Kitap Değerlendirmesi: **Psychoanalysis and Politics: A Contribution to the Psychology of Politics and Morals** [R. E. Money-Kyrle] ve **Psychoanalysis, Man and Society** [Paul Schilder, Der. Lauretta Bender], **The New Republic**, Cilt 126 (14 Ocak 1952): 19-20.

“Why I Wrote White Collar”, **Book Find News**, Sayı 136 (1952): 2, 5.

“Autopsy of Prometheus”, Yayınlanmamış Kitap Değerlendirmesi: **The Counter-Revolution in Science** [F. A. Hayek], **New York Times Book Review** için yazılmıştır, 1952. Kitap Değerlendirmesi: **Higher Civil Servants in American Society** [Reinhard Bendix], **American Journal of Sociology**, Cilt 57 (Mart 1952): 523.

“Freedom and Security in Our Garrison State”, The Sixth Annual Dean’s Day’de yapılan konuşma, destek: The Association of the Alumni of Columbia College and the Faculty of Columbia College, 22 Mart 1952.

“On Intellectual Craftsmanship: In Lieu of a Handbook for Students Beginning Independent Work”, Nisan 1952’de yazılmış ve Columbia College öğrencileri için Şubat 1955’te teksir makinasıyla çoğaltılmıştır.

“A Question of Degree”, Kitap Değerlendirmesi: **They Went to College: The College Graduate in America Today** [Ernest Havemann ve Patricia S. West], **New York Times Book Review** (6 Nisan 1952): 5.

Günlük Notu: “Stendhal”, 16 Nisan 1952.

“Labor in the United States”, **Encyclopedia Americana** için yazılıp 29 sayfalık yayımlanmamış makale, 16 Mayıs 1952.

“Our Country and Our Culture” Dosyasına Katkı, **Partisan Review**, Cilt 19 (Temmuz Ağustos 1952): 446-450.

Kitap Değerlendirmesi: **Men in Business: Essays in the History of Entrepreneurship** [William Miller], **American Sociological Review**, Cilt 17 (Ağustos 1952): 504-505.

“A Peek at Public Morality: Girls Using Vice to Help Careers”, **New York Journal American** (31 Ağustos 1952): 4L.

“A Look at the White Collar”, Office Management Series, no. 131 (1952): 30-36. Hotel New Yorker’da düzenlenen The Office Management Conference of the American Management Association’da yapılan konuşma, 17 Ekim 1952.

“The Fifty Years That Made Us What We Are Today”, Kitap Değerlendirmesi: **The Big Change** [Frederick L. Allen], **New York Times Book Review** (2 Kasım 1952): 3.

“Three Hundred Who Lost Their Way”, Kitap Değerlendirmesi: **Report on the American**

Communist [Morris L. Ernst ve David Loth], **New York Times Book Review** (Kasım 30, 1952): 26.

“What Helps Most in Politics?” (Ruth Mills ile birlikte), **Pageant Magazine** (Kasım 1952): 156-168.

“Higher Civil Servants in American Society”, Editöre Mektup, **American Journal of Sociology**, Cilt 58 (Kasım 1952): 304; Reinhard Bendix’in Editöre Mektup’una [**American Journal of Sociology**, Cilt 58 (Temmuz 1952): 67-68] cevaben.

“Knowing How to Wait”, Paris’te “Savoir Attendre” olarak yayımlanmıştır, **Esprit**, Sayı 196, Cilt 27 (Kasım 1952): 693-698.

“We Are for Stevenson Because . . .” Columbia Faculty Volunteers for Stevenson’a katılan 324 imzacıdan biri olarak, kampanya ile ilgili haber: **New York Times**, 16 Ekim 1952.

Günlük Notu: “Official Liberalism and Its Centralization”, Seçim Sonrası 1952.

“A Diagnosis of Our Moral Uneasiness”, **New York Times Magazine** (23 Kasım 1952): 10, 55-57.

1953

Character and Social Structure: The Psychology of Social Institutions (Hans H. Gerth ile birlikte). New York: Harcourt, Brace, 1953.

“Introduction”, **The Theory of the Leisure Class: An Economic Study of Institutions** içinde [Thorstein Veblen (1899; New York: New American Library, Mentor Edition, 1953): vi-xix.

“The American Elite”, Smith College’da yapılan konuşma, 1953.

Günlük Notu: “Letter to a College Girl”, 1953.

Kitap Değerlendirmesi: **The Counterfeit Revolution** [Sidney Lens], **American Journal of Sociology**, Cilt 58 (Mart 1953): 535.

Kitap Değerlendirmesi: **The Organizational Weapon: A Study of Bolshevik Strategy and Tactics** [Philip Selznick], **American Journal of Sociology**, Cilt 58 (Mart 1953): 529.

“The Symbol of Race”, Kitap Değerlendirmesi: **Racial and Cultural Minorities: An Analysis of Prejudice** [George E. Simpson ve J. Milton Yinger], **New York Times Book Review** (26 Nisan 1953): 14.

Yayımlanmamış Kitap Değerlendirmesi: “The Darling Little Slaves”, **The Second Sex** [Simone de Beauvoir], **The Nation** için yazılmıştır, 1953.

Kitap Değerlendirmesi: **The Worldly Philosophers** [Robert L. Heilbroner], **Book Find News** (1953): 1.

Günlük Notu: “For Ought”, 19 Eylül 1953.

“Leisure and the Whole Man”, **New York Herald Tribune** (25 Ekim 1953), Bölüm 9, s. 48. New York Herald Tribune Forum’un 3. Oturumunda konuşma, Waldorf-Astoria Hotel, New York, 25 Ekim 1953. Yayın: “The Unity of Work and Leisure”, **Journal of the National Association of Deans of Women**, Cilt 42 (Ocak 1954): 58-61.

“Two Styles of Research in Current Social Studies”, **Philosophy of Science**, Cilt 20 (Ekim 1953): 266-275.

“An Old School Custom”, Kitap Değerlendirmesi: **Drinking in College** [Robert Straus ve Selden D. Bacon], **New York Times Book Review** (4 Ekim 1953): 22.

Kitap Değerlendirmesi: **Community Power Structure: A Study of Decision Makers** [Floyd Hunter], **Social Forces**, Cilt 32 (Ekim 1953): 92-93.

1954

“The Labor Leaders and the Power Elite”, **Roots of Industrial Conflict** içinde, Ed. Arthur Kornhauser, Robert Dubin ve Arthur M. Ross (New York: McGraw Hill, 1954), 144-152.

“Work Milieu and Social Structure”, **People at Work: A Symposium. Pro-ceedings of the Mental Health Society of Northern California, 1954** içinde. Kuzey Kaliforniya Zihinsel Sağlık Topluluğu’nun düzenlediği “Asilomar Conference”de yaptığı konuşma, 13 Mart 1954. Genişletilmiş versiyonu Danimarka’nın Kopenhag şehrinde, Psikoloji Derneği’nde sunulmuştur, Ekim 1956.

“Knowledge and Power”, The Eighth Annual Dean’s Day’de sunulmuştur, The Association of the Alumni of Columbia College ve The Faculty of Columbia College’in desteğiyle, 20 Mart 1954.

“Nothing to Laugh At”, Kitap Değerlendirmesi: **Seduction of the Innocent** [Frederic Wertham], **New York Times Book Review** (25 Nisan 1954): 20.

“Who Conforms and Who Dissents?”, Editöre Mektup, **Commentary**, Cilt 17 (Nisan 1954): 403-405; Nathan Glazer’a [“Philistine Leftism”, **Commentary**, Cilt 17 (Şubat 1954): 201-206] cevaben.

“IBM Plus Reality Plus Humanism ¼ Sociology”, **The Saturday Review**, Cilt 37 (1 Mayıs 1954): 22-23, 54.

“Mass Society and Liberal Education”, **Notes and Essays on Education for Adults**, Sayı 9 (Haziran 1954): 1-17. Nisan ayında New Orleans’ta düzenlenen Ulusal Şehir Toplumu Çalışmalarında Metod Konferansı’nda sunulan tebliğ, The Center for the Study of Liberal Education for Adults’in desteğiyle.

“Are We Losing Our Sense of Belonging?”, **Food for Thought** (Eylül-Ekim 1954): 11-16, Ontario’da Couchiching Gölü kıyısında The Canadian Association for Adult Education’ın desteğiyle düzenlenen The Couchiching Conference’ta yapılan konuşma, Ağustos 1954. Aynı zamanda The Canadian Broadcasting Corporation tarafından yayımlanmıştır.

Kitap Değerlendirmesi: **Politics, Economics, and Welfare** [Robert A. Dahl ve Charles E. Lindblom], **American Sociological Review**, Cilt 19 (Ağustos 1954): 495-496.

“Those Early Paradoxes”, Kitap Değerlendirmesi: **Yankee Reformers in the Urban Age** [Arthur Mann], **New York Times Book Review** (17 Ekim 1954): 33.

Kitap Değerlendirmesi: **Professional People in England** [Roy Lewis ve Angus Maude], **Harvard Law Review**, Cilt 68 (Kasım 1954): 198-199.

“The Conservative Mood”, **Dissent**, Cilt 1 (Kış 1954): 22-31.

1955

“Introduction”, **History of European Morals from Augustus to Charelemagne** içinde [W. E. H. Lecky] (New York: Braziller, 1955): v-viii; aynı zamanda **History of the Rise and Influence of the Spirit of Rationalism in Europe** içinde [W. E. H. Lecky] (New York: Braziller, 1955): v-viii.

“Mills, Charles Wright”, **Twentieth Century Authors** içinde, Ek 1, **A Biographical Dictionary of Modern Literature**, Ed. Stanley J. Kunitz (New York: H. H. Wilson, 1955), 674-675.

“Types of Eminent Americans and the Social Structure of the United States”, yayımlanmamış makale, 1955.

“The American Scientist”, Columbia College’ın düzenlediği “Science and Democracy” konulu The Seventh Annual Forum of Democracy’de sunulan tebliğ, 24 Şubat 1955.

“Woman with a Mission”, Kitap Değerlendirmesi: **The Margaret Sanger Story: And the Fight for Birth Control** [Laurence Lader], **New York Times Book Review** (17 Nisan 1955): 10.

“Memorandum on Selected Types of American Intellectuals”, Social Science Research Council’e sunulmuştur, Columbia University, Bahar 1955; kabul tarihi: 22 Nisan 1955.

“The American Intellectual” başlıklı kitap yayın teklifi, Oxford University Press’ten William Oman’a, 1 Mayıs 1955.

“The Intellectuals” başlıklı kitap çalışmasının taslak düzeltmeleri, No. 1, Dan Wakefield için, Yaz 1955.

“The Cultural Economy”, “The Big Split”, “The Politics of Culture”, “Future of the

Apparatus”, “On Being Political”, “On Politics without Parties”, “The US and the USSR”, “Uses of Intellectuals in the Overdeveloped Society”, “The American Attempt to Establish Culture Politically” ve “Subservience on Three Levels” başlıklı tarihsiz makaleler ya da kitap bölümleri, Mills’in 1955’te başlayıp 1960’a kadar üzerinde çalıştığı **The Cultural Apparatus** ya da **The American Intellectual** başlıklı kitap çalışması için.

“On Knowledge and Power”, **Dissent**, Cilt 2 (Yaz 1955): 201-212. William Alanson White Society ve Harry S. Sullivan Society’nin birlikte düzenledikleri buluşmada sunulmuştur, Şubat 1955.

“Bounteous New Man”, Kitap Değerlendirmesi: **People of Plenty: Economic Abundance and the American Character** [David M. Potter], **The Saturday Review**, Cilt 38 (16 Temmuz 1955): 19.

Başkan Eisenhower ve Adalet Bakanı Herbert Brownell Jr.’a Smith Act Davası’na ilişkin Mektup, 73 imzacıdan biri, 7 Ağustos 1955.

“The Growth of Administrative Structures and the Modern State”, Air War College’da yapılan konuşma, Maxwell Air Force Base, Alabama, 25 Ağustos 1955.

Kitap Değerlendirmesi: **The Exurbanites** [A. C. Spector], **The Saturday Review**, Cilt 38 (29 Ekim 1955): 11-12.

“Two Criteria for the Good Society”, The National Conference of the Adult Education Association’da yapılan konuşma, St. Louis, Missouri, 11 Kasım 1955.

“A Note on Professor Perlman’s Theory of Unionism”, The Conference on the Sociology of Labor and Work’te sunulan tebliğ, Wayne University, Kasım 1955.

Kitap Değerlendirmesi: **The American Lawyer: A Summary of the Survey of the Legal Profession** [Albert P. Blaustein, Charles O. Porter ve Charles T. Duncan], **Stanford Law Review**, Cilt 8 (Aralık 1955): 147-149.

“What, Then, Ought We To Do?”, yayımlanmamış makale, 1955.

1956

The Power Elite. New York: Oxford University Press. Alıntı Çeviri Yayını: “Sobre los altos ci’rculos” başlığıyla İspanyolca, **La Gaceta**, Mexico City (Ekim 1957): 1; “L’e’lite du pouvoir” başlığıyla 1 ve 2. kısımların Fransızca çevirisi, **Les Temps Modernes**, Paris, Cilt 135 (Mayıs-Haziran 1957): 1704-1731 ve Cilt 136 (Temmuz-Ağustos 1957): 1943-1971; ve “Las Celebridades” başlığıyla İspanyolca, **Sociologia del Poder** içinde, Ed. Andres Bello (Santiago, Şili, 1960), 378-398.

“Sociologist on a Motorcycle”, Thomas E. Cooney’in yaptığı Söyleşi, **Saturday Review**, Cilt

39 (28 Nisan 1956): 9.

“Power and Culture”, PEN Club’da yapılan konuşma, New York, 14 Mayıs 1956.

“Substance and Shadow”, Kitap Değerlendirmesi: **The American Business Creed** [Francis X. Sutton vd.], **New York Times Book Review** (30 Eylül 1956): 7.

“Amerika og Kampen om den europæiske Kultur”, **Berlingske Tidende** (18 Kasım 1956): 1, 3.

“Amerikanismen og de intellektuelles ansvar”, **Berlingske Tidende** (1 Aralık 1956): 10.

“Crawling to the Top”, Kitap Değerlendirmesi: **The Organization Man** [William H. Whyte Jr.], **New York Times Book Review** (9 Aralık 1956): 6, 26.

Yayımlanmamış Kitap Değerlendirmesi: **Crestwood Heights** [John R. Seeley vd.], 1956.

1957

“Why I Write to You”, **Contacting the Enemy: Tovarich** başlıklı taslak için otobiyografik mektup, Sarajevo ve Kopenhag, Kış 1957.

“The Power Elite: Military, Economic and Political”, **Problems of Power in American Democracy** içinde, Ed. Arthur Kornhauser (Detroit: Wayne State University Press), 145-183. The Detroit Institute of Art Lecture Hall, Fifth Annual Series, Leo M. Franklin Memorial Lectures’da yapılan konuşmadan, Wayne University, 25 Nisan 1955.

“The Power Elite: Comment on Criticism”, **Dissent**, Cilt 5 (Kış 1957): 22-34. Son şeklinin tarihi: 10 Kasım 1956.

“Why I Wrote The Power Elite”, **Book Find News**, Sayı 188 (1957): 1.

“Who or What Causes War?” tartışması, Bahar 1957.

Editöre Mektup, **Commentary**, Cilt 23 (Haziran 1957): 580-581, 12 Nisan tarihli, Robert Lekachman’a [“Organization Men”, **Commentary**, Cilt 23 (Mart 1957): 270-276] cevaben.

“In Great Books of Old Is Found New Meaning”, Kitap Değerlendirmesi: **Literature and the Image of Man: Sociological Studies of the European Drama and Novel, 1600-1900** [Leo Lowenthal], **New York Times** (7 Temmuz 1957): 156.

“Growing Up: Facts and Fancies”, “On Guilt”, “On Who I Might Be and How I Got That Way” ve “On Injustice and Personal Trouble”, **Contacting the Enemy: Tovarich** başlıklı kitap taslağı için yazılmış otobiyografik mektuplar, Innsbruck, Avusturya, Güz 1957.

“Program for Peace”, **The Nation**, Cilt 185 (7 Aralık 1957): 419-424.

1958

“The Complacent Young Men: Reasons for Anger”, Kitap Değerlendirmesi: **Look Back in**

Anger [John Osborn] ve **Lucky Jim** [Kingsley Amis], **Anvil and Student Partisan**, Cilt 9 (Kış 1958): 13-15.

“The Structure of Power in American Society”, **British Journal of Sociology**, Cilt 9 (Mart 1958): 29-41. The Students’ Union, London School of Economics’te ve The University of Frankfurt’ta yapılan konuşmalardan, 2 Mart 1957 ve 3 Mayıs 1957.

“On War and Peace”, “Sidney Hillman Award” Dersleri, Andrew Rankin Memorial Chapel, Howard University, 24, 26 ve 28 Mart 1958.

“A Pagan Sermon to the Christian Clergy”, **The Nation**, Cilt 186 (8 Mart 1958): 199-202.

From “War Becomes Total: A Pagan Sermon for Christian Ministers”, Prince Arthur House’ta The Board of Evangelicalism and Social Service’e yapılan konuşma, United Church of Canada, Toronto, 27 Şubat 1958.

“The Causes of World War Three”, The University of Illinois’de yapılan konuşma, Urbana, 11 Nisan 1958.

“The Promise of Sociology”, The American Political Science Association’da sunulan tebliğ, St. Louis, Missouri, 14 Eylül 1958.

“World War Three and Utopian Capitalists”, The University of Texas’ta yapılan konuşma, Austin, 24 Ekim 1958.

“State of the World: Propositions and Policies”, Ekim 1958; ilk taslağının yazılma tarihi: Şubat 1957.

“The Rise and Fall of the Left Establishment”, **The Cultural Apparatus**, veya **The American Intellectual** başlıklı kitap taslağı için yazılmış makale, 1958.

“The Man in the Middle: The Designer”, **Industrial Design**, Cilt 5 (Kasım 1958): 72-76,

“Social Forces and the Frustrations of the Designer” başlıklı konuşmadan, The Eighth Annual International Design Conference, Aspen, Colorado, 22 ve 28 Haziran 1958.

“On the Problem of Freedom”, The American Studies Conference on Civil Rights’ta yapılan konuşma, Cornell University, 16 Ekim 1958.

“Comparative Sociology”, Rabinowitz Foundation’a sunulan Araştırma Planı ve Burs Başvurusu, Güz 1958.

The Causes of World War Three. New York: Simon and Schuster and Ballantine, 1958.

Yayın Tarihi: 7 Aralık. Alıntı Yayını: “Crackpot Realism” başlığıyla, **Fellowship**, Cilt 25 (1 Ocak 1959): 3-8.

“Characteristics of Our Times”, The Annual Assembly, Division of Home Missions, National Council of the Churches of Christ in the United States of America’da yapılan konuşma, Atlantic City, New Jersey, 10 Aralık 1958.

“Some Thoughts on Creativity—The Politics of Culture”, Cooper Union’da yapılan konuşma, New York, Aralık 1958.

1959

The Sociological Imagination. New York: Oxford University Press, 1959. Alıntı Yayını: “Psychology and Social Science” başlığıyla, **Monthly Review**, Cilt 10 (Ekim 1958): 204-209. “Culture and Politics: The Fourth Epoch”, **The Listener**, Cilt 61, no. 1563 (Mart 12, 1959): 449-451. London School of Economics’te verdiği üç sosyoloji dersinin ilki, 12 Ocak 1959; Radyo Yayını. BBC’nin 6 Mart tarihli Third Programme’ında ve Felemenkçe çevirisi: “Den fjerde epoke” başlığıyla, **Vindrosen: Gyldendal litteraere magasin**, Cilt 7, Sayı 6 (1960): 443-466. “The Cultural Apparatus”, **The Listener**, Cilt 61, Sayı 1565 (26 Mart 1959): 552-553, 556; London School of Economics’te verdiği üç sosyoloji dersinin ikincisi, 13 Ocak 1959; Radyo Yayını: BBC’nin 13 Mart tarihli Third Programme’ında. “The Decline of the Left”, **The Listener**, Cilt 61, Sayı 1566 (2 Nisan 1959): 594-595, 598; London School of Economics’te verdiği üç sosyoloji dersinin üçüncüsü, 15 Ocak 1959; Radyo Yayını: BBC’nin 16 Mart tarihli Third Programme’ında. Aynı konferans Stanford Üniversitesi’nde 15 Nisan’da da verilmiştir; Radyo Yayını: Pacifica Radio, 13 Mayıs; Yayın: **Contact**, Cilt 1 (1959): 5-18. Radyo Yayını (Tekrar): WBAI Radio, New York, 09:00, 7 Ağustos 1961. “On Politics and Culture”, The Polish Sociological Society ve The Institute of Philosophy and Sociology’nin ortaklaşa düzenlediği konferansta yapılan üç konuşma, Polish Academy of Sciences, Warsaw, Ocağın ilk haftası, 1959. “The Causes of World War Three”, Institute of International Affairs, Varşova, Ocağın ilk haftası, 1959. “The Big City: Private Troubles and Public Issues”, The Troubled Metropolis: Fifth Annual Winter Conference of the Canadian Institute on Public Affairs’te yapılan konuşma, Toronto, 7 Şubat 1959. “On Intellectual Craftsmanship”, **Symposium on Sociological Theory** içinde, Ed. Llewellyn Gross (Evanston, IL: Row and Peterson, 1959), 25-53. “Creativity: How It Functions in the Arts and Sciences”, The Advanced Study Group’ta yapılan konuşma, Clarkstown High School, New York, The Intellectual Resources Pool, Rockland Foundation’ın desteğiyle, 25 Nisan 1959. “Intellectuals and Russia”, **Dissent**, Cilt 6 (Yaz 1959): 295-298; Irving Howe’a [“C. Wright

Mills's Program", **Dissent**, Cilt 6 (Bahar 1959), 194] cevaben.

"The History Makers", **Social Progress**, (Ekim 1959): 5-16.

"The Intellectuals' Last Chance", **Esquire**, Cilt 52 (Ekim 1959): 101-102.

"What Does It Mean to Be an Intellectual?", **Contacting the Enemy: Tovarich** başlıklı kitap taslağı için yazılmış otobiyografik mektup, Rio de Janeiro, Brezilya, 18-29 Ekim 1959 arası.

"Resistencia a Mudanca: Factores que impeden o Dificultan o Desenvolvimento", **Centro Latinoamericano de Investigaciones en Ciencias Sociales**, Cilt 10 (1960): 281-287. The International Seminar on Resistance to Social Development, Latin American Center of Investigation in the Social Sciences'da yapılan bir konuşmadan, Rio de Janeiro, 18-29 Ekim 1959 arası.

"A Pagan Sermon to the Christian Clergy: Part II", yayımlanmamış makale, 1959.

Günlük Notu: "Were I President: Results of a Change in Elites", 1959.

1960

Images of Man: The Classic Tradition in Sociological Thinking, Ed. ve Giriş, New York: Braziller, 1960.

The New Left, Ocak 1960 tarihli kitap taslağı, 1960 ve 1961 yıllarına ait tarihsiz ilavelerle geliştirilmiştir. İçindekiler Tarihi: 25 Eylül 1960.

"Dynamics of a Thinker", Kitap Değerlendirmesi: **Max Weber: An Intellectual Portrait** [Reinhard Bendix], **New York Times Book Review** (17 Ocak 1960): 16.

"We Dissent" üzerine Söyleşi, Belgesel Film içinde, Yapımcı: Kenneth Tynan, Yönetmen: Michael Redington; Gösterim: Associated Television, İngiltere, 24 Ocak 1960.

"On Marx and Marxism", The National University of Mexico'da ders dizisi, Şubat-Mart 1960.

"On Latin America, the Left and the U.S.", Mexico City'de Mart 1960'da Victor Flores Olea, Enrique Gonzales Pedrero, Carlos Fuentes ve Jaime Garcia Terres tarafından yapılan Söyleşi, **Evergreen Review**, Cilt 5 (Ocak-Şubat 1961): 110-122. Mexico City'de yayımlanmış, Mills tarafından gözden geçirilmiştir, 4 Kasım 1960.

"The Sociological Imagination", The Institute of Philosophy, Soviet Academy of Science'da yapılan konuşma, Nisan/Mayıs 1960.

295 sayfalık Not: "Soviet Journal", Nisan/Mayıs 1960.

"Up Closer", **Contacting the Enemy: Tovarich** başlıklı kitap taslağı için yazılmış otobiyografik mektup, Moskova, Nisan/Mayıs 1960.

"The Balance of Blame: Further Notes on the Strategic Causes of World War III", **The**

Nation, Cilt 190 (18 Haziran 1960): 523-531; Yeniden Yayını: **London Tribune** (10 Temmuz); **The Causes of World War Three** kitabının karton kapak ikinci baskısına da alınmıştır, 1960.

Editöre Mektup (yayımlanmamış), **New York Times**, 21 Haziran 1960; James Reston’a [“National Purpose”, **New York Times** (20 Haziran 1960): 28] cevaben.

“Specimen Days of My Life”, “Self-Images and Ambitions” ve “On Race and Religion”, **Contacting the Enemy: Tovarich** başlıklı kitap taslağı için yazılmış otobiyografik mektuplar, New York, Yaz 1960.

“A Personal Note to the Reader: Appendix to The Cultural Apparatus”, Yaz 1960.

“Letter to the New Left”, **New Left Review**, Cilt 5 (Eylül-Ekim 1960): 18-23; Taslak Tarihi: 4 Temmuz 1960, Gözden Geçirme: 25 Eylül; Yeniden Yayın: “On the New Left” başlığıyla, **Studies on the Left**, Cilt 2 (1961): 63-72.

“C. Wright Mills Talks, Yankee Listens”, Michael B. Conant’ın yaptığı Söyleşi, **Columbia Owl**, Cilt 2 (12 Ekim 1960): 1, 4.

Günlük Notu: “Trouble”, 24 Ekim 1960.

Listen, Yankee: The Revolution in Cuba. New York: McGraw Hill and Ballantine, 1960; Yayın Tarihi: Kasım ayının başı; Radyo Yayını (bazı parçaları): WBAI Radio, New York, 28 Mart ve 4 Nisan 1961.

“How to Improve Relations with Cuba and South America”, The National Board, Americans for Democratic Action’da yaptığı Konuşma, New York City, 19 Kasım 1960.

“C. Wright Mills: Controversial Figure in Conforming Sociology”, Arnold Abrams’ın yaptığı Söyleşi, **Columbia Daily Spectator** (29 Kasım 1960): 3.

“Listen Yankee: The Cuban Case against the United States”, **Harper’s Magazine**, Cilt 222 (Aralık 1960): 31-37.

1961

“Statement Calling for the Abolition of the House Committee on Un-American Activities”, The American Civil Liberties Union’un 250 imzacısından biri olarak, 19 Mart 1961.

Başkan John Kennedy’ye Telgraf, The Fellowship of Reconciliation’in 11 imzacısından biri olarak, 17 Nisan 1961.

San Francisco Fair Play’e Cuba Committee için Telgraf, 22 Nisan 1961”; Yayın: **The Militant** (1 Mayıs 1961): 4 ve **Fair Play** (5 Haziran 1961): 4.

“The Other Human Beings: Preface to **Tovarich**”, 1 Mayıs 1961.

“The House That Jack Must Build: Modest Proposals for Patriotic Americans—A Satire”

(Saul Landau ile birlikte), **London Tribune** (19 Mayıs 1961): 5.

“Escucha Otra Vez, Yanqui: 1961”, Escucha Yanqui: **La Re-volucion en Cuba**, 3.

Baskısına Ek (Mexico ve Buenos Aires: Fondo de Cultura Economica, 1961): 211-259.

“Letter to Spain”, Yayınlanmamış Makale, Temmuz 1961.

“C. Wright Mills on Kennedy”, Juan Archoca tarafından Moskova’da yapılan Söyleşi, **Fair Play**, Cilt 2 (26 Ağustos 1961): 2.

“Escucha Yanqui”, Telefon Söyleşisi, **Politica** (19 Eylül 1961): 57.

“The Way to Necropolis”, Kitap Değerlendirmesi: **The City in History** [Lewis Mumford], **The Guardian**, Manchester (6 Ekim 1961): 8.

1962

The Marxists. New York: Dell, 1962.

MILLS’İN ÖLÜMÜNDEN SONRA YAYIMLANAN ESERLERİ

Power, Politics, and People: The Collected Essays of C. Wright Mills, Ed. Irving Louis Horowitz. New York: Oxford University Press, 1963.

Sociology and Pragmatism: The Higher Learning in America, Ed. Irving Louis Horowitz. New York: Oxford University Press, 1964/1966.

C. Wright Mills: Letters and Autobiographical Writings, Ed. Kathryn Mills ve Pamela Mills. Berkeley: University of California Press, 2000.

MILLS’TEN YAPILAN ÇEVİRİLER

Menschen im Büro: Ein Beitrag zur Soziologie der Angestellten, Çev. Bernt Engelmann, Köln-Deutz: Bund-Verl., 1955 [**White Collar: The American Middle Class**’ın Almanca çevirisi]

Howaito kara: churyu kaikyū no seikatsu tankyū, Çev. C. Raito Mirusu, Tokyo: Tokyo Sogensha, 1957 [**White Collar: The American Middle Class**’ın Japonca çevirisi]

Pawa erito, Çev. Nobushige Ukai ve Joji Watanuki, Tokyo: Tokyo Daigaku Shuppankai,

1958 [**The Power Elite**'in Japonca çevirisi]

Ha-‘Elit ha-shaletet, Merhavayah: Sifriyat Po‘alim, Mad‘a-le-khol, 1958 [**The Power Elite**'in İbranice çevirisi]

Die Konsequenz: Politik ohne Verantwortung, Çev. Paul Baudisch, Münih: Kindler, 1959 [**The Causes of World War Three**'nin Almanca çevirisi]

Vlastvuiushchaia elita, Çev. V.E. Motyleva, Önsöz: E. I. Rozental ve L. G. Roshal, Yay. Haz. L. I. A. Rozovskii, Moskva, Izd-vo inostrannoiltry, 1959 [**The Power Elite**'in Rusça çevirisi]

Daisanji Sekai Taisen no gen'in, Çev. Mitsuhiro Murakami, Tokyo: Misuzu Shobo Showa, 1959 [**The Causes of World War Three**'nin Japonca çevirisi]

Les causes de la 3e guerre mondiale, Paris: Calmann-Lévy, 1960 [**The Causes of World War Three**'nin Fransızca çevirisi]

Las causas de la tercera guerra mundial, Buenos Aires: Editorial Palestra, 1960 [**The Causes of World War Three**'nin İspanyolca çevirisi]

La Imaginacion Sociologica, Çev. Florentino M. Torner, Önsöz: Todd Gitlin, Sonsöz: Gino Germani, Mexico: Fondo de Cultura Económica, 1961 [**The Sociological Imagination**'in İspanyolca çevirisi]

Escucha, yanqui: La revolucion en Cuba, México: Fondo de Cultura Económica, 1961 [**Listen Yankee**'nin İspanyolca çevirisi]

Elita wadzy, Varşova: Ksiazkai Wiedza, 1961 [**The Power Elite**'in Lehçe çevirisi]

Suchajcie Jankesi!, Varşova: Ksiazkai Wiedza, 1961 [**Listen Yankee**'nin Lehçe çevirisi]

L'immaginazione sociologica, Çev. Quirino Maffi, Milano: Il Saggiatore, 1962 [**The Sociological Imagination**'in İtalyanca çevirisi]

Die amerikanische Elite: Gesellschaft und Macht in der Vereinigten Staaten, Çev. Hans Stern, Heinz Neunes ve Bernt Engelmann, Hamburg: Holsten-Verl., 1962 [**The Power Elite**'in Almanca çevirisi]

Kritik der soziologischen Denkweise, Çev. Albrecht Kruse, Neuwied a.Rh.: Luchterhand, 1963 [**The Sociological Imagination**'in Almanca çevirisi]

De sociologische visie, Utrecht: Aula-Boeken, 1963 [**The Sociological Imagination**'in Felemekçe çevirisi]

Elita vlasti, Çev. Ratoljub D. Dodic, Belgrad: Kultura, 1964 [**The Power Elite**'in Sırpça/Hırvatça çevirisi]

Shakaigakuteki sozoryoku, Çev. Hiroshi Suzuki, Tokyo: Kinokuniyashoten, 1965 [**The Sociological Imagination**'in Japonca çevirisi]

El poder de los sindicatos, Çev. Aníbal Leal, Buenos Aires: Ediciones Siglo Veinte, 1965 [New men labor leaders'in İspanyolca çevirisi]

Les cols blancs: Les classes moyennes aux Etats-Unis, Çev. André Chassigneux, Paris: François Maspero, 1966 [White Collar: The American Middle Class'in Fransızca çevirisi]

Los marxistas, México D.F.: Ed. ERA, 1966 [The Marxists'in İspanyolca çevirisi]

La élite del potere, Çev. Paolo Facchi, Milano: G. Feltrinelli, 1966 [The Power Elite'in İtalyanca çevirisi]

L'imagination Sociologique, Çev. Pierre Clinquart, Paris: François Maspero, 1967 [The Sociological Imagination'in Fransızca çevirisi]

Los intelectuales y la política, Der., Önsöz, Notlar ve Çev. Carlos M. Ram, Montevideo: Ediciones Nuestro Tiempo, 1968 [İspanyolca derleme çeviri]

De nye middelklasser: en sociologisk analyse af middelstanden i det tyvende arhundrede USA, Çev. Henning Gottlieb, Kbh.: Fremad, 1968 [White Collar: The American Middle Class'in Danca çevirisi]

Sociologia e pragmatismo, Milano: Jaca book, 1968 [Sociology and Pragmatism'in İtalyanca çevirisi]

Dinle Yankee, Çev. İnci Özgüden ve Doğan Özgüden, İstanbul: Ant Yayınları, 1969 [Listen, Yankee'nin Türkçe çevirisi]

L'Élite du Pouvoir, Çev. André Chassigneux, Paris: François Maspero, 1969 [The Power Elite'in Fransızca çevirisi]

De Hombres Sociales y Movimientos Políticos, Çev. Florentino del Torner, Der. Irving Louis Horowitz. Mexico City: Siglo Veintiuno, 1969 [İspanyolca derleme çevirisi]

Person und Gesellschaft: Die Psychologie sozialer Institutionen, (Hans Gerth ve C. Wright Mills), Çev. Ruth Meyer ve Siegfried George, Ed. Marion Ziemer, Frankfurt a.M.: Athenäum-Verlag, 1970 [Character and Social Structure'in Almanca çevirisi]

Macht en mensen: tien essays, Çev. Yvonne Scholten ve W G Wolters, Amsterdam: Van Gennep, 1971 [Felemenkçe]

Makteliten, Çev. Roland Adlerberth, Stockholm: Rabén & Sjogren, 1971 [İsveççe]

Poder, Política, Pueblo, Çev. Irving Louis Horowitz, México: Fondo de Cultura Económica, 1973 [Power, Politics and People'in İspanyolca çevirisi]

İktidar Seçkinleri, Çev. Ünsal Oskay, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1974 [The Power Elite'in Türkçe çevirisi]

Bijeli ovratnik: americ ke srednje klase, Zagreb: Naprijed, 1979 [White Collar: The American Middle Class'in Hırvatça çevirisi]

Toplumbilimsel Düşün, Çev. Ünsal Oskay, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1979 [**The Sociological Imagination**'ın Türkçe çevirisi]

Maruk'usu-chuuijadu, Çev. Hong-myong Kim, Soul T'ukpyolsi: Han'gilsa, 1985 [**The Marxists**'in Korece çevirisi]

La elite del poder, México: Fondo de Cultura Económica, 1987 [**The Power Elite**'in İspanyolca çevirisi]

She hui xue de xiang xiang, Çev. Qianyou Liu, Junmei Zhang ve Guo li bian yi guan, Taipei: Ju liu tu shu gong si, 1995 [**Sociological Imagination**'ın Çince çevirisi]

Kultur og politik: to artikler, Çev. Elsa Gress Wright, Yayına Hazırlama ve Önsöz: Palle Rasmussen, Aalborg: LEO-gruppen, Aalborg Universitet, Institut for Sociale Forhold og Organisation, 1997 [Danca]

Sosyoloji Yazıları, Yazar: Max Weber, Derleyen ve Girişle Birlikte İngilizceye Çev. Hans Heinrich Gerth ve C. Wright Mills, Türkçeye Çev. Taha Parla, İstanbul: İletişim, 2000 [**Essays in Sociology**'nin Türkçe çevirisi]

C. Wright Mills: Cartas y Escritos Autobiograficos, Ed. Kathryn Mills ve Dan Wakefield, Çev. Beatriz Alvarez Klein, México: Fondo de Cultura Económica, 2004 [**C. Wright Mills: Letters and Autobiographical Writings**'in İspanyolca çevirisi]

Bilgi Sosyoloji ve Bilgi Sosyolojisi Üzerine, Der. ve Çev. Vefa Saygın Öğütle, İstanbul: Paragraf Yayınları, 2005 [Türkçe]

Wyobraznia socjologiczna, Çev. Janusz Mucha, Önsöz: Marta Bucholc, Varşova: Wydawn, Nauk, PWN, 2007 [**The Sociological Imagination**'ın Lehçe çevirisi]

Sobre Artesania Intelectual, Çev. Ezequiel Ander-Egg, Buenos Aires: Grupo Editorial Lumen-Hvmanitas, 2009 [İspanyolca]

Marksistler, Çev. T. Hasan, İstanbul, Ağaoğlu yayınevi, 1966.

MILLS HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Daniel Geary, **Radical Ambition**, Berkeley, University of California Press, 2009.

Irwing L. Horowitz, **C. Wright Mills: An American Utopian**, New York, The Free Press, 1984.

Stanley Aronowitz, **Taking It Big: C. Wright Mills and the Making of Political Intellectuals**, New York, Columbia University Press, 2012.

Oakes, Guy ve Arthur J. Vidich, **Collaboration, Reputation, and Ethics in American**

Academic Life: Hans H. Gerth and C. Wright Mills, Chicago, University of Illinois Press, 1999.

Tom Hayden, **Radical Nomad**, London, Paradigm Publishers, 2006.

A. Javier Treviño, **The Social Thought of C. Wright Mills**, London, Sage Publications, 2012.

Keith Kerr, **Postmodern Cowboy: C. Wright Mills and a New 21st Century Sociology**, Boulder, Paradigm Publishers, 2009.

John D. Brewer, **C. Wright Mills and the Ending of Violence**, New York, Palgrave Macmillan, 2003.

Rick Tilman, **C. Wright Mills: A Native Radical and His American Intellectual Roots**, University Park, The Pennsylvania State University Press, 1984.

Joseph A. Scimecca, **The Sociological Theory of C. Wright Mills**, Kennikat Press, London, 1977.

Herbert Aptheker, **World of C. Wright Mills**, Marzani & Munsell, New York, 1960.

Bipul Kumar Bhadra, **The Political Sociology of C Wright Mills**, Minerva, Calcutta, 1989.

Fredy Perlman, **The Incoherence of the Intellectual: C. Wright Mills' Struggle to Unite Knowledge and Action**, Michigan, Black and Red, 1970.

Ek-2: C. Wright Mills'in Kronolojik Biyografisi³⁴⁹

³⁴⁹ Mills, Kathryn (Ed.). **C. Wright Mills: Letters and Autobiographical Writings**. Ewing, NJ, USA: University of California Press, 2001. (Türkçesi: Öğütte, Vefa Saygın (Ed.) **C. Wright Mills: Bilgi, Sosyoloji ve Bilgi Sosyolojisi Üzerine** 'ye ek olarak, Ankara, Paragraf Yayınevi, 2005)

- **28 Ağustos 1916:** Charles Wright Mills, Texas Waco’da doğdu.
- **1934:** Dallas Teknik Lisesi’nden mezun oldu.
- **1934-1935:** Texas Ziraat ve Teknik Koleji’nde bulundu.
- **Eylül 1935:** Austin’deki Texas Üniversitesi’ne girdi.
- **1937-1938:** Charles D. Oldwright Felsefe Bursu yardımıyla bitirme çalışmasını tamamladı.
- **1939:** Texas Üniversitesi’nden (Phi Beta Kappa) hem sosyoloji lisans derecesini hem de felsefe master derecesini aldı.
- **Eylül 1939:** Bir araştırma bursu aldığı ve Wisconsin Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde doktora programına girdiği yer olan Wisconsin Madison’a hareket etti.
- **Mayıs 1941:** Mills Wisconsin Üniversitesi’nde doktora dönemini tamamlayıp ilk araştırma dönemine geçti.
- **1941:** Mills, College Park’taki Maryland Üniversitesi’ne doçent olarak atandı.
- **26 Eylül 1942:** “*A Sociological Account of Pragmatism: An Essay on the Sociology of Knowledge*” (Pragmatizmin Sosyolojik Bir Açıklaması: Bilgi Sosyolojisinde Bir Deneme) adlı tezini tamamlamasının ardından Wisconsin Üniversitesi’nden sosyoloji doktorasını aldı.
- **1945’in başları:** Mills, Maryland Üniversitesi’nden ayrılma kararı aldı ve Columbia Üniversitesi’ndeki yaz eğitiminde üstlendiği sorumluluklar ile birlikte, Columbia Uygulamalı Sosyal Araştırma Bürosu’nda (*Columbia Bureau of Applied Social Research - BASR*) araştırma üyesi olarak ücretle çalışmaya başladı.
- **İlkbahar 1945:** Amerikan Kongresi’ne ait bir çalışma için Smaller War Plants Corporation³⁵⁰’ın özel danışmanı olarak yürüttüğü araştırma esnasında orta-ölçekli şehirleri dolaştı.
- **1946:** Hans Gerth ve Mills tarafından çevrilip yayına hazırlanan *From Max Weber: Essays in Sociology* (Max Weber: Sosyoloji Yazıları) adlı eseri yayımlandı.
- **Ocak 1946:** Mills, zamanının bir kısmını BASR’deki çalışmalarına ayırırken diğer kısmını da John Simon guggenheim foundation’dan gelen bir bağışla desteklenen *White Collar*’ın (Beyaz Yakalılar) gelişim halindeki elyazmaları üzerinde çalışmaya başladı.

³⁵⁰ 1942’de Savaş Üretim Komisyonu’nun bir alt birimi olarak kuruldu. 500 kişiden az işçi çalıştıran işletmelere finansman sağlamak ve yardımda bulunmak amaçlanıyor. Bu işletmelerin hizmet temin kontratlarındaki payları artırılmak isteniyor. (<http://www.encyclopedia.com/doc/1O129-SmallerWarPlantsCorporatn.html>) İşlevi federal kayıtlarda şu şekilde ifade edilmiş: savaş gereçleri ve siviller için zorunlu ihtiyaç maddeleri üreten küçük işletmelerin işlerliğinin artırılması. (<http://www.archives.gov/research/guide-fed-records/groups/240.html>)

- **Nisan 1946:** Mills, Columbia Koleji'ne sosyoloji doçenti olarak atandı. Maryland Üniversitesi'nden resmen istifa ederken BASR'deki çalışmalarına devam etti.
- **1946'nın ortaları:** Mills, BASR'ın Emek Araştırmaları Bölümü'nün (Labor Research Division) yöneticiliğine atandı.
- **Şubat 1947:** Mills, Columbia Koleji'nde ders vermeye başladı.
- **1947:** Helen Schneider'ın asistanlığı ile kaleme alınan *The New Men of Power* (İktidarın Yeni İnsanları) adlı eseri yayımlandı.
- **1948 sonları:** Mills, BASR'deki görevinden resmen çekildi.
- **İlkbahar 1949:** Mills, Chicago Üniversitesi'nde misafir sosyoloji profesörü oldu.
- **1950:** Mills, Clarence Senior ve rose Kohn Goldsen tarafından kaleme alınan *Puerto Rican Journey: New York's Newset Migrants* (Porto Riko'lunun Yolculuğu: New York'un En Yeni Göçmenleri) adlı eser yayımlandı.
- **1 Temmuz 1950:** Mills'in Columbia'da sosyoloji doçentliğine terfi edilmesinin yürürlüğe girdiği tarih.
- **Eylül 1951:** *Beyaz Yakahılar* yayımlandı.
- **İlkbahar 1953:** Mills, Brandeis Üniversitesi'nde misafir insan ilişkileri profesörü oldu.
- **Eylül 1953:** Gerth ve Mills tarafından kaleme alınan *Character and Social Structure: The Psychology of Social Institutions* (Karakter ve Sosyal Yapı : Sosyal Kurumların Piskolojisi) adlı eser yayımlandı.
- **Yaz 1954:** California Pasifik Kayalıkları'ndaki Huntington Hartford Foundation'ın desteklediği bir araştırma olan *The Power Elite* (İktidar Seçkinleri) üzerinde çalışmaya başladılar.
- **1954-55:** Mills, New York City'deki William Alanson White Psikiyatri Enstitüsünde konferans verdi.
- **Ocak 1956:** İlk kez Avrupa'yı ziyaret etti.
- **Nisan 1956:** *İktidar Seçkinleri* yayımlandı.
- **1 Temmuz 1956:** Mills'in Columbia Kolejinde sosyoloji profesörlüğüne terfi edilmesinin yürürlüğe girdiği tarih.
- **1956-57:** Mills Kopenhag Üniversitesi'nde Fullbright bursuyla öğretim üyesi olduğu Kopenhag'a doğru hareket etti. Avrupa'yı baştan başa dolaştı. Mills, yalnız başına İngiltere ve Norveç'e Ralph Miliband'la birlikte Polonya'ya gitti.

- **1957:** *The Causes of World War Three* (Üçüncü Dünya Savaşı'nın Sebepleri) yayımlandı.
- **1959'un başları:** *The Sociological Imagination* (Toplumbilimsel Düşün) yayımlandı.
- **Eylül 1959:** Mills, İtalya Stresa'da yapılan uluslar arası bir sosyoloji konferansına katıldı. Ardından Avusturya, Münich ve Londra'yı içine alan bir tura çıktı.
- **Ocak-Mart 1960:** Mills, Mexico Cuernavaca'da yaşarken, Mexico Üniversitesi'nde Marksizm üzerine bir seminer verdi.
- **20 Nisan-20 Mayıs 1960:** Mills, *İktidar Seçkinleri*'nin Rusça çevirisini yapan yayıncının daveti üzerine, Kopenhag ve Londra'da duracağı Soyvetler Birliği gezisine çıktı. Sovyet profesörleri ile görüştü ve "*Contacting the Enemy: Tovarich*" (Düşmanla Temas: Yoldaş) adlı çalışması için materyal topladı.
- **8-24: Ağustos 1960:** Mills, Kübayı ziyaret etti. Fidel Castro, Che Guevera ve birçok insanla görüştü.
- **Kasım 1960:** *Listen, Yankee: The Revolution in Cuba* (Dinle Yankee: Küba'da Devrim) yayımlandı.
- **Aralık 1960:** *Harper's Magazine*, *Dinle Yankee*'den alınmış pasajlara dayanan bir makalenin öyküsünü röportaj olarak yayınladı.
- **1960'ın sonları:** Mills, Küba Devrimi'ni savunmasına karşılık olarak, en azından bir kere ölüm tehdidine maruz kaldı.
- **Kasım 1960:** Mills, Küba'ya yönelik ABD politikası konusunda ulusal kanalda A. A. Berle Jr. ile tartışacağı programdan bir ya da iki gün önce büyük bir kalp krizi geçirdi.
- **Ocak 1961:** Mills'e ve *Dinle Yankee*'nin yayıncısına, bazı Kübalı işadamları hakkında iftiraya dayalı yorumlar yaptıkları iddiasıyla, 25 milyon dolar tazminat istenen bir dava açıldı.
- **Nisan-Ağustos 1961:** Mills Londra'yı ziyaret etti ve özellikle İsviçre'yi ve kalp hastaları için açılmış bir özel kliniğe yatmayı düşündüğü ama sonradan vazgeçtiği Sovyetler Birliği'ni içine alan bir Avrupa turuna çıktı.
- **Eylül-Aralık 1961:** Mills, İngiltere'ye kalıcı olarak taşınmayı düşündüğünden Londra'ya geri döndü.
- **27 Ocak 1962:** Mills, New York West Nyack'a geri döndü.
- **20 Mart 1962:** Mills, evinde geçirdiği bir kalp krizi sonucu öldü.
- **Mart sonu-Nisan başı 1962:** Mills'in Marksizm'e dönük eleştirel değerlendirmesi olan *The Marxists* (Marksistler) yayımlandı.